

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα» 2007-2013

Ιανουάριος 2013 – 2^η Έκδοση

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	10
1.1 ΕΠΙΛΕΞΙΜΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	10
1.2 ΓΕΝΙΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	11
1.2.1 Οικονομικά χαρακτηριστικά και μακροοικονομικές εξελίξεις	11
1.2.2 Αποτίμηση της Ανταγωνιστικότητας της Οικονομίας	14
1.3 ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	16
1.3.1 Περιβάλλον	16
1.3.2 Μεταφορές.....	24
1.3.3 Ενέργεια	29
1.4 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	32
1.4.1 Διάρθρωση της Οικονομίας	32
1.4.2 Επιχειρηματικότητα	44
1.5 ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ.....	46
1.5.1 Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία	46
1.5.2 Κοινωνία της Πληροφορίας	51
1.6 ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	54
1.6.1 Δημογραφικές Εξελίξεις.....	54
1.6.2 Ανθρώπινο Κεφάλαιο	55
1.6.3 Απασχόληση – Ανεργία	58
1.7 ΥΓΕΙΑ.....	59
1.8 Οριζόντιες Πολιτικές.....	61
1.8.1. Ισότητα Ευκαιριών.....	61
1.8.2. Άτομα με Αναπηρίες.....	65
1.9 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ – ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ	67
1.9.1 Αστικές Περιοχές	67
1.9.2 Περιοχές της Υπαίθρου	70
1.9.3. Ρόλος Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	75
1.10 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2004-2006	75
1.10.1. Προγράμματα που Συγχρηματοδοτήθηκαν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής.....	75
1.10.2. Εμπειρίες από την υλοποίηση των Προγραμμάτων μέχρι σήμερα	78
1.11 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ	80
1.12 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ, ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ, ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΩΝ της ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (SWOTANALYSIS).....	87
• Επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της χώρας και επιδείνωση του ευρύτερου επιχειρηματικού κλίματος και των δυνατοτήτων προσέλκυσης νέων επενδύσεων στη χώρα.....	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ.....	92

2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	92
2.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ.....	92
2.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2004-2006	98
2.4. ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	99
2.5 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	101
2.5.1. Στρατηγικός Στόχος.....	101
2.5.2. Γενικοί Στόχοι	102
2.5.3. Ποσοτικοποίηση των Στόχων	106
2.6 ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΞΟΝΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	108
2.7 ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	113
2.8 ΘΕΜΑΤΙΚΗ, ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	115
2.9 ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΜΕ ΤΟ ΕΣΠΑ, ΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΜ	117
2.9.2 Συνάφεια με τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές (ΚΣΚΓ) για την Πολιτική της Συνοχής	119
2.9.3 Συμβολή στην επίτευξη των στόχων του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης για τη Στρατηγική της Λισσαβόνας και για την Στρατηγική “Ευρώπη 2020”	123
2.10. ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ Ε.Ε.	126
2.10.1 Πολιτική για την ισότητα των φύλων και την ισότητα των ευκαιριών	126
2.10.2 Πολιτική για την αειφόρο ανάπτυξη.....	128
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ Ε.Π. ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	131
3.1 ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	131
3.1.1. Εισαγωγή: Διαδικασία Αξιολόγησης	131
3.1.2. Βασικά Ερωτήματα Αξιολόγησης	132
3.1.3. Σύνοψη βασικών πορισμάτων της εκ των προτέρων αξιολόγησης.....	133
3.1.4. Συστάσεις του Αξιολογητή.....	145
3.2 ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	148
3.2.1 Επικαιροποίηση της Υφιστάμενης Κατάστασης	148
3.2.2. Αξιολόγηση της Στρατηγικής του Επιχειρησιακού Προγράμματος	149
3.2.3 Αξιολόγηση στο επίπεδο των Στρατηγικών Δεικτών	151
3.2.4 Χρηματοοικονομική εξέλιξη, αξιολόγηση εκροών και αποτελεσμάτων	153
3.2.5 Συμβολή του Επιχειρησιακού Προγράμματος στην αντιμετώπιση της κρίσης	158
3.2.6. Εκτίμηση χρηματοοικονομικής ολοκλήρωσης του προγράμματος.....	159
3.2.7. Πλαίσιο Αναθεώρησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος	160

3.3. ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	161
3.3.1 Εναλλακτικές δυνατότητες.....	162
3.3.2. Βαθμός ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στο Πρόγραμμα	163
3.3.3. Εκτίμηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων του ΕΠ στο περιβάλλον: σύνοψη βασικών στοιχείων και συμπερασμάτων	164
3.3.4. Σύνοψη προτεινόμενων μέτρων.....	165
3.3.5 Μέτρα Παρακολούθησης Επιπτώσεων	169
3.3.6. Διαδικασία Διαβούλευσης και Αξιολόγησης Μελέτης Επιπτώσεων στο Περιβάλλον	169
3.4. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ Ε.Π.	171
3.5. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	174
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΞΟΝΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	175
4.1 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: “ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ”	175
4.1.1 Στόχοι	175
4.1.2 Σκοπιμότητα	176
4.1.3 Παρεμβάσεις.....	176
4.1.4 Χρηματοδοτική Βαρύτητα	178
4.1.5 Μεγάλα Έργα	179
4.1.6 Ποσοτικοποίηση Δεικτών Εκροών και Αποτελεσμάτων	180
4.2. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: “ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ”	182
4.2.1 Στόχοι	182
4.2.2 Σκοπιμότητα	182
4.2.3 Παρεμβάσεις.....	183
4.2.4 Χρηματοδοτική Βαρύτητα	184
4.2.5. Μεγάλα Έργα	184
4.2.6 Ποσοτικοποίηση Δεικτών Εκροών και Αποτελεσμάτων	185
4.3 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: “ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ”	187
4.3.1 Στόχοι	187
4.3.2 Σκοπιμότητα	187
4.3.3 Παρεμβάσεις	188
4.3.4 Χρηματοδοτική Βαρύτητα	196
4.3.5 Κρατικές Ενισχύσεις	196
4.3.6 Δείκτες μέτρησης εκροών και αποτελεσμάτων	197
4.4 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: “ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ”	201
4.4.1 Στόχοι	201
4.4.2 Σκοπιμότητα	201
4.4.3 Παρεμβάσεις.....	202
4.4.4 Χρηματοδοτική Βαρύτητα	204

4.4.5 Κρατικές Ενισχύσεις	204
4.4.6 Δείκτες μέτρησης εκροών και αποτελεσμάτων του Άξονα Προτεραιότητας	205
4.5 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: “ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ”	208
4.5.1 Στόχοι	208
4.5.2 Σκοπιμότητα	208
4.5.3 Παρεμβάσεις	212
4.5.4 Χρηματοδοτική Βαρύτητα	218
4.5.5 Μεγάλα Έργα	218
4.5.6 Κρατικές Ενισχύσεις	218
4.5.7 Δείκτες μέτρησης εκροών και αποτελεσμάτων	219
4.6 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: “ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ”	223
4.6.1 Στόχοι	223
4.6.2 Σκοπιμότητα – Περιγραφή	223
4.6.3 Χρηματοδοτική Βαρύτητα	223
4.6.4 Παρεμβάσεις	224
4.7 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ: “ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ”	225
4.7.1 Στόχοι	225
4.7.2 Σκοπιμότητα – Περιγραφή	226
4.7.3 Χρηματοδοτική Βαρύτητα	226
4.7.4 Παρεμβάσεις	226
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ	228
5.1. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΠΗΓΗ ΚΑΙ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	228
5.2. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΑΝΑ ΕΤΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	229
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕ ΑΛΛΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ...	230
6.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	230
6.2. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ»	230
6.3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, 2007-2013	233
6.4. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΛΙΕΙΑΣ, 2007-2013	235
6.5 ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	237
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	240
7.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	240
7.2. ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ	241
7.2.1. Εθνική Αρχή (Αρχή Συντονισμού)	241
7.2.2. Διαχειριστική Αρχή (ΔΑ)	243
7.2.3. Ενδιάμεσοι Φορείς	247
7.2.4. Αρχή Πιστοποίησης	250

7.2.5. Αρχή Ελέγχου	251
7.2.6 Αρχή υπεύθυνη για την πιστοποίηση του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου	253
7.2.7 Φορέας υπεύθυνος για την είσπραξη των πληρωμών από την ΕΕ	253
7.2.8. Φορείς που φέρουν την ευθύνη για την καταβολή των πληρωμών στους Δικαιούχους.....	253
7.3. ΕΝΤΑΞΗ ΕΡΓΩΝ	255
7.3.1. Έγκριση των Κριτηρίων Επιλογής των Έργων.....	255
7.3.2. Έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών από τη ΔΑ	255
7.3.3. Σύνταξη προσκλήσεων υποβολής προτάσεων	255
7.3.4. Υποβολή προτάσεων από τους δυνητικούς δικαιούχους	256
7.3.5. Αξιολόγηση προτάσεων	256
7.3.6. Απόφαση ένταξης/χρηματοδότησης έργου	257
7.4. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ	257
7.4.1. Επιτροπή Παρακολούθησης	257
7.4.2 Σύστημα Παρακολούθησης.....	259
7.4.3. Ετήσια Εξέταση του Επιχειρησιακού Προγράμματος.....	262
7.5. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ.....	262
7.5.1. Γενικά	262
7.5.2. Εκ των προτέρων (ex ante) αξιολόγηση	262
7.5.3. Ενδιάμεσες Αξιολογήσεις	263
7.5.4 Εκ των υστέρων (ex post) αξιολόγηση.....	264
7.6. ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	264
7.6.1. Χρηματοδοτικές Ροές	264
7.6.2. Ροή χρηματοοικονομικών πληροφοριών.....	265
7.6.3. Κανόνες Επιλεξιμότητας.....	266
7.6.4. Παρατυπίες	266
7.7. ΕΠΑΛΗΘΕΥΣΕΙΣ(VERIFICATIONS) - ΕΛΕΓΧΟΙ (AUDITS)	266
7.7.1. Διοικητικές Επαληθεύσεις	266
7.7.2. Επιτόπιες Επαληθεύσεις.....	267
7.7.3. Έλεγχοι	267
7.8. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	269
7.9. ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ.....	269
7.9.1 Σχέδιο Επικοινωνίας	269
7.9.2 Ευθύνες και Καθήκοντα για την Υλοποίηση Δράσεων Πληροφόρησης και Δημοσιότητας	271
7.10. ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	274
7.10.1. Δημόσιες Συμβάσεις.....	274
7.10.2. Κρατικές Ενισχύσεις.....	274
7.10.3. Προστασία του Περιβάλλοντος.....	275
7.10.4. Ισότητα ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών και αποφυγή διακρίσεων	275
7.11 ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ.....	276

7.12 ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ(ΕΓΤΑΑ) ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΛΙΕΙΑΣ (ΕΤΑ).....	277
7.13 ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	278
7.14 ΡΗΤΡΑ ΕΥΕΛΙΞΙΑΣ	279
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	280
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΔΙΑΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	281
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ	283
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΔΕΙΚΤΕΣ ΣΥΓΚΥΡΙΑΣ (CONTEXTINDICATORS)	292
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΣΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	293
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5: ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΤΩΝ ΑΞΟΝΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ	294
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6: ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	295
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7: ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΡΓΩΝ.....	301
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8: ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΕΤΠΑ) / ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ (ΕΚΤ) / ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΕΓΤΑΑ) ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΑΛΙΕΙΑΣ (ΕΤΑ).....	302

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ), το οποίο ετοιμάστηκε σύμφωνα με τις πρόνοιες του Κεφαλαίου II (άρθρο 27) του Κανονισμού 1083/2006, αποτελεί το στρατηγικό προγραμματικό έγγραφο για αξιοποίηση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής για την περίοδο 2007-2013. Στο ΕΣΠΑ καταγράφονται συνοπτικά οι διαπιστωθείσες αναπτυξιακές ανάγκες και το γενικότερο στρατηγικό πλαίσιο καθώς και οι στόχοι και οι προτεραιότητες στις οποίες θα επικεντρωθεί η αξιοποίηση των κονδυλίων για τη νέα περίοδο. Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς εξειδικεύεται μέσα από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα τα οποία περιλαμβάνουν με λεπτομέρεια τους στόχους, την στρατηγική, την ιεράρχηση αναγκών και προτεραιοτήτων καθώς και τις επιμέρους κατηγορίες παρεμβάσεων.

Το παρόν Επιχειρησιακό Πρόγραμμα είναι ένα πολυετές αναπτυξιακό σχέδιο, στο οποίο αναλύεται η αναπτυξιακή στρατηγική για αξιοποίηση των πόρων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης στα πλαίσια του Στόχου «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση» (phasing-in) και του Ταμείου Συνοχής της ΕΕ που θα παραχωρηθούν στην Κύπρο κατά την περίοδο 2007-2013. Η παρούσα έκδοση του Προγράμματος αφορά στην πρώτη τροποποίησή του η οποία κρίθηκε σκόπιμη λόγω των σημαντικών αλλαγών στην κοινωνικοοικονομική κατάσταση που προέκυψαν λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Η διάρθρωση του Προγράμματος, το οποίο καταρτίστηκε σύμφωνα με τις πρόνοιες του Τίτλου III, Κεφάλαιο II (άρθρο 37) του Κανονισμού 1083/2006, είναι η ακόλουθη:

Στο **πρώτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται η υφιστάμενη κοινωνικοοικονομική κατάσταση και οι προοπτικές της κυπριακής οικονομίας, συμπεριλαμβανομένης και ανάλυσης ευκαιριών, δυνατοτήτων, απειλών και αδυναμιών (ανάλυση SWOT). Επιπρόσθετα στο Κεφάλαιο αυτό γίνεται αναλυτική παρουσίαση της διασφάλισης της εταιρικής και της διαδικασίας που ακολουθήθηκε για την κατάρτιση του Προγράμματος.

Το **δεύτερο κεφάλαιο** αφορά την αναπτυξιακή στρατηγική. Ειδικότερα στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται οι βασικές παράμετροι για τη διαμόρφωση της στρατηγικής, οι στόχοι και η επιλογή των Αξόνων Προτεραιότητας. Καταδεικνύεται επίσης η συνάφεια της προτεινόμενης στρατηγικής του Προγράμματος με το *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς*, με τις *Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική Συνοχής* και αναλύεται η συμβολή του στην επίτευξη των στόχων του *Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης*.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται η σύνοψη των αποτελεσμάτων της Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης και της Μελέτης Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από το

Πρόγραμμα, καθώς και σύνοψη των βασικών συμπερασμάτων της ενδιάμεσης αξιολόγησης, τα οποία και λαμβάνονται υπόψη για την αναθεώρηση ορισμένων παραμέτρων του προγράμματος.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** γίνεται ανάλυση των Αξόνων Προτεραιότητας. Στα πλαίσια αυτά παρουσιάζονται οι στόχοι και η σκοπιμότητα του κάθε Άξονα αλλά και οι ενδεικτικές παρεμβάσεις και οι σχετικοί ωφελούμενοι/δικαιούχοι. Γίνεται επίσης η στοχοθέτηση με σχετικούς δείκτες εκροών και αποτελέσματος.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται το χρηματοδοτικό πλαίσιο με τους σχετικούς χρηματοδοτικούς πίνακες.

Στο **έκτο κεφάλαιο** αναλύεται η συμπληρωματικότητα ανάμεσα στο Πρόγραμμα και άλλα Προγράμματα τα οποία συγχρηματοδοτούνται από τα Ταμεία της ΕΕ για την περίοδο 2007-2013. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται η συμπληρωματικότητα και συνέργεια με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή», το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, 2007-2013 το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας, 2007-2013 καθώς και τα Προγράμματα του Στόχου Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία.

Τέλος, στο **έβδομο κεφάλαιο** αναλύονται οι Διατάξεις Εφαρμογής για αποτελεσματική και αποδοτική διαχείριση των πόρων του Προγράμματος και στα πλαίσια αυτά καταγράφονται οι βασικές πτυχές του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

1.1 ΕΠΙΛΕΞΙΜΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Η συνολική έκταση της Κύπρου είναι 9251 τετραγωνικά χιλιόμετρα¹ και ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 840.407 κατοίκους, σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού του 2011. Κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013, η Κυπριακή Δημοκρατία, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Κανονισμού 1083/2006, εντάσσεται στις Περιφέρειες σταδιακής εισόδου του Στόχου «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση» (phasing-in)².

Με βάση την κατάταξη της ΕΕ για τα επίπεδα NUTS στο σύνολο της η Κύπρος αποτελεί «περιφέρεια» επιπέδου NUTS II. Η Κύπρος διοικητικά αποτελείται από έξι επαρχίες, διαθέτει τέσσερα αστικά κέντρα που συγκεντρώνουν το 67,4 % του συνολικού πληθυσμού της χώρας και το συνολικό μήκος ακτογραμμής είναι 648 χιλιόμετρα.

Ο νησιωτικός χαρακτήρας, το μικρό μέγεθος και η μεγάλη απόσταση από το «οικονομικό κέντρο της Ε.Ε» δημιουργούν σημαντικά προβλήματα όπως την αδυναμία διασύνδεσης με τα Διευρωπαϊκά Ενεργειακά και Μεταφορικά Δίκτυα και το αυξημένο κόστος για τη μετακίνηση αγαθών και υπηρεσιών (το μεταφορικό κόστος για τη μεταφορά αγαθών από την Κύπρο προς την Ε.Ε είναι περίπου τετραπλάσιο σε σχέση με το κόστος μεταφοράς μεταξύ των υπολοίπων κρατών μελών).

¹ Σημειώνεται ότι το έδαφος το οποίο βρίσκεται υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο της κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας αποτελεί το 61,1% της εν λόγω έκτασης.

² Σημειώνεται ότι με βάση το Πρωτόκολλο Αρ. 10 της Συνθήκης Προσχώρησης της Τσεχικής Δημοκρατίας, της Εσθονίας, της Κύπρου, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Ουγγαρίας, της Μάλτας, της Πολωνίας, της Σλοβενίας και της Σλοβακίας στην ΕΕ, η εφαρμογή του Κοινοτικού Κεκτημένου αναστέλλεται στις περιοχές της Κυπριακής Δημοκρατίας όπου δεν ασκείται αποτελεσματικός έλεγχος. Σύμφωνα επίσης με το Πρωτόκολλο Αρ. 3 της εν λόγω Συνθήκης Προσχώρησης, οι Κυρίαρχες Περιοχές Βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου, της Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας στην Κύπρο δεν περιλαμβάνονται στις επιλέξιμες περιοχές.

1.2 ΓΕΝΙΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.2.1 Οικονομικά χαρακτηριστικά και μακροοικονομικές εξελίξεις

Η μικρή και ανοικτή οικονομία της Κύπρου αν και ευάλωτη, λόγω της φύσης της, από τις εξελίξεις στη διεθνή αγορά έχει επιδείξει κατά την πενταετία 2001-2005 πολύ ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης μέσα σε συνθήκες σχεδόν πλήρους απασχόλησης.

Οι καλές μακροοικονομικές επιδόσεις της χώρας συνεχίστηκαν μέχρι και το έτος 2007, οπότε η χώρα δέχτηκε τις έμμεσες επιδράσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής. Συγκεκριμένα, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σημείωσε μείωση κατά -1,9% το 2009, αντικατοπτρίζοντας τη σημαντική μείωση της ζήτησης σε κλάδους όπως ο τουρισμός, οι κατασκευές και η αγορά ακινήτων. Το 2010, η οικονομία ανέκαμψε ελαφρά με το ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης να ανέρχεται στο 1,1%, ενώ το 2011, η οικονομική δραστηριότητα αυξήθηκε οριακά κατά 0,5%. Η διαχρονική εξέλιξη των κυριότερων μακροοικονομικών δεικτών παρουσιάζονται στον πιο κάτω Πίνακα.

Πίνακας 1.1.: Κύριοι Μακροοικονομικοί Δείκτες

	2001- 2005	2006- 2010	2006- 2010 ΕΕ 27	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (%)									
ΑΕΠ	3,2	2,4	0,9	4,1	5,1	3,6	-1,9	1,1	0,5
Πληθωρισμός ³	2,5	2,3	2,3	2,2	2,2	4,4	0,2	2,6	3,5
Απασχόληση ⁴	3,1	1,3	0,4	1,8	3,2	2,1	-0,5	0,1	0,5
Ποσοστό ανεργίας ⁵	4,3	4,8	6,7	4,7	4,1	3,8	5,3	6,2	7,9
Παραγωγικότητα	0,9	1,1	0,7	2,3	1,8	1,4	-1,3	1,1	-0,1
Ως % του ΑΕΠ									
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-4,1	-11,0	μ.δ	-6,9	-11,7	-15,6	-10,7	-9,8	-4,7
Δημοσιονομικό Έλλειμμα	-3,9	-1,6	-3,7%	-1,2	3,5	0,9	-6,1	-5,3	-6,3
Δημόσιο Χρέος	66,7	58,4	67,6	64,6	58,8	48,9	58,5	61,2	71,1

ΠΗΓΗ: Eurostat, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, 2012.

Κατά την πενταετία 2006-2010 ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ κυμάνθηκε στο 2,4%, έναντι 3,2% της περιόδου 2001-2005. Παρά τη συγκράτηση του μέσου ετήσιου ρυθμού αύξησης

³Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή

⁴Βασισμένο στην Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

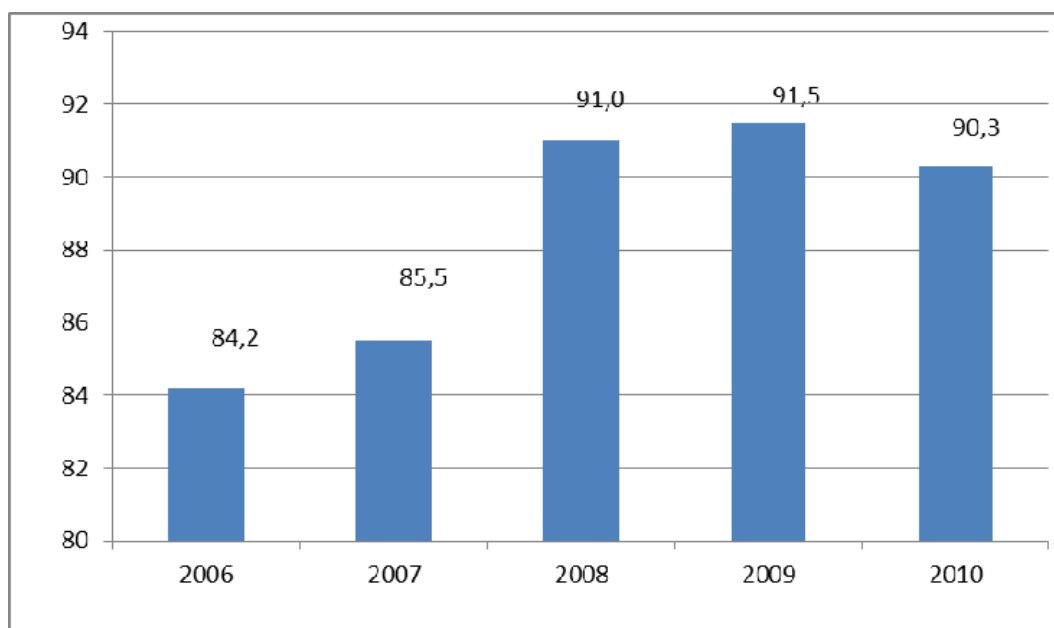
⁵EUROSTAT

του ΑΕΠ, αυτός παρέμεινε σημαντικά υψηλότερος του μέσου όρου της ΕΕ27, ο οποίος κυμάνθηκε στο 0,9% την ίδια περίοδο.

Το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Κύπρου σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης ανήλθε το 2010 στο 95% του μέσου όρου της ΕΕ27 και στο 89% του μέσου της ΕΕ15 (Eurostat), σημειώνοντας σημαντική αύξηση κατά τα τελευταία χρόνια (έναντι 74,5% του μέσου όρου της ΕΕ15 το 2005). Αιτίες αυτής της σχετικής υστέρησης ειδικότερα έναντι της ΕΕ 15 είναι τόσο εξωγενείς, όπως το δυσμενές διεθνές περιβάλλον και οι αρνητικές επιπτώσεις στον τομέα του τουρισμού, όσο και τα διαρθρωτικά προβλήματα της Κυπριακής Οικονομίας, ιδιαίτερα δε η χαμηλή παραγωγικότητα, το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων και η απουσία παραγωγής προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Το επίπεδο της παραγωγικότητας στη χώρα συνεχίζει να παρουσιάζει υστέρηση έναντι των άλλων κρατών μελών της ΕΕ, παρά το γεγονός ότι κατά την τελευταία πενταετία διαπιστώνεται μείωση της διαφοράς με τα άλλα κράτη – μέλη. Κατά την πενταετία 2006-2010 η μέση παραγωγικότητα εργασίας στην Κύπρο κυμάνθηκε στο 88,5% της ΕΕ27 (έναντι 83,6% την πενταετία 2001-2005). Η υστέρηση είναι μεγαλύτερη ως προς τα παλαιότερα κράτη μέλη, αφού η μέση παραγωγικότητα εργασίας της χώρας κατά την περίοδο 2006-2010 αντιστοιχεί στο 80,7% της παραγωγικότητας της ΕΕ των 15 παλαιών κρατών μελών. Η παραγωγικότητα εργασίας φαίνεται διαγραμματικά πιο κάτω **(Διάγραμμα 1.1)**.

Διάγραμμα 1.1: Παραγωγικότητα Εργασίας, σε σύγκριση με την ΕΕ27(ΕΕ27=100)

Πηγή: Eurostat, Οκτώβριος 2012

Το ποσοστό ανεργίας παρουσίασε σημαντική αύξηση ιδιαίτερα κατά τα δύο τελευταία έτη και ανήλθε στο 6,2% το 2010 και στο 7,9% το 2011, ενώ το ποσοστό ανεργίας την πενταετία 2006-2010 ανήλθε στο 4,8% έναντι 4,3% την πενταετία 2001-2005. Παρά την αύξηση αυτή, το ποσοστό ανεργίας στην Κύπρο παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με το μέσο ποσοστό ανεργίας στις ΕΕ27, 9,7% το 2011. Ιδιαίτερα ανοδική τάση σημείωσε το ποσοστό ανεργίας στους νέους που έφτασε στο 22,4% το 2011 σε σχέση με 16,6% το 2010.

Ο εναρμονισμένος ρυθμός πληθωρισμού κινήθηκε σε χαμηλά επίπεδα και κυμάνθηκε στο 2,3% κατά μέσο όρο την πενταετία 2006-2010, όσος και ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού στην ΕΕ27 την ίδια περίοδο. Το 2011 ο εναρμονισμένος ρυθμός πληθωρισμού σημείωσε αύξηση στο 3,5% λόγω κυρίως της αύξησης στις τιμές των πετρελαιοειδών και της επιβολής συντελεστή ΦΠΑ ύψους 5% στα τρόφιμα και φάρμακα.

Οι πάγιες επενδύσεις στο σύνολο της οικονομίας σημείωσαν άνοδο κατά την πενταετία 2006-2010, συγκλίνοντας με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ειδικότερα, την περίοδο αυτή οι πάγιες επενδύσεις κυμάνθηκαν κατά μέσο όρο στο 21,1% του ΑΕΠ, έναντι 18,3% την περίοδο 2001-2005. Την ίδια περίοδο ο μέσος όρος των ΕΕ27 ανήλθε στο 20%. Κατά το 2011 οι πάγιες επενδύσεις στην Κύπρο μειώθηκαν στο 16,6% του ΑΕΠ της χώρας, έναντι 18,5% της ΕΕ27.

Κατά την πενταετία 2006-2010 οι εξαγωγές αγαθών της χώρας σημείωσαν μείωση ως ποσοστό του ΑΕΠ. Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο αυτή οι εξαγωγές της Κύπρου αντιστοιχούσαν στο 6,8% του ΑΕΠ (έναντι 8,4% την περίοδο 2001-2005). Το 2011 οι συνολικές εξαγωγές της χώρας αντιστοιχούσαν στο 7,8% του ΑΕΠ και στο 22,5% των εισαγωγών της (έναντι 24,2% το 2005), με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση του εμπορικού ελλείμματος της χώρας περίπου στο 27% του ΑΕΠ που αναδεικνύει και τη συνεχιζόμενη απώλεια ανταγωνιστικότητας της Κυπριακής οικονομίας. Επιδείνωση παρουσιάζει και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της χώρας, το οποίο κατά την περίοδο 2006-2010 κυμάνθηκε κατά μέσο όρο στο -11% σε σχέση με -4,1% την περίοδο 2001-2005, ενώ το 2011 συγκρατήθηκε στο 4,7% έναντι -0,8% του μέσου όρου των ΕΕ27 και -0,4% του μέσου όρου των χωρών της ευρωζώνης για το ίδιο έτος.

Τα δημοσιονομικά μεγέθη της χώρας σημείωσαν σημαντική επιδείνωση κατά τα τελευταία έτη. Συγκεκριμένα το δημοσιονομικό έλλειμμα αυξήθηκε στο 6,3% του ΑΕΠ το 2011, έναντι 5,3% το 2010 και 6,1% το 2009. Αντίστοιχη επιδείνωση σημείωσε και το δημόσιο χρέος που ανήλθε στο 71,1% του ΑΕΠ το 2011 έναντι 61,2% το 2010 και 58,5% το 2009. Η επιδείνωση των δημοσιονομικών μεγεθών της Κυπριακής οικονομίας, αντικατοπτρίζει την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας ενώ περαιτέρω πιέσεις δημιουργεί η υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας. Η οικονομία δέχθηκε επίσης σημαντικό πλήγμα από την καταστροφή που προκάλεσε η έκρηξη των πυρομαχικών παραπλεύρως του βασικού

ενεργειακού κέντρου της χώρας τον Ιούλιο του 2011. Πέραν από το κόστος για την ανοικοδόμηση του ηλεκτροπαραγωγού Σταθμού του Βασιλικού, σημαντικό είναι και το κόστος που δημιουργήθηκε από την αύξηση του κόστους παραγωγής – προμήθειας ενέργειας για την κάλυψη των άμεσων αναγκών της χώρας, το οποίο επιβάρυνε περαιτέρω τα βασικά δημοσιονομικά της μεγέθη.

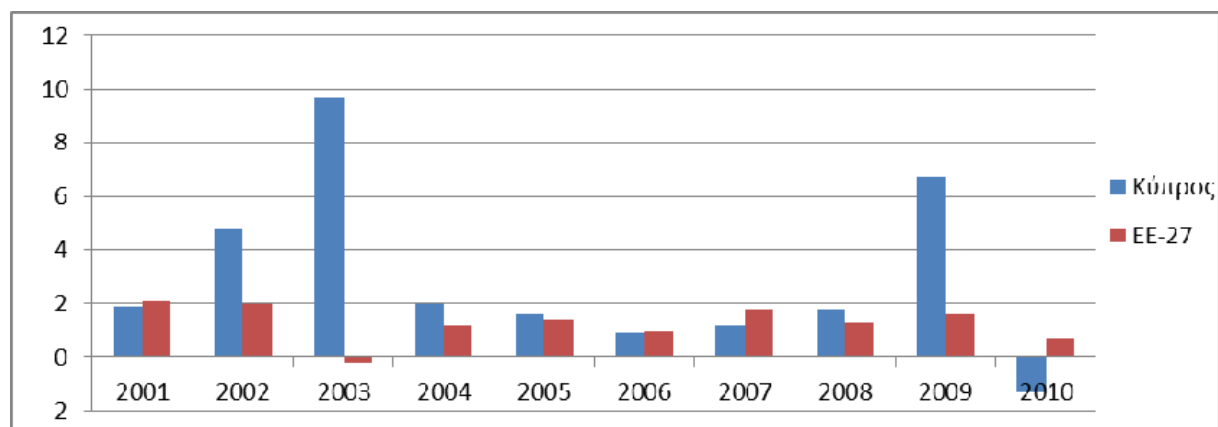
1.2.2 Αποτίμηση της Ανταγωνιστικότητας της Οικονομίας

Το επίπεδο ανταγωνιστικότητας της κυπριακής οικονομίας διαχρονικά παραμένει συγκριτικά χαμηλό, γεγονός που αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην πορεία της χώρας προς την πραγματική σύγκλιση με την ΕΕ και τη διασφάλιση της βέλτιστης ποιότητας ζωής. Το χαμηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας είναι δυνατό επίσης να επηρεάσει αρνητικά τη διατήρηση συνθηκών πλήρους απασχόλησης και να οδηγήσει σε χαμηλή ποιότητα των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται.

Η εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας εκτιμάται με διάφορες μεθοδολογίες χρησιμοποιώντας ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες. Η ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης του Μοναδιαίου Εργατικού Κόστους (UnitLabourCost) έναντι των αντίστοιχων των κρατών μελών της ΕΕ, δείχνουν ότι το επίπεδο ανταγωνιστικότητας στην Κύπρο παραμένει συγκριτικά χαμηλό παρά τη βελτίωση του δείκτη κατά την πενταετία 2006-2010 σε σχέση με την πενταετία 2001-2005.

Συγκεκριμένα, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του Μοναδιαίου Εργατικού Κόστους, κατά την περίοδο 2006-2010 κυμάνθηκε στο 1,8% παραμένοντας ψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο όρο των 27 Κρατών Μελών της ΕΕ, 1,3%, σημειώνοντας εντούτοις βελτίωση σε σχέση με την πενταετία 2001-2005 κατά την οποία ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του μοναδιαίου εργατικού κόστους ανήλθε στο 4% σε σχέση με 1,3% στις ΕΕ27 (Βλ. **Διάγραμμα 1.2**).

Διάγραμμα 1.2: Ρυθμός Αύξησης Μοναδιαίου Εργατικού Κόστους Κύπρου σε σύγκριση με ΕΕ27(2001-2010)

Πηγή: Eurostat, Οκτώβριος 2012

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την έκθεση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ για το 2012-2013 (GlobalCompetitivenessReport), η οποία μετρά την ανταγωνιστική θέση 144 κρατών, η Κύπρος κατατάσσεται στην 58^η θέση, έναντι 47^{ης} θέσης ανάμεσα σε 142 χώρες την περίοδο 2011-2012, και 34^{ης} θέσης ανάμεσα σε 133 χώρες το 2009-2010. Σύμφωνα με την έκθεση αυτή 21 χώρες της ΕΕ κατατάσσονται σε υψηλότερη θέση από την Κύπρο.

Ο Δείκτης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας στηρίζεται σε δώδεκα πυλώνες: θεσμοί, υποδομές, μακροοικονομικό περιβάλλον, υγεία και πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ανώτατη εκπαίδευση και κατάρτιση, αποδοτικότητα της αγοράς αγαθών, αποδοτικότητα της αγοράς εργασίας, εξέλιξη της χρηματοπιστωτικής αγοράς, τεχνολογική ευχέρεια, μέγεθος αγοράς, επιχειρηματική εξέλιξη και καινοτομία. Με βάση τα στοιχεία της πιο πάνω έκθεσης, η Κύπρος φαίνεται να παρουσιάζει σημαντικά στοιχεία υστέρησης στο μακροοικονομικό περιβάλλον (ψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα και δημόσιο χρέος, χαμηλό ποσοστό εθνικής αποταμίευσης), και στο μέγεθος της αγοράς και σε μικρότερο βαθμό στην καινοτομία (έλλειψη δυνατότητας για καινοτομία, χαμηλές δαπάνες για καινοτομία από τον ιδιωτικό τομέα), στην επιχειρηματική εξέλιξη, στην αποδοτικότητα της αγοράς εργασίας (ανεπαρκείς διαδικασίες πρόσληψης και απόλυσης, έλλειψη ευελιξίας στο σύστημα καθορισμού μισθών, χαμηλή παραγωγικότητα) καθώς και στην τεχνολογική ευχέρεια (χαμηλό επίπεδο άμεσων ξένων επενδύσεων και μεταφοράς τεχνολογίας). Αντίθετα η Κύπρος φαίνεται να υπερτερεί έναντι άλλων χωρών στους τομείς της υγείας και της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η έκθεση καταδεικνύει επίσης ως σημαντικότερους προβληματικούς παράγοντες έναντι της επιχειρηματικής δραστηριότητας, τις δυσκολίες πρόσβασης των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση, τα επίπεδα γραφειοκρατίας, τις περιοριστικές νομοθετικές ρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, και την ανεπαρκή δυνατότητα για καινοτομία.

Οι παράγοντες, στους οποίους οφείλονται οι πιέσεις στην ανταγωνιστικότητα της κυπριακής οικονομίας είναι συνοπτικά οι ακόλουθοι:

- Ελλείψεις σε βασικές υποδομές στον τομέα του περιβάλλοντος υπονομεύουν την αειφόρο ανάπτυξη και δεν προωθούν τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Επιμέρους ποιοτικές ανεπάρκειες σε βασικές υποδομές, παρά τη σημαντική βελτίωση των τελευταίων 20 χρόνων και η έλλειψη δημόσιων υποδομών στήριξης των επιχειρήσεων καθώς και άλλων υποστηρικτικών υποδομών που απαιτούνται προκειμένου να διευκολυνθεί η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγικών κλάδων της οικονομίας.
- Ο προσανατολισμός των παραγωγικών τομέων της οικονομίας σε δραστηριότητες χαμηλής προτιθέμενης αξίας, το πολύ μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, το χαμηλό επίπεδο και η ανεπαρκής σύνδεση της καινοτομίας με την παραγωγική διαδικασία, τα εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα των δαπανών για την έρευνα και τεχνολογία (τόσο από το δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό τομέα), η περιορισμένη διείσδυση και αξιοποίηση των

νέων τεχνολογιών και ειδικά των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών και το πολύ χαμηλό επίπεδο άμεσων ξένων παραγωγικών επενδύσεων ιδιαίτερα σε τεχνολογικά προηγμένους τομείς.

- Περιοριστικοί παράγοντες της αγοράς εργασίας (π.χ. προβλήματα στην ευελιξία της αγοράς) καθώς και προβλήματα στην προσαρμοστικότητα και ποιότητα των ανθρώπινων πόρων, όπως η χαμηλή συμμετοχή σε προγράμματα δια βίου μάθησης και η ανεπαρκής σύνδεση της εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας.
- Το ψηλό μεταφορικό κόστος αγαθών και υπηρεσιών, τα προβλήματα απομόνωσης και η αδυναμία διασύνδεσης με βασικούς διαδρόμους Διευρωπαϊκών Δικτύων. Τα ιδιαίτερα εδαφικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά της Κύπρου: το πολύ μικρό μέγεθος σε συνδυασμό με το νησιώτικο χαρακτήρα της χώρας, η απομακρυσμένη γεωγραφική θέση σε σχέση με το κέντρο δραστηριοτήτων της ΕΕ γεγονός το οποίο αυξάνει κατά πολύ το μεταφορικό κόστος αγαθών και υπηρεσιών.

Οι κυριότεροι διαρθρωτικοί δείκτες για την Κύπρο παρουσιάζονται στο **Παράρτημα 1**.

1.3 ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Η βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας ως χώρος εργασίας και κατοικίας είναι πλήρως συνδεδεμένη με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στα πλαίσια αειφόρου ανάπτυξης. Οι βασικές υποδομές της χώρας, ειδικότερα οι υποδομές στους τομείς του περιβάλλοντος, των μεταφορών και της ενέργειας αποτελούν κρίσιμες παραμέτρους για την ελκυστικότητά της, ως περιοχής ανάληψης επιχειρηματικής δραστηριότητας και επενδύσεων, ιδιαίτερα στην περίπτωση της Κύπρου, με δεδομένη την απομακρυσμένη γεωγραφική της θέση και το νησιώτικο χαρακτήρα της.

1.3.1 Περιβάλλον

Η μεγάλη τουριστική ανάπτυξη στις παράκτιες περιοχές της χώρας, οι συγκρούσεις στις χρήσεις γης, η χρήση παραδοσιακών μορφών ενέργειας και η εντατική χρήση των φυσικών πόρων, καθώς και οι ελλείψεις σε βασικές υποδομές στους τομείς διαχείρισης αποβλήτων, έχουν συμβάλει στην καταπόνηση του φυσικού περιβάλλοντος. Παράλληλα, η μεγάλη μείωση του πληθυσμού και η υποτονικότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων στις περιοχές της υπαίθρου, σε συνδυασμό με την υποβάθμιση των ελεύθερων χώρων, την έλλειψη πρασίνου, την απουσία αποτελεσματικών αστικών συγκοινωνιών στις πόλεις, συμβάλλουν στην υποβάθμιση αξιολογών στοιχείων του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Η κάλυψη των ελλείψεων σε βασικές υποδομές στους τομείς διαχείρισης των στερεών και υγρών και επικίνδυνων αποβλήτων αποτελεί μια από τις σημαντικότερες εναπομείναντες

υποχρεώσεις για πλήρη κάλυψη των απαιτήσεων που προκύπτουν από την κοινοτική νομοθεσία.

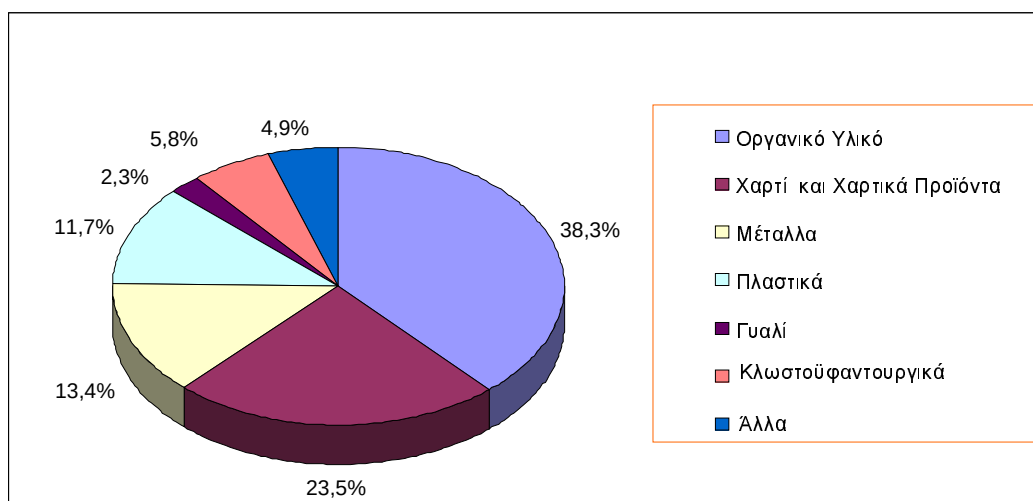
Πιο κάτω παρουσιάζεται η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης στους κυριότερους τομείς που θα παρέμβει το Πρόγραμμα.

Στερεά και Επικίνδυνα Απόβλητα

Η διαχείριση των στερεών και επικίνδυνων αποβλήτων είναι ένας τομέας όπου η Κύπρος υστερεί ιδιαίτερα, με σημαντικές ελλείψεις τόσο στα συστήματα διαχείρισης των στερεών αποβλήτων όσο και στις βασικές υποδομές. Η τρέχουσα πρακτική των απορριμμάτων της Κύπρου περιλαμβάνει κυρίως μη- ή ημι-ελεγχόμενες αποθέσεις των δημοτικών απορριμμάτων σε Χώρους Ανεξέλεγκτης Απόθεσης Απορριμμάτων (Χ.Α.Δ.Α.). Αυτή τη στιγμή υπάρχει ένας χώρος υγειονομικής ταφής κατασκευασμένος σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα στην Πάφο, που όμως δεν αποτελεί ολοκληρωμένο σύστημα, αφού προς το παρόν δεν διαθέτει εργοστάσιο διαλογής και ανακύκλωσης, και μια Ολοκληρωμένη Εγκατάσταση Διαχείρισης Απορριμμάτων στη Ναυκιά – Κ. Κόσιη για την εξυπηρέτηση των επαρχιών Λάρνακας – Αμμοχώστου, η κατασκευή της οποίας συγχρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Συνοχής κατά την περίοδο 2004-2006.

Τα στερεά αστικά απόβλητα που παράγονται κατά άτομο στην Κύπρο εκτιμάται ότι ανήλθαν το 2010 στα 760 κιλά ανά άτομο, ποσότητα πολύ υψηλότερη από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ (502 κιλά/άτομο). Επίσης, τα αστικά απόβλητα σε χώρους απόρριψης εκτιμάται ότι ανήλθαν σε 610 κιλά/άτομο, μέγεθος επίσης κατά πολύ υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ (186 κιλά/άτομο). Κατά κύριο λόγο τα αστικά απόβλητα αφορούν οργανικά υλικά, χαρτί και παραγόνα χαρτιού όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 1.3 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 1.3: Σύνθεση Αστικών Αποβλήτων, 2009

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα 2010, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Η πολιτική για τα στερεά και επικίνδυνα απόβλητα περιλαμβάνεται στο *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Διαχείριση των Στερεών και Επικίνδυνων Αποβλήτων* που εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο τον Απρίλιο του 2004 και περιλαμβάνει όλα τα μέτρα που απαιτούνται για ολοκληρωμένη διαχείριση των αποβλήτων. Στη στρατηγική για τη διαχείριση αποβλήτων περιλαμβάνεται και η εφαρμογή ενός προγράμματος ανάκτησης ενέργειας και πρώτων υλών μέσω της ανακύκλωσης μέρους των παραγόμενων απορριμμάτων και του περιορισμού του όγκου τους που εναποτίθεται σε σκυβαλότοπους. Πιο αναλυτικά, το γενικό πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής στον τομέα της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων περιλαμβάνει:

- (α) Τον τερματισμό της λειτουργίας των ανεξέλεγκτων σκυβαλότοπων σε συνδυασμό με έργα αποκατάστασής τους.
- (β) Τη δημιουργία σύγχρονων και ολοκληρωμένων εγκαταστάσεων τελικής διάθεσης αποβλήτων με εργοστάσια διαλογής, κομποστοποίησης, καύσης και σωστά ελεγχόμενους χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων (ΧΥΤΑ), οι οποίοι έχουν κατάλληλα χωροθετηθεί σε όλες τις Επαρχίες της Κύπρου.
- (γ) Την προώθηση προγραμμάτων μείωσης του όγκου των αποβλήτων που θα απορρίπτονται στους ΧΥΤΑ με προγράμματα για ανακύκλωση με διαλογή στην πηγή ή μονάδων διαλογής στους χώρους διάθεσης.
- (δ) Την αντιμετώπιση του προβλήματος των επικίνδυνων αποβλήτων με την ορθολογική διαχείρισή τους. Στα πλαίσια αυτά, προβλέπεται η κατασκευή σύγχρονων και ολοκληρωμένων εγκαταστάσεων τελικής διάθεσης αποβλήτων με εργοστάσια διαλογής, φυσικής και χημικής επεξεργασίας, καύσης και σωστά ελεγχόμενους χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων.
- (ε) Την ανάπτυξη μίας ολοκληρωμένης στρατηγικής επικοινωνίας, ενημέρωσης και εκπαίδευσης του κοινού που θα συμβάλει αποφασιστικά στην αντιμετώπιση του προβλήματος διαχείρισης των στερεών αποβλήτων.

Η πρόοδος στην εφαρμογή του Σχεδίου συνοψίζεται στα ακόλουθα:

Οι Χ.Α.Δ.Α της επαρχίας Πάφου έχουν τεθεί εκτός λειτουργίας από τον Ιούλιο του 2005 με την έναρξη λειτουργίας της πρώτης φάσης του ΧΥΤΑ Πάφου και αναμένεται μέχρι το τέλος του 2012 να έχουν αποκατασταθεί πλήρως.

Ορισμένοι από τους ΧΑΔΑ των επαρχιών Λάρνακας και Αμμοχώστου, με τη λειτουργία της Μονάδας Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Στερεών Οικιακών Απορριμμάτων το 2010, έχουν κλείσει οριστικά και οι υπόλοιποι αναμένεται να τεθούν εκτός λειτουργίας σύντομα. Παράλληλα προχωρούν και οι μελέτες για την αποκατάστασή τους οι οποίες έχουν ήδη κατατεθεί στο αρμόδιο τμήμα για έγκριση.

Για τις υπόλοιπες επαρχίες αναμένεται να τεθούν εκτός λειτουργίας όταν οι Μονάδες Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Στερεών Οικιακών Απορριμμάτων αρχίσουν να δέχονται οικιακά απόβλητα που όπως εκτιμάται θα είναι περί το 2014.

Αναφορικά με τα έργα μεταφόρτωσης, επεξεργασίας και διάθεσης απορριμμάτων στις πέντε επαρχίες της Κύπρου, ισχύουν τα ακόλουθα:

α) Επαρχίες Λάρνακας – Αμμοχώστου: Στις Επαρχίες Λάρνακας – Αμμοχώστου βρίσκεται ήδη σε λειτουργία από τον Απρίλιο του 2010, η Ολοκληρωμένη Εγκατάσταση Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΟΕΔΑ) στη Ναυκιά – Κ. Κόσιη και ένας Σταθμός Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων(ΣΜΑ)στη Σκαρίνου. Τα έργα αυτά συγχρηματοδοτήθηκαν από το Ταμείο Συνοχής κατά την περίοδο 2004-2006. Παράλληλα, κατασκευάστηκαν τρεις πλατφόρμες από σκυρόδεμα στη θέση των ανενεργών ΧΑΔΑ Αγίας Νάπας, Παραλιμνίου και Φρενάρους, οι οποίες λειτουργούν ως προσωρινοί χώροι μεταφόρτωσης και εξυπηρετούν την Επαρχία Αμμοχώστου από τον Αύγουστο του 2010.

β) Επαρχία Λεμεσού:Στην Επαρχία Λεμεσού υλοποιούνται οι μελέτες ωρίμανσης των έργων διαχείρισης οικιακών στερεών απορριμμάτων. Βάσει των δεδομένων της εγκεκριμένης Μελέτης Σκοπιμότητας τα έργα που έχουν προταθεί είναι: δύο (2) Σταθμοί Μεταφόρτωσης, ένας κινητός και ένας μόνιμος, Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Απορριμμάτων (μονάδα μηχανικής διαλογής, βιολογικής επεξεργασίας και θερμικής επεξεργασίας) και Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων. Επιπλέον έχει μελετηθεί η περίπτωση η μονάδα θερμικής επεξεργασίας να εξυπηρετεί το σύνολο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τα έργα αυτά αναμένεται να ενταχθούν προς χρηματοδότηση, είτε στα πλαίσια της προγραμματικής περιόδου 2007-2013, είτε της περιόδου 2014-2020,στο σύνολό τους είτε τμήμα αυτών.

γ) Επαρχία Λευκωσίας:Ομοίως στην Επαρχία Λευκωσίας υλοποιούνται οι μελέτες ωρίμανσης των έργων διαχείρισης οικιακών στερεών απορριμμάτων. Τα έργα αυτά αναμένεται να ενταχθούν προς χρηματοδότηση, στην προγραμματική περίοδο 2007-2013. Βάσει των δεδομένων της Μελέτης Σκοπιμότητας τα έργα που έχουν προταθεί είναι: ένας (1) Σταθμός Μεταφόρτωσης, Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Απορριμμάτων (μονάδα μηχανικής διαλογής και μονάδα βιοξήρανσης) και Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων.

δ) Επαρχία Πάφου:Στην Επαρχία Πάφου λειτουργεί από το 2007 ένας ΧΥΤΑ και ένας ΣΜΑ. Σήμερα βρίσκονται σε εξέλιξη οι διαδικασίες για την υλοποίηση όλων των απαραίτητων μελετών για την μετατροπή του ΧΥΤΑ Πάφου σε Ολοκληρωμένη Εγκατάσταση Διαχείρισης Απορριμμάτων, όπου θα περιλαμβάνονται εγκαταστάσεις επεξεργασίας και ΧΥΤΥ.

Στον τομέα της συλλογής και διαχείρισης επικίνδυνων αποβλήτων δεν θα υλοποιηθούν τα προβλεπόμενα έργα δημιουργίας χώρου για συλλογή και διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων και χρήσης νέων τεχνολογιών για την ασφαλή συλλογή, μεταφορά, χειρισμό και αποθήκευση επικίνδυνων αποβλήτων, αφού με απόφαση της αρμόδιας διυπουργικής επιτροπής, δεν αποτελούν πρώτη προτεραιότητα για την παρούσα περίοδο.

Οι δραστηριότητες ανακύκλωσης που εφαρμόζονται από το 2007, έχουν ήδη καλύψει το 85% του πληθυσμού. Σε 22 Δήμους και 30 Κοινοτικά Συμβούλια, η GreenDot Κύπρου έχει θέσει σε εφαρμογή προγράμματα για την συλλογή και ανακύκλωση διάφορων ανακυκλώσιμων υλικών (χαρτί, γυαλί, πλαστικό). Τα υλικά τα οποία συλλέγονται είναι κυρίως PMD (πλαστικά, μέταλλα, χαρτόκουτα ποτών τύπου TetraPack), χαρτί και γυαλί. Ειδικότερα το 2010 οι συνολικές συλλεγθείσες ποσότητες του PMD από τις περιοχές Λευκωσίας, Λεμεσού, Πάφου και Ελεύθερης Αμμοχώστου καθώς επίσης της νεοεισαχθείσας περιοχής της Λάρνακας (από 1^η Οκτωβρίου 2010), ανήλθαν στους 6.765 τόνους σε σύγκριση με 4.850 τόνους που ήταν το 2009, σημειώνοντας 40% αύξηση. Η ποσότητα του χαρτιού που συλλέχθηκε ανήλθε στους 9.625 τόνους σε σύγκριση με 4.850 τόνους το 2009, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 107%. Η μεγάλη αυτή αύξηση οφείλεται και στην αλλαγή του τρόπου συλλογής με αύξηση της συχνότητας συλλογής του χαρτιού σε Λευκωσία και Λεμεσό από την 1^η Φεβρουαρίου του 2010. Η αντίστοιχη συλλεχθείσα ποσότητα του γυαλιού ανήλθε στους 3.975 τόνους σε σύγκριση με 2.750 τόνους το 2009, καταγράφοντας 44% αύξηση). Συνολικά τα αποτελέσματα συλλογής οικιακών συσκευασιών του έτους 2010 αντιστοιχούν σε 20.365 τόνους έναντι 12.250 τόνων το 2009, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 66%.

Υγρά Απόβλητα

Παρόλο ότι έχουν υλοποιηθεί σημαντικά έργα αναφορικά με την κατασκευή αποχετευτικών συστημάτων στις πόλεις και στα μεγάλα τουριστικά κέντρα, οι ανάγκες στον τομέα των υγρών αποβλήτων εξακολουθούν να είναι πολύ μεγάλες.

Η τρέχουσα πολιτική, όσον αφορά τη διαχείριση αστικών λυμάτων είναι προσανατολισμένη προς τη συμμόρφωση με τις πρόνοιες της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ με τη δημιουργία κεντρικών αποχετευτικών συστημάτων συλλογής και επεξεργασίας λυμάτων σε αγροτικές κοινότητες με ισοδύναμο πληθυσμό πέραν των 2.000 κατοίκων. Στα πλαίσια του Προγράμματος προβλέπεται η υλοποίηση τεσσάρων έργων διαχείρισης υγρών αποβλήτων σε περιοχές της υπαίθρου εξυπηρετώντας πρόσθετο ισοδύναμο πληθυσμό της τάξης των 67.125 μέχρι το τέλος της περιόδου.

Υδάτινοι Πόροι – Ποιότητα του Νερού

Το κλίμα της Κύπρου είναι μεσογειακό με μέση ετήσια βροχόπτωση 465 mm κατά το 2010-2011. Ο μέσος όρος των δυνητικά χρησιμοποιούμενων ετήσιων υδατικών αποθεμάτων ανέρχεται σε 370 εκ. κ.μ. Το νερό το οποίο χρησιμοποιείται στην Κύπρο προέρχεται από τέσσερεις βασικές πηγές: (α) επιφανειακές ροές, (β) υπόγειοι υδροφόροι, (γ) αφαλάτωση θαλάσσιου νερού και (δ) ανακυκλωμένο νερό από αποχετευτικά συστήματα. Οι ετήσιες συνολικές ανάγκες ανέρχονται σε περίπου 267 εκ. κ.μ. και τις περισσότερες χρονιές υπάρχουν ελλείμματα προκαλώντας προβλήματα λειψυδρίας. Το 63% των αποθεμάτων χρησιμοποιείται για αρδευτικούς σκοπούς (για γεωργική παραγωγή και κτηνοτροφία), το 30% στην ύδρευση, 2% για χώρους πρασίνου, 2% για βιομηχανικούς σκοπούς και 3% για σκοπούς τεχνητού εμπλουτισμού των υπόγειων υδροφορέων. Από το 30% του νερού που καταναλώνεται για ύδρευση ένα ποσοστό του 15% περίπου χάνεται από το σύστημα. Το ποσοστό αυτό υπολογίζεται συγκρίνοντας τις διαθέσιμες ποσότητες με τις αντίστοιχες ποσότητες που πληρώθηκαν από τους καταναλωτές. Για τη μείωση του φαινομένου αυτού απαιτείται η λήψη περαιτέρω μέτρων παρακολούθησης, διαχείρισης και επιδιόρθωσης των συστημάτων ύδρευσης. Οι περιορισμένοι υδάτινοι πόροι δημιουργούν προβλήματα στον ισοσκελισμό της προσφοράς και της ζήτησης, ιδιαίτερα σε περιόδους επαναλαμβανομένων ανομβριών. Τα τελευταία χρόνια στο υδατικό ισοζύγιο της χώρας προστέθηκαν σημαντικές ποσότητες αφαλατωμένου θαλασσινού νερού και νερού από την επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων λυμάτων. Παράλληλα προωθήθηκε η χρήση Βελτιωμένων Συστημάτων Άρδευσης φτάνοντας το 95% στις αρδευόμενες καλλιέργειες και εξοικονομώντας 55 εκ. κυβικά μέτρα νερού ετησίως.

Στο παρόν στάδιο εφαρμόζεται η Οδηγία Πλαίσιο για τα Νερά (2000/60/ΕΚ) στα πλαίσια της οποίας προνοείται η αειφόρος διαχείριση των υδάτινων πόρων. Η εναρμόνιση της Οδηγίας επιτεύχθηκε στα πλαίσια του Περί Προστασίας και Διαχείρισης των Υδάτινων Πόρων Νόμου (Ν 13(1)/2004). Για σκοπούς της εν λόγω Οδηγίας η Κύπρος καθορίζεται ως μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, υπογείων και παρακτίων νερών. Στα πλαίσια αυτά προωθείται μια σειρά μέτρων και δράσεων για την πλήρη εφαρμογή της Οδηγίας, όπως για παράδειγμα η ανάπτυξη πολιτικών τιμολόγησης του νερού, η εκπόνηση Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής και Πρόγραμμα Μέτρων, κλπ. Το Σχέδιο Λεκάνης Απορροής Ποταμού καθώς και το Σχέδιο Διαχείρισης Ξηρασίας που το συμπληρώνει έχουν εγκριθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο το Μάιο του 2011 και έχουν υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ προωθείται η υλοποίηση των Μέτρων τους τα οποία εκτιμάται να ολοκληρωθούν μέχρι το 2015.

Η αποτελεσματική εφαρμογή της εν λόγω Οδηγίας θα δημιουργήσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την ικανοποιητική και αποτελεσματική προστασία καθώς και την ορθολογική διαχείριση των περιορισμένων υδατικών πόρων της χώρας.

Οι περισσότερες εγκαταστάσεις νερού και η χρήση του επεξεργασμένου νερού ελέγχονται από την κεντρική διοίκηση ενώ οι εγκαταστάσεις των αποχετευτικών συστημάτων ελέγχονται από τις τοπικές αρχές.

Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου

Οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (διοξειδίου του άνθρακα, μεθανίου και υποξειδίου του αζώτου) βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα. Εντούτοις η αυξητική τάση στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου έχει ανακοπεί από το 2008 και έκτοτε παρουσιάζεται σχετική σταθεροποίηση των εκπομπών. Το 2010 οι εκπομπές ρύπων του θερμοκηπίου ανήλθαν σε 10,838 χιλιάδες τόνους ισοδύναμου του διοξειδίου του άνθρακα. Ο τομέας της ενέργειας και των μεταφορών αποτελεί τη βασικότερη πηγή εκπομπών ρύπων του θερμοκηπίου στην Κύπρο με ποσοστό 69% το 2010, ενώ ακολουθούν οι τομείς της διαχείρισης αποβλήτων με ποσοστό 17,3%, της βιομηχανίας, 7,5% και της γεωργίας, 6,2%.

Η παρακολούθηση και διαχείριση της Ποιότητας του Ατμοσφαιρικού Αέρα στην Κύπρο γίνεται μέσα από τις πρόνοιες του περί της Ποιότητας του Ατμοσφαιρικού Αέρα Νόμου του 2010 (Ν.77(I)/2010) και σχετικών Κανονισμών που καθορίζουν όρια ποιότητας ατμοσφαιρικού αέρα για συγκεκριμένους ρύπους.

Στην Κύπρο έχει αρχίσει να εφαρμόζεται σταδιακά ένα στρατηγικό σχέδιο για τη μείωση του ποσοστού αύξησης των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου. Το σχέδιο αυτό επικεντρώνεται στην προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στη χρήση φυσικού αερίου, στην ενεργειακή απόδοση και εξοικονόμηση ενέργειας (βλέπε ενότητα 1.3.3), στη διαχείριση των μεταφορών (βλέπε ενότητα 1.3.2), σε αλλαγές στη βιομηχανία (βλέπε ενότητα 1.4.1) και τη γεωργία και στη διαχείριση των αποβλήτων (βλέπε ενότητα 1.3.1 πιο πάνω).

Προστασία της Φύσης (Βιοποικιλότητα) Παράκτιες Περιοχές

Η Κύπρος βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων και διαθέτει πλούσια πανίδα και χλωρίδα, με στοιχεία απ' όλες τις ηπείρους που την περιβάλλουν. Ως νησί, φιλοξενεί ένα μεγάλο αριθμό ενδημικών φυτών και ζώων που μπορούν να επιβιώσουν λόγω της ποικιλομορφίας της τοπογραφίας του νησιού, που δημιουργεί ένα μεγάλο φάσμα κλιματολογικών συνθηκών. Η Κύπρος αποτελεί επίσης σταθμό για τα αποδημητικά πουλιά

που μετακινούνται από το νότο στο βορρά και πίσω. Σημαντικοί είναι οι δύο υδροβιότοποι στις αλυκές Λάρνακας και Ακρωτηρίου.

Η Κύπρος συγκαταλέγεται ανάμεσα στα 10 περιφερειακά κέντρα βιοποικιλότητας (mini-hotspots) στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογειακής λεκάνης - που αποτελεί μία από τις 200 οικολογικά πιο σημαντικές περιοχές στον κόσμο και ένα από τα 34 πιο σημαντικά κέντρα βιοποικιλότητας παγκοσμίως (biodiversityhotspot) λόγω του μεγάλου πλούτου φυτικών ειδών και του ότι ποσοστό μεγαλύτερο του 10% των ειδών αυτών είναι στενότοπα ενδημικά.

Όσον αφορά τις προστατευόμενες περιοχές, στην Κύπρο έχουν κηρυχθεί μέχρι σήμερα 29 περιοχές ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ).

Θαλάσσιο Περιβάλλον

Οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν το θαλάσσιο περιβάλλον της Κύπρου είναι η τουριστική ανάπτυξη, η ρύπανση, τα παράκτια έργα και η υπερεκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων και τα εισβάλλοντα ξενικά είδη. Πιο συγκεκριμένα, η ρύπανση που προέρχεται από σημειακές ή μη πηγές, όπως τα αποχετευτικά, οι οينوβιομηχανίες, η γεωργία κλπ. επηρεάζει σημαντικά τη δυναμική του ολιγοτροφικού θαλάσσιου περιβάλλοντος ενώ και τα παράκτια έργα (κυματοθραύστες, μαρίνες, κλπ.) συμβάλουν στην αποσταθεροποίηση του παράκτιου οικοσυστήματος.

Παρά τις πιέσεις που υφίσταται το θαλάσσιο περιβάλλον της χώρας μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται σε καλή κατάσταση, συγκριτικά με άλλες βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες της Μεσογείου, καθότι η Κύπρος έχει περιορισμένης κλίμακας βιομηχανική ανάπτυξη.

Τα μέτρα που λαμβάνονται, ως αποτέλεσμα εφαρμογής του Νομοθετικού Πλαισίου για έλεγχο της ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος, που πηγάζει από Ευρωπαϊκές Νομοθεσίες και τη Σύμβαση της Βαρκελώνης, συμβάλλουν στη μείωση των επιπτώσεων από ανθρωπογενείς δραστηριότητες και στη δόμηση ενός υγιούς και καθαρού περιβάλλοντος. Η συνεχής παρακολούθηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος στα πλαίσια του Προγράμματος MED POL της UNEP, η οποία επικεντρώνεται, μεταξύ άλλων, στον έλεγχο της ποιότητας των παράκτιων νερών από σημαντικές πηγές ρύπανσης, στον έλεγχο των αποβλήτων που καταλήγουν στο θαλάσσιο αποδέκτη, στη χωρική και εποχική παρακολούθηση της δυναμικής των θρεπτικών συστατικών και της χλωροφύλλης, στον προσδιορισμό ρυπαντών (εντομοκτόνα και βαρέα μέταλλα) στα ψάρια (*Mullusbarbatus*), παρέχει μία σημαντική γνώση για την κατάσταση του θαλασσίου περιβάλλοντος. Η περαιτέρω παρακολούθηση των παράκτιων νερών, όπως αυτή προβλέπεται από την Οδηγία Πλαίσιο για τα Νερά (2000/60/ΕΚ), θα συμβάλει σημαντικά στην αξιολόγηση της

οικολογικής κατάστασης του θαλασσίου περιβάλλοντος με αποτέλεσμα τη λήψη των απαραίτητων μέτρων για τη διατήρηση ή επίτευξη της καλής οικολογικής κατάστασης, που είναι και ο στόχος της Οδηγίας Πλαίσιο (2008/56/EK) για τη Θαλάσσια Στρατηγική.

Επιπλέον πραγματοποιούνται διάφορες οικολογικές μελέτες για αξιολόγηση των επιπτώσεων διάφορων δραστηριοτήτων στο θαλάσσιο οικοσύστημα. Η διεκπεραίωση δε προγράμματος περιβαλλοντικού ελέγχου για τις επιπτώσεις της υδατοκαλλιέργειας στο θαλάσσιο περιβάλλον είναι υποχρεωτική για κάθε μονάδα υδατοκαλλιέργειας, σύμφωνα με τους περί Υδατοκαλλιέργειας (Γενικούς) Κανονισμούς του 2002.

Αναφορικά με τη ρύπανση της θάλασσας από πετρελαιοειδή η Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου με Αρ. 61.930 και με ημερ. 27/4/2005 για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ρύπανσης του θαλασσίου χώρου από πλοία και εγκαταστάσεις διακίνησης πετρελαιοειδών, υιοθετεί μια σειρά μέτρων πρόληψης και περιλαμβάνει πρόνοιες οι περισσότερες των οποίων έχουν υλοποιηθεί και έχουν συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας των θαλασσίων νερών.

Η συνεχής τουριστική ανάπτυξη καθώς και η αύξηση του πληθυσμού στις παραθαλάσσιες περιοχές αποτελούν σημαντικές απειλές για το θαλάσσιο περιβάλλον. Καθημερινά μεγάλες ποσότητες αποβλήτων εκρέουν στις ακτές από ξενοδοχειακά συγκροτήματα, βιομηχανικές μονάδες, πλοία κ.λ.π., οι οποίες ρυπαίνουν τα θαλάσσια ύδατα, με αποτέλεσμα την αλλοίωση της ποιότητάς τους. Ο δείκτης της προστατευόμενης παραθαλάσσιας περιοχής μετριέται σε χλμ². Για την Κύπρο παραμένει σταθερός στα 6,5 χλμ² από το 1990 μέχρι σήμερα. Η τιμή μπορεί να συγκριθεί με τη συνολική έκταση της παραθαλάσσιας ζώνης η οποία υπολογίζεται σε 77,8 χλμ². Συνεπώς περίπου το 8,3% της παραλιακής ζώνης της Κύπρου αποτελεί προστατευόμενη παραθαλάσσια περιοχή.

1.3.2 Μεταφορές

Λόγω του νησιώτικου της χαρακτήρα, της μεγάλης απόστασης από το κέντρο των οικονομικών δραστηριοτήτων της Ε.Ε αλλά και του μικρού μεγέθους της, η Κύπρος αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα προσβασιμότητας, τα οποία είναι αποτέλεσμα ελλείψεων τόσο στο σύστημα θαλάσσιων μεταφορών όσο και των οδικών μεταφορών.

Θαλάσσιες Μεταφορές

Η Κύπρος στηρίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στα λιμάνια της για την εξυπηρέτηση του διεθνούς εμπορίου. Αν και τις τελευταίες δυο δεκαετίες τα κυπριακά λιμάνια έχουν αναπτυχθεί σημαντικά, εξακολουθούν να παρουσιάζουν αδυναμίες σε σχέση με τη δυνατότητα ικανοποίησης των σημερινών απαιτήσεων για εξυπηρέτηση πλοίων 4^{ης} γενιάς με

αποτέλεσμα να χρειάζεται να γίνουν πρόσθετες επενδύσεις σε υποδομή και εξοπλισμό για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις σύγχρονες ανάγκες.

Από τα 4.297 πλοία που προσέγγισαν τα Κυπριακά λιμάνια το 2004, τα 3.357 ή ποσοστό 78,1% κατέπλευσαν στο λιμάνι της Λεμεσού, 712 πλοία (16,6%) στο λιμάνι της Λάρνακας και τα υπόλοιπα 228 πλοία στα μικρότερα λιμάνια της χώρας. Από το λιμάνι της Λεμεσού διακινήθηκε το 50,1% των εισαγωγών και το 63% των εξαγωγών της χώρας, ενώ από το λιμάνι της Λάρνακας το 29,2% του εισαγόμενου φορτίου και το 12% των εξαγωγών της χώρας. Τα δεδομένα αυτά επιβεβαιώνουν την κυρίαρχη θέση του λιμανιού της Λεμεσού.

Τα κυριότερα είδη φορτίων που διακινούνται από το λιμάνι της Λεμεσού είναι στερεά χύμα φορτία (κυρίως σιτηρά/ζωοτροφές) σε ποσοστό 20%, ενώ σε εμπορευματοκιβώτια διακινείται το 64% του συνολικού φορτίου. Το υπόλοιπο φορτίο που διακινείται αφορά γενικό φορτίο (σίδηρο, ξυλεία κλπ). Το λιμάνι της Λάρνακας εξυπηρετεί σήμερα κυρίως εξαγωγές κυπριακών προϊόντων (ορυκτών και πατατών) και τις εισαγωγές περιορισμένου αριθμού προϊόντων όπως λιπάσματα, αυτοκίνητα, σίδηρος, άσφαλτος.

Κατά το 2005 οι αφίξεις και αναχωρήσεις επιβατών από τα κυπριακά λιμάνια έφτασαν τις 562.787 σημειώνοντας αύξηση κατά 12% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Παράλληλα, οι προσεγγίσεις κρουαζιερόπλοιων στην Κύπρο συνέχισαν την αυξητική τους τάση, με αποτέλεσμα 35 διεθνή κρουαζιερόπλοια να περιλάβουν την Κύπρο στα προγράμματα περιηγήσεών τους, διενεργώντας 177 επισκέψεις και διακινώντας περίπου 258.000 επιβάτες. Από το σύνολο των επιβατών που εξυπηρετήθηκαν από τα λιμάνια της Κύπρου περίπου 455.000 εξυπηρετήθηκαν από το Λιμάνι της Λεμεσού αναδεικνύοντας τον πρωτεύοντα ρόλο του και στην κίνηση επιβατών.

Για την εξυπηρέτηση της εμπορευματικής και επιβατικής κίνησης, το Λιμάνι Λεμεσού σήμερα διαθέτει 2.030 μέτρα κρηπιδώματος βάθους 11-14 μέτρων, 129 εκτάρια χερσαίο χώρο, 40.000τ.μ. κλειστό αποθηκευτικό χώρο, 222.380 τ.μ. χώρο στοιβασίας εμπορευματοκιβωτίων και 272.120 τ.μ. οδοστρώματα στοιβασίας εμπορευματοκιβωτίων, αίθουσα επιβατών, δύο σταθμούς εμπορευματοκιβωτίων, 6 γερανογέφυρες καθώς και άλλη βοηθητική υποδομή και εξοπλισμό. Επίσης χρησιμοποιείται μηχανογραφικό σύστημα για τη διεξαγωγή λιμενικών υπηρεσιών καθώς και την παροχή στατιστικών στοιχείων.

Οι υποδομές αυτές υλοποιήθηκαν στα πλαίσια του Ρυθμιστικού Σχεδίου για την ανάπτυξη του Λιμένα Λεμεσού, η πρώτη φάση ανάπτυξης του οποίου ολοκληρώθηκε το 1996. Το ρυθμιστικό σχέδιο ανάπτυξης του Λιμανιού προνοεί για την επέκταση του τόσο για εμπορευματική όσο και για επιβατική κίνηση.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις και η ανάγκη εξυπηρέτησης πλοίων 4^{ης} γενιάς (πλοίων μεγαλύτερης χωρητικότητας και βάθους) καθιστούν αναγκαίο τον περαιτέρω εκσυγχρονισμό

του Λιμανιού Λεμεσού και την εξασφάλιση του κατάλληλου μηχανολογικού εξοπλισμού. Παράλληλα, η Αρχή Λιμένων προωθεί αναβάθμιση των χώρων υποδοχής επιβατών και βελτιώσεων των συστημάτων ασφαλείας στα πλαίσια συμμόρφωσης με τις διεθνείς συνθήκες/ συμβάσεις. Οι παρεμβάσεις αυτές είναι αναγκαίες για την ενίσχυση της προσπελασιμότητας και της καλύτερης διασύνδεσης της Κύπρου με το δίκτυο των εμπορευματικών μεταφορικών ροών της διευρυμένης ΕΕ.

Οδικές Μεταφορές

Η διακίνηση προσώπων και αγαθών εντός της νήσου στηρίζεται αποκλειστικά στις οδικές μεταφορές, αφού λόγω του μεγέθους της χώρας δεν είναι βιώσιμοι άλλοι τρόποι / μέσα μεταφοράς όπως για παράδειγμα σιδηροδρομικό δίκτυο.

Το συνολικό μήκος του δημόσιου οδικού δικτύου της χώρας ανέρχεται σε 12.134 χιλιόμετρα, κατά την περίοδο σύνταξης του Επιχειρησιακού Σχεδίου (2006), ενώ μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν νεότερα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία.

Πίνακας 1.2 Μήκος Δημόσιου Οδικού Δικτύου κατά κατηγορία

Μήκος Δημόσιου Οδικού Δικτύου 2004 (χιλιόμετρα)					
	Ασφαλτοστρωμένοι		Χωμάτινοι		Σύνολο
	Χλμ	%	Χλμ	%	
Υπεραστικοί Δρόμοι (Αυτοκινητόδρομοι)	276*	2,3	0	0	276
Αστικοί Δρόμοι					
Κύριοι Δρόμοι	347*	2,9	0	0	347
Δευτερεύοντες Δρόμοι	3,111	25,6	466	3,8	3,577
Επαρχιακοί Δρόμοι					
Κύριοι Δρόμοι	2,100*	17,3	0	0	2,100
Δευτερεύοντες Δρόμοι	1,812	14,9	829	6,8	2,641
Δασικοί Δρόμοι	101	0,8	3,092	25,5	3,193
Σύνολο χλμ	7,747	63,8	4,387	36,2	12,134

*Μήκος δρόμων - 2006

Πηγή: Τμήμα Δημοσίων Έργων, Τμήμα Συντήρησης

Βασικά προβλήματα που χαρακτηρίζουν το οδικό δίκτυο της χώρας αποτελούν:

- Η ανάγκη αποσυμφόρησης της κίνησης στις αστικές περιοχές, η οποία επιτείνεται από το γεγονός της μέχρι πρόσφατα αποκλειστικής δυνατότητας μετακινήσεων με ιδιωτικά αυτοκίνητα, λόγω σημαντικών ελλείψεων του δημόσιου συστήματος συγκοινωνιών.
- Η αναβάθμιση της οδικής ασφάλειας με στόχο τη μείωση των οδικών δυστυχημάτων και ειδικά των θανατηφόρων.

- Η ανάγκη συμπλήρωσης του δικτύου αυτοκινητόδρομων που συνδέει τις πόλεις μεταξύ τους και με τις τουριστικές περιοχές.
- Η ανάπτυξη του κύριου και δευτερογενούς οδικού δικτύου σε περιοχές της υπαίθρου, σε περιοχές τουριστικής ανάπτυξης και σε αστικές περιοχές.

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών κατά τα τελευταία χρόνια, αλλά και μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος υλοποιούνται παρεμβάσεις που αφορούν στις τρεις πρώτες από τις παραπάνω παραμέτρους, ενώ παραμένουν τα προβλήματα όσον αφορά την ανάπτυξη του οδικού δικτύου σε περιοχές της υπαίθρου και ιδιαίτερα του ορεινού οδικού δικτύου. Προτεραιότητα των παρεμβάσεων αυτών αποτελεί η ολοκλήρωση των Διευρωπαϊκών Δικτύων μεταφορών και των συνδέσεων με το υπόλοιπο οδικό δίκτυο.

Προβλήματα παρατηρούνται όσον αφορά το αστικό οδικό δίκτυο λόγω της μη υλοποίησης των σχεδιασμένων κύριων οδικών αρτηριών, που προνοούνται στα τοπικά σχέδια, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται καθυστερήσεις στις αστικές μετακινήσεις και κυκλοφοριακή συμφόρηση, που αυξάνουν την κατανάλωση καυσίμων και την εκπομπή ρύπων.

Συγκοινωνιακό Δίκτυο - Δημόσιες Μεταφορές

Οι μετακινήσεις του πληθυσμού εκτελούνται κυρίως με ιδιωτικά οχήματα (το ποσοστό χρήσης ιδιωτικού οχήματος στην Κύπρο ανέρχεται σε 85%) ενώ οι δημόσιες μεταφορές ακολουθούν μια συνεχή φθίνουσα πορεία, γεγονός που συμβάλλει στην αυξανόμενη συμφόρηση σε πολλά σημεία του οδικού δικτύου με δυσμενείς κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Πρόσφατες μελέτες υπολογίζουν το κόστος της κυκλοφοριακής συμφόρησης στις κεντρικές αστικές περιοχές στα 40 εκατομμύρια ευρώ το χρόνο.

Η περιορισμένη χρήση των δημόσιων συγκοινωνιών οδήγησε σε χειροτέρευση της οικονομικής βιωσιμότητας τους καθώς και του επιπέδου εξυπηρέτησης. Υπολογίζεται ότι το 2005 μόνο το 2% των ταξιδιών περίπου γίνεται με δημόσιες συγκοινωνίες, ενώ η πληρότητα των λεωφορείων ανέρχεται κατά μέσο όρο στο 20%, σε σύγκριση με 66% στην ΕΕ.

Το σύστημα συγκοινωνιών κατά την περίοδο συγγραφής του Προγράμματος δεν ήταν αποδοτικό και αποτελεσματικό με αποτέλεσμα τα μέσα μαζικής μεταφοράς να μην προσφέρονται ως ελκυστική εναλλακτική λύση και να χρησιμοποιούνται κυρίως από ηλικιωμένους και μαθητές. Οι κυριότερες αδυναμίες αφορούσαν τη μεγάλη ηλικία του στόλου των λεωφορείων (από τα 3.704 λεωφορεία που ήταν εγγεγραμμένα στην Κύπρο το 2004, το 60,6% ήταν ηλικίας τουλάχιστον 10 χρόνων, ενώ 24,7% ήταν πέραν των 20 χρόνων), τη μη ικανοποιητική συχνότητα των δρομολογίων (περίπου 35 λεπτά), τις περιορισμένες διαδρομές και ώρες λειτουργίας των λεωφορείων και την έλλειψη της αναγκαίας

πληροφόρησης προς τους επιβάτες στις στάσεις λεωφορείων. Κατά την τελευταία διετία καταβλήθηκε ιδιαίτερη προσπάθεια για την ανάπτυξη του συστήματος δημόσιων μεταφορών με στόχο την υποκατάσταση της χρήσης του ιδιωτικού αυτοκινήτου. Ο στόλος των λεωφορείων αντικαταστάθηκε στη βάση των νέων συμβάσεων της Κυβέρνησης με εταιρείες λεωφορείων επιλύοντας έτσι το θέμα της μεγάλης ηλικίας του στόλου. Σχετικές παρεμβάσεις όσον αφορά το συγκοινωνιακό δίκτυο της Λευκωσίας περιλαμβάνονται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.

Η υπέρμετρη χρήση των ιδιωτικών αυτοκινήτων, οι ελλείψεις που παρουσιάζει το οδικό δίκτυο της Κύπρου, καθώς και η έλλειψη οδικής συνείδησης, συμβάλλουν στους συγκριτικά υψηλούς δείκτες θανατηφόρων και σοβαρών ατυχημάτων που ανέρχονται κατά μέσο όρο στους εκατό νεκρούς ετησίως, με αρνητικές επιπτώσεις στο κοινωνικό σύνολο και στην οικονομία της Κύπρου. Υπολογίζεται ότι το κοινωνικό-οικονομικό κόστος των οδικών δυστυχημάτων στην Κύπρο ανέρχεται σε €260 εκατομμύρια περίπου το χρόνο⁶, που ισοδυναμεί με το 2% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ). Το 2004 η Κύπρος παρουσιάζει την 3^η χειρότερη επίδοση σε όρους οδικής ασφάλειας με δείκτη 15,4 νεκρούς στους 100.000 κατοίκους όταν ο μέσος όρος της ΕΕ-25 είναι 9,5.

Η οδική ασφάλεια παραμένει υψηλά στις προτεραιότητες της χώρας και για το λόγο αυτό το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε το Στρατηγικό Σχέδιο Οδικής Ασφάλειας 2005-2010, το οποίο είναι προσαρμοσμένο στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για την Οδική Ασφάλεια, που θέτει ως στόχο τη μείωση των οδικών δυστυχημάτων κατά 50% μέχρι το 2010 σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Το Στρατηγικό Σχέδιο περιλαμβάνει δραστηριότητες σε όλους τους βασικούς τομείς σε συντονισμένη βάση και ειδικότερα το οδικό περιβάλλον, τους οδηγούς και τα οχήματα, την αστυνόμευση, την κυκλοφοριακή αγωγή και την άμεση περίθαλψη των τραυματιών.

Κατά τα τελευταία χρόνια η Κύπρος έχει καταβάλει προσπάθεια για τη βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας στις αστικές περιοχές της χώρας. Πολλά από τα έργα που υλοποιήθηκαν στον τομέα των οδικών μεταφορών, όπως αυτά αναφέρονται στην προηγούμενη ενότητα, αμβλύνουν υφιστάμενα κυκλοφοριακά προβλήματα και τη συμφόρηση που παρατηρείται σε αστικές περιοχές. Παράλληλα, κατά την περίοδο 2004-2006 προωθήθηκε η δημιουργία κέντρου διαχείρισης 90 σηματοδοτημένων διασταυρώσεων στη Λευκωσία, Λεμεσό και Λάρνακα, μέσω ηλεκτρονικών συσκευών και η δημιουργία Συστήματος Διαχείρισης Πληροφοριών Οδικού Δικτύου, το οποίο βασίζεται σε Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών για τη διευκόλυνση της κυκλοφορίας στις αστικές περιοχές της χώρας. Η αναβάθμιση του επιπέδου εξυπηρέτησης των κατοίκων από ένα σύγχρονο σύστημα δημοσίων μεταφορών θα συμβάλει αποφασιστικά και στη βελτίωση των συνθηκών

⁶ Η εκτίμηση έγινε από το Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων με βάση τη μελέτη «CostEffectiveEUTransportSafetyMeasures», EuropeanTransportSafetyCouncil, Brussels 2003

της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αστικών περιοχών. Επίσης, σημαντικές ελλείψεις παρουσιάζονται στη σύνδεση μεταξύ των αστικών κέντρων με δημόσιες συγκοινωνίες αλλά και στη σύνδεση των αστικών κέντρων με το Αεροδρόμιο Λάρνακας.

1.3.3 Ενέργεια

Το ενεργειακό σύστημα της χώρας στηρίζεται υπέρμετρα στην εισαγωγή πετρελαιοειδών και στον ηλεκτρισμό τα οποία κάλυπταν το 93,7% της τελικής κατανάλωσης ενέργειας το 2010, έναντι 5,3% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) και 1% των στερεών καυσίμων, ενώ υπάρχει αδυναμία της υφιστάμενης ενεργειακής υποδομής στη χρήση εναλλακτικών συμβατικών καυσίμων, όπως το φυσικό αέριο.

Πίνακας 1.3: Ενεργειακό Ισοζύγιο

Ποσοστό κάλυψης ενεργειακής κατανάλωσης	2000	2010
Πετρελαιοειδή	79,4	72,2
Ηλεκτρισμός	15,8	21,5
Στερεά Καύσιμα	2,1	1,0
Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας	2,6	5,3
Σύνολο	100	100

Πηγή: Παρουσίαση «Ο Ενεργειακός Τομέας της Κύπρου» Υπουργείου Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, 2 Μαρτίου 2012

Το 2010 το κόστος εισαγωγών προϊόντων πετρελαίου αντιστοιχούσε σε 19,7% των συνολικών εισαγωγών της Κύπρου.

Περιοριστικός παράγοντας στη βελτιστοποίηση του ενεργειακού τομέα είναι ο νησιώτικος χαρακτήρας και το μικρό μέγεθος της Κύπρου, καθώς και η δυσκολία πρόσβασης σε ευρωπαϊκά ενεργειακά δίκτυα. Εκτός από τον πολύ υψηλό βαθμό εξάρτησης από το εισαγόμενο πετρέλαιο, αδυναμίες παρουσιάζονται επίσης στις υποδομές, καθώς και στην λειτουργία του ενεργειακού συστήματος, όπως η περιορισμένη χωρητικότητα των αποθηκευτικών χώρων πετρελαιοειδών, τα ενεργοβόρα πρότυπα συμπεριφοράς, ιδίως στον τομέα των μεταφορών και η περιορισμένη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η προώθηση μέτρων για τη βελτίωση της ενεργειακής αποτελεσματικότητας στα Κράτη - Μέλη αποβλέπει τόσο στην περαιτέρω οικονομική μεγέθυνση όσο και στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, οι Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανταγωνιστικότητα και την Απασχόληση συνιστούν να δοθεί προτεραιότητα στην ενεργειακή αποτελεσματικότητα και τη συμπαραγωγή ενέργειας, στην ανάπτυξη βιώσιμων μορφών ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας και στην ταχεία

διάδοση φιλικών προς το περιβάλλον και οικολογικά αποτελεσματικών τεχνολογιών στον τομέα της ενέργειας.

Η ενεργειακή πολιτική του Κράτους συνοψίζεται στις ακόλουθες δράσεις:

- Διασφάλιση ομαλής ενεργειακής τροφοδοσίας της χώρας (μείωσης της εξάρτησης της χώρας από τις εισαγωγές πετρελαίου, διαφοροποίηση ενεργειακού μίγματος με την εισαγωγή του φυσικού αερίου)
- Ενίσχυση της ενεργειακής αυτάρκειας και ενδυνάμωση του γεωστρατηγικού ρόλου της χώρας—αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση του ορυκτού ενεργειακού δυναμικού της χώρας
- Δημιουργία ελκυστικού περιβάλλοντος για ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων στον τομέα της ενέργειας
- Μέγιστη αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- Εξοικονόμηση ενέργειας τόσο σε πρωτογενή μορφή και στην τελική χρήση
- Επέκταση των ελέγχων στην αγορά πετρελαιοειδών προς όφελος των καταναλωτών και για εντοπισμό και καταπολέμηση φαινομένων νοθείας

Στα πλαίσια της προώθησης της χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της εξοικονόμησης ενέργειας, καταρτίστηκε και υλοποιείται από τον Ιούλιο του 2010, Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας για επίτευξη των εθνικών ποσοτικών στόχων αναφορικά με τη συνεισφορά των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας από τους τομείς των μεταφορών, του ηλεκτρισμού και των συστημάτων θέρμανσης/ψύξης. Στόχος του Σχεδίου είναι όπως το ποσοστό συνεισφοράς των ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση ενέργειας ανέλθει στο 13% μέχρι το 2020. Με βάση τα πλέον πρόσφατα στοιχεία του Υπουργείου Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού η συμμετοχή των ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση ενέργειας ανήλθε το 2010 στο 5,2% έναντι 4,5% το 2005.

Το σύστημα ηλεκτροπαραγωγής της χώρας δέχτηκε ισχυρότατο πλήγμα μετά την έκρηξη που σημειώθηκε στη Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης στο Μαρί τον Ιούλιο του 2011. Η έκρηξη έθεσε εκτός λειτουργίας τον ηλεκτροπαραγωγό σταθμό του Βασιλικού (εγκατεστημένης δυναμικότητας 793 MW) που γειτνιάζει με τη βάση, με αποτέλεσμα να μειωθεί η συνολική διαθέσιμη ικανότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από τα 1583 MW στα 689 MW.

Η εξέλιξη αυτή ανέδειξε περαιτέρω την υπέρ-εξάρτηση της Κύπρου στο πετρέλαιο και την ανάγκη προώθηση της χρήσης άλλων πηγών ενέργειας όπως είναι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, αξιοποιώντας και το πλεονέκτημα της χώρας όσον αφορά την ηλιακή ενέργεια. Στο πλαίσιο του Προγράμματος προωθείται η υλοποίηση έργων προς το σκοπό αυτό.

Οι κυριότερες αξιοποιήσιμες μορφές Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στην Κύπρο είναι:

- Ηλιακή ενέργεια (Ηλιακά Θερμικά Συστήματα, Φωτοβολταϊκά Συστήματα)
- Αιολική ενέργεια
- Βιομάζα
- Βιοκαύσιμα
- Γεωθερμία

Αναλυτικότερα, όσον αφορά την ηλιακή ενέργεια μέχρι το 2010, η εγκατεστημένη ισχύς φωτοβολταϊκών συστημάτων ήταν 6.3MW, ενώ μέχρι το 2011, ανήλθε στα 9.5 MW. Σήμερα υπάρχουν εγκατεστημένα και ενωμένα με το δίκτυο της ΑΗΚ, 773 φωτοβολταϊκά συστήματα. Από αυτά, τα 21 εγκαταστάθηκαν σε φωτοβολταϊκά πάρκα (ισχύος 100-150KW) και τα υπόλοιπα 752 σε στέγες και οροφές κτιρίων (ισχύος κάτω από 20KW). Μέχρι το 2013 αναμένεται να δημιουργηθούν και μεγαλύτερα φωτοβολταϊκά πάρκα (ισχύος 1-10MW). Επιπλέον, μέχρι το τέλος του 2011 είχαν εγκατασταθεί στην Κύπρο τουλάχιστον 329 συστήματα αυτόνομων φωτοβολταϊκών. Επίσης, μέχρι το τέλος του 2014 αναμένεται να λειτουργήσουν 2 ηλιοθερμικοί σταθμοί συνολικής δυναμικότητας 25MW. Με βάση τα στοιχεία που υποβάλλονται στα πλαίσια των Σχεδίων Χορηγιών μέχρι το τέλος του 2011 εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο: 92 κεντρικά ηλιακά συστήματα, 45 ηλιακά συστήματα θέρμανσης νερού πισίνας, και 291 ηλιακά συστήματα θέρμανσης χώρου.

Αναφορικά με την αιολική ενέργεια, στη Κύπρο λειτουργούν τρία (3) αιολικά πάρκα (72 ανεμογεννήτριες). Μέχρι το τέλος του 2012 θα εγκατασταθούν ακόμα 4 αιολικά πάρκα (άλλες 20 ανεμογεννήτριες). Εντός του 2011 τέθηκαν σε λειτουργία δύο αιολικά πάρκα συνολικής δυναμικότητας 51,5 MW. Η συνολική εγκατεστημένη ισχύς ανέρχεται στα 133,5 MW.

Όσον αφορά την βιομάζα- βιοαέριο, μέχρι σήμερα βρίσκονται σε λειτουργία 12 μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από αξιοποίηση Βιομάζας (κυρίως από απόβλητα χοιροστασιών) συνολικής ισχύος 8,6 MW. Το 2011 διοχετεύτηκαν στο δίκτυο της ΑΗΚ 88,7 GWh (ενώ το 2010 52,5 GWh). Μέχρι το τέλος του 2012 αναμένεται να λειτουργήσουν άλλες 3 μονάδες συνολικής δυναμικότητας 10MW.

Με δεδομένη την περιορισμένη διαθεσιμότητα καλλιεργήσιμων εκτάσεων για ενεργειακή γεωργία αλλά και τις ξηροθερμικές συνθήκες της Κύπρου, η παραγωγή βιοκαυσίμων στην Κύπρο μπορεί να στηριχθεί αποκλειστικά κυρίως σε εισαγωγές πρώτων υλών. Σήμερα, μία εταιρεία παράγει βιοκαύσιμα στην Κύπρο από εισαγόμενες πρώτες ύλες, ενώ η δυνατότητα παραγωγής βιοκαυσίμων από χρησιμοποιούμενα μαγειρικά λάδια και ζωικά λίπη είναι περιορισμένη. Στις 21 Οκτωβρίου 2011 εκδόθηκε το «Περί της Περιεκτικότητας των

Συμβατικών Καυσίμων που Χρησιμοποιούνται στις Μεταφορές (Τροποποιητικό) Διάταγμα» σύμφωνα με το οποίο οι προμηθευτές υποχρεούνται να αναμιγνύουν βιοκαύσιμα στα συμβατικά καύσιμα ώστε η μέση ετήσια ενεργειακή περιεκτικότητα των καυσίμων σε βιοκαύσιμα να ανέρχεται τουλάχιστον στο 2,4%.

Σε σχέση με τη γεωθερμία, μέχρι το 2010 είχαν εγκατασταθεί στην Κύπρο τουλάχιστον 85 συστήματα γεωεναλλακτών, σε νοσοκομεία, ξενοδοχεία, κτίρια εταιρειών, ιδιωτικές κατοικίες. Η τεχνολογία αυτή είναι δυνατό να προσφέρει εξοικονόμηση της τάξης του 55-75% στην ενέργεια που απαιτείται για θέρμανση και ψύξη με συμβατικά καύσιμα, ανάλογα με το μέγεθος του κτιρίου.

Όσον αφορά την Συμπαγωγή Ηλεκτρικού και Θερμότητας (ΣΗΘ), τον Οκτώβριο του 2011 υποβλήθηκε στην Ε.Ε. έκθεση σχετικά με την διείσδυση της συμπαγωγής της Κύπρου, με βάση τα πορίσματα της οποίας κατά το 2010 μονάδες συμπαγωγής λειτουργούν σε 6 εγκαταστάσεις αξιοποίησης της βιομάζας, στο Τσιμεντοποιείο Βασιλικού και στο μεταλλείο της Σκουριώτισσας. Το μερίδιο ΣΗΘ στην συνολική ηλεκτροπαραγωγή ήταν 1,03%. Το μερίδιο ΣΗΘ στην συνολική θερμοπαραγωγή ήταν 6,16%. Η εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας από τη λειτουργία των μονάδων ξεπέρασε τις 21 GWh, και αποφεύχθηκε η εκπομπή 6 χιλιάδων τόνων CO₂ από τη λειτουργία των μονάδων παραγωγής.

Σημαντική εξέλιξη στον τομέα της ενέργειας και στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, αποτέλεσε ο εντοπισμός φυσικού αερίου εντός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης της Κύπρου. Η εξέλιξη αυτή είναι καθοριστικής οικονομικής σημασίας για την Κύπρο καθώς δύναται να συμβάλει ουσιαστικά στην ενεργειακή αυτονομία της Κύπρου.

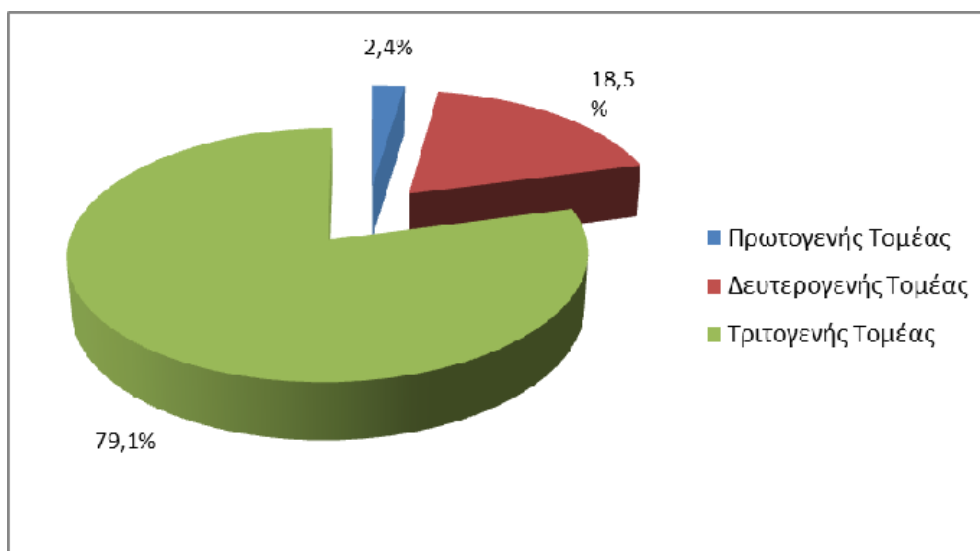
1.4 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.4.1 Διάρθρωση της Οικονομίας

Η διάρθρωση της παραγωγικής βάσης της οικονομίας χαρακτηρίζεται από τη δεσπόζουσα και συνεχώς διευρυνόμενη σημασία του τριτογενή τομέα με παράλληλη σμίκρυνση του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα. Η συμμετοχή του τριτογενή τομέα στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) αυξήθηκε από 55,1% το 1980, στο 74,9% το 2005 και στο 79,1% το 2010, κατατάσσοντας τη χώρα στις πρώτες θέσεις ανάμεσα στα Κράτη Μέλη, αναφορικά με το μέγεθος του τομέα των υπηρεσιών. Παράλληλα παρουσιάζεται μια συνεχής μείωση της σημασίας του πρωτογενή τομέα (από 10% το 1980, στο 2,9% του ΑΕΠ το 2005 και στο

2,4% το 2010), ενώ ο δευτερογενής τομέας συρρικνώθηκε σταδιακά από 34,8% το 1980, σε 22,2% του ΑΕΠ το 2005 και 18,5% το 2010.

Διάγραμμα 1.4: Διάρθρωση ΑΕΠ ανά τομέα παραγωγής (2010)

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Εθνικοί Λογαριασμοί 2011 (Προκαταρκτικές Εκτιμήσεις)

Πίνακας 1.4: Διάρθρωση της Παραγωγής ως % του ΑΕΠ

	1980	1995	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΤΟΜΕΙΣ	10,0	5,1	2,9	2,4	2,2	2,3	2,4	2,4
Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	10,0	5,1	2,9	2,4	2,2	2,3	2,4	2,4
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΤΟΜΕΙΣ	34,9	24,0	22,2	22,2	22,9	22,6	19,8	18,5
Ορυχεία και Λατομεία	1,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3
Μεταποίηση	18,2	11,5	8,4	7,6	7,2	6,9	6,7	6,4
Κατασκευές	14,0	10,1	11,0	11,9	12,8	13,2	10,4	9,1
Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος, Φυσικού Αερίου, Ατμού και Κλιματισμού	μ.δ.	1,6	1,6	1,5	1,6	1,4	1,8	1,8
Παροχή Νερού, Επεξεργασία Λυμάτων, Διαχείριση Αποβλήτων και Δραστηριότητες Εξυγίανσης	μ.δ.	0,5	0,8	0,9	0,9	0,7	0,7	0,8
ΤΡΙΤΟΓΕΝΕΙΣ ΤΟΜΕΙΣ	55,1	65,7	74,9	75,4	74,9	75,1	77,8	79,1
Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Επισκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων	12,2	13,2	12,4	12,6	12,5	12,5	11,9	12,0

και Μοτοσυκλετών									
Δραστηριότητες Υπηρεσιών	3,6	9,3	7,3	7,1	7,1	6,6	6,1	6,2	
Παροχής Καταλύματος και Υπηρεσιών Εστίασης									
Μεταφορά και Αποθήκευση, Ενημέρωση και Επικοινωνία	8,2	8,74	9,0	8,6	8,8	9,0	9,3	9,2	
Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές Δραστηριότητες	μ.δ	4,9	6,9	7,6	8,0	7,8	8,2	8,4	
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, Επαγγελματικές, Επιστημονικές και Τεχνικές Δραστηριότητες, Διοικητικές και Υποστηρικτικές Δραστηριότητες	μ.δ4,8	14,2	15,5	15,8	15,8	15,9	16,9	17,6	
Εκπαίδευση	μ.δ.	4,8	5,9	5,8	5,6	5,9	6,4	6,5	
Δραστηριότητες σχετικές με την Ανθρώπινη Υγεία και την Κοινωνική Μέριμνα	μ.δ.	3,3	3,8	3,7	3,5	3,7	4,0	4,1	
Άλλες Υπηρεσίες ⁷	μ.δ	12,6	14,3	14,2	13,7	13,7	14,9	15,0	

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Εθνικοί Λογαριασμοί 2011 (Προκαταρκτικές Εκτιμήσεις)

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η ανάλυση των βασικών τομέων και κλάδων της οικονομίας.

Πρωτογενής Τομέας

Ο πρωτογενής τομέας παρουσίασε σημαντική μείωση της συμβολής του στο ΑΕΠ κατά τις τελευταίες δεκαετίες και το 2010 αντιπροσώπευε το 2,4% του ΑΕΠ της Κύπρου. Η εξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζει την πτωτική πορεία του τομέα της γεωργίας που αποτελεί περίπου το 93% του πρωτογενή τομέα.

Η συμμετοχή του τομέα της γεωργίας και της αλιείας αντιστοιχούσε στο 7,2% της συνολικής απασχόλησης το 2010 παρουσιάζοντας συνεχή μείωση κατά τις τελευταίες δεκαετίες (8,4% το 2005 και 10,1% το 1995).

Ανασταλτικούς παράγοντες στην ανάπτυξη του τομέα της γεωργίας, αποτελούν οι μικροί γεωργικοί κλήροι που εμποδίζουν τη χρήση σύγχρονων μεθόδων παραγωγής και την αξιοποίηση οικονομιών κλίμακας καθώς και το χρόνιο πρόβλημα της έλλειψης νερού για άρδευση. Η συρρίκνωση του τομέα επηρεάζει αρνητικά τις αγροτικές περιοχές οι κάτοικοι

⁷ περιλαμβάνονται Τέχνη και Ψυχαγωγία, Δημόσια Διοίκηση και Αμυνα, Νοικοκυρία με απασχολούμενο προσωπικό, Λοιπές Κοινοτικές και Προσωπικές Υπηρεσίες.

των οποίων εξακολουθούν να εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το γεωργικό εισόδημα δεδομένου ότι δεν υπάρχουν ακόμη επαρκείς εναλλακτικές πηγές απασχόλησης.

Δευτερογενής Τομέας

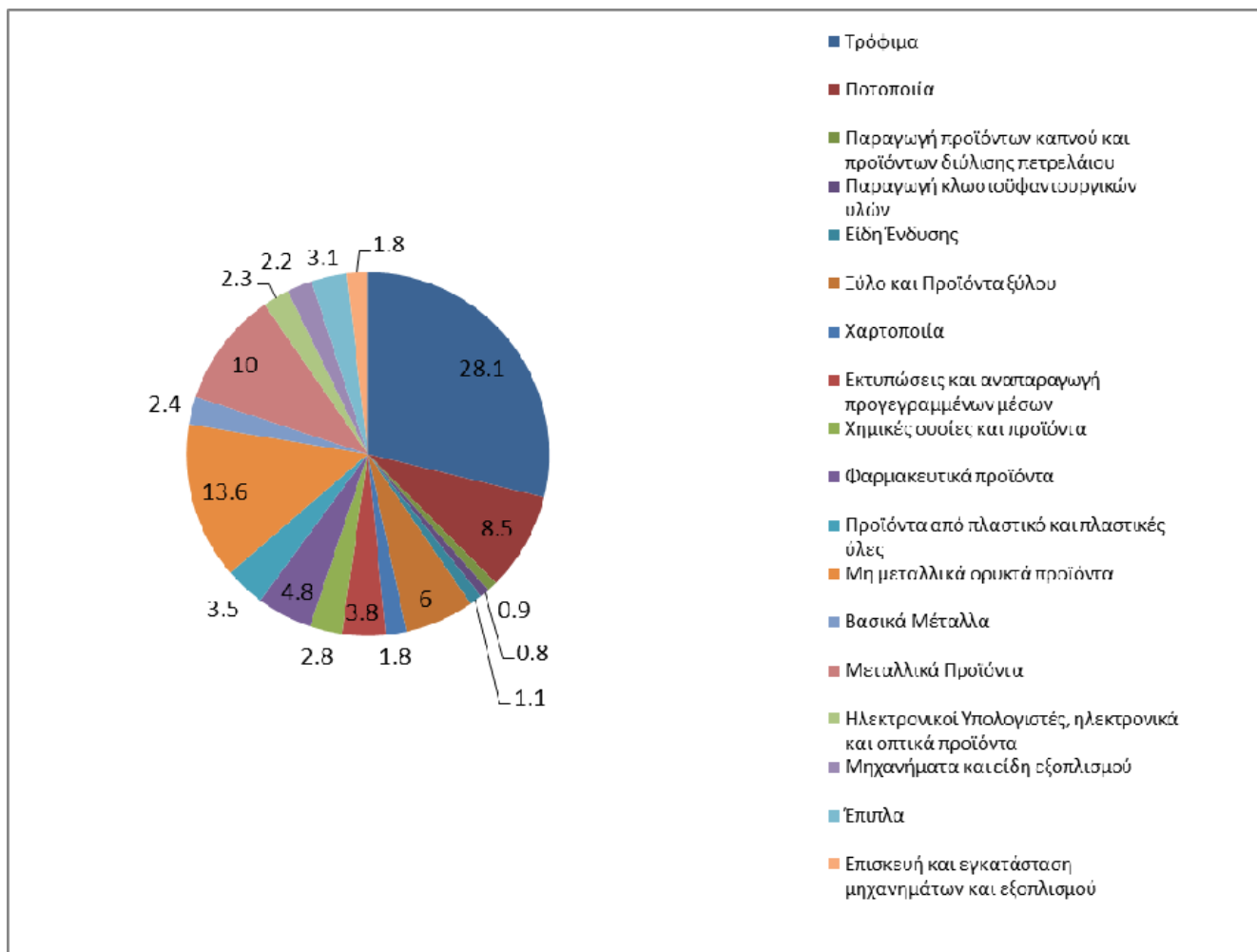
Ο δευτερογενής τομέας παρουσίασε επίσης σταδιακά πτωτική πορεία ως προς τη συμμετοχή του στο συνολικό ΑΕΠ κατά τις δύο προηγούμενες δεκαετίες. Ο δευτερογενής τομέας αντιπροσώπευε το 2010, το 18,5% του ΑΕΠ, έναντι 22,2% το 2005 και 24% το 1995. Η πτωτική πορεία του δευτερογενή τομέα αντικατοπτρίζει κυρίως τη διαχρονική μείωση της συμμετοχής του τομέα της μεταποίησης στο ΑΕΠ της χώρας, η οποία κατά το 2010 διαμορφώθηκε στο 6,4% του ΑΕΠ, έναντι 8,4% το 2005 και 11,5% το 1995. Το ποσοστό συνεισφοράς του τομέα των κατασκευών στο ΑΕΠ σημείωσε διακυμάνσεις κατά την πενταετία 2006-2010, με αυξητική πορεία κατά την περίοδο 2006-2008, και πτωτική πορεία από το 2009 και μετά, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης. Παράλληλα σχετικά σταθερή είναι η συμμετοχή του κλάδου του Ηλεκτρισμού και του τομέα των ορυχείων και λατομείων κατά την περίοδο αναφοράς.

Μεταποίηση

Ο τομέας της Μεταποίησης, που αποτελεί το σημαντικότερο κλάδο του δευτερογενή τομέα, χαρακτηρίζεται από χρόνια προβλήματα ανταγωνιστικότητας και παρουσίασε πτωτική τάση στη συνεισφορά του στο ΑΕΠ από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 (18,2% το 1980, 11,5% το 1995, 8,4% το 2005 και 6,4% το 2010). Αντίστοιχη συρρίκνωση παρουσιάζει ο τομέας όσον αφορά τη συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση η οποία περιορίζεται από 14,8% το 1995 στο 9,7% το 2005 και στο 8,8% το 2010.

Ο σημαντικότερος κλάδος της μεταποίησης της χώρας είναι ο κλάδος των ειδών διατροφής, με ποσοστό 28,1% στην προστιθέμενη αξία του τομέα το 2010 (έναντι 22,5% το 2005). Ακολουθούν οι κλάδοι των μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων με ποσοστό 13,6% (έναντι 14,8% το 2005), της κατασκευής μεταλλικών προϊόντων με ποσοστό 10% (έναντι 8,9% το 2005), της ποτοποιίας με ποσοστό 8,5% (έναντι 8,9% το 2005), και της βιομηχανίας ξύλου και προϊόντων ξύλου με ποσοστό 6% (έναντι 6,3% το 2005). Αντίστοιχα, ο κλάδος της βιομηχανίας τροφίμων κατά το 2010 αντιπροσώπευε το 32% της συνολικής απασχόλησης του τομέα της μεταποίησης, ο κλάδος των μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων το 9,3%, της κατασκευής μεταλλικών προϊόντων το 12,1%, της ποτοποιίας το 5,4% και της βιομηχανίας ξύλου και προϊόντων ξύλου το 8,8%.

Τα παραπάνω μεγέθη υποδηλώνουν ότι σε γενικές γραμμές ότι η διάρθρωση της προστιθέμενης αξίας κατά κλάδο της μεταποίησης δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις κατά την περίοδο 2005-2010.

Διάγραμμα 1.5: Διάρθρωση Προστιθέμενης Αξίας ανά κλάδο της μεταποίησης (2010)

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, 2010

Η εξέταση των δεδομένων που αφορούν στην συμμετοχή των επιμέρους κλάδων της μεταποίησης στην προστιθέμενη αξία παραγωγής σε σχέση με τη συμμετοχή τους στην απασχόληση του τομέα επιτρέπει την έμμεση εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την παραγωγικότητα της εργασίας στους κλάδους αυτούς. Η σύγκριση των δύο δεικτών αναδεικνύει τρεις κλάδους με σημαντικά υψηλότερη συμμετοχή στην ακαθάριστη αξία παραγωγής σε σχέση με τη συμμετοχή τους στην συνολική απασχόληση του τομέα, υποδηλώνοντας υψηλότερη παραγωγικότητα στους κλάδους αυτούς. Πρόκειται για τους κλάδους των μη μεταλλικών ορυκτών (13,6% της προστιθέμενης αξίας παραγωγής και 9,3% της απασχόλησης), τον κλάδο της ποιοποίησης (8,5% προστιθέμενης αξίας παραγωγής και 5,4% της απασχόλησης) και σε μικρότερο βαθμό το κλάδο της παραγωγής φαρμακευτικών προϊόντων (4,8% της προστιθέμενης αξίας παραγωγής και 3,2% της απασχόλησης). Στον αντίποδα των κλάδων αυτών βρίσκονται, ο κλάδος της παραγωγής τροφίμων (28,1% της προστιθέμενης αξίας παραγωγής και 32% της απασχόλησης) της βιομηχανία ξύλου (6,0% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας και 8,8% της απασχόλησης), ο κλάδος των μεταλλικών προϊόντων (10% της προστιθέμενης αξίας και 12,1% της

απασχόλησης) και δευτερευόντως οι μικρότεροι κλάδοι της ένδυσης (1,1% και 2,2% αντίστοιχα), των επίπλων (3,1% και 3,9%) και της κλωστοϋφαντουργίας (0,8% και 1,5%).

Βασικές παράμετροι οι οποίες επιδρούν στην παραγωγικότητα των επιμέρους κλάδων της μεταποίησης αποτελούν το ύψος και η διάρθρωση των κεφαλαιουχικών επενδύσεων του τομέα της μεταποίησης, καθώς και το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων του τομέα.

Όσον αφορά τις κεφαλαιουχικές επενδύσεις στην μεταποίηση, αυτές αφορούν μηχανήματα και εξοπλισμό 69,5% του συνόλου το 2010, έναντι 54,4% το 2005, κατασκευές 25,4%, ενώ σε μεταφορικά μέσα επενδύεται το υπόλοιπο 5%. Οι κλάδοι που συνεισφέρουν ιδιαίτερα στη διαμόρφωση του συνολικού ύψους των επενδύσεων στη μεταποίηση είναι ο κλάδος κατασκευής μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων (41,4% το 2010) και ο κλάδος τροφίμων, ποτών και καπνού (23,3% το 2010).

Βασικό χαρακτηριστικό του τομέα της μεταποίησης αποτελεί το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων του. Κατά το 2010, λειτουργούσαν 5.540 επιχειρήσεις στον τομέα της μεταποίησης, οι οποίες απασχολούσαν 34.985 άτομα, διαμορφώνοντας ένα μέσο μέγεθος 6,31 απασχολούμενων ανά επιχείρηση. Το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων στη μεταποίηση παρουσιάζει ελαφρά μείωση σε σχέση με το 2005 (6,63 απασχολούμενοι ανά επιχείρηση).

Τα προβλήματα που προκύπτουν από το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, παρουσιάζονται με ιδιαίτερη οξύτητα στο μεταποιητικό τομέα και επενεργούν αρνητικά στην παραγωγικότητα ορισμένων κλάδων του. Επιπρόσθετα, η κλαδική διάρθρωση της μεταποίησης, η οποία είναι επικεντρωμένη σε δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας, όπου η ποιότητα, ο σχεδιασμός και η καινοτομία είναι χαμηλή, επιδεινώνει την ανταγωνιστική θέση του τομέα.

Ως αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων η παραγωγή της μεταποίησης δεν έχει εξωστρεφή χαρακτήρα, αφού η χώρα πραγματοποιεί μικρό μόνο όγκο εξαγωγών μεταποιητικών προϊόντων που το 2010 ανήλθαν σε περίπου €416 εκ. (έναντι €292 εκ το 2005). Το μεγαλύτερο τμήμα των εξαγωγών αφορά σε φαρμακευτικά προϊόντα (31,2% των εξαγωγών προϊόντων μεταποίησης), προϊόντα του κλάδου τροφίμων (23,8% των εξαγωγών προϊόντων μεταποίησης το 2010) και του κλάδου των ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων (20,1%). Οι τρεις αυτοί κλάδοι παρουσιάζουν σημαντικά αυξητική συμμετοχή στις εξαγωγές των προϊόντων μεταποίησης κατά την τελευταία πενταετία.

Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μεταβολή ως προς τις χώρες που προορίζονται οι εξαγωγές προϊόντων της μεταποίησης, αποτέλεσμα και της ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με στοιχεία του 2005, οι εξαγωγές προς τις χώρες της ΕΕ ανήλθαν στο 48,6% του συνόλου των εξαγωγών της μεταποίησης του 2005,

έναντι 39,3% το 1987) ενώ οι χώρες της Μέσης Ανατολής απορρόφησαν το 17,3% το 2005, έναντι 45,2% το 1987.

Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις σε συνδυασμό με την καλύτερη αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Κύπρου δημιουργούν νέες προοπτικές για ανάπτυξη μεταποιημένων προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας και έντασης γνώσης συμβάλλοντας στην ενδυνάμωση της βιομηχανικής βάσης της οικονομίας. Ήδη κατά τα τελευταία χρόνια έχουν υλοποιηθεί δράσεις οι οποίες αποσκοπούν αφενός στην ενίσχυση της τεχνολογικής υποδομής των μεταποιητικών επιχειρήσεων, μέσω της παροχής χορηγιών για την τεχνολογική αναβάθμιση του μεταποιητικού τομέα και αφετέρου στην τόνωση της επιχειρηματικότητας στη μεταποίηση της χώρας μέσω της παροχής ενισχύσεων σε στοχευμένες πληθυσμιακές ομάδες (νέοι και γυναίκες). Οι δράσεις αυτές συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό κλάδων της μεταποίησης και στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Κατασκευές

Ο κλάδος των Κατασκευών το 2010 αντιστοιχούσε στο 9,1% του ΑΕΠ της χώρας σε σχέση με 11% του ΑΕΠ το 2005. Μετά από μια πτωτική πορεία τη δεκαετία του 1980 και 1990, ο κλάδος παρουσίασε σημαντική δυναμική κατά την περίοδο 2002-2007(μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης 7,3%), γεγονός που αποδίδεται κυρίως στη διεύρυνση της επενδυτικής ζήτησης του ιδιωτικού τομέα σε κατοικίες. Παράλληλα, παρατηρήθηκε και αυξημένη ζήτηση για δεύτερη κατοικία από αλλοδαπούς. Αντίστοιχη ήταν και η πορεία της συμμετοχής του κλάδου στη συνολική απασχόληση που το 2008 ανήλθε στο 10,5% παρουσιάζοντας μικρή αύξηση σε σχέση με τις αρχές της δεκαετίας (8,6% το 2000).

Από το 2008 και μετά ο κλάδος εισήλθε σε μία περίοδο ύφεσης, αποτέλεσμα της γενικότερης οικονομικής κρίσης και των επιπτώσεων της στη χώρα. Η οικονομική δραστηριότητα του τομέα σημείωσε μείωση της τάξης του 8,3% το 2010 σε συνέχεια μεγαλύτερης μείωσης κατά 18,6% το 2009. Παράλληλα, η συμμετοχή του τομέα στην απασχόληση μειώθηκε στο 9,5% το 2010 σε σχέση με 10,1% το 2009 και 10,5% το 2008.

Από τη συνολική παραγωγή νέων κατασκευών του τομέα το 2010 το 50,6% αφορούσε νέα κτίρια για οικιστικούς σκοπούς, το 22,7% νέα μη οικιστικά κτίρια και το 26,7% νέα έργα υποδομής. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το 2005 ήταν 60% για οικιστικούς σκοπούς, 20,1% για νέα μη οικιστικά κτίρια και 19,9% για έργα υποδομής. Η κατανομή των νέων κατασκευών στις κυρίες οικονομικές δραστηριότητες κατά το 2010 ήταν: Στέγαση 50,6% (έναντι 60% το 2005), υδατοπρομήθεια, επεξεργασία λυμάτων και διαχείριση αποβλήτων 9% (έναντι 2,8% το 2005), μεταφορές 8,1% (έναντι 8,4% το 2005), ηλεκτρισμός 6,7% (έναντι 3,2% το 2005) και εκπαίδευση 5,3%, (έναντι 4,7% το 2005), έναντι χαμηλότερης συμμετοχής των λοιπών τομέων οικονομικής δραστηριότητας.

Η σημαντική ύφεση την οποία παρουσιάζει ο κλάδος μετά το 2010 εκτιμάται να έχει αρνητικές επιπτώσεις και σε βιομηχανικούς κλάδους οι οποίοι είναι σημαντικοί για την Κυπριακή μεταποίηση, όπως είναι οι κλάδοι των μεταλλικών προϊόντων, του ξύλου και των μη μεταλλικών προϊόντων.

Τριτογενής Τομέας

Η δεσπόζουσα θέση του τριτογενή τομέα (79,1% του ΑΕΠ το 2010 και 73,4% της απασχόλησης το ίδιο έτος), αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η Κύπρος στους τομείς των Υπηρεσιών έχουν αξιοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό από ορισμένους κλάδους. Τα πλεονεκτήματα αυτά, πέραν από τη στρατηγική γεωγραφική θέση της χώρας, το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού και το υψηλό επίπεδο υποδομών ιδιαίτερα στους τομείς των τηλεπικοινωνιών και μεταφορών, απορρέουν από το ευνοϊκό επιχειρηματικό κλίμα, το υψηλό επίπεδο του τραπεζικού συστήματος και των επαγγελματικών υπηρεσιών.

Παρόλα αυτά, οι περισσότεροι κλάδοι του τομέα δεν βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην προηγμένη τεχνολογία και παρουσιάζουν, όπως και οι υπόλοιποι τομείς της οικονομίας, προβλήματα στην υιοθέτηση καινοτόμων μεθόδων διεύθυνσης και λειτουργίας. Η παραγωγικότητα του τριτογενή τομέα δεν παρουσιάζει σημαντικές μεταβολές μετά το 2000 και διαμορφώνεται σε επίπεδα υψηλότερα του εθνικού μέσου όρου, αν και διαπιστώνονται σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των επιμέρους κλάδων του.

Κύριο χαρακτηριστικό του τριτογενή τομέα είναι ο σημαντικός ρόλος του τουρισμού, ενός κλάδου πολύ μεγάλης σημασίας για την οικονομία της Κύπρου, όχι μόνο λόγω των πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων που έχει στους άλλους τομείς της οικονομίας, αλλά και επειδή αποτελεί επίσης μια από τις σημαντικότερες πηγές ξένου συναλλάγματος. Παρόλα αυτά, από τη δεκαετία του 1990 και μετά, ενώ ο τομέας του τουρισμού παρουσίασε αυξομειώσεις, άλλοι τομείς των υπηρεσιών όπως το Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, οι Μεταφορές και Επικοινωνίες και η Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας, και Επιχειρηματικές Δραστηριότητες παρουσιάζουν ιδιαίτερο δυναμισμό και συμβάλλουν στη μεγέθυνση του τριτογενή τομέα.

Τουρισμός

Η συνεισφορά του τομέα των ξενοδοχείων και εστιατορίων στο ΑΕΠ ακολούθησε ανοδική τάση τη δεκαετία του 1980 και ανήλθε σε 10,6% το 1990 από 3,6% το 1980. Κατά τις επόμενες δύο δεκαετίες, όμως, ο τομέας παρουσίασε αυξομειώσεις, ενώ η συνεισφορά του στο ΑΕΠ περιορίστηκε στο 7,3% το 2005. Η συνεισφορά του τομέα κατά τα τελευταία έτη συνέχισε να παρουσιάζει πτωτική τάση, επιβεβαιώνοντας τον ευάλωτο χαρακτήρα των τουριστικών δραστηριοτήτων σε σχέση με τις μεταβαλλόμενες τάσεις της διεθνούς τουριστικής ζήτησης και τις ευρύτερες πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις στο διεθνές

περιβάλλον, και το 2010 διαμορφώθηκε στο 6,2%. Αντίθετα το 2011, η συνεισφορά του τομέα στο ΑΕΠ παρουσίασε μικρή αύξηση και κυμάνθηκε στο 6,5%.

Η συνολική συνεισφορά του τομέα του τουρισμού στο ΑΕΠ είναι πολύ ευρύτερη της συμμετοχής του κλάδου των ξενοδοχείων και εστιατορίων, λαμβάνοντας υπόψη την προστιθέμενη αξία που δημιουργείται άμεσα από τις δαπάνες τουριστών για αγορά αγαθών και υπηρεσιών, αλλά και έμμεσα μέσω των διατομεακών σχέσεων που αναπτύσσονται με άλλους τομείς, όπως για παράδειγμα ο τομέας των μεταφορών, της μεταποίησης κλπ.

Η πτωτική πορεία του τομέα του τουρισμού κατά τα τελευταία έτη ήταν αποτέλεσμα της μείωσης τόσο στις αφίξεις τουριστών όσο και της κατά κεφαλής τους δαπάνης (Πίνακας 1.5). Ο τομέας άρχισε να παρουσιάζει σημάδια ανάκαμψης από το 2010. Συγκεκριμένα, οι αφίξεις τουριστών το 2010 σημείωσαν μικρή αύξηση της τάξης του 1,5% και ανήλθαν στους 2.173.000, έναντι μείωσης κατά 10,6% το 2009. Σημειώνεται ότι το 2005 οι αφίξεις τουριστών ανέρχονταν σε 2.470.000. Τα συνολικά έσοδα από τον τουρισμό σημείωσαν αύξηση της τάξης του 3,8% το 2010 και ανήλθαν σε €1,549.8εκ. έναντι μείωσης κατά 16,7% το 2009. Το 2005 τα έσοδα από τον τουρισμό ανέρχονταν σε €1,718.3 εκ.. Η κατά κεφαλή δαπάνη ανά τουρίστα ανήλθε στα 713 ευρώ περίπου το 2010 έναντι 697 ευρώ το 2009 και 696 το 2005. Το 2011 ο τομέας συνέχισε την ανοδική του πορεία με τις αφίξεις τουριστών να ανέρχονται σε 2.392.200 καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 10,1% σε σχέση με το 2010, ενώ σημαντική αύξηση κατά 12,9% σημείωσαν και τα έσοδα από τον τουρισμό που ανήλθαν σε €1,749.3 εκ.

Η συνεισφορά του τομέα σε ξένο συνάλλαγμα παραμένει ιδιαίτερα σημαντική αφού το 2010 συνεισέφερε περίπου το 21% του συνόλου των εσόδων από τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, έναντι 26% το 2005.

Πίνακας 1.5: Βασικά Στατιστικά Στοιχεία Τουρισμού

	1980	1990	2001	2005	2010	2011
Συνολική Συνεισφορά Τουρισμού στο ΑΕΠ (%)	9,5	22,5	20,9	13,5	μ.δ.	μ.δ.
Κατά Κεφαλή Δαπάνη τουρίστα (ευρώ)	356.4	635.2	813.3	696	713,0	731,2
Αφίξεις Τουριστών (χιλιάδες)	348,5	1,561.5	2,696.7	2,470.1	2,173.0	2,392.2
Έσοδα από Τουρισμό (εκ. ευρώ)	-	-	2,193.5	1,718.3	1,549.8	1,749.3

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Τα βασικά στοιχεία τουριστικής προσφοράς και ζήτησης στη χώρα κατά την περίοδο 2000-2011 περιγράφονται στον Πίνακα που ακολουθεί. Τα δεδομένα του Πίνακα επιβεβαιώνουν τις παρατηρήσεις σχετικά με τη πορεία του τομέα κατά την εν λόγω περίοδο, η οποία αποτυπώνεται και στη μείωση του συνολικού αριθμού ετήσιων διανυκτερεύσεων, καθώς και στη μείωση της καθαρής πληρότητας σε ξενοδοχεία και παρόμοιες εγκαταστάσεις.

Ταυτόχρονα παρατηρείται μια μακροχρόνια φθίνουσα τάση στη μέση διάρκεια παραμονής που συνάδει με τις διεθνείς τάσεις για ταξίδια μειωμένης διάρκειας.

Ως προς την τουριστική προσφορά, όπως αυτή αποτυπώνεται στον συνολικό αριθμό των κλινών που ανήλθε σε 87.082 το 2011, διαφαίνεται αναστολή της αυξητικής της τάσης και στροφή πλέον προς επιλεγμένα καταλύματα υψηλότερης κατηγορίας. Συγκεκριμένα, παρατηρείται μείωση του αριθμού των κλινών σε οργανωμένα διαμερίσματα, ξενοδοχεία χωρίς αστέρες και σε μικρότερο βαθμό σε ξενοδοχεία αστέρων και ελαφρά αύξηση των κλινών σε τουριστικά χωριά και παραδοσιακές οικοδομές

Πίνακας 1.6: Εξέλιξη στοιχείων τουριστικής προσφοράς και ζήτησης 2000-2011

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ (Ζήτηση)	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Διανυκτερεύσεις (000)	17.419	15.058	14.380	13.004	13.801	14.285
Μέση παραμονή (νύκτες)	11,6	10,5	10,1	9,9	10,0	9,8
Καθαρή πληρότητα σε ξενοδοχεία και παρόμοιες εγκαταστάσεις	65,1	59,5	61,2	54,0	57,3	60,3
ΕΞΕΛΙΞΗ ΞΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ (Προσφορά σε Κλίνες)	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Ξενοδοχεία αστέρων	49.873	53.432	52.795	52.020	52.223	52.486
Οργανωμένα Διαμερίσματα	23.123	22.991	19.519	18.692	18.596	18.106
Τουριστικά χωριά	2.220	6.698	6.812	7.338	7.146	6.800
Παραδοσιακές Οικοδομές	515	755	1.033	1.189	1.259	1.367
Ξενοδοχεία χωρίς αστέρες, ξενώνες, τουριστικά διαμερίσματα	8.878	7.388	5.522	5.088	4.664	4.469
Τουριστικές επαύλεις και επιπλωμένα διαμερίσματα	824	1.576	1.909	1.668	1.538	1.426
Κατασκηνωτικοί χώροι	3.120	2.808	2.808	2.808	2.808	2.428
ΣΥΝΟΛΟ	88.423	95.648	90.398	88.803	88.234	87.082

Πηγή: Στατιστικές Τουρισμού, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Ανασταλτικός παράγοντας για την περαιτέρω εξέλιξη του τομέα του τουρισμού αποτελεί η έντονη χωρική συγκέντρωση της τουριστικής κίνησης σε παράκτιες περιοχές καθώς και η εποχικότητά της. Συγκεκριμένα η τουριστική κίνηση συγκεντρώνεται σε συντριπτικό ποσοστό (περί το 90%) σε τέσσερις παράκτιες περιοχές της χώρας με την Πάφο να συγκεντρώνει περί το 32% της τουριστικής κίνησης το 2010. Οι περιοχές της Αγίας Νάπας και του Παραλιμνίου συγκεντρώνουν το 32,2% της τουριστικής κίνησης το 2010, η Λεμεσός το 14%, και η Λάρνακα το 10%.

Επιπλέον, η τουριστική κίνηση στη χώρα παρουσιάζει έντονη εποχικότητα, αφού το 54% των συνολικών ετήσιων αφίξεων τουριστών πραγματοποιούνται κατά το τετράμηνο Ιουνίου

– Σεπτεμβρίου ενώ το εξάμηνο Μαΐου - Οκτωβρίου συγκεντρώνει περί το 84% του συνόλου των αφίξεων (στοιχεία 2010).

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας αποτελούν κύριες αιτίες για τη φθίνουσα ανταγωνιστική θέση της Κύπρου ως τουριστικός προορισμός. Το κυπριακό τουριστικό προϊόν παρουσιάζει αδυναμίες, που αντικατοπτρίζονται μεταξύ άλλων, στη μονοδιάστατη ανάπτυξη, σε σημάδια γήρανσης και τυποποίηση του σύμφωνα με πρότυπα μαζικού τουρισμού, τη χωρική συγκέντρωση του (παράκτιες περιοχές), στην εποχικότητα του τουριστικού ρεύματος, αλλά παράλληλα και στην ανεπάρκεια των υποδομών. Σημαντικό πρόβλημα αποτελούν οι ανάγκες αναβάθμισης του συγκοινωνιακού δικτύου και η αδυναμία του συστήματος δημοσίων μεταφορών να εξυπηρετήσει τους επισκέπτες της χώρας, ειδικά όσον αφορά τις συνδέσεις με κύριες υπηρεσίες και σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος εντός των αστικών και των τουριστικών περιοχών και τις συνδέσεις των περιοχών αυτών με την ενδοχώρα.

Σημαντική είναι επίσης η έλλειψη βασικών υποστηρικτικών υποδομών (π.χ. πολιτιστικές υποδομές μεγάλης εμβέλειας και υψηλής ποιότητας συνεδριακά κέντρα, κτλ) που είναι δυνατό να εμπλουτίσουν το τουριστικό προϊόν και να προωθήσουν την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ενώ πρόβλημα αποτελεί επίσης το υψηλό λειτουργικό κόστος σε συνάρτηση με την γενικότερη έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού με εξειδίκευση στην τουριστική βιομηχανία. Οι αδυναμίες αυτές επιδεινώνονται από τον εντονότερο ανταγωνισμό τόσο από νέες χώρες χαμηλότερου κόστους, όσο και από παραδοσιακούς ανταγωνιστές.

Με την ολοκλήρωση της εφαρμογής του Στρατηγικού Σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης με ορίζοντα το 2010 και το οποίο αποσκοπούσε στην αντιμετώπιση του εντεινόμενου ανταγωνισμού και των προβλημάτων και εξελίξεων του τομέα, ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού διαμόρφωσε και υλοποιεί τη Στρατηγική Τουρισμού 2011-2015. Επιδίωξη της Στρατηγικής είναι να επανατοποθετήσει την Κύπρο στη διεθνή τουριστική αγορά στη βάση των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης και των τάσεων της διεθνούς αγοράς μέσω παρεμβάσεων για τη βελτίωση, αναβάθμιση και εμπλουτισμό τόσο του βασικού τουριστικού προϊόντος που είναι οι τομείς της διαμονής και διατροφής όσο και των προϊόντων και δραστηριοτήτων ειδικών ενδιαφερόντων όπως είναι ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας και ευεξίας, ο αθλητικός τουρισμός, ο πολιτιστικός κ.ο.κ που θα βοηθήσουν την Κύπρο να αναδείξει την ταυτότητα και ιδιαιτερότητα της και την ευρύτητα των πτυχών του κυπριακού τουριστικού προϊόντος, να αμβλύνει την εποχικότητα της τουριστικής κίνησης, να προσελκύσει τις επιθυμητές κατηγορίες πελατείας και να ικανοποιήσει τους κοινωνικοοικονομικούς της στόχους με σεβασμό στο περιβάλλον και τον πολιτισμό της.

Οι επιδιώξεις της Στρατηγικής Τουρισμού θεωρούνται ρεαλιστικές δεδομένου ότι η Κύπρος διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό, για διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών

τουρισμού. Αυτά εντοπίζονται στο φυσικό περιβάλλον που ευνοεί ανάπτυξη πολλαπλών τουριστικών δραστηριοτήτων, τις ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες, την ύπαρξη σημαντικών φυσικών πόρων και την ύπαρξη σημαντικών πολιτιστικών πόρων, ορισμένα των οποίων έχουν χαρακτηριστεί ως μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Παράλληλα, οι διεθνείς τάσεις και η αυξανόμενη ζήτηση διαφοροποιημένων τουριστικών προϊόντων παρέχουν νέες ευκαιρίες για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα.

Εκπαίδευση

Ο τομέας της Εκπαίδευσης παρουσιάζει συνεχιζόμενη ανοδική πορεία κατά την περίοδο 2006-2010, με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της τάξης του 3,8% έναντι 2,9% την πενταετία 2001-2005. Η συνεισφορά του τομέα στο ΑΕΠ ανήλθε στο 6,5% το 2010 έναντι 5,9% το 2005. Με βάση στοιχεία του 2005, η δραστηριοποίηση του ιδιωτικού τομέα σε αυτόν κινείται γύρω στο 31,5%, ενώ ο ιδιωτικός τομέας συμμετέχει επίσης στο 27% των κεφαλαιουχικών επενδύσεων στον τομέα της εκπαίδευσης. Αυξητική τάση σημείωσαν και οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση οι οποίες ανήλθαν στο 8% του ΑΕΠ και στο 17,3% του κρατικού προϋπολογισμού το 2010, έναντι 7% και 16%, αντίστοιχα, το 2005.

Ικανοποιητικά εξελίσσεται και η απασχόληση στον κλάδο, συνεισφέροντας 5,8% στη συνολική απασχόληση το 2010 έναντι 5,2% το 2005. Περαιτέρω ανάλυση για τον τομέα της παιδείας γίνεται στο *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή*.

Υγεία

Ο τομέας της Υγείας και της Κοινωνικής Μέριμνας συνέχισε να παρουσιάζει ικανοποιητική ανάπτυξη κατά την πενταετία 2006-2010 με μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 3,2%, υψηλότερος από το μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης που επέδειξε ο τομέας κατά την πενταετία 2001-2005, 2,4%. Οι συνολικές δαπάνες για την υγεία ανήλθαν σε €1.190,6 εκ. το 2009 έναντι €885,8 το 2005, σημειώνοντας μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της τάξης του 7,7%, ενώ ως ποσοστό του ΑΕΠ οι συνολικές δαπάνες για την υγεία αυξήθηκαν από 6,6% το 2005 σε 7,1% το 2009. Οι δαπάνες του ιδιωτικού τομέα αποτελούσαν το 2009 περίπου το 54% των συνολικών δαπανών για την υγεία, όπως και το 2005. Ο τομέας της υγείας κατά την περίοδο 2006-2010 απασχολούσε κατά μέσο όρο το 3,8% του συνολικά απασχολούμενου πληθυσμού της χώρας, παραμένοντας περίπου στα ίδια επίπεδα με την πενταετία 2001-2005 κατά την οποία ο τομέας απασχολούσε το 3,7% του συνολικά απασχολούμενου πληθυσμού.

Το επίπεδο των Υπηρεσιών Υγείας στη Κύπρο είναι αρκετά υψηλό και συγκρίνεται ευνοϊκά με αυτό ανεπτυγμένων κρατών, όπως διαπιστώνεται από ορισμένους βασικούς δείκτες όπως το ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας (3,1 θανάτους ανά 1000 γεννήσεις το 2011), την

προσδοκώμενη διάρκεια ζωής κατά τη γέννηση (79 έτη για τους άνδρες και 82,9 έτη για τις γυναίκες το 2010/11) και το δείκτη ατόμων ανά γιατρό (348 το 2009).

Λοιποί Κλάδοι

Οι υπόλοιποι κλάδοι του τριτογενή τομέα επιδεικνύουν έντονο δυναμισμό, που αντικατοπτρίζεται σε ψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Σημαντικότερες είναι οι εξελίξεις σε κλάδους όπως ο κλάδος της Διαχείρισης Ακίνητης Περιουσίας (11,4% του ΑΕΠ το 2010) ο οποίος συνεχίζει να σημειώνει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης (4,7% κατά την περίοδο 2006-2010, έναντι 3,6% την πενταετία 2001-2005) και ο κλάδος των Χρηματοπιστωτικών και Ασφαλιστικών (8,4% του ΑΕΠ το 2010) που εμφανίζει μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 7,2% κατά την περίοδο 2006-2010, έναντι 3,2% την πενταετία 2001-2005.

Η εξέλιξη αυτή υπήρξε αποτέλεσμα της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Κύπρου σε ότι αφορά την προσφορά αναβαθμισμένης ποιότητας υπηρεσιών, τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στο εξωτερικό, της υψηλής εισοδηματικής ελαστικότητας που χαρακτηρίζει τις υπηρεσίες αυτές και της ικανοποιητικής εξέλιξης της παραγωγικότητας των κλάδων αυτών.

Οι προοπτικές ανάπτυξης των επαγγελματικών υπηρεσιών, της ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και υγείας, ναυτιλίας και τηλεπικοινωνιών παρουσιάζουν θετικές προοπτικές ανάπτυξης ιδιαίτερα αν επικεντρωθούν στην παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών.

1.4.2 Επιχειρηματικότητα

Η ροπή προς την επιχειρηματικότητα στην Κύπρο κινείται γενικά σε υψηλά επίπεδα, σύμφωνα με την Έρευνα Επιχειρηματικότητας⁸ που διεξάγεται στο σύνολο των χωρών της ΕΕ. Ειδικότερα το 66% των απασχολούμενων της χώρας δηλώνει ότι επιθυμεί να εργαστεί ως αυτοαπασχολούμενος/η (έναντι 45% του μέσου όρου της ΕΕ27), ποσοστό που κατατάσσει την Κύπρο πρώτη χώρα της ΕΕ. Σημειώνεται ότι το αντίστοιχο ποσοστό το 2005 ανερχόταν στο 56%. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων στην Κύπρο, ηλικίας 15 ετών και άνω, στη συνολική απασχόληση, ανήλθε στο 16,7% το 2010 σε σχέση με 15,2% στην ΕΕ-27. Η συμμετοχή των γυναικών στο σύνολο των αυτοαπασχολούμενων έχει παρουσιάσει τάσεις αύξησης τα τελευταία χρόνια και φθάνει στο 27,6% το 2010, έναντι 23,9% το 2005, συγκλίνοντας με τον μέσο όρο της ΕΕ (30,6% το 2010).

Παρόλο ότι δεν υπάρχει επαρκής αριθμός συγκριτικών στοιχείων και δεικτών για τις επιμέρους πτυχές της επιχειρηματικότητας και γενικότερα της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Κύπρο, διαφαίνεται από διάφορες μελέτες και έρευνες/μετρήσεις ότι

⁸FlashEurobarometer, Entrepreneurship. Analytical Report No 283,

ένα μεγάλο μέρος των επιχειρήσεων συγκεντρώνεται σε κλάδους χαμηλής προστιθέμενης αξίας με παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών περιορισμένων προοπτικών μεγέθυνσης. Παράλληλα παρατηρούνται δυσκολίες στις επιχειρήσεις στην εξασφάλιση επαρκούς και κατάλληλης χρηματοδότησης (ειδικά αρχικά κεφάλαια για νεοεισερχομένους επιχειρηματίες και για δραστηριότητες υψηλού κινδύνου).

Μια ένδειξη για τον βαθμό ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας στην Κύπρο μπορεί να δοθεί με βάση τους δείκτες επιχειρηματικής πολιτικής που εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Για την Κύπρο η εικόνα που μπορεί να διαμορφωθεί από τις επιδόσεις στους εν λόγω δείκτες είναι μερική καθόσον σε σύνολο 21 δεικτών, μετρήσεις υπάρχουν μόνο για μερικούς από αυτούς (στοιχεία 2003).

Συγκεκριμένα η Κύπρος χαρακτηρίζεται από ελαφρώς χαμηλές επιδόσεις σε ότι αφορά την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση παρουσιάζοντας δείκτη κεφαλαιοποίησης αγοράς στα επίπεδα του 67% του μέσου όρου της ΕΕ (33,6% του ΑΕΠ το 2003). Σε σχέση με τα συγκριτικά επίπεδα τιμών η Κύπρος επίσης βρίσκεται σε σχετικά αδύναμη θέση παρουσιάζοντας επίπεδα τιμών στο ύψος του 83% του μέσου όρου της ΕΕ. Ιδιαίτερα χαμηλές είναι οι επιδόσεις της Κύπρου στις ευρεσιτεχνίες (7% του μέσου όρου στην ΕΕ των 25) και ιδιαίτερα στις ευρεσιτεχνίες υψηλής τεχνολογίας (3% του μέσου όρου στην ΕΕ των 25).

Σύμφωνα με νεότερα στοιχεία (2008), ο αριθμός αιτήσεων για ευρεσιτεχνίες ανήλθε στις 11 το 2008 σε σχέση με 6 το 2003, και αντιστοιχεί σε 14,2 ανά εκατομμύριο κατοίκους σε σχέση με 119,5 για την ΕΕ27. Οι ευρεσιτεχνίες υψηλής τεχνολογίας περιορίστηκαν σε μία το 2008 έναντι 3 το 2003 για την Κύπρο και αντιστοιχεί σε 1,3 ανά εκατομμύριο κατοίκους σχέση με 19,5 για την ΕΕ27.

Το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων αν και παραμένει μικρό και φθάνει τους 5,5 απασχολούμενους ανά επιχείρηση το 2010, όπως περίπου και το 2005, παρουσίασε αύξηση σε σχέση με το 2000 (4,4 απασχολούμενοι ανά επιχείρηση) και το 1995 (4,3 απασχολούμενοι ανά επιχείρηση). Η συντριπτική πλειοψηφία αποτελείται από «Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις» (MicroEnterprises), δηλαδή με λιγότερους από 10 απασχολούμενους. Συγκεκριμένα, οι Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις σύμφωνα με το Μητρώο Επιχειρήσεων της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου για το 2010 αποτελούν το 93,1% του συνόλου των επιχειρήσεων (βλ. **Πίνακα 1.7**). Η κατηγορία «μικρές επιχειρήσεις», δηλαδή με προσωπικό 10-49 εργαζομένους, αποτελούν το 5,7% του συνόλου και οι «μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις» με 50-249 εργαζομένους, αποτελούν το 1,0% του συνόλου. Οι «μεγάλες» επιχειρήσεις με 250 ή περισσότερους εργαζομένους αποτελούν μόνο 0,2% του συνόλου των επιχειρήσεων.

Πίνακας 1.7: Μέγεθος Επιχειρήσεων

Μέγεθος Επιχειρήσεων ανά αριθμό απασχολουμένων	2000		2005		2010	
	Αριθμός Επιχειρήσεων	% του συνόλου	Αριθμός Επιχειρήσεων	% του συνόλου	Αριθμός Επιχειρήσεων	% του συνόλου
0-9	50.565	94,1	49.397	92,6	57.841	93,1
10-49	2.654	5,0	3.325	6,2	3.572	5,7
50-249	431	0,8	523	1,0	607	1,0
250+	70	0,1	85	0,2	105	0,2
ΣΥΝΟΛΟ	53.720	100,0	53.330	100,0	62.125	100,0

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή Επιχειρήσεων 2000 και 2005, Μητρώο Επιχειρήσεων 2010

Η αδυναμία να διαφοροποιηθεί διαχρονικά το μικρό μέγεθος των επιχειρηματικών μονάδων σε όλους τους παραγωγικούς τομείς, είναι ένα από τα σοβαρότερα διαρθρωτικά προβλήματα της κυπριακής οικονομίας, το οποίο επενεργεί ανασταλτικά:

- Στην αξιοποίηση οικονομιών κλίμακας στην παραγωγή και εμπορία προϊόντων καθώς και στην παροχή υψηλής στάθμης υπηρεσιών.
- Στην υιοθέτηση προηγμένης τεχνολογίας και στη διενέργεια υψηλών ανάλογων επενδύσεων σε μηχανικό εξοπλισμό και ερευνητικές δραστηριότητες.
- Στην αξιοποίηση των ευκαιριών που προσφέρονται από τις ραγδαίες εξελίξεις στις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών.
- Στην υιοθέτηση σύγχρονων καινοτόμων μεθόδων διεύθυνσης και οργάνωσης.
- Στη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση τόσο των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που παρέχει η γεωγραφική θέση της Κύπρου όσο και των ευκαιριών που παρέχονται με την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ.

1.5 ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

1.5.1 Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική πρόοδος στον τομέα της Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΤΑ), με τις ερευνητικές δαπάνες να αυξάνονται από το 0,18% του ΑΕΠ το 1992, στο 0,37% το 2004 και στο 0,5% το 2010. Η πρόοδος αυτή αποδίδεται κυρίως στην ανάπτυξη των ερευνητικών δραστηριοτήτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίες αντιστοιχούσαν το 2010 στο 49,8% του συνόλου των δαπανών. Παρά τη συνεχή βελτίωση, η απόκλιση της χώρας από τους Ευρωπαϊκούς μέσους όρους παραμένει σημαντική. Στο επίπεδο της ΕΕ27, οι δαπάνες για έρευνα αντιστοιχούσαν στο 2% του ΑΕΠ το 2010.

Πίνακας 1.8: Εξέλιξη δαπανών για Έρευνα και Ερευνητικό Δυναμικό

Δείκτης	2001- 2005	2006- 2010	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010 ΕΕ-27
Συνολικές δαπάνες ως % ΑΕΠ	0,34	0,46	0,41	0,43	0,44	0,43	0,49	0,50	2,0
Δημόσιος Τομέας	38,4	23,1	31,8	28,6	24,1	22,9	20,4	19,6	13,3
Επιχειρήσεις	20,9	21,1	22,0	22,7	22,9	22,8	19,8	17,2	61,5
Εκπαιδευτικά Ιδρύματα	32,5	45,2	38,9	41,2	45,3	43,7	46,1	49,8	24,2
Ιδιωτικός - Μη κερδοσκοπικού. Χαρακτήρα	8,2	10,5	7,2	7,4	7,7	10,6	13,7	13,4	1,0
Αριθμός ερευνητών (Σύνολο Προσωπικού που ασχολείται με ΕΤΑ)	-	-	2.470	2.534	2.495	2.475	2.591	2.628	761.934 *
Ισοδύναμο Πλήρους Απασχόλησης			1.157	1.226	1.244	1.201	1.266	1.303	467.762 *

ΠΗΓΗ: Eurostat, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Έρευνα και Ανάπτυξη, Κυριότερα Στοιχεία 18/07/12

* Αναφέρεται στο 2009

Αξιοσημείωτη είναι η αύξηση του ποσοστού συνεισφοράς των ερευνητικών δραστηριοτήτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο σύνολο των ερευνητικών δαπανών, από 32,5% την πενταετία 2001-2005 σε 45,2% την πενταετία 2006/2010. Αντίθετα, μείωση σημείωσε η συμμετοχή του δημοσίου τομέα από 38,4% την πενταετία 2001-2005 σε 23,1% την πενταετία 2006-2010.

Όσον αφορά στη χρηματοδότηση της έρευνας, σημαντικότερη πηγή χρηματοδότησης συνεχίζει να αποτελεί ο δημόσιος τομέας συμπεριλαμβανομένων και των δημόσιων πανεπιστημίων με ποσοστό 68,3% το 2010. Αντίθετα, η συνεισφορά του ιδιωτικού τομέα έφθασε μόλις το 13,2% το 2010.

Παράλληλα με την αύξηση των δαπανών για έρευνα και ο αριθμός των ερευνητών παρουσιάζει σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια. Ο αριθμός των ερευνητών ανήλθε σε 1303 το 2010 σε σύγκριση με 1226 το 2005 σε όρους ισοδύναμου πλήρους απασχόλησης. Το 40,4% των ερευνητών το 2010 ήταν γυναίκες. Παρόλα αυτά, ο αριθμός των ερευνητών συνεχίζει να κινείται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, ειδικά αν ληφθεί υπόψη το ψηλό μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού στην Κύπρο (το ερευνητικό δυναμικό ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού ανέρχεται στο 0,3% περίπου του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας, έναντι 1% περίπου στην ΕΕ27 (2010), δημιουργώντας ένα ανασταλτικό παράγοντα για ευρύτερη ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας. Στο πρόβλημα αυτό συμβάλλει

επίσης το γεγονός ότι ένας σημαντικός αριθμός επιστημόνων ο οποίος φοιτά σε πανεπιστημιακές σχολές σε άλλες χώρες δεν επιστρέφει στην Κύπρο.

Ο πιο καθοριστικός παράγοντας που συνέβαλε στην μέχρι τώρα ανάπτυξη του τομέα ήταν η δημιουργία του *Ιδρύματος Προώθησης Έρευνας (ΙΠΕ)* – ενός μη κερδοσκοπικού οργανισμού - ο οποίος υποστηρίζεται πλήρως από το κράτος, με αποστολή να αναπτύξει, να υλοποιήσει και να διαχειριστεί όλα τα εθνικά ερευνητικά προγράμματα. Άλλοι παράγοντες και εξελίξεις που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του τομέα της έρευνας στην Κύπρο είναι οι ακόλουθοι:

Η λειτουργία του Πανεπιστημίου Κύπρου το 1992.

Η συμμετοχή της Κύπρου, ακόμη πριν την πλήρη ένταξή της, στα Ερευνητικά Προγράμματα -Πλαίσια της Ένωσης.

Η σημαντική ανάπτυξη των δραστηριοτήτων κοινωνικών Ερευνητικών Κέντρων όπως το Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών, το Ινστιτούτο Νευρολογίας και Γενετικής, το Τμήμα Αλιείας και Θαλάσσιων Ερευνών, το Ογκολογικό Κέντρο και το Κρατικό Χημείο.

Η εξέλιξη των κονδυλίων που διατίθενται μέσω του Ιδρύματος Προώθησης Έρευνας (ΙΠΕ) παρουσιάζεται στον **Πίνακα 1.9**.

Πίνακας 1.9: Εξέλιξη δαπανών του ΙΠΕ για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη

Δείκτης	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Συνολικές Ερευνητικές Δαπάνες	270	450	850	1035	1460	2879	5060	6763	10000

Πηγή: Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας (ΙΠΕ)

Το κύριο εργαλείο μέσα από το οποίο υλοποιείται η εθνική πολιτική είναι το *Εθνικό Πρόγραμμα Πλαίσιο για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη*, την οποία αναπτύσσει και διαχειρίζεται το ΙΠΕ. Το Εθνικό Πρόγραμμα Πλαίσιο, περιλαμβάνει μεταξύ άλλων, την υποστήριξη πολύ-θεματικών ερευνητικών δράσεων σε προκαθορισμένους τομείς, την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ ερευνητικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων, τη δημιουργία συνεργασιών μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών προς όφελος των κυπριακών επιχειρήσεων σε όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Επιπρόσθετα, περιλαμβάνει την αναβάθμιση ή/και τη δημιουργία μικρών ερευνητικών εργαστηρίων, την προώθηση ερευνητικών συνεργασιών και την αξιοποίηση του ανθρώπινου ερευνητικού δυναμικού της Κύπρου.

Παρά τη βελτίωση που παρατηρείται στον τομέα, σειρά παραγόντων περιορίζουν την ανάπτυξη του ερευνητικού συστήματος, όπως η σημαντική ανεπάρκεια υποδομών, ο μικρός αριθμός ερευνητικών κέντρων κυρίως στο δημόσιο τομέα και η πολύ μικρή εμπλοκή ιδιωτικών φορέων και ιδιαίτερα των επιχειρήσεων στην έρευνα, δεδομένου ότι η μεγάλη πλειονότητα των κυπριακών επιχειρήσεων ανήκει στην κατηγορία των μικρών επιχειρήσεων που δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν οικονομικά στο υψηλό κόστος των ερευνητικών

δραστηριοτήτων. Επίσης ανασταλτικός παράγοντας είναι η έλλειψη ερευνητικής κουλτούρας που συνδέεται άμεσα με την μη ύπαρξη μέχρι πρόσφατα ακαδημαϊκών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Υπάρχουν ωστόσο στην Κύπρο δυνατότητες ανάπτυξης της έρευνας, δεδομένου ότι υπάρχει σημαντικό επιστημονικό δυναμικό εντός και εκτός Κύπρου που μπορεί να αξιοποιηθεί. Τα λίγα ερευνητικά κέντρα και ιδιαίτερα η ερευνητική υποδομή του Πανεπιστημίου Κύπρου, καθώς και τα ερευνητικά εργαστήρια άλλων ιδρυμάτων της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχουν επίσης σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης και αξιόλογη παρουσία στο διεθνές χώρο, η οποία τεκμηριώνεται από την επιτυχή συμμετοχή τους σε ανταγωνιστικά προγράμματα της ΕΕ.

Το Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της χώρας (ΕΥ2020), θέτει ως στόχο την αύξηση των δαπανών για έρευνα στο 0,50% του ΑΕΠ μέχρι το έτος 2020, αναθεωρώντας τον στόχο του προηγούμενου προγράμματος, που αφορούσε την αύξηση των δαπανών στο 1% μέχρι το 2010, ο οποίος αποδείχτηκε ανέφικτος, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της επιδείνωσης σειράς μακροοικονομικών μεγεθών της χώρας λόγω της χρηματοοικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών.

Στα πλαίσια αυτά, έχει ήδη δρομολογηθεί ένα αριθμός γενικών πρωτοβουλιών και μέτρων που στοχεύουν στη βελτίωση των προοπτικών εργασίας για τους ερευνητές, στην ενθάρρυνση της μετακίνησης των ερευνητών καθώς και την προώθηση της ερευνητικής κουλτούρας στο εκπαιδευτικό σύστημα. Συναφώς αναφέρεται η δημιουργία του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου, η προώθηση των ιδιωτικών πανεπιστημίων, καθώς και το ενδιαφέρον για δημόσιες ερευνητικές υποδομές από κέντρα του εξωτερικού, εξελίξεις οι οποίες αναμένεται ότι θα συμβάλουν θετικά προς την ανάπτυξη του τομέα στην Κύπρο. Απαιτούνται όμως περισσότερα στοχευμένες δράσεις με ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη των ερευνητικών υποδομών, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας.

Καινοτομία

Καθώς οι δυνατότητες αύξησης των δαπανών για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι περιορισμένη, λόγω του μεγέθους των επιχειρήσεων, η χώρα καταβάλλει ιδιαίτερη προσπάθεια υποστήριξης της καινοτομίας στις επιχειρήσεις. Οι προσπάθειες που καταβάλλονται κατά τα τελευταία χρόνια είχαν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία ορισμένων νέων επιχειρήσεων, κυρίως στο πλαίσιο του προγράμματος για τα εκκολαπτήρια επιχειρήσεων, οι οποίες παρουσιάζουν ήδη εξαγωγές σε χώρες της ΕΕ και τις ΗΠΑ.

Σημαντική πρόοδος έχει επιτευχθεί στον τομέα της καινοτομίας όπου σε σχετική κατάταξη της ΕΕ, η Κύπρος από Συγκλίνουσα χώρα (catchingupcountry) το 2007 αναβαθμίστηκε σε InnovationFollowerCountry το 2009, ενώ το 2011 σύμφωνα με το InnovationScoreboardκατατάσσεται 15^η μεταξύ των ΕΕ -27, με το δείκτη καινοτομίας της χώρας να διαμορφώνεται σε 0,509 έναντι 0,539 του μέσου της ΕΕ27. Σημαντικά πλεονεκτήματα παρουσιάζει η χώρα στις καινοτόμες επιχειρήσεις (5^η θέση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ) και στην επιχειρηματικότητα (7^η θέση μεταξύ των κρατών μελών). Τα μειονεκτήματα της χώρας εμφανίζονται κυρίως στις κατηγορίες «Χρηματοδότηση και Υποστήριξη» και σε μικρότερο βαθμό στην κατηγορία «Ανοικτά και ελκυστικά ερευνητικά συστήματα».

Βασικοί περιοριστικοί παράγοντες που εμποδίζουν την ανάπτυξη της καινοτομίας, όπως και στην περίπτωση του τομέα της ΕΤΑ, είναι το προαναφερόμενο μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, το χαμηλό επίπεδο τεχνολογίας στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και η δυσκολία εξεύρεσης επαρκούς και κατάλληλης χρηματοδότησης για καινοτόμες δραστηριότητες, με το υψηλό επιχειρηματικό κίνδυνο που συχνά συνεπάγονται.

Σημαντικά επίσης κενά παρατηρούνται στο εθνικό σύστημα καινοτομίας, όπως αυτά έχουν καταγραφεί στην «Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας στην Κύπρο» (2004), έργο το οποίο εκπονήθηκε στα πλαίσια σχετικού προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το έργο κατέληξε σε μια στρατηγική για την προώθηση της Καινοτομίας και σε συγκεκριμένο Σχέδιο Δράσης το οποίο αποτελεί σήμερα κείμενο πολιτικής μετά την υιοθέτηση του από το Υπουργικό Συμβούλιο το Φεβρουάριο του 2005. Οι βασικοί άξονες πολιτικής της Στρατηγικής είναι:

- Ενίσχυση της ενδογενούς δυνατότητας των επιχειρήσεων για ανάπτυξη καινοτόμων δραστηριοτήτων
- Γεφύρωση του χάσματος μεταξύ της επιχειρηματικής και της ακαδημαϊκής / ερευνητικής κοινότητας – Ενίσχυση του συστήματος υποστήριξης της ανάπτυξης καινοτομίας
- Βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού
- Ανάπτυξη μηχανισμών χρηματοδότησης της καινοτομίας
- Δημιουργία καινοτομικής κουλτούρας και ευαισθητοποίηση σε θέματα ΕΤΑ

Σημαντικές πρόσφατες εξελίξεις στη χώρα που αφορούν στην ανάπτυξη της καινοτομίας αποτέλεσαν η ίδρυση του Εθνικού Συμβουλίου για την Έρευνα και την Καινοτομία και η ίδρυση του Επιστημονικού Συμβουλίου Κύπρου. Σκοπός του πρώτου είναι η υιοθέτηση μακροπρόθεσμων στρατηγικών στην έρευνα και την καινοτομία, ενώ το δεύτερο έχει ως αποστολή την συμβουλευτική υποστήριξη του Εθνικού Συμβουλίου για την Έρευνα και την

Καινοτομία και την διαμόρφωση προτάσεων για τη στρατηγική της έρευνας. Οι δύο αυτοί φορείς άρχισαν να λειτουργούν το 2010.

1.5.2 Κοινωνία της Πληροφορίας

Η ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνίας της Πληροφορίας είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο στη δημιουργία της «Οικονομίας της Γνώσης» και την επίτευξη «Ψηφιακής Σύγκλισης» με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά τα τελευταία χρόνια έχουν καταβληθεί έντονες προσπάθειες για τη διάδοση και αποτελεσματική αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Στα πλαίσια αυτά, εκπονήθηκε ολοκληρωμένη Στρατηγική για την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας στην Κύπρο, την «Ψηφιακή Στρατηγική για την Κύπρο» για την περίοδο 2012-2020. Η Στρατηγική στοχεύει στη διευκόλυνση της πρόσβασης σε ΤΠΕ και την προώθηση της χρήσης τους σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Η Στρατηγική εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο το Φεβρουάριο του 2012. Το όραμα της Ψηφιακής Στρατηγικής είναι όπως οι Τεχνολογίες των Πληροφοριών και των Επικοινωνιών στηρίζουν την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και τη συμμετοχή των πολιτών στο κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Σημειώνεται ότι, ήδη έχει διαμορφωθεί στρατηγική για το ηλεκτρονικό εμπόριο ενώ έχει καταρτιστεί σχέδιο για την προώθηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Η Κύπρος έχει παρουσιάσει αξιόλογη πρόοδο τα τελευταία χρόνια σε επιμέρους τομείς όπως στη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και στην πρόσβαση στο διαδίκτυο από νοικοκυριά και επιχειρήσεις, στην παροχή δημόσιων υπηρεσιών μέσω διαδικτύου και στη βελτίωση της σχετικής υποδομής στα σχολεία.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2011 το 63,9% των νοικοκυριών διαθέτουν ηλεκτρονικό υπολογιστή και 64,9% έχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο από την κατοικία. Σημαντική ήταν η αύξηση της πρόσβασης στο Διαδίκτυο μέσω ευρυζωνικής σύνδεσης, όπου το ποσοστό αυξήθηκε από 4,5% το 2005 σε 55,5% το 2011. Το ποσοστό των ατόμων που παραγγέλλουν προϊόντα ή υπηρεσίες από το Διαδίκτυο αν και μικρό ακολουθεί ανοδική τάση και από 3,9% το 2005 έφτασε το 15,7% το 2011.

Βελτίωση παρουσιάζεται και στα σχολεία με τον αριθμό των ηλεκτρονικών υπολογιστών ανά 100 μαθητές δημοτικής εκπαίδευσης να αυξάνεται από 7,7 το 2005 σε 16 το 2009. Το αντίστοιχο ποσοστό για τα σχολεία μέσης εκπαίδευσης ήταν 17 το 2005 και 22,9 το 2009. Παρόλα αυτά, η αξιοποίηση των ΤΠΕ εξακολουθεί να παραμένει σε χαμηλά επίπεδα.

Όσον αφορά στις επιχειρήσεις, η χρήση του διαδικτύου έφτασε στο 93,1% των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό υπολογιστή, το 2011. Στο σύνολο των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο ποσοστό 61,6% διαθέτουν ιστοσελίδα το 2011, έναντι 51,6% το 2005.

Αυξητική τάση σημειώνουν και τα ποσοστά εξυπηρέτησης από δημόσιες αρχές μέσω διαδικτύου από επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, το ποσοστό χρήσης διαδικτύου από επιχειρήσεις για εξυπηρέτηση από δημόσιες υπηρεσίες αυξήθηκε από 51,4% το 2005 σε 89,3% το 2011.

Περισσότερα στοιχεία για τη χρήση τεχνολογιών πληροφορικής από τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά παρατίθενται στον **Πίνακα 1.10** που ακολουθεί.

Πίνακας 1.10: Χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Ηλεκτρονικό Εμπόριο στις Επιχειρήσεις και τα Νοικοκυριά

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	2005	2010	2011
Χρήση Ηλεκτρονικού Υπολογιστή (ως % στο σύνολο των επιχειρήσεων)	93,9	92,2	93,1
Χρήση Διαδικτύου (ως % των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν Ηλεκτρονικό Υπολογιστή)	90,2	95,5	97,2
Επιχειρήσεις οι οποίες διαθέτουν ιστοσελίδα (ως % επί των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο)	51,6	58,7	61,6
Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση			
Χρήση του Διαδικτύου για εξυπηρέτηση από τις Δημόσιες Αρχές/Υπηρεσίες (ως % επί των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο)	51,4	83,7	89,3
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ			
Με Ηλεκτρονικό Υπολογιστή	46,4	60,5	63,9
Με πρόσβαση στο διαδίκτυο από την κατοικία	32,0	58,5	64,9
Με πρόσβαση στο Διαδίκτυο μέσω ευρυζωνικής σύνδεσης	4,5	50,7	55,5
% Ατόμων που παράγγειλαν προϊόντα / υπηρεσίες μέσω διαδικτύου *	3,9	14,1	15,7

*Τα στοιχεία αναφέρονται για το πρώτο τρίμηνο κάθε έτους

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου – Αποτελέσματα Έρευνας: ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ, 23/11/11

Στη συνεχή βελτίωση των δεικτών που περιγράφουν το επίπεδο της χώρας αναφορικά προς τις Υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας συνέβαλε η ολοκλήρωση μιας σειράς έργων που πραγματοποιήθηκε μετά την έναρξη εφαρμογής του Επιχειρησιακού Προγράμματος, όπως είναι:

- Η ολοκλήρωση του Ηλεκτρονικού Συστήματος Προμηθειών τον Νοέμβριο του 2009

- Η ανάπτυξη ηλεκτρονικών συγκοινωνιακών υπηρεσιών, η οποία άρχισε τον Ιανουάριο του 2007.
- Η εγκατάσταση Συστήματος για την εγγραφή των νέων επιχειρήσεων σε απευθείας σύνδεση με το διαδίκτυο (on-line) το οποίο άρχισε να λειτουργεί από τον Ιανουάριο του 2011
- Η δημιουργία διαδικτυακής πύλης(portal) για την παραγγελία πιστοποιητικών από τους πολίτες, το οποίο ολοκληρώθηκε και αναμένεται εντός του έτους η έναρξη της λειτουργίας του.

Παράλληλα, σε πολύ χαμηλά επίπεδα βρισκόταν μέχρι πρόσφατα η ανάπτυξη υπηρεσιών ηλεκτρονικής υγείας, αφού παρέμενε χαμηλή η χρήση ηλεκτρονικών υπηρεσιών σε νοσοκομεία και ιατρικά κέντρα, ενώ δεν υπήρχε ενοποιημένο σύστημα μηχανογράφησης υπηρεσιών στο χώρο της υγείας. Οι ατέλειες αυτές άρχισαν να αντιμετωπίζονται με την υλοποίηση μιας σειράς παρεμβάσεων στον τομέα της ηλεκτρονικής υγείας, όπως:

- Η εγκατάσταση του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Ιατρικής Φροντίδας, στο Γενικό Νοσοκομείο της Λευκωσίας. Το σύστημα ήδη λειτουργεί και περιλαμβάνει υποσυστήματα για τη διαχείριση των ασθενών, την κωδικοποίηση ασθενειών και διαδικασιών αντιμετώπισης, υπηρεσίες εργαστηρίων, την τήρηση ηλεκτρονικών αρχείων ασθενών, την τιμολόγηση, κλπ
- Η ανάπτυξη ενός Φαρμακευτικού Πληροφοριακού Συστήματος, το οποίο έχει ήδη ολοκληρωθεί και περιλαμβάνει σύστημα ελέγχου τιμών και σύστημα διαχείρισης συνταγών.

Σύμφωνα με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) (ΕΥ2020), στόχος είναι η πλήρης ευρυζωνική κάλυψη της χώρας, ενώ μέχρι το 2013 προβλέπεται όλες οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά να έχουν πρόσβαση στο δίκτυο τουλάχιστον στα 2 Mbps, ενώ παράλληλα επιδιώκονται η μείωση του κόστους πρόσβασης στο διαδίκτυο και η επέκταση των ασύρματων τεχνολογιών πρόσβασης. Επιπλέον, επιδιώκεται η διεύρυνση της χρήσης των ΤΠΕ στο Δημόσιο Τομέα, μέσω της ολοκλήρωσης μιας Στρατηγικής για τα Πληροφοριακά Συστήματα του Δημοσίου μέχρι το 2012 και της δημιουργίας ενός Σημείου Εξυπηρέτησης (Helpdesk) και ενός τηλεφωνικού κέντρου (callcenter) για τη διευκόλυνση της εφαρμογής της στρατηγικής αυτής. Για την διάχυση των ΤΠΕ στην Τοπική Αυτοδιοίκηση προβλέπεται η δημιουργία ενός Συστήματος Διαχείρισης από την Κεντρική Ένωση Δήμων, ενώ προβλέπεται και η αναβάθμιση των προσφερόμενων Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών από Πανεπιστήμια (e-University), μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος .

Για την υποστήριξη των επιχειρήσεων το ΕΠΜ θέτει ως στόχους την επέκταση του Στρατηγικού Σχεδίου για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο (e-commerce), την υιοθέτηση ενός προγράμματος για την ενθάρρυνση της ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών από τις ΜΜΕ αποκλειστικά στον τομέα των ΤΠΕ, καθώς και την δημιουργία ενός νέου

προγράμματος για χρήση του από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της Έρευνας σε νέες Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών.

1.6 ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ

1.6.1 Δημογραφικές Εξελίξεις

Ο συνολικός πληθυσμός σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού του 2011, ανέρχεται σε 840.407 άτομα, σημειώνοντας αύξηση κατά 19,5% σε σχέση με το 2001(703.529 κάτοικοι σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού 2001. Στο σύνολο του πληθυσμού της χώρας, το 48,6% είναι άνδρες και το 51,4% γυναίκες. Το 79,4% του συνολικού πληθυσμού είναι Κύπριοι υπήκοοι, 12,6% υπήκοοι Κρατών Μελών της ΕΕ, και το 7,6% πολίτες άλλων χωρών.

Αναφορικά με την ηλικιακή δομή, το 16,1% είναι μέχρι 14 ετών, το 13,3% άνω των 65 ετών και το 70,6% εντάσσεται στις παραγωγικές ομάδες ηλικιών από 15 έως 64 ετών. Το ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας ανά 1000 κατοίκους παρέμεινε περίπου στα ίδια επίπεδα με το 2001, σημειώνοντας ελαφρά μείωση από 11,6 το 2001 σε 11,3 το 2011. Παράλληλα, το ποσοστό θνησιμότητας περιορίστηκε σε 6,5 ανά 1000 κατοίκους το 2011, από 6,9 το 2001 και 8,4 το 1990 και το ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας σε 3,1 ανά 1000 γεννήσεις το 2011, έναντι 4,9 το 2001 και 11,0 το 1990. Οι παραπάνω εξελίξεις αντανακλώνται και στην εξέλιξη των συντελεστών γήρανσης⁹ και εξάρτησης για το σύνολο της χώρας. Ειδικότερα:

- Ο συντελεστής γήρανσης¹⁰ διαμορφώθηκε σε 82,8% το 2011 έναντι 54,2% το 2001 και 43,5% το 1991, σημειώνοντας επιβάρυνση λόγω της μεγάλης μείωσης των νεαρότερων ομάδων ηλικιών στο συνολικό πληθυσμό αλλά και της αύξησης του γηραιότερου πληθυσμού στο συνολικό πληθυσμό. Παρόλα αυτά παραμένει αρκετά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ που ήταν 112,3%.
- Ο συντελεστής εξάρτησης¹¹ διαμορφώθηκε σε 41,6% το 2011, έναντι 49,6% το 2001 και 57,3% το 1991, σημειώνοντας μείωση, λόγω επίσης της μείωσης της συμμετοχής των ατόμων ηλικίας 0-14 ετών στο συνολικό πληθυσμό και της παράλληλης αύξησης της συμμετοχής των ατόμων ηλικίας 65 και άνω στο συνολικό πληθυσμό και βρίσκεται περίπου στα ίδια επίπεδα με τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ που ήταν 49,6%.

⁹ Τα παραπάνω μεγέθη αφορούν στο σύνολο της χώρας και δεν είναι περιγραφικά των σημαντικών ανισοτήτων που σημειώνονται τόσο μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, όσο και στο εσωτερικό των αγροτικών περιοχών, αναλυτική αναφορά στις οποίες γίνεται σε επόμενη ενότητα.

¹⁰ Τα άτομα ηλικίας 65+ ετών προς τον πληθυσμό των ατόμων ηλικίας 0-14 ετών.

¹¹ Τα άτομα ηλικίας 0-14 ετών και 65+ ετών προς τον πληθυσμό ατόμων ηλικίας 15-64 ετών.

Οι μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις για τις δημογραφικές μεταβολές προβλέπουν σταδιακή μέχρι το 2050 αύξηση του πληθυσμού άνω των 65 χρόνων σε σχέση με τον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας και θέτουν σοβαρές προκλήσεις, όπως και σε άλλα Κράτη Μέλη, για τη βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων και τις συντάξεις. Οι συνέπειες της σταδιακής γήρανσης προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό και το περιεχόμενο της μεσοπρόθεσμης στρατηγικής για την αγορά εργασίας και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

1.6.2 Ανθρώπινο Κεφάλαιο

Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί βασικό παράγοντα για την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη της οικονομίας, ιδιαίτερα μέσα σ' ένα περιβάλλον ραγδαία μεταβαλλόμενων συνθηκών όπου η εύρυθμη λειτουργία όλων των τομέων της στηρίζεται στην «Οικονομία της γνώσης». Η επιτυχία στον τομέα αυτό εξαρτάται από την κινητοποίηση του συνόλου των ανθρώπινων πόρων και ειδικότερα από την διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εξειδίκευσης με δεξιότητες οι οποίες είναι απαραίτητες για την κατανόηση και χρησιμοποίηση προηγμένων τεχνολογιών και την προσαρμογή στις αλλαγές.

Το εργατικό δυναμικό, αλλά και το σύνολο του πληθυσμού της Κύπρου χαρακτηρίζεται γενικά από υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (βλ. **Πίνακα 1.11**).

Πίνακας 1.11: Στατιστικά στοιχεία εκπαίδευσης

Δείκτης	2001	2005	2008	2009	2010	2011	ΕΕ25 2005	ΕΕ27 (2011)
Ποσοστό πληθυσμού με δευτεροβάθμια εκπαίδευση (25-64)	73,3	71,3	65,5	65,9	64,4	65,0	76,9	73,2
Ποσοστό πληθυσμού με τριτοβάθμια εκπαίδευση στο σύνολο του πληθυσμού (25- 64)	26,8	28,7	34,5	34,1	35,6	35,0	23,1	26,8
Συμμετοχή σε εκπαίδευση επιμόρφωση	3,4	5,9	8,5	7,8	7,7	7,3	10,1	8,9
Σχολική Διαρροή ¹²	17,9	18,2	13,7	11,7	12,6	11,2	15,5	13,5

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat,

Το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών που συμπλήρωσε τουλάχιστον δευτεροβάθμια εκπαίδευση ανήλθε το 2011 στο 65% (έναντι 71,3% το 2005), και είναι χαμηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ που το 2011 ήταν 73,2%. Αν ο δείκτης αυτός προσαρμοστεί για να λάβει υπόψη τις ιδιαιτερότητες της Κύπρου, και να περιλάβει το υψηλό

¹² Ποσοστό νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα τα ιδρύματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

ποσοστό Κυπρίων που σπουδάζουν στο εξωτερικό και αυτών που τελούν την υποχρεωτική στρατιωτική τους θητεία και εξαιρεθούν από τη μέτρηση οι ξένοι εργάτες, τότε το ποσοστό θα είναι ψηλότερο. Ο αριθμός των νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα τα ιδρύματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παρουσιάζει μείωση κατά το 2011 και διαμορφώνεται σε 11,2% έναντι 18,2% το 2005¹³, και είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο όρο για την ΕΕ (13,5% το 2011). Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι ο δείκτης αυτός δεν λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες της Κύπρου που προαναφέρθηκαν, κι αν προσαρμοστεί ανάλογα το ποσοστό είναι σημαντικά μικρότερο. Παρόλα αυτά η περαιτέρω μείωση της σχολικής διαρροής αποτελεί ένα από τους πρωταρχικούς στόχους της πολιτικής στο τομέα της εκπαίδευσης.

Το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 25-64 με επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έφθασε το 35% το 2011, παρουσιάζοντας περαιτέρω αύξηση σε σχέση με το 2005 (28,7%) και παραμένοντας σε επίπεδα σημαντικά υψηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ27 (26,8% το 2011). Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009/10, περίπου το 76% των αποφοίτων της μέσης εκπαίδευσης συνέχισαν τις σπουδές τους σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο και στο εξωτερικό, σε σύγκριση με 75% το 2004/05 και 65% το 2000/01. Από τα άτομα αυτά, όμως, μόνο το 38% σπουδάζουν στην Κύπρο, ενώ το υπόλοιπο 38% συνεχίζουν τις σπουδές τους στο εξωτερικό, λόγω κυρίως της περιορισμένης προσφοράς κλάδων σπουδών και άλλων αδυναμιών των υφισταμένων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προωθούνται ήδη μέτρα για αύξηση των ευκαιριών για πανεπιστημιακές σπουδές μέσω της δημιουργίας του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου και του Ανοικτού Πανεπιστημίου, την ενδυνάμωση και επέκταση των προσφερόμενων σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου καθώς και την προώθηση των Ιδιωτικών Πανεπιστημίων.

Σημειώνεται ότι οι απόφοιτοι σε κλάδους θετικών και τεχνικών επιστημών από ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο ανά 1000 κατοίκους ηλικίας 20-29 ανήλθε στο 4,6 το 2009 από 4,2 το 2004 και παραμένει πολύ χαμηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ (14,3 το 2009 και 12,7 το 2004). Παρόλο ότι ο εν λόγω δείκτης δεν περιλαμβάνει τους Κυπρίους αποφοίτους θετικών και τεχνικών επιστημών από ιδρύματα του εξωτερικού, υπαγορεύει την ανάγκη ενίσχυσης των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων στην Κύπρο στους εν λόγω τομείς. Η ίδρυση αλλά και η ενδυνάμωση του τεχνολογικού πανεπιστημίου αναμένεται ότι θα συμβάλει προς την κατεύθυνση αυτή.

Παρά το υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού, έχει διαπιστωθεί μια σχετική αδυναμία / έλλειψη σύνδεσης της βασικής εκπαίδευσης με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και την αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται ανισοσκελίες μεταξύ

¹³ Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18-24 με ανώτατο μορφωτικό επίπεδο το γυμνάσιο – 3 χρόνια – και που τώρα δεν φοιτά σε σχολείο.

προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας, τόσο σε επίπεδο παραγωγικών τομέων / υποτομέων, όσο και σε επίπεδο επαγγελματιών.

Ειδικότερα σημειώνεται ότι από το σύνολο των μαθητών στο ανώτερο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τη σχολική χρονιά 2009/2010, μόνο το 12,9% φοιτά στη δημόσια μέση τεχνική εκπαίδευση. Είναι προφανές ότι η συμμετοχή στην τεχνική/επαγγελματική εκπαίδευση είναι αρκετά χαμηλή, ιδιαίτερα για τις γυναίκες οι οποίες αποτελούσαν το 16,3% των σπουδαστών των τεχνικών/ επαγγελματικών σχολών τη σχολική χρονιά 2009/2010.

Παρόλο ότι το ποσοστό συμμετοχής των ατόμων ηλικίας 25-64 σε προγράμματα δια βίου μάθησης αυξήθηκε σημαντικά από 3,4% το 2001, σε 5,9% το 2005 και 7,3% το 2011, εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ε.Ε. (10,1% το 2005 και 8,9% το 2011) καθώς και από το στόχο που είχε καθοριστεί στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης (12,5% το 2010).

Η συμμετοχή στο Σύστημα Μαθητείας είναι πολύ χαμηλή, και εκτιμάται στο 1,5% του συνολικού πληθυσμού της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Με δεδομένο τον κρίσιμο ρόλο της εκπαίδευσης και της κατάρτισης για την αναπτυξιακή πορεία της Κύπρου, προωθούνται σημαντικές μεταρρυθμίσεις στη δευτεροβάθμια και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης και της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Στα πλαίσια του προγράμματος του Στόχου 3 της προγραμματικής περιόδου 2004-2006 καλύφθηκαν στοχευμένες δράσεις για αναβάθμιση των δεξιοτήτων της τεχνικής εκπαίδευσης.

Προκειμένου να επιτευχθούν τα αναγκαία αποτελέσματα απαιτούνται περαιτέρω ενέργειες βελτίωσης του συστήματος εκπαίδευσης / κατάρτισης και γενικότερα να διαμορφωθεί και να υλοποιηθεί μια ολοκληρωμένη Στρατηγική για τη Δια Βίου Μάθηση λαμβάνοντας υπόψη τις αναγκαίες στρατηγικές κατευθύνσεις της οικονομίας. Προς την κατεύθυνση αυτή θα συμβάλει η εφαρμογή της Στρατηγικής για τη Δια Βίου Μάθηση. Η Στρατηγική επικεντρώνεται στους ακόλουθους άξονες προτεραιότητας:

- Προώθηση της καθολικής πρόσβασης
- Ενίσχυση των υποδομών και συστημάτων
- Έρευνα και ανάπτυξη
- Αποτελεσματική διακυβέρνηση

Η χρήση νέων τεχνολογιών, και ειδικά του e-Learning, σε οποιαδήποτε εκπαιδευτική διαδικασία είναι πλέον επιβεβλημένη. Αναφέρεται ενδεικτικά ότι στο σχέδιο δράσης “eEurope 2005”, ένας από τους τέσσερις βασικούς άξονες δράσης είναι η ενίσχυση του θεσμού του e-Learning από όλα τα Κράτη Μέλη.

1.6.3 Απασχόληση – Ανεργία

Τα κυριότερα μεγέθη και τάσεις της αγοράς εργασίας παρουσιάζονται στον πιο κάτω **Πίνακα 1.12:**

Πίνακας 1.12: Βασικοί Δείκτες της Αγοράς Εργασίας

Δείκτης	2001	2005	2010	2011	Μέσος Όρος 2001- 2005 (%)	Μέσος Όρος 2006- 2010 (%)	ΕΕ25 2005	ΕΕ27 2010
Ποσοστό πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας 15-64	66,8	69,5	69,3	69,2	66,9	68,9	67,2	67,1
Ποσοστό Απασχόλησης (15-64)	67,8	68,5	69,7	68,1	68,6	70,2	63,9	64,1
Άντρες	79,3	79,2	76,6	74,7	79,2	78,6	71,4	70,1
Γυναίκες	57,2	58,4	63,0	61,6	58,8	62,2	56,4	58,2
Ποσοστό Απασχόλησης (55-64)	49,1	50,6	56,8	55,2	49,9	55,4	42,6	46,3
Άντρες	66,9	70,8	71,2	69,8	68,9	71,6	51,9	54,6
Γυναίκες	32,2	31,5	43,0	41,1	31,7	40,0	33,8	38,6
Ανεργία	3,8	5,2	6,4	7,9	4,4	4,9	8,8	9,7
Άντρες	2,6	4,3	6,0	6,3	3,6	4,6	7,9	9,7
Γυναίκες	5,3	6,5	6,4	7,7	5,4	5,2	9,8	9,6
Ανεργία νέων	8,1	12,8	16,6	22,4	9,8	11,9	18,7 ^β	21,1
Άντρες	6,0	13,2	16,0	23,3	9,1	11,6	18,1 ^β	21,9
Γυναίκες	10,2	14,7	17,2	21,5	10,6	12,2	19,3 ^β	20,2
Μακροχρόνια Ανεργία	0,8	1,3	1,3	1,6	1,1	0,8	3,9	3,9
Άντρες	0,6	0,9	1,3	1,8	0,7	0,8	3,5	3,9
Γυναίκες	1,1	1,8	1,3	1,5	1,4	0,8	4,5	3,8

β Τα στοιχεία αφορούν το 2004

Δείκτης	2001	2005	2010	2011	Μέσος Όρος2001- 2005 (%)	Μέσος Όρος2006- 2010 (%)	ΕΕ25 2005	ΕΕ27 2010
Ποσοστό Συμμετοχής (15-64)	70,6	72,4	74,4	74,0	71,8	73,8	70,0	76,4
Άντρες	81,5	82,9	81,7	81,3	82,2	82,3	77,7	84,3
Γυναίκες	60,6	62,5	67,4	66,8	62,2	65,7	62,4	69,3

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat,

Το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας, αυξάνει διαχρονικά στην Κύπρο και κατά την περίοδο 2006-2010 κυμάνθηκε κατά μέσο όρο στο 73,8% έναντι 71,8% την περίοδο 2001-2005, αντικατοπτρίζοντας την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας. Το 2010 το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας ανήλθε στο 74,4% έναντι 76,4% που ήταν ο μέσος όρος στην ΕΕ-27.

Το συνολικό ποσοστό απασχόλησης (15-64) παρουσιάζει επίσης αυξητική τάση διαχρονικά και ανήλθε στο 70,2% την περίοδο 2006-2010, έναντι 68,6% την πενταετία 2001-2005, αντικατοπτρίζοντας την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης των γυναικών. Το ποσοστό απασχόλησης ανήλθε στο 69,7% το 2010, ποσοστό ψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ, 64,1%. Εντούτοις, το 2011 το ποσοστό απασχόλησης μειώθηκε στο 68,1% αντικατοπτρίζοντας την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας.

Σημαντική επιδείνωση παρουσίασαν τα ποσοστά ανεργίας κατά τα τελευταία έτη. Συγκεκριμένα το συνολικό ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 6,4% το 2010 και 7,9% το 2011, παρέμεινε εντούτοις σε χαμηλότερα επίπεδα από το ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ27(9,7% το 2010).

Σημαντική επιδείνωση σημείωσε το ποσοστό νέων ανέργων το οποίο κυμάνθηκε στο 16,6% το 2010 και 22,4% το 2011 έναντι, 21,1% στην ΕΕ -27 το 2010. Αύξηση παρουσιάζουν και οι δείκτες μακροχρόνιας ανεργίας, ιδιαίτερα των ανδρών, οι οποίοι πάντως κινούνται σε επίπεδα χαμηλότερα του μέσου όρου της ΕΕ27.

1.7 ΥΓΕΙΑ

Στην Κύπρο, το επίπεδο υγείας του πληθυσμού συγκρίνεται ευνοϊκά με εκείνο των άλλων Κρατών Μελών της ΕΕ. Η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής το 2010/2011 ανέρχεται στα 79 έτη για τους άνδρες και 82,9 έτη για τις γυναίκες.

Ο τομέας της Υγείας και της Κοινωνικής Μέριμνας συνέχισε να παρουσιάζει ικανοποιητική ανάπτυξη κατά την πενταετία 2006-2010 με μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 3,2%, έναντι 2,4% κατά την πενταετία 2001-2005. Η συνεισφορά του τομέα στο ΑΕΠ ανήλθε στο 4,1% το 2010 έναντι 3,8% το 2005. Οι συνολικές δαπάνες για την υγεία ανήλθαν σε €1.190,6 εκ. το 2009 έναντι €885,8 το 2005, σημειώνοντας μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της τάξης του 7,7%, ενώ ως ποσοστό του ΑΕΠ οι συνολικές δαπάνες για την υγεία αυξήθηκαν από 6,6% το 2005 σε 7,1% το 2009. Οι δαπάνες του ιδιωτικού τομέα αποτελούσε το 2009 περίπου το 54% των συνολικών δαπανών για την υγεία, όπως και το 2005. Ο τομέας της υγείας κατά την περίοδο 2006-2010 απασχολούσε κατά μέσο όρο το 3,8% του συνολικά απασχολούμενου πληθυσμού της χώρας, παραμένοντας περίπου στα ίδια επίπεδα με την πενταετία 2001-2005 κατά την οποία ο τομέας απασχολούσε το 3,7% του συνολικά απασχολούμενου πληθυσμού.

Το δημόσιο σύστημα υγείας, που χρηματοδοτείται από τη γενική φορολογία, καλύπτει ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού (εντελώς δωρεάν καλύπτεται το 65-70% και 5-10% έναντι μειωμένων τελών). Ωστόσο, η προσφορά υπηρεσιών από τις δημόσιες υπηρεσίες υγείας δεν επαρκεί για κάλυψη των αναγκών των δικαιούχων με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να αποτείνονται στον ιδιωτικό τομέα υγείας καταβάλλοντας οι ίδιοι τα έξοδα περίθαλψής τους. Το 2003 οι επισκέψεις σε δημόσια εξωτερικά ιατρεία ήταν 46% του συνόλου, ενώ οι εισαγωγές σε δημόσια νοσοκομεία ανήλθαν στο 64% του συνόλου. Η συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση υπηρεσιών υγείας ιδιαίτερα λόγω της γήρανσης του πληθυσμού υπαγορεύει την ανάπτυξη ολοκληρωμένων συστημάτων μακροχρόνιας φροντίδας.

Τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει το σύστημα φροντίδας υγείας στην Κύπρο συνοψίζονται ως ακολούθως:

- Σοβαρές αδυναμίες στην οργάνωση και στη χρηματοδότηση της φροντίδας υγείας
- Ανισότητες στην πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας
- Σοβαρές ελλείψεις σε υποδομές για εξειδικευμένη φροντίδα στα πλαίσια ενός ορθολογικού συστήματος παροχής υψηλής ποιότητας φροντίδας υγείας
- Ελλείψεις στο όλο σύστημα κατάρτισης και επιμόρφωσης ανθρώπινου δυναμικού υγείας
- Έλλειψη συντονισμού και επικοινωνίας μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών υπηρεσιών υγείας
- Ανεπάρκειες στο σύστημα διοίκησης των κρατικών νοσοκομείων
- Γεωγραφική ανισοκατανομή και δυσλειτουργίες στην προσφορά υπηρεσιών, ιδίως μεταξύ πόλεων και της υπαίθρου. Στην ύπαιθρο και ιδιαίτερα στις ορεινές απομακρυσμένες περιοχές παρουσιάζονται σοβαρές ελλείψεις στην πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη. Στα αστικά κέντρα υπάρχει ανάγκη ορθολογισμού του

συστήματος υγειονομικής περίθαλψης λαμβάνοντας υπόψη μεταξύ άλλων και το έντονο τουριστικό ρεύμα που επικεντρώνεται σε ορισμένες περιοχές.

- Χαμηλή διείσδυση των τεχνολογιών διαχείρισης και διάχυσης πληροφόρησης (ανάλυση για την υφιστάμενη κατάσταση στον τομέα της ηλεκτρονικής υγείας παρουσιάζεται στην **Ενότητα 1.5.3**).
- Μη επαρκή αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που παρέχονται από τη γεωγραφική θέση της Κύπρου και το επαρκές ανθρώπινο δυναμικό επαγγελματιών σε ορισμένους τομείς υγείας για ανάπτυξη κέντρων υψηλής ποιότητας για εξειδικευμένη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια περίθαλψη, κάτι που θα συμβάλει και στην οικονομική και μακροχρόνια βιωσιμότητα της υγειονομικής περίθαλψης.

Για αντιμετώπιση των σοβαρών προβλημάτων που έχουν προαναφερθεί και ιδιαίτερα εκείνων που αφορούν την οργάνωση και χρηματοδότηση της παροχής φροντίδας υγείας αποφασίστηκε η εισαγωγή ενός Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ), για το οποίο έχει θεσπιστεί η σχετική νομοθεσία από το 2001. Τα κύρια χαρακτηριστικά του ΕΣΥ είναι:

- Η καθολική κάλυψη του πληθυσμού με κριτήριο τη διαμονή
- Η χρηματοδότηση με τριμερή αναλογική εισφορά υπολογιζόμενη πάνω στο σύνολο των εισοδημάτων
- Η ελεύθερη επιλογή μεταξύ υπηρεσιών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
- Ο διαχωρισμός της χρηματοδότησης από την παροχή φροντίδας υγείας
- Η διαχείριση του Συστήματος από ανεξάρτητο οργανισμό δημοσίου δικαίου.

Ήδη ο *Οργανισμός Ασφάλισης Υγείας* έχει στελεχωθεί και διαμορφώνεται η όλη στρατηγική που θα ακολουθηθεί στα επόμενα χρόνια.

Η στρατηγική της Κύπρου για τη φροντίδα υγείας και τη μακροχρόνια φροντίδα περιέχεται στην *Έκθεση για τις Στρατηγικές Κοινωνικής Προστασίας και Κοινωνικής Ενσωμάτωσης (2006 – 2008)* στο πλαίσιο της Ανοικτής Μεθόδου Συντονισμού.

1.8 Οριζόντιες Πολιτικές

1.8.1. Ισότητα Ευκαιριών

Η ισότητα των ευκαιριών αποτελεί γενική αρχή του Κοινοτικού Κεκτημένου, δύο ουσιαστικές πτυχές της οποίας είναι η απάλειψη των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας και λόγω φύλου

(ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών). Η εν λόγω αρχή εφαρμόζεται σε όλους τους τομείς, ιδίως, στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και οικογενειακό βίο.

Η Κύπρος προχώρησε στη διαδικασία εναρμόνισης της νομοθεσίας της με την αντίστοιχη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της ισότητας των ευκαιριών, ενσωματώνοντας σημαντικές Οδηγίες στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο. Στον τομέα του εργατικού δικαίου, τον Ιούνιο του 2000 εκδόθηκαν δύο νόμοι σχετικά με την ενημέρωση των εργαζομένων και με τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων τους στην περίπτωση μεταβιβάσεων εταιρειών ή εγκαταστάσεων. Το Σεπτέμβριο του 2000 προσυπογράφηκε ο τροποποιημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, ενώ όσον αφορά την ισότητα των ευκαιριών και την ίση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών, οι κυριότερες ρυθμίσεις της Ένωσης έχουν μεταφερθεί στην εθνική νομοθεσία. Μια γενική ρήτρα για τις μη διακρίσεις εγγυάται την ισότητα απέναντι στην πρόσβαση στην εργασία, ενώ θεσπίστηκε νομοθεσία για τη γονική άδεια, την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών και την καταπολέμηση των έμμεσων διακρίσεων.

Ισότητα των φύλων

Η ισότητα των φύλων αποτελεί βασικό στόχο της Κυπριακής Κυβέρνησης, ο οποίος από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 άρχισε να ενσωματώνεται στη γενικότερη κοινωνικοοικονομική πολιτική του κράτους και να προωθείται με συγκεκριμένα μέτρα στα πλαίσια των Στρατηγικών Σχεδίων Ανάπτυξης.

Κατά την διάρκεια των τελευταίων χρόνων συνεχίσθηκε και εντατικοποιήθηκε η προσπάθεια για τη βελτίωση της θέσης και του ρόλου της γυναίκας στην κοινωνικοοικονομική ζωή του τόπου, μεταξύ άλλων εκσυγχρονίζοντας τη νομοθεσία και κατοχυρώνοντας τα δικαιώματα της γυναίκας. Οι προσπάθειες αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση, τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών εξέλιξης, αμοιβών και επαγγελματικής προόδου με αποτέλεσμα την ενίσχυση και βελτίωση του ρόλου και της θέσης της γυναίκας στην κοινωνικό-οικονομική ζωή του τόπου.

Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μερίδιο των νέων θέσεων εργασίας συγκεντρώνεται στον τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος προσφέρει καλύτερους όρους και συνθήκες απασχόλησης, ευνοεί πολύ τη δραστηριοποίηση των γυναικών. Στην Κύπρο σήμερα, περίπου 15.000 γυναίκες προτιμούν την προσωρινή απασχόληση και γύρω στις 16.000 τη μερική απασχόληση σε τομείς όπως την εκπαίδευση, το εμπόριο, τη γεωργία αλλά και τη μεταποιητική βιομηχανία λόγω των ευνοϊκών συνθηκών εργασίας και του ευέλικτου ωραρίου σε σχέση με τις οικογενειακές και γενικά τις κοινωνικές τους υποχρεώσεις. Το αυξημένο ενδιαφέρον των γυναικών για μερική απασχόληση μπορεί να αποδοθεί στην επιθυμία τους να συνδυάσουν καλύτερα την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή.

Γενικά το ποσοστό απασχόλησης στην Κύπρο είναι υψηλό (69,7% το 2010 έναντι 68,5% το 2005) με ικανοποιητική συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση (63,0% το 2010 έναντι 58,4%, το 2005). Συγκεκριμένα το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών παρέμεινε το 2010 χαμηλότερο του αντίστοιχου ανδρικού, η διαφορά όμως έχει περιοριστεί σε περίπου 13 ποσοστιαίες μονάδες (63% σε σύγκριση με 76,6%), σε σχέση με 21 περίπου μονάδες το 2005 και 31 περίπου ποσοστιαίες μονάδες το 1992. Η διαφορά στο επίπεδο των αμοιβών μεταξύ αντρών και γυναικών μειώθηκε κατά τα τελευταία χρόνια, από 29% το 1995 σε 25% το 2004 και 21% το 2010. Παρά τη μείωση που σημειώθηκε στα χάσμα αμοιβών μεταξύ των δύο φύλων, αυτό εξακολουθεί να είναι μεγάλο σε σύγκριση με το μέσο όρο της ΕΕ (15% το 2005 και 16,4% το 2010).

Μια αξιοσημείωτη εξέλιξη των τελευταίων χρόνων αποτελεί η μετατόπιση των γυναικών από επαγγελματικές ομάδες χαμηλών δεξιοτήτων σε επαγγέλματα υψηλών μορφωτικών απαιτήσεων. Σε αυτό βέβαια συνέβαλε και η βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των γυναικών, παράγοντας που θεωρείται καθοριστικός και στην αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση. Συγκεκριμένα, το 2011 το 40,3% (έναντι 28% του 2004) του γυναικείου πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έναντι 35% των ανδρών). Σημειώνεται, επίσης, ότι κατά το σχολικό έτος 2009/10 οι γυναίκες αποτελούν το 81,9% του διδακτικού προσωπικού στα Δημοτικά Σχολεία της χώρας, το 63,1% των διδασκόντων σε σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης και το 36,2% του διδακτικού προσωπικού στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, σημειώνοντας σημαντική άνοδο της συμμετοχής τους στο διδακτικό προσωπικό των δύο πρώτων βαθμίδων της εκπαίδευσης.

Σ' ό,τι αφορά την ανεργία, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο πρόβλημα από τους άνδρες. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη Έρευνα Εργατικού Δυναμικού το 2011 το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ήταν 7,7% έναντι 6,3%, των ανδρών. Διαφορά μεταξύ των δύο φύλων παρατηρείται και στην αμοιβή, παρά τη βελτίωση που σημειώθηκε κατά τα τελευταία χρόνια. Οι εξελίξεις που σημειώθηκαν στα επίπεδα απασχόλησης των γυναικών τα τελευταία χρόνια επηρέασαν θετικά το επίπεδο απολαβών τους, μειώνοντας αρκετά το χάσμα που ανέκαθεν υπήρχε στις αμοιβές μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Παρά τις θετικές εξελίξεις ως προς σειρά από τα παραπάνω μεγέθη, σημαντική υστέρηση σημειώνεται ως προς τη συμμετοχή των γυναικών σε θέσεις ευθύνης και όργανα λήψης αποφάσεων. Το 2005 οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν μόλις το 15,3% των διευθυντικών – διοικητικών στελεχών του ιδιωτικού τομέα και το 23% του ανώτερου στελεχιακού δυναμικού της Δημόσιας Διοίκησης. Παράλληλα, το 2005 οι γυναίκες αποτελούν το 14% των μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων, το 32% του συνολικού αριθμού των δικαστών της χώρας και μόλις το 19% των μελών Δημοτικών Συμβουλίων και άλλων Κοινοτικών Αρχών.

Στα πλαίσια νομοθετικών ρυθμίσεων που έχουν γίνει, αξίζει να αναφερθεί ότι καταργήθηκαν οι διακρίσεις λόγω φύλου στη νομοθεσία κοινωνικών ασφαλίσεων, διασφαλίζεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην απασχόληση και επαγγελματική εκπαίδευση, διασφαλίζεται η ισότητα αμοιβής για ίση ή παρόμοια εργασία και για εργασία ίσης αξίας, εισήχθηκε ο νόμος για την γονική άδεια και την άδεια για λόγους ανωτέρας βίας, βελτιώθηκε η νομοθεσία για την προστασία της μητρότητας, ενώ προστατεύεται δια νόμου η υγεία και ασφάλεια των εγκύων και γαλουχουσών γυναικών κατά την εργασία και κατ' επέκταση των εμβρύων και των νεογνών.

Ο Εθνικός Μηχανισμός για τα Δικαιώματα της Γυναίκας (ΕΜΔΓ), ο οποίος αποτελεί το βασικό όργανο για τη διαμόρφωση, συντονισμό και προώθηση της πολιτικής ισότητας στην Κύπρο, συνέχισε τις προσπάθειες του για την εξάλειψη των διακρίσεων και την κατοχύρωση της ισότητας σε όλους τους τομείς. Πιο συγκεκριμένα, ο ΕΜΔΓ συνέχισε να χρηματοδοτεί γυναικείες οργανώσεις για τη δραστηριοποίηση τους σε θέματα ισότητας και κυρίως σε θέματα ισότητας, ενώ την περίοδο 2004-2005 υλοποίησε με κοινοτικά κονδύλια προγράμματα για την ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας και τον ρόλο του άνδρα στην ισότητα των δύο φύλων. Σημαντική, επίσης, υπήρξε η συμβολή του ΕΜΔΓ στην υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και άλλων μέτρων κυρίως ενημέρωσης για την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στη δημόσια και πολιτική ζωή αλλά και στην πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας ενάντια των γυναικών.

Μέσω της εφαρμογής του προγράμματος - πλαισίου για την Ισότητα των Φύλων 2001-2005 της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, προωθήθηκαν πέντε στρατηγικοί στόχοι: η ισότητα στην οικονομική ζωή, η ίση συμμετοχή και εκπροσώπηση στη λήψη αποφάσεων, η ισότητα στην κοινωνική ζωή, η ισότητα ως πολίτες και η εξάλειψη των στερεοτύπων. Η επίτευξη των στόχων αυτών επιδιώχθηκε μέσα από χρηματοδότηση σχετικών δραστηριοτήτων στα πλαίσια των κοινοτικών ταμείων, μέσα από εκστρατείες ευαισθητοποίησης και μέσα από ανταλλαγή εμπειριών και γνώσεων.

Με στόχο την αύξηση της συμμετοχής και τη βελτίωση της θέσης της γυναίκας στην απασχόληση προωθήθηκαν συγκεκριμένα μέτρα τόσο στα πλαίσια του Κοινού Εγγράφου Αξιολόγησης για τις Προτεραιότητες της Πολιτικής για την Απασχόληση όσο και του Εθνικού Σχεδίου Ανάπτυξης 2004-2006.

Τα μέτρα αυτά περιέλαβαν: (α) Βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών απασχόλησης και επαγγελματικής πληροφόρησης/καθοδήγησης, μέσω της αναβάθμισης και του εκσυγχρονισμού των Δημόσιων Υπηρεσιών Απασχόλησης, (β) αύξηση της πρόσβασης των γυναικών σε προγράμματα κατάρτισης και επανακατάρτισης, (γ) επέκταση/βελτίωση των διευκολύνσεων προς τους εργαζόμενους γονείς, (δ) προώθηση ευέλικτων μορφών απασχόλησης στα πλαίσια εκσυγχρονισμού της οργάνωσης της εργασίας και (ε) προώθηση

ειδικών προγραμμάτων με στόχο την ένταξη ή επανένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας ειδικά σε συνεργασία με τοπικές αρχές και άλλα κοινωνικά σύνολα.

1.8.2. Άτομα με Αναπηρίες

Η πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας για τα άτομα με αναπηρίες στοχεύει στην εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων και ίσων ευκαιριών, στην προώθηση της πλήρους και ισότιμης συμμετοχής τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή, στην αποϊδρυματοποίηση και προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης τους. Επίσης, στοχεύει στην παροχή μέσων και πόρων για αξιοπρεπή διαβίωση και στην παροχή υπηρεσιών πρόληψης αναπηριών, ιατρική αποκατάσταση και φροντίδα, εκπαίδευση, κατάρτιση και απασχόληση, παροχή τεχνικών μέσων καθώς και άρση τόσο κοινωνικών όσο και φυσικών εμποδίων.

Για τη διασφάλιση των πιο πάνω, υπάρχει στην Κύπρο ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο προστασίας των ατόμων με αναπηρία, που ανταποκρίνεται πλήρως στα επίπεδα που καθορίζουν το κοινοτικό κεκτημένο και οι Διεθνείς Συμβάσεις και πρότυπα. Συγκεκριμένα υπάρχουν οκτώ ειδικοί Νόμοι / Κανονισμοί που αφορούν αποκλειστικά τα άτομα με αναπηρία και εννέα γενικότεροι με ευνοϊκές διατάξεις για τα άτομα με αναπηρία. Ο βασικότερος Νόμος για τα άτομα με αναπηρίες¹⁴ είναι ο Νόμος 127(I) του 2000 περί Ατόμων με Αναπηρίες και ο Τροποποιητικός Νόμος 57 (I) του 2004. Ο Νόμος δίδει έμφαση στην αρχή της μη διάκρισης και της ίσης μεταχείρισης προκειμένου να επιτευχθεί πλήρης ένταξη των εν λόγω ατόμων στην κοινότητα και στην ανεξάρτητη διαβίωση τους. Στο Νόμο αναφέρονται, επίσης, τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, στα οποία περιλαμβάνεται:

- Το δικαίωμα για ανεξάρτητη διαβίωση,
- Το δικαίωμα για πλήρη ένταξη στην κοινότητα, και
- Το δικαίωμα για ισότητα συμμετοχής στην οικονομική και κοινωνική ζωή.

Όσον αφορά την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρίες σε κτίρια, με βάση τους Περί Οδών και Οικοδομών (Τροποποιητικοί) Κανονισμούς του 1999 έχει ρυθμιστεί η χρήση οικοδομών από άτομα με αναπηρία. Οι Κανονισμοί αυτοί καλύπτουν δημόσια κτίρια που επιτρέπεται η είσοδος του κοινού, εμπορικά κέντρα, οικοδομές που περιλαμβάνουν καταστήματα ή / και γραφεία και πολυκατοικίες και θέτουν όρους που πρέπει να τηρούν οι οικοδομές ώστε να είναι προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρία.¹⁵

¹⁴ Στο γενικό αυτό Νόμο ως «αναπηρία» ορίζεται οποιαδήποτε μορφή ανεπάρκειας ή μειονεξίας η οποία προκαλεί μόνιμο ή απροσδιόριστης διάρκειας σωματικό, διανοητικό ή ψυχικό περιορισμό στο άτομο που λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικό και άλλα προσωπικά στοιχεία του εν λόγω ατόμου μειώνει ουσιαστικά ή αποκλείει τη δυνατότητα εκτέλεσης μιας ή περισσότερων δραστηριοτήτων ή λειτουργιών που θεωρούνται φυσιολογικές και ουσιώδεις για την ποιότητα ζωής κάθε ατόμου της ίδιας ηλικίας που δεν έχει τέτοια ανεπάρκεια ή μειονεξία. Σε άλλους εξειδικευμένους Νόμους ορίζεται η κάθε κατηγορία αναπηρίας στην οποία αναφέρεται ο κάθε Νόμος, π.χ. μόνο τυφλούς ή μόνο νοητικά καθυστερημένα άτομα κλπ.

¹⁵ Η νομοθεσία αυτή δεν καλύπτει τις οικοδομές που έχουν ανεγερθεί με άδεια οικοδομής πριν την εφαρμογή των εν λόγω Κανονισμών.

Αναφορικά με τον τρόπο άσκησης πολιτικής, σημαντικό ρόλο ασκεί η Υπηρεσία Μέριμνας Αναπήρων στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, η οποία έχει την συντονιστική και εκτελεστική αρμοδιότητα όλων των θεμάτων που αφορούν στα εν λόγω άτομα. Επίσης σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το Παγκύπριο Συμβούλιο για Άτομα με Αναπηρίες, στο οποίο προεδρεύει ο Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και συμμετέχουν συναρμόδια Υπουργεία, οι κοινωνικοί εταίροι, εκπρόσωποι των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρίες και ανεξάρτητα μέρη. Το Συμβούλιο είναι αρμόδιο για το συντονισμό των δραστηριοτήτων σε θέματα αναπήρων, τον καθορισμό προτεραιοτήτων και τη μελέτη και υποβολή εισηγήσεων για βελτίωση της νομοθεσίας. Παράλληλα, σημαντικός αριθμός ΜΚΟ δραστηριοποιείται στο πεδίο της ενσωμάτωσης των ατόμων αυτών στον κοινωνικό ιστό καθώς και στην καταπολέμηση των διακρίσεων έναντι τους. Η Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Αναπήρων αποτελεί την ομπρέλα των Οργανώσεων αυτών και εκπροσωπεί τα άτομα με αναπηρίες στα διάφορα κέντρα λήψεως αποφάσεων τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό.

Πέρα από το νομικό πλαίσιο και τα ωφελήματα και υπηρεσίες που παρέχονται μέσω αυτού, λειτουργούν Σχέδια και Υπηρεσίες που συμβάλλουν στην επαγγελματική και κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων αυτών. Τα Σχέδια / Υπηρεσίες μπορούν να ταξινομηθούν σε τέσσερις γενικές κατηγορίες ως εξής:

- Σχέδια Επαγγελματικής Αποκατάστασης
- Σχέδια Παροχής Οικονομικής Βοήθειας
- Υπηρεσίες προς τα Άτομα με Αναπηρία
- Σχέδια για Στέγαση Ατόμων με Αναπηρία

Στα πλαίσια των Σχεδίων επαγγελματικής αποκατάστασης αναφέρονται τα βασικότερα Σχέδια ως εξής:

- Σχέδιο παροχής κινήτρων σε εργοδότες του ιδιωτικού τομέα για πρόσληψη ατόμων με σοβαρή αναπηρία (νοητική, βαριά κινητική, οπτική και ακουστική) το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΚΤ κατά την προγραμματική περίοδο 2004-2006,
- Κέντρο Επαγγελματικής Αποκατάστασης Αναπήρων (ΚΕΑΑ), το οποίο προσφέρει επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση σε συγκεκριμένες ειδικότητες,
- Σχέδιο επαγγελματικής κατάρτισης σε ειδικότητες που δεν προσφέρονται στο ΚΕΑΑ,
- Σχέδιο για δημιουργία και λειτουργία μικρών μονάδων για σκοπούς αυτοεργοδότησης ατόμων με αναπηρία.
- Μονάδα Εργασιακής Αποκατάστασης Ψυχικά Ασθενών.

1.9 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ – ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

Ο βασικός διαχωρισμός σε όρους «εδαφικής χωρικής συνοχής» στην Κύπρο εντοπίζεται μεταξύ αστικών περιοχών και περιοχών της υπαίθρου. Παρατηρείται η ύπαρξη ανισοτήτων στο εσωτερικό των περιοχών αυτών (ορεινές περιοχές – παράκτιες περιοχές) ενώ στα αστικά κέντρα το πρόβλημα εντοπίζεται στους διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης μεταξύ επιμέρους πολεοδομικών ενότητων ορισμένες εκ των οποίων θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως «θύλακες υποβαθμισμένων περιοχών» αλλά κυρίως στην απουσία προϋποθέσεων για να καταστούν τα αστικά κέντρα της Κύπρου «προωθητικοί αναπτυξιακοί πόλοι» για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Κύπρου και τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας.

1.9.1 Αστικές Περιοχές

Η Κύπρος δεν διαθέτει μεγάλες πόλεις σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (δηλαδή πόλεις με πληθυσμό άνω των 250.000 κατοίκων), αντίθετα έχει τρεις πόλεις μεσαίου μεγέθους (Λευκωσία, Λεμεσό, Λάρνακα) και μια μικρότερη (Πάφος), οι οποίες παρά τις αδυναμίες σε σχέση με τις οικονομίες κλίμακας που παρουσιάζουν, θα μπορούσαν να λειτουργήσουν σαν εν δυνάμει αναπτυξιακοί πόλοι για το σύνολο της Κυπριακής Δημοκρατίας, σε λειτουργική συνεργασία με τις περιοχές της υπαίθρου.

Με βάση την απογραφή πληθυσμού του 2011 οι Λευκωσία, Λεμεσός και Πάφος συγκεντρώνουν το 70%-77% του πληθυσμού των αντίστοιχων Επαρχιών, ενώ η Λάρνακα το 59% της αντίστοιχης Επαρχίας. Οι τέσσερις πόλεις συγκεντρώνουν το σύνολο του αστικού πληθυσμού της Κύπρου, ο οποίος αντιπροσωπεύει το 67,4% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Οι Κυπριακές πόλεις παρουσιάζουν αρκετά προβλήματα. Αυτά επικεντρώνονται στην ύπαρξη υποβαθμισμένων πυρήνων στα αστικά κέντρα (δημογραφικά, κοινωνικά και άλλα), στη μεγάλη έλλειψη οργανωμένων χώρων πρασίνου, στην καταπόνηση του φυσικού περιβάλλοντος, σημαντικές ελλείψεις πολιτιστικών υποδομών, υποβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα στους ιστορικούς πυρήνες. Σοβαρά προβλήματα επίσης δημιουργούνται από την υπερβολική χρήση του ιδιωτικού αυτοκινήτου, (προβλήματα συμφόρησης, ασφάλειας, θορύβου και μόλυνσης του αέρα), ως συνέπεια της έλλειψης ποιοτικών και αποτελεσματικών δημόσιων μέσων συγκοινωνίας και υποδομών για την προώθηση εναλλακτικών και φιλικών προς το περιβάλλον μορφών μετακίνησης (πεζόδρομοι, ποδηλατοδρόμοι).

Σύμφωνα με τα στοιχεία έρευνας πεδίου που διεξήχθη (λόγω της μη ύπαρξης διαθέσιμων επίσημων στατιστικών στοιχείων σε επίπεδο πολεοδομικής ενότητας) προέκυψαν τα ακόλουθα στοιχεία που αναδεικνύουν ορισμένα χαρακτηριστικά όπως:

Η εγκατάλειψη πολυάριθμων κτιρίων (9% για τις αστικές περιοχές, σε σύγκριση με 6,7% για το σύνολο της Κύπρου) και η κακή κατάσταση των δημοσίων χώρων, οι οποίοι μετατρέπονται σε μη-ελκυστικούς, τόσο για οικονομικές δραστηριότητες, όσο και για διαμονή. Ο αυξανόμενος αριθμός αντιπροσωπευτικών δειγμάτων αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, που απειλούνται από την εγκατάλειψη και την φθορά του χρόνου, η κατεδάφιση παλαιών οικοδομών και η αντικατάστασή τους με σύγχρονες οικοδομές αμφίβολης αισθητικής ποιότητας, καθώς και η έλλειψη ανοικτών χώρων πρασίνου στις κεντρικές περιοχές, αποτελούν παράγοντες που υποβαθμίζουν καίρια το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον των αστικών κέντρων και παρεμποδίζουν σημαντικά την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη τους κατά ισόρροπο τρόπο σε σχέση με τις υπόλοιπες αστικές περιοχές.

Η έλλειψη χώρων πρασίνου με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την Λευκωσία όπου η αναλογία τετραγωνικών μέτρων πρασίνου ανά κάτοικο είναι 1,4 όταν η ελάχιστη αποδεκτή αναλογία είναι 8 και όταν οι περισσότερες Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες παρουσιάζουν τιμή άνω του 10. Στη Λευκωσία υπάρχουν σήμερα χώροι πρασίνου συνολικής έκτασης 70.000 τ.μ. που αντιστοιχούν μόλις στο 13% των αναγκαίων χώρων σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα. Παρά το γεγονός ότι η σχέση πρασίνου – συνολικού πληθυσμού είναι καλύτερη στα άλλα αστικά κέντρα της χώρας, η υστέρηση που παρουσιάζεται ως προς τα διεθνή πρότυπα είναι σημαντική και στις πόλεις αυτές. Ειδικότερα ο δείκτης τετραγωνικών μέτρων πρασίνου ανά κάτοικο διαμορφώνεται σε 3,9 στη Λεμεσό και 3,0 στη Λάρνακα και Πάφο. Σημαντικά προβλήματα διαπιστώνονται και όσον αφορά την αναγκαία φροντίδα των ήδη περιορισμένων χώρων πρασίνου που υπάρχουν σήμερα.

Πίνακας 1.13: Χώροι Πρασίνου στις Πόλεις

Πόλη	Έκταση τ.μ	Δείκτης τετραγωνικά μέτρα πρασίνου ανά κάτοικο	Ποσοστό κάλυψης των αναγκών
Λευκωσία	70.000	1,4	13%
Λεμεσός	270.000	3,9	40%
Λάρνακα	30.000	3,0	30%
Πάφος	30.000	3,0	30%

Πηγή: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Υπουργείο Εσωτερικών, 2006

Η μείωση της ελκυστικότητας των υποβαθμισμένων πυρήνων που συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά «θυλάκων υποβαθμισμένης ποιότητας ζωής» και λειτουργίας της πόλης είναι ιδιαίτερα εμφανής στα ιστορικά κέντρα των πόλεων και τις περιοχές όπου η αναγκαστική διαίρεση της χώρας έχει δημιουργήσει συνθήκες αποδιάρθρωσης του κοινωνικού και οικονομικού τους ιστού. Ένα από τα σημαντικά προβλήματα των αστικών περιοχών είναι οι υποβαθμισμένοι πυρήνες των κέντρων. Τυπικά γνωρίσματα των

προβλημάτων των περιοχών αυτών είναι, η μείωση του μόνιμου πληθυσμού, κυρίως από νεότερες και πιο οικονομικά δραστήριες ομάδες, η έντονη παρουσία αδύναμων κοινωνικών ομάδων, όπως ηλικιωμένων, η παρουσία οχλουσών χρήσεων γης, η μειωμένη οικονομική δραστηριότητα και η κυκλοφοριακή συμφόρηση. Επιπρόσθετα, ο αυξανόμενος αριθμός αντιπροσωπευτικών δειγμάτων αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, που απειλούνται από την εγκατάλειψη και την φθορά του χρόνου, η κατεδάφιση παλαιών οικοδομών και η αντικατάστασή τους με σύγχρονες οικοδομές αμφίβολης αισθητικής ποιότητας, καθώς και η έλλειψη ανοικτών χώρων πρασίνου στις κεντρικές περιοχές, αποτελούν παράγοντες που υποβαθμίζουν καίρια το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον των αστικών κέντρων και παρεμποδίζουν σημαντικά την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη τους κατά ισόρροπο τρόπο σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές. Χαρακτηριστικά αναφέρονται τα ακόλουθα:

- Στον Δήμο της διαιρεμένης Λευκωσίας και ιδιαίτερα στην περιοχή του αστικού κέντρου, το ποσοστό των ατόμων κάτω των 20 ετών που διαβιούν είναι ποσοστιαία χαμηλότερο από την υπόλοιπη αστική Λευκωσία (Δήμος Λευκωσία 17,2%, υπόλοιπη Λευκωσία 21,5%). Ως αποτέλεσμα υπάρχει έλλειψη παρουσίας νέων ανθρώπων στην περιοχή, μειωμένη συνεισφορά των νέων στη δράση της πόλης και ανάλογα κοινωνικά προβλήματα.

- Σε όλα τα αστικά κέντρα (Λευκωσίας, Λεμεσού, Λάρνακας και Πάφου) η γήρανση που πληθυσμού είναι ιδιαίτερα έντονη. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των ατόμων άνω των 65 ετών που διαβιούν στις περιοχές αυτές είναι για τη Λευκωσία 16,8%, για τη Λεμεσό 29%, για τη Λάρνακα 18% και για τον πυρήνα της Πάνω Πάφου 11,6%, όταν το μέσο ποσοστό για το σύνολο των υπόλοιπων αστικών πολεοδομικών ενοτήτων είναι 9,6%. Τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που δημιουργούνται από την πληθυσμιακή αποδυνάμωση, αλλά κυρίως από την κοινωνική διαφοροποίηση στις περιοχές αυτές, είναι πολλά και σύνθετα.

Τα ιστορικά κέντρα των πόλεων αποτελούν προνομιακούς τόπους για πολεοδομικές παρεμβάσεις και δράσεις αστικής αναζωογόνησης με στόχο την ανακοπή της αστικής διάχυσης και την ένταση των φαινομένων προαστιοποίησης.

Πέραν των προβλημάτων που εντοπίζονται σε συγκεκριμένους θύλακες των πόλεων, είναι σημαντική η υστέρηση που παρουσιάζουν σε μια σειρά τομέων που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο τόσο για την ποιότητα ζωής των κατοίκων όσο και στη βελτίωση της ελκυστικότητάς τους σαν περιοχών για επενδύσεις και κατοικία όπως είναι ο τομέας των συγκοινωνιών και του πολιτισμού (πολιτιστικές υποδομές και δραστηριότητες).

Η κυκλοφοριακή συμφόρηση αποτελεί ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πόλεις της Κύπρου (βλέπε ενότητα 1.3.2). Η ανυπαρξία δημόσιας ποιοτικής συγκοινωνίας και άλλων εναλλακτικών μέσων διακίνησης δημιουργεί αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (αέρια που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου) στην οικονομία (κόστος καυσίμων, απώλεια ανθρωποωρών) αλλά και στην ποιότητα ζωής

(δυσκολία μετακίνησης για όσους στερούνται αυτοκινήτου) και καθιστά τις πόλεις της Κύπρου μη βιώσιμες περιβαλλοντικά. Οι δυσμενείς κυκλοφοριακές συνθήκες επιτείνονται από την αυξανόμενη διέλευση μεγάλων κυκλοφοριακών φορτίων από τα περιορισμένης δυνατότητας τοπικά οδικά δίκτυα, με αποτέλεσμα τη σημαντική αύξηση των επιπέδων θορύβου. Η μεγάλη κυκλοφοριακή κίνηση σε συνδυασμό με την έλλειψη χώρων στάθμευσης αλλά και την ύπαρξη συγκρούσεων χρήσεων γης, λειτουργούν ανασταλτικά προς την ανάπτυξη εμπορικής δραστηριότητας σε αστικές περιοχές.

Η ανυπαρξία σημαντικών υποδομών στον τομέα του πολιτισμού οι οποίες θα μπορούσαν αφενός να συμβάλουν στην ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων της χώρας και αφετέρου να λειτουργήσουν συμπληρωματικά προς την κατεύθυνση της σύζευξης πολιτισμού και τουρισμού ως σημαντικών οικονομικών δραστηριοτήτων, είναι ιδιαίτερα εμφανής τόσο στην ίδια την πρωτεύουσα της χώρας, όσο και στις άλλες πόλεις της Κύπρου.

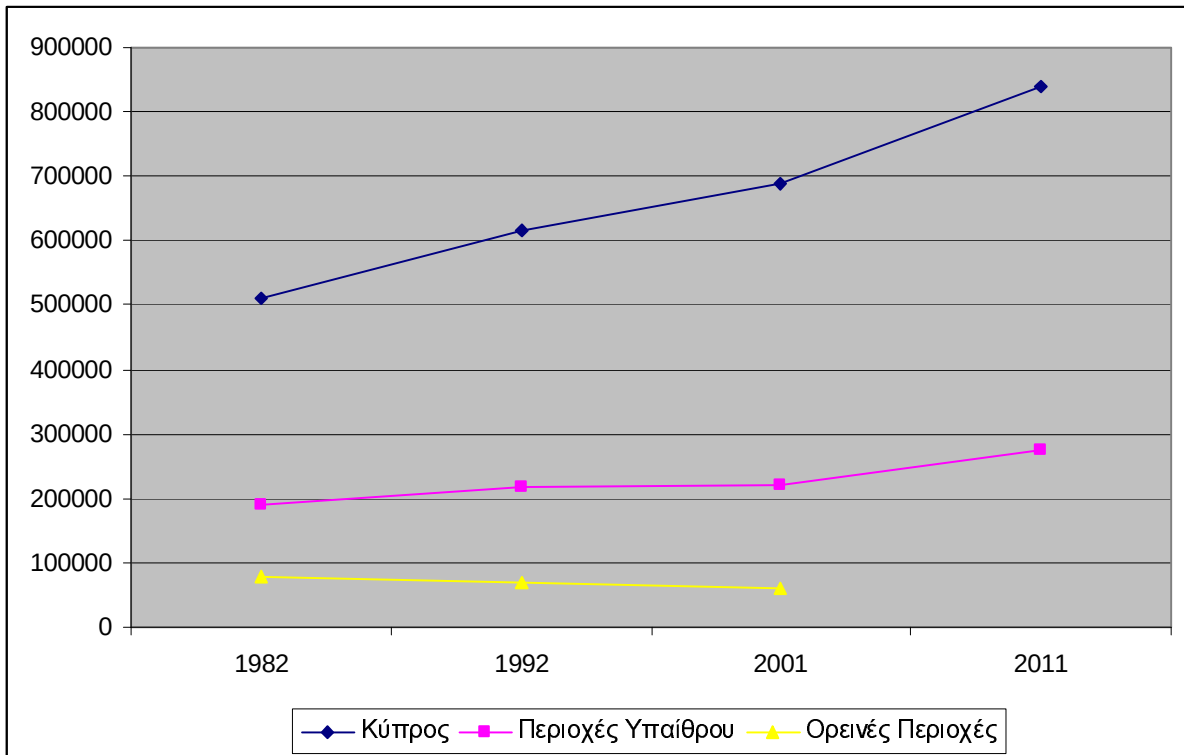
Όπως προκύπτει από την ανάλυση πιο πάνω, τα αστικά κέντρα απέχουν πολύ από το να είναι ελκυστικά ως περιοχές για διαμονή και εργασία. Η ανάγκη για ιδιαίτερη στόχευση μέτρων αστικής αναζωογόνησης στις παραπάνω αστικές περιοχές που να συμβάλει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων και τις προτεραιότητες του *Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης* για τη Στρατηγική της Λισσαβόνας. Οι προκλήσεις αυτές αφορούν στη δημιουργία συνθηκών ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας, στη βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος, στη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, στην αναβάθμιση των βασικών υποδομών και την αποτελεσματική προστασία / αναβάθμιση του περιβάλλοντος. Τα έργα και οι παρεμβάσεις τα οποία θα προωθηθούν, θα στοχεύουν στη δημιουργία μιας τοπικής δυναμικής, με την αξιοποίηση ευκαιριών και προκλήσεων, έτσι ώστε οι περιοχές αυτές λειτουργούν ως μοχλοί έλξης οικονομικής δραστηριότητας.

1.9.2 Περιοχές της Υπαίθρου

Οι περιοχές της υπαίθρου¹⁶ και ιδιαίτερα οι ορεινές παρουσιάζουν διαχρονικά τάσεις εγκατάλειψης σαν αποτέλεσμα της αστυφιλίας και είναι αραιοκατοικημένες με δυσμενή δημογραφική σύνθεση. Ως αποτέλεσμα, παρόλο που οι περιοχές της υπαίθρου αποτελούν το 82,6% της έκτασης της Κύπρου διαμένει σε αυτές το 32,6% του πληθυσμού. Η μείωση του πληθυσμού όπως προαναφέρθηκε, είναι ιδιαίτερα αισθητή στις ορεινές περιοχές, από ότι στις περιοχές της υπαίθρου που περιβάλλουν τα αστικά κέντρα, ή τις παραθαλάσσιες μη αστικές περιοχές.

16 Ως περιοχές της υπαίθρου καθορίζονται οι περιοχές οι οποίες δεν χαρακτηρίζονται αστικές σύμφωνα με Τοπικό Σχέδιο.

Διάγραμμα 1.6:Εξέλιξη Πληθυσμού στην Κύπρο, στις Περιοχές της Υπαίθρου και στις Ορεινές Περιοχές (1981-2011)

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Ο πληθυσμός στις αγροτικές περιοχές αυξήθηκε κατά 25,7% τη δεκαετία 2001 -2011 και υπερτερούσε έναντι του αντίστοιχου ρυθμού αύξησης για το σύνολο του πληθυσμού της Κύπρου, 19,5%. Με βάση τα στοιχεία της Απογραφής Πληθυσμού 2011, ο συντελεστής γήρανσης στο σύνολο των περιοχών της υπαίθρου διαμορφώνεται σε 86,3%, έναντι 81% των αστικών περιοχών και 82,8% του συνόλου της χώρας σε σχέση με 60,3%, 51,2% και 54,2%, αντίστοιχα, το 2001. Παράλληλα, ο συντελεστής εξάρτησης στις περιοχές της υπαίθρου κυμαίνεται στο 45,8%, έναντι 39,6% των αστικών περιοχών και 41,6% στο σύνολο της χώρας, σε σχέση με 57,7%, 46,3% και 49,6%, αντίστοιχα, το 2001.

Οι παραπάνω δείκτες παρουσιάζουν εξαιρετική επιβάρυνση στις περιοχές της υπαίθρου των Επαρχιών Πάφου και Λεμεσού. Πιο συγκεκριμένα, στις περιοχές της υπαίθρου της Επαρχίας Πάφου ο συντελεστής γήρανσης διαμορφώνεται το 2011 στο 176% έναντι 132,1% το 2001 και ο συντελεστής εξάρτησης στο 61,7% έναντι 71,3% το 2001 και στην Επαρχία Λεμεσού ο συντελεστής γήρανσης στο 104,5% έναντι 81,8% το 2001 και ο συντελεστής εξάρτησης στο 48,6% έναντι 63,2% το 2001. Σχετικά βελτιωμένες είναι οι τιμές των δεικτών αυτών στις περιοχές της υπαίθρου των υπολοίπων Επαρχιών, επιβεβαιώνοντας ότι τα αναπτυξιακά προβλήματα των περιοχών της υπαίθρου είναι σε μεγάλο βαθμό συνάρτηση του ορεινού τους χαρακτήρα και της απόστασης από τα αστικά κέντρα.

Τα πιο πάνω προβλήματα είναι πολύ πιο έντονα όταν απομονωθούν από τις περιοχές της υπαίθρου οι περιοχές οι οποίες βρίσκονται περιμετρικά των αστικών κέντρων καθώς και οι παραθαλάσσιες. Σύμφωνα με στοιχεία του 2001, στο εν λόγω υποσύνολο των περιοχών της υπαίθρου το οποίο καλύπτει το 53,7% της συνολικής έκτασης της χώρας αλλά είναι ιδιαίτερα αραιοκατοικημένο αφού διαμένει μόλις το 9% του συνολικού πληθυσμού, η εικόνα που διαμορφώνεται είναι η ακόλουθη:

- Ο συνολικός πληθυσμός παρουσιάζει μείωση σε σχέση με το 1991 κατά 5,1%, έναντι αύξησης που παρουσιάζουν οι περιοχές της υπαίθρου στο σύνολό τους.
- Ο συντελεστής γήρανσης ανέρχεται σε 119,7% έναντι 60,27% του συνόλου των περιοχών της υπαίθρου.
- Ο συντελεστής εξάρτησης διαμορφώνεται σε 68,8% έναντι 57,7% για το σύνολο των περιοχών της υπαίθρου.

Σημαντικός παράγοντας για την αναπτυξιακή υστέρηση αυτών των περιοχών, είναι η μεγάλη εξάρτηση ως πηγή κυρίας απασχόλησης από την γεωργία αλλά και η χαμηλή ποιότητα ζωής των κατοίκων λόγω της μειωμένης πρόσβασης σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος σε συνδυασμό με την προβληματική προσπελασιμότητα σαν απόρροια των ελλείψεων και ασυνεχειών του Οδικού δικτύου (σχετικές αναφορές για την ποιότητα του οδικού δικτύου στην ενότητα 1.3.2).

Ο πρωτογενής τομέας παρουσιάζει σαφείς πτωτικές τάσεις, σε συνδυασμό με την έλλειψη επαρκών εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων. Πιο συγκεκριμένα το 2001, στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 35% του πληθυσμού, έναντι 8,1% για το σύνολο της χώρας, στον δευτερογενή τομέα 24% (20,8% το συνολικό ποσοστό της χώρας), ενώ μόνο το 41% απασχολείται στον τριτογενή τομέα σε σχέση με 71,1% του εθνικού μέσου όρου.

Πίνακας 1.14: Απασχόληση στις περιοχές της Υπαίθρου

	Περιοχές Υπαίθρου	Κύπρος
Απασχόληση ανά τομέα (2001)		
Πρωτογενής τομέας	35%	8,1%
Δευτερογενής τομέας	24%	20,8%
Τριτογενής τομέας	41%	71,1%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου: Απογραφή Πληθυσμού (1982,1992,2001), Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 2001

Η εξάρτηση αυτή από τον πρωτογενή τομέα αντικατοπτρίζεται και στο χαμηλό εισόδημα των νοικοκυριών που διαμένουν στις περιοχές της υπαίθρου. Σύμφωνα με την Έρευνα Οικογενειακού Προϋπολογισμού, το 2009 το μέσο ετήσιο εισόδημα νοικοκυριού στις αγροτικές περιοχές ανέρχεται στο 90,6% (έναντι 86,7% το 2003) του εθνικού μέσου όρου ενώ αντίστοιχα στις αστικές περιοχές ανέρχεται σε 103,7% (105,8% το 2003).

Διαφοροποίηση παρατηρείται μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών στη σύνθεση των καταναλωτικών δαπανών σε κατηγορίες αγαθών. Σύμφωνα με στοιχεία του 2009, υψηλότερο τμήμα των καταναλωτικών δαπανών διατίθεται στις περιοχές της υπαίθρου σε σχέση με τις αστικές για είδη διατροφής (14,3% έναντι 11,6%), ποτά (1,5% έναντι 1,3%) καθώς επίσης για μεταφορές (14% έναντι 13,5%). Η δαπάνη για την υγεία δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών (5,3% στις αγροτικές και 5,4% στις αστικές περιοχές). Χαμηλότερο μερίδιο διαθέτουν τα νοικοκυριά στις αγροτικές περιοχές έναντι των αστικών περιοχών για εκπαίδευση (3,0% έναντι 3,6%), αναψυχή και πολιτισμό (5,2% έναντι 5,5%).

Η διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας των περιοχών της υπαίθρου επηρεάζεται και από το επίπεδο εκπαίδευσης στις εν λόγω περιοχές το οποίο είναι αισθητά χαμηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο. Πιο συγκεκριμένα, στις περιοχές της υπαίθρου οι αναλφάβητοι ανέρχονται σε 6,9% σε σχέση με το 4,2% του εθνικού μέσου όρου, ενώ το ποσοστό ατόμων με εκπαίδευση κάποιων ή όλων των τάξεων του δημοτικού ανέρχεται σε 53% σε σχέση με 36,5% για το σύνολο της χώρας. Οι υποδομές εκπαίδευσης στην ύπαιθρο είναι περιορισμένες, ειδικότερα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, λόγω εν μέρει και της έλλειψης μαθητών, αναγκάζοντας πολλούς μαθητές να διανύουν μεγάλες αποστάσεις για μετάβαση στα αστικά κέντρα καθημερινά.

Ακόμα ένας παράγοντας που επιδρά ανασταλτικά στην ανάπτυξη των περιοχών της υπαίθρου είναι η προβληματική κατάσταση του οδικού δικτύου του οποίου το μεγαλύτερο μέρος (75% το συνολικού μήκους) κατατάσσεται στο χαμηλότερο επίπεδο ποιότητας δρόμων. Επιπρόσθετα παρουσιάζονται ελλείψεις στην οριζόντια και άμεση διασύνδεση οικισμών της υπαίθρου με τα αστικά κέντρα καθώς και οι ανεπαρκείς δημόσιες συγκοινωνίες που καθιστούν τη προσβασιμότητα ακόμη πιο δύσκολη.

Σημαντική μεταβολή για την άσκηση χωρικών πολιτικών αποτελεί η πρόσφατη τροποποίηση της δήλωσης πολιτικής για την ύπαιθρο, η οποία αποτελεί στην ουσία ένα πλαίσιο πολεοδομικών ρυθμίσεων και κανόνων και όχι ένα αναπτυξιακό σχέδιο. Η απουσία χωροταξικού σχεδιασμού στην Κύπρο όπως είχε επισημανθεί και στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα αποτελεί ουσιώδη ανασταλτικό παράγοντα για την άσκηση χωρικών πολιτικών. Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι κατά τα τελευταία χρόνια καταβάλλεται μία προσπάθεια βελτίωσης των οδικών υποδομών σε περιοχές της υπαίθρου, η οποία χρηματοδοτείται κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό. Ειδικότερα, από το 2007 μέχρι σήμερα, προωθήθηκε στη χώρα η υλοποίηση οδικών έργων σε περιοχές της υπαίθρου, συνολικού προϋπολογισμού 31.797.898 ευρώ.

Πίνακας 1.15: Έργα βελτίωσης οδικών υποδομών σε περιοχές της υπαίθρου που προωθήθηκαν κατά την περίοδο 2007-2013 με εθνική χρηματοδότηση

ΕΡΓΟ	Π/Υ (ευρώ)
Βελτίωση δρόμου Φαρμακά – Οδού	1.053.220
Κατασκευή δρόμου Λατομείο Μετσερού – παρακαμπτήριος Κάτω Μονής	4.592.721
Βελτίωση δρόμου Πάχνας – Προαστειού	1.874.263
Βελτίωση δρόμου προς οδόφραγμα Κάτω Πύργου	768.781
Πλάτρες – Πρόδρομος	3.383.000
Καλό Χωριό – Ζωοπηγή	6.676.000
Βελτίωση δρόμου εντός οικισμού Αυδήμου	669.498
Αγιος Δημήτριος – Λεμύθου	3.469.000
Κελλάκι – Επταγωνία	6.143.000
Λινού – Σκουριώτισσα	819.900
Παρακαμπτήριος Φράγματος Σουσκιούς	1.399.820
Συνδετικός δρόμος Μανδριών	948.695
ΣΥΝΟΛΟ	31.797.898

ΠΗΓΗ: Τμήμα Δημοσίων Έργων

Τα έργα αυτά αφορούν κυρίως στη βελτίωση συνδέσεων μεταξύ οικισμών της υπαίθρου και στην πλειοψηφία τους βρίσκονται σε εξέλιξη/υλοποιήθηκαν κατά την τρέχουσα περίοδο.

Πέραν των ελλείψεων στο οδικό δίκτυο εμφανής είναι και η απουσία παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών, ειδικότερα σε θέματα υγείας. Το αγροτικό ιατρικό δίκτυο επίσης είναι αρκετά υποβαθμισμένο με αποτέλεσμα ομάδες τους πληθυσμού με αυξημένες ανάγκες για ιατρικές υπηρεσίες (ηλικιωμένοι, παιδιά) να αδυνατούν να τύχουν της κατάλληλης φροντίδας και περίθαλψης στο χώρο κατοικίας τους.

Μειωμένες είναι επίσης και οι δυνατότητες πρόσβασης των περιοχών της υπαίθρου στην σύγχρονη τεχνολογία αλλά και την κοινωνία της γνώσης. Ως αποτέλεσμα, η χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών σήμερα είναι πολύ περιορισμένη.

Ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των περιοχών της υπαίθρου, το οποίο μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη τους, είναι η ύπαρξη σημαντικού φυσικού πλούτου. Στο σύνολο της Κύπρου έχουν ήδη επιλεγεί 38 συνολικά περιοχές για ένταξή τους στο Σχέδιο «ΦΥΣΗ (NATURA) 2000», ενώ οι περιοχές αυτές έχουν και σημαντική πολιτιστική κληρονομιά. Εκτός από τις παραδοσιακές κοινότητες (22 κοινότητες έχουν χαρακτηριστεί ως «παραδοσιακές»), υπάρχει επίσης μεγάλος αριθμός εκκλησιαστικών μνημείων (έχουν καταγραφεί 159 εκκλησίες, μοναστήρια και εξωκλήσια) και σημαντικός αριθμός αρχαιολογικών χώρων. Επίσης, πολλά από τα μνημεία των περιοχών της υπαίθρου έχουν ανακηρυχθεί από την UNESCO ως μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, η διατήρηση των παραδοσιακών ηθών και εθίμων και το αγροτικό τοπίο

αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου που μπορεί να αποτελέσει μια νέα οικονομική δραστηριότητα και να συμβάλει στη διαφοροποίηση της οικονομίας των αγροτικών περιοχών.

1.9.3. Ρόλος Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Για την υλοποίηση μιας ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης, οι Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχουν να διαδραματίσουν πολύ σημαντικό ρόλο όσον αφορά στην ενδογενή ανάπτυξη των περιοχών και στην προσφορά υπηρεσιών στους πολίτες σε τοπικό επίπεδο, καθώς και στην προστασία του περιβάλλοντος και στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Ο ρόλος αυτός, απαιτεί μεταξύ άλλων: (α) τη δημιουργία μιας τοπικής δυναμικής, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή βιωσιμότητα και η περαιτέρω ενίσχυσή της, μέσα από την εφαρμογή της αρχής της αειφορίας στο σχεδιασμό και την επιλογή των παρεμβάσεων, καθώς και (β) την ενοποιημένη προσέγγιση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών στόχων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων και στη διαμόρφωση επιμέρους πολιτικών και δράσεων. Η ταυτόχρονη ανταλλαγή γνώσης και εμπειριών με άλλες Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης, θα συμβάλει σημαντικά στην όλη προσπάθεια.

1.10 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2004-2006

1.10.1. Προγράμματα που Συγχρηματοδοτήθηκαν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής

Κατά την περίοδο 2004-2006 υλοποιήθηκαν στην Κύπρο με συγχρηματοδότηση των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα ακόλουθα Προγράμματα:

- Πρόγραμμα του Στόχου 2 (περιοχές της υπαίθρου και υποβαθμισμένες αστικές περιοχές).
- Πρόγραμμα του Στόχου 3, (ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού).
- Πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του τομέα της αλιείας.
- Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL.
- Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας INTERREGIII.

Επίσης στα πλαίσια του Ταμείου Συνοχής συγχρηματοδοτήθηκαν μεγάλα έργα υποδομής στους τομείς των μεταφορών και του περιβάλλοντος. Στη συνέχεια γίνεται μία συνοπτική αναφορά των αποτελεσμάτων των συγχρηματοδοτούμενων παρεμβάσεων, η οποία επικεντρώνεται στους βασικούς τομείς που αποτελούν αντικείμενο παρέμβασης και του παρόντος Επιχειρησιακού Προγράμματος για τη νέα προγραμματική περίοδο.

Μεταφορικές Υποδομές

Βασική παρέμβαση στον τομέα, που χρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Συνοχής κατά την περίοδο 2004-2006, είναι το έργο «Αναβάθμιση των κόμβων Αγίου Αθανασίου και Γερμασόγεια» στον αυτοκινητόδρομο Λευκωσίας – Λεμεσού. Το έργο αυτό αποτελεί τμήμα του προγράμματος για την αναβάθμιση του αυτοκινητόδρομου Λευκωσίας – Λεμεσού – Πάφου κοντά στη Λεμεσό και περιλαμβάνει την κατασκευή ανισόπεδων κόμβων στις διασταυρώσεις με τις βασικές πλευρικές οδούς που εξυπηρετούν την πόλη της Λεμεσού.

Περιβάλλον

Κατά την προγραμματική περίοδο 2004-2006 υλοποιήθηκε το έργο «Δημιουργία Χώρου Υγειονομικής Ταφής και Διαμετακομιστικοί Σταθμοί για Ολοκληρωμένη Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων για τις Επαρχίες Λάρνακας και Αμμοχώστου» με συγχρηματοδότηση από το Ταμείο Συνοχής. Η υλοποίηση του έργου είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη συμμόρφωση της χώρας με το Κοινοτικό Κεκτημένο, όπως περιγράφεται από τις Οδηγίες 99/31/ΕΚ και 94/62/ΕΥ που αφορούν στη διαχείριση των οικιακών στερεών απορριμμάτων και έχει ως άμεσο αποτέλεσμα την εξυπηρέτηση περίπου το 29% του πληθυσμού της χώρας από τις εγκαταστάσεις που δημιουργούνται.

Προγράμματα στις περιοχές της Υπαίθρου και στις Αστικές Περιοχές

Το Πρόγραμμα για τις Περιοχές του Στόχου 2, 2004-2006 το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το *Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης*, έχει ως στόχο την οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση επικεντρώθηκε στις περιοχές της υπαίθρου και στην αστική περιοχή της Λευκωσίας κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός. Ειδικότερα, οι πόροι οι οποίοι δεσμεύτηκαν, κατά την περίοδο 2004-2006, ανέρχονται σε €58,7 εκατομμύρια ενώ σημαντική είναι και η ιδιωτική συμμετοχή για την υλοποίηση του Προγράμματος.

Από τους πιο πάνω πόρους τα περίπου €25 εκ. αφορούσαν σχέδια κρατικών ενισχύσεων προς ιδιώτες για την προώθηση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων στους τομείς του Αγροτουρισμού και των Μεταποιητικών Βιομηχανιών στις περιοχές της υπαίθρου (Μέτρο 1.1 «Ενδυνάμωση της οικονομίας των περιοχών της υπαίθρου»). Το ενδιαφέρον για τα δύο Σχέδια Κρατικών Ενισχύσεων ήταν ιδιαίτερα αυξημένο και οι αιτήσεις ξεπέρασαν σε μεγάλο βαθμό τους διαθέσιμους πόρους. Πιο συγκεκριμένα, για το Σχέδιο του Αγροτουρισμού

υποβλήθηκαν 144 αιτήσεις με προϋπολογισμό που ανήλθε σε περίπου € 22.1 εκ. ενώ ο προϋπολογισμός του Σχεδίου ήταν €10 εκ. Αντίστοιχα, στο Σχέδιο για την Μεταποίηση υποβλήθηκαν 232 αιτήσεις με προϋπολογισμό που ανήλθε σε περίπου €25.9 εκ. Ο προϋπολογισμός του Σχεδίου για την Μεταποίηση ήταν αρχικά €6,7 εκ. και κατόπιν τροποποίησης και μεταφοράς κονδυλίων ανήλθε στα €15 εκ για ικανοποίηση της ιδιαίτερα αυξημένης ζήτησης που παρουσιάστηκε Στο πλαίσιο των δύο αυτών Σχεδίων υλοποιήθηκαν συνολικά 185 έργα.

Στο πλαίσιο του Μέτρου 1.2. 'Υποστηρικτικές Υποδομές για τις Επιχειρήσεις' με προϋπολογισμό €6,5 εκ. υλοποιήθηκαν 5 Έργα τα οποία αφορούν στην κατασκευή θεματικών μουσείων και δημιουργία θεματικών τουριστικών διαδρομών καθώς και ένα έργο προβολής του προϊόντος του τουρισμού υπαίθρου. Τα έργα τα οποία υλοποιήθηκαν στα πλαίσια του εν λόγω Μέτρου είναι αρκετά πρωτοποριακά και έχουν σημαντική προστιθέμενη αξία για την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος στην ύπαιθρο.

Το Μέτρο 1.3. 'Ανάπτυξη Βιώσιμων Κοινοτήτων' προϋπολογισμού €13,4 εκ. περιλαμβάνει έργα ανάπλασης και επέκτασης υποδομών στις κοινότητες της υπαίθρου και ανάπτυξης κέντρων κοινοτικών υπηρεσιών. Συνολικά έχουν εγκριθεί και υλοποιηθεί 14 έργα τα οποία αφορούν αναπλάσεις δημοσίων χώρων (πεζοδρομήσεις, πλατείες, χώροι πρασίνου) και δημιουργία κοινοτικών υπηρεσιών (π.χ. πολυδύναμα κέντρα, χώροι πολιτιστικών εκδηλώσεων). Στα πλαίσια του εν λόγω Μέτρου χρηματοδοτήθηκε και η δημιουργία μιας Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης, σε πλήρη συμπληρωματικότητα με το Πρόγραμμα του Στόχου 3.

Το Μέτρο 2.1. για Αναζωογόνηση Υποβατισμένων Αστικών Περιοχών με προϋπολογισμό €12,3 εκ. υλοποιήθηκε σε μορφή Επιχειρησιακών Σχεδίων Τοπικής Κλίμακας τα οποία περιλαμβάνουν: (α) έργα βασικών υποδομών, όπως αναπλάσεις δημοσίων χώρων (πεζοδρομήσεις, πλατείες, προσόψεις κτιρίων, χώροι πρασίνου) και (β) δημιουργία κοινωνικό-πολιτιστικής υποδομής (π.χ. πολυδύναμα κέντρα, κέντρα δημιουργικότητας για παιδιά, τοπικά πολιτιστικά κέντρα, εξειδικευμένα μουσεία, κέντρα φροντίδας). Έχουν ενταχθεί 4 ολοκληρωμένα σχέδια, στα πλαίσια των οποίων υλοποιήθηκαν 9 έργα.

Το Πρόγραμμα του Στόχου 2, ανταποκρίθηκε σε σημαντικές ανάγκες στις αστικές περιοχές και τις περιοχές της υπαίθρου με ψηλή προστιθέμενη αξία και με ορατά αποτελέσματα. Λόγω όμως των περιορισμένων διαθέσιμων πόρων, οι ανάγκες των περιοχών αυτών δεν κατέστη δυνατό να καλυφθούν στα πλαίσια της προγραμματικής περιόδου 2004-2006.

1.10.2. Εμπειρίες από την υλοποίηση των Προγραμμάτων μέχρι σήμερα

Στόχος για την περίοδο 2004-2006, ενόψει της μικρής διάρκειας της προγραμματικής περιόδου, ήταν η επικέντρωση σε μικρό αριθμό σχεδίων και έργων των οποίων οι φορείς υλοποίησης είναι κυβερνητικά τμήματα ή ημικρατικοί οργανισμοί που έχουν εμπειρία στους σχετικούς τομείς, ώστε να καταστεί δυνατή η έγκαιρη απορρόφηση των πόρων, μέσα στα πλαίσια που τέθηκαν από τους σχετικούς Κανονισμούς της ΕΕ. Έμφαση έχει δοθεί στη διασφάλιση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας στην αξιοποίηση των πόρων της ΕΕ.

Το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου (ΣΔΕ) για τα Διαρθρωτικά Ταμεία, ετοιμάστηκε σύμφωνα με το άρθρο 5 του Κανονισμού 438/2001, και το Σύστημα για το Ταμείο Συνοχής, ετοιμάστηκε σύμφωνα με το άρθρο 5 του Κανονισμού 1386/2002.

Κατά την υλοποίηση των Προγραμμάτων στην πρώτη περίοδο εφαρμογής των Διαρθρωτικών Ταμείων στην Κύπρο παρατηρήθηκαν κάποιες αδυναμίες στα στάδια του σχεδιασμού των έργων, της διαχείρισης και της υλοποίησης με αποτέλεσμα να υπάρξει κάποια καθυστέρηση στην προώθηση των διαδικασιών για υλοποίηση των έργων. Ως αποτέλεσμα, στα πρώτα δύο χρόνια εφαρμογής των Προγραμμάτων παρατηρήθηκε σχετικά χαμηλή απορρόφηση. Ένας από τους κύριους λόγους για αυτή την καθυστέρηση ήταν ότι η Κύπρος δεν ήταν επιλέξιμη κατά την περίοδο πριν την ένταξη σε κοινοτικά κονδύλια όπως τα άλλα νέα Κράτη Μέλη με αποτέλεσμα να μην αποκτηθεί έγκαιρα η απαραίτητη σχετική εμπειρία και τεχνογνωσία για τη διαχείριση των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής. Σημαντικό για την έγκαιρη υλοποίηση των έργων, διαφάνηκε ότι ήταν και ο εκ των προτέρων σωστός και ολοκληρωμένος σχεδιασμός τους. Έργα τα οποία δεν ήταν καλά σχεδιασμένα, χρειάστηκε σε κάποιες περιπτώσεις να επανασχεδιαστούν με αποτέλεσμα, να καθυστερήσει η έναρξη της υλοποίησης τους.

Ωστόσο η υλοποίηση των έργων προχώρησε σύμφωνα με τους στόχους που είχαν τεθεί. Στόχος παρόλα τα προβλήματα που εντοπίστηκαν και αντιμετωπίστηκαν ήταν η πλήρης αξιοποίηση των πόρων ο οποίος και επιτεύχθηκε.

Τα κυριότερα αδύνατα σημεία του ΣΔΕ, τα οποία εντοπίστηκαν την περίοδο 2004-2006 είναι συνοπτικά τα ακόλουθα:

- Πολύπλοκες και χρονοβόρες διαδικασίες ένταξης (έγκρισης) έργων.
- Πραγματοποίηση ελέγχων σε πολλά επίπεδα και σε μεγάλο μέγεθος δείγματος (κάποιες φορές μέχρι και 100%).
- Μη έγκαιρη στελέχωση και οργάνωση των Τελικών Δικαιούχων και άλλων εμπλεκόμενων υπηρεσιών λόγω θεσμικών και άλλων αδυναμιών.

Από την άλλη πλευρά διαφάνηκε το όλο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου είχε και αρκετά δυνατά σημεία, τα οποία θα πρέπει να αξιοποιηθούν και κατά τη νέα προγραμματική περίοδο. Τα κυριότερα ισχυρά σημεία του ΣΔΕ 2004-2006 αποτελούσαν:

- Η ύπαρξη ενός ενιαίου συστήματος για όλα τα προγράμματα, που συμβάλλει στη δημιουργία ενός κατάλληλου διαχειριστικού και επιχειρησιακού περιβάλλοντος και προσφέρει τη δυνατότητα για ενιαίες κατευθύνσεις στην αντιμετώπιση των προβλημάτων.
- Η διασφάλιση της χρηστής διαχείρισης και της δημοσιονομικής διαφάνειας, όπως προκύπτει από τη μη ύπαρξη παρατυπιών (επισημαίνεται ότι λόγω του μικρού βαθμού υλοποίησης έχει διεξαχθεί μικρός αριθμός ελέγχων).
- Η δυνατότητα ισχυρού κεντρικού συντονισμού και γρήγορης λήψης αποφάσεων μέσω της ύπαρξης μιας ενιαίας Διαχειριστικής Αρχής.

Με βάση τις εμπειρίες και τον εντοπισμό των πιο πάνω αδύνατων σημείων και με στόχο την αύξηση στην απορρόφηση των κοινοτικών πόρων, λήφθηκε μια σειρά μέτρων και υπάρχει πολύ στενή παρακολούθηση της υλοποίησης των έργων. Η Διαχειριστική Αρχή σε συνεργασία με τους Ενδιάμεσους Φορείς λειτουργούν ένα *Σύστημα Λεπτομερούς Παρακολούθησης των Έργων* με σκοπό τον έγκαιρο εντοπισμό και άμεση αντιμετώπιση οποιωνδήποτε προβλημάτων, αδυναμιών και καθυστερήσεων που μπορεί να παρουσιαστούν στην υλοποίηση των έργων, αλλά και τη λήψη προληπτικών μέτρων. Επιπρόσθετα έγιναν οι απαραίτητες ενέργειες για ενδυνάμωση όλων των φορέων και ιδιαίτερα των Τελικών Δικαιούχων τόσο με την στελέχωση τους, όσο και με την πρόσληψη Τεχνικών Συμβούλων από τον ιδιωτικό τομέα για να τους βοηθήσει στη γρήγορη υλοποίηση. Πιο συγκεκριμένα, η αποδοτικότητα του συστήματος διαχείρισης και υλοποίησης βελτιστοποιήθηκε μέσα από την απλοποίηση των διαδικασιών στα διάφορα στάδια και την τοποθέτηση επαρκούς και κατάλληλου προσωπικού. Για την έγκαιρη υλοποίηση των έργων λήφθηκαν μεταξύ άλλων τα ακόλουθα μέτρα: (α) προώθηση της ένταξης πρόσθετων νέων ώριμων έργων και σχεδίων (ως αποτέλεσμα οι συνολικές δεσμεύσεις για τα Προγράμματα ανήλθαν περίπου στο 110%), (β) τροποποίηση/απλούστευση διαδικασιών με στόχο την επίσπευση/προώθηση διαφόρων ενεργειών ώστε να συντομευτεί, όσο το δυνατόν περισσότερο, η χρονική περίοδος για τις διαδικασίες δημόσιων συμβάσεων, και (γ) συνεχής στήριξη των Τελικών Δικαιούχων από τον αρμόδιο Ενδιάμεσο Φορέα και τη Διαχειριστική Αρχή.

Με στόχο την περαιτέρω βελτίωση της αποτελεσματικότητας του Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου που εφαρμόζεται στην Κύπρο και την προσαρμογή του στις απαιτήσεις των Προγραμμάτων και των προνοιών του Κανονιστικού πλαισίου της περιόδου 2007-2013 ανατέθηκε τον Αύγουστο του 2006 σε εξωτερικούς εμπειρογνώμονες σχετική μελέτη αξιολόγησης. Η αξιολόγηση περιλήφθηκε στο Σχέδιο Αξιολόγησης για την προγραμματική

περίοδο και χρηματοδοτήθηκε από τα Μέτρα Τεχνικής Βοήθειας. Παράλληλα με την διεξαγωγή της προαναφερόμενης αξιολόγησης, στα πλαίσια της ετοιμασίας του ΕΣΠΑ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων είχε συσταθεί, όπως προαναφέρθηκε, ειδική Τεχνική Επιτροπή, στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι της Διαχειριστικής Αρχής, της Αρχής Πληρωμής και των Ενδιάμεσων Φορέων, για επεξεργασία του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής για την προγραμματική περίοδο 2007-2013. Οι Διατάξεις Εφαρμογής του Προγράμματος παρουσιάζονται στο **Κεφάλαιο 7**.

1.11 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ

Η αρχή της *εταιρικής σχέσης*, με βάση τις πρόνοιες του Κανονισμού 1083/2006, για την κατάρτιση του Προγράμματος εφαρμόστηκε μέσα από διαδικασίες που διασφαλίζουν ευρύτατο διάλογο με όλους τους εταίρους και με όρους πλήρους διαφάνειας. Η διαδικασία διαβούλευσης η οποία συντονίστηκε από το Γραφείο Προγραμματισμού, την αρμόδια Αρχή Προγραμματισμού σύμφωνα με σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, με αρ. 62.585 και ημερομηνία 5/9/2005, περιελάμβανε τρεις κατηγορίες εταίρων:

Υπουργεία/Υπηρεσίες, ημικρατικούς οργανισμούς και αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης;
Οικονομικούς και κοινωνικούς εταίρους καθώς και μη-κυβερνητικές οργανώσεις/ιδρύματα;
Γενικές Διευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.

Συνεχής ήταν η εμπλοκή όλων των πιο πάνω εταίρων στην κατάρτιση τόσο του *Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς* όσο και των *Επιχειρησιακών Προγραμμάτων*.

Με στόχο την καλύτερη δυνατή οργάνωση της διαβούλευσης για το στρατηγικό σχεδιασμό, τα όργανα τα οποία συστάθηκαν, σύμφωνα με την προαναφερόμενη Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, στην νέα προγραμματική περίοδο είναι:

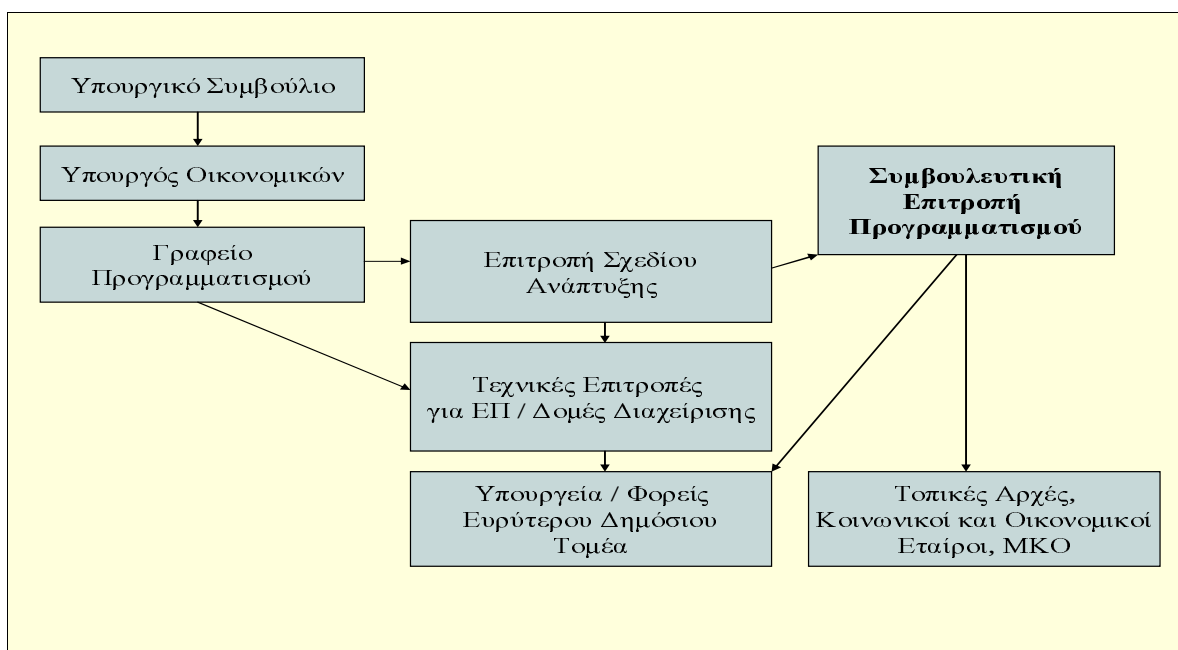
(α) Η **Συμβουλευτική Επιτροπή Προγραμματισμού** στην οποία συμμετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς περιλαμβανομένων των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων και μη-κυβερνητικών οργανώσεων. Η αρμοδιότητα της Συμβουλευτικής Επιτροπής Προγραμματισμού είναι να εκφράζει απόψεις ως προς το περιεχόμενο του Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης και των προγραμματικών εγγράφων (ΕΣΠΑ, Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης, Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Αλιεία και Επιχειρησιακά Προγράμματα) που θα υποβληθούν στην ΕΕ και να υιοθετήσει τα τελικά κείμενα.

(β) Η **Επιτροπή Σχεδίου Ανάπτυξης**, αρμοδιότητα της οποίας είναι η έγκαιρη και αποτελεσματική διεκπεραίωση της όλης διαδικασίας στρατηγικού σχεδιασμού και κατάρτισης των προγραμματικών εγγράφων. Της Επιτροπής προεδρεύει ο Γενικός Διευθυντής του Γραφείου Προγραμματισμού. Μέλη της είναι οι Γενικοί Διευθυντές των Υπουργείων Οικονομικών, Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Εσωτερικών, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, Παιδείας και Πολιτισμού, Συγκοινωνιών και Έργων και Υγείας. Η Επιτροπή έχει συσταθεί στο ανώτατο τεχνοκρατικό επίπεδο Γενικών Διευθυντών ώστε σε αυτή να γίνονται εισηγήσεις για αποφάσεις πολιτικής οι οποίες να προωθούνται άμεσα στο Υπουργικό Συμβούλιο για έγκριση. Σημειώνεται ότι στην εκπροσώπηση του Υπουργείου Οικονομικών συμμετέχει και ο Συντονιστής για την Στρατηγική της Λισσαβόνας.

(γ) **Τεχνικές Επιτροπές** για κάθε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα καθώς και ειδική Τεχνική Επιτροπή για το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου. Βασική ευθύνη των Τεχνικών Επιτροπών είναι ο συντονισμός της κατάρτισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και υποβολή εισηγήσεων στην Επιτροπή Σχεδίου Ανάπτυξης. Στις Τεχνικές Επιτροπές μόνιμα μέλη είναι εκπρόσωποι Υπουργείων και φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ενώ συμμετέχουν σε ειδικές συσκέψεις, αν απαιτείται, εκπρόσωποι κοινωνικών και οικονομικών φορέων και εκπρόσωποι της Ένωσης Δήμων Κύπρου και της Ένωσης Κοινοτήτων Κύπρου.

Οι πιο πάνω Επιτροπές, η λειτουργική σχέση μεταξύ τους και η εμπλοκή όλων των εταίρων στο στάδιο του προγραμματισμού, παρουσιάζονται διαγραμματικά στο **Σχεδιάγραμμα 1.1**

Διάγραμμα. 1.7: Εμπλοκή των Εταίρων στη Διαδικασία Προγραμματισμού

Μια σημαντική καινοτομία στα πλαίσια του προγραμματισμού για την περίοδο 2007-2013 ήταν η διαδικασία Δημόσιου Διαλόγου, η οποία ακολουθήθηκε συνολικά για το καθορισμό αναπτυξιακής στρατηγικής για την περίοδο 2007-2013. Στόχος και επιδίωξη του Δημόσιου Διαλόγου ήταν η διασφάλιση της συναίνεσης και η ευρύτερη δυνατή ενεργός συμμετοχή όλων των αναπτυξιακών φορέων και οργανώσεων και των αντιπροσωπευτικών οικονομικών και κοινωνικών ομάδων, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, στη διαμόρφωση της κατάλληλης αναπτυξιακής στρατηγικής και προγραμμάτων τα οποία να είναι όσο είναι δυνατό πιο κοντά στις απαιτήσεις και ανάγκες των πολιτών. Στις συναντήσεις του Δημοσίου Διαλόγου, οι οποίες διοργανώθηκαν μέσα από δημόσια πρόσκληση και κινητοποίηση όλων των αντιπροσωπευτικών φορέων, γινόταν εκτενής παρουσίαση του προτεινόμενου γενικότερου πλαισίου στρατηγικής, των αξόνων προτεραιότητας της αναπτυξιακής πολιτικής της Κύπρου για την περίοδο 2007-2013, των κονδυλίων που θα διατεθούν από την ΕΕ στα πλαίσια των Πολιτικών Συνοχής, Αγροτικής Ανάπτυξης και Αλιείας και των γενικότερων κατευθύνσεων της ΕΕ. Στη συνέχεια διεξαγόταν συζήτηση για παράθεση θέσεων, ιδεών ακόμα και προτεινόμενων παρεμβάσεων.

Η όλη διαδικασία διαβούλευσης για την κατάρτιση των Προγραμματικών Εγγράφων, άρχισε επίσημα τον Σεπτέμβριο του 2005. Το πρώτο στάδιο της προγραμματικής διαδικασίας ήταν η έγκριση από το Υπουργικό Συμβούλιο, στις αρχές Σεπτεμβρίου 2005, του *Περιγράμματος Αναπτυξιακής Στρατηγικής*, στο οποίο καθορίζονται οι βασικές προτεινόμενες στρατηγικές επιδιώξεις και οι αναπτυξιακές προτεραιότητες της κυπριακής οικονομίας για την περίοδο 2007-2013. Όλοι οι εταίροι ενεπλάκησαν ενεργά στην διαδικασία προγραμματισμού. Πιο συγκεκριμένα:

Το *Περίγραμμα Αναπτυξιακής Στρατηγικής 2007 – 2013*, αποστάληκε το Σεπτέμβριο του 2005, στα Υπουργεία και τους άλλους εμπλεκόμενους εταίρους για να υποβάλουν τις απόψεις και εισηγήσεις τους για τους στόχους, προτεραιότητες και ιεραρχημένες παρεμβάσεις στον τομέα ευθύνης τους για να περιληφθούν στο *Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης 2007-2013*.

Τον Νοέμβριο του 2005, το Γραφείο Προγραμματισμού διοργάνωσε σεμινάριο όπου προσκλήθηκαν όλοι οι αρμόδιοι και οι εμπλεκόμενοι φορείς και οργανώσεις στην Κύπρο και όπου παρουσιάστηκαν οι νέοι προτεινόμενοι Κανονισμοί της ΕΕ, η απαιτούμενη βασική δομή του ΕΣΠΑ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, καθώς και οι επιλέξιμοι τομείς και δράσεις, ώστε να διευκολυνθεί η συμμετοχή όλων στη διαδικασία διαμόρφωσης των προγραμματικών εγγράφων. Επίσης, κοινοποιήθηκαν σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και δημοσιοποιήθηκαν στην ιστοσελίδα του Γραφείου Προγραμματισμού τα βασικά υποστηρικτικά έγγραφα για το σχεδιασμό.

Η ανταπόκριση όλων των φορέων, τόσο κυβερνητικών όσο και μη υπήρξε πολύ μεγάλη και υποβλήθηκε σειρά θέσεων / εισηγήσεων / προτάσεων, οι οποίες αποτέλεσαν τη βάση για το σχεδιασμό και τον καθορισμό των στρατηγικών επιλογών του ΕΣΠΑ.

Τον Ιανουάριο του 2006, η Επιτροπή Σχεδίου Ανάπτυξης, συνεδρίασε για πρώτη φορά, όπου έγινε παρουσίαση και ανταλλαγή απόψεων για το προτεινόμενο πλαίσιο αναπτυξιακών στρατηγικών επιλογών και λήφθηκαν αποφάσεις για τις βασικές κατευθύνσεις, την οργάνωση και τις διαδικασίες των περαιτέρω διαβουλεύσεων.

Την περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου του 2006 διοργανώθηκαν οι συναντήσεις στα πλαίσια του Δημόσιου Διαλόγου στις πόλεις και επαρχίες της Κύπρου. Ειδικότερα οι συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν στις επαρχίες Πάφου, Λεμεσού, Λάρνακας και Αμμοχώστου έγιναν σε συνεργασία με τις Επαρχιακές Διοικήσεις και τους τοπικούς αναπτυξιακούς φορείς και αφορούσαν όλους τους προτεινόμενους Άξονες Προτεραιότητας. Αντίστοιχα, στην Λευκωσία οι συναντήσεις διοργανώθηκαν σε συνεργασία με τους κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους και αγροτικές οργανώσεις και ήταν εξειδικευμένες κατά Άξονα Προτεραιότητας και συμμετείχαν σε αυτές όλες οι αντιπροσωπευτικές οργανώσεις και φορείς στον κάθε τομέα πολιτικής. Συνολικά πραγματοποιήθηκαν παγκύπρια δέκα συναντήσεις, στις οποίες συμμετείχαν πέραν των 1200 ατόμων που εκπροσώπησαν όλο το φάσμα των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων, των φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, επιχειρηματιών και απλών πολιτών. Όλες οι εισηγήσεις κωδικοποιήθηκαν και καταγράφηκαν και αποτέλεσαν σημαντική εισροή στη διαδικασία κατάρτισης των προγραμματικών εγγράφων, ενώ παράλληλα το Υπουργικό Συμβούλιο, ενημερώθηκε για τα βασικά συμπεράσματα του Δημοσίου Διαλόγου.

Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν συνεδρίες των Τεχνικών Επιτροπών, μια για κάθε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και για το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου.

Το Μάρτιο του 2006 αποστάληκε σε όλα τα Μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής Προγραμματισμού το πρώτο προσχέδιο της αναπτυξιακής στρατηγικής και του ΕΣΠΑ, για υποβολή σχολίων, παρατηρήσεων και εισηγήσεων πάνω στις βασικές στρατηγικές επιλογές. Οι εισηγήσεις και παρατηρήσεις των φορέων λήφθηκαν υπόψη στην αναμόρφωση του ΕΣΠΑ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Μετά την υποβολή του πρώτου προσχεδίου του ΕΣΠΑ τον Μάιο του 2006 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κλήθηκαν όλα τα αρμόδια Υπουργεία, υπηρεσίες και άλλοι δημόσιοι φορείς να υποβάλουν τεκμηριωμένες προτάσεις για τις παρεμβάσεις που θα συγχρηματοδοτηθούν. Οι προτάσεις των Υπουργείων αποτέλεσαν βασική εισροή για τη διαμόρφωση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων αλλά λήφθηκαν υπόψη και στην αναθεώρηση του ΕΣΠΑ.

Παράλληλα ανατέθηκε σε εξωτερικό Σύμβουλο – Αξιολογητή η Εκ των Προτέρων Αξιολόγηση (ex-ante evaluation) του Προγράμματος σύμφωνα με τις σχετικές πρόνοιες του Κανονισμού 1083/2006. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης, στα πλαίσια των Όρων Εντολής του, είχε διαρκείς διαβουλεύσεις με την ομάδα σχεδιασμού του εγγράφου στο Γραφείο Προγραμματισμού και συμμετείχε σε συνεδρίες της Τεχνικής Επιτροπής. Ο Σύμβουλος συμμετείχε επίσης σε ειδικές συσκέψεις που διοργανώθηκαν με το σύνολο των

εμπλεκόμενων φορέων. Συνοπτική ανάλυση της εργασίας του Συμβούλου Αξιολόγησης παρουσιάζεται στο **Κεφάλαιο 3** και τη συνολική έκθεση της *Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης του Προγράμματος* (σημειώνεται ότι η εν λόγω έκθεση της Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης αποτελεί ξεχωριστό έγγραφο το οποίο αποστέλλεται μαζί με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα). Η όλη εργασία που επιτέλεσαν οι Σύμβουλοι για την Εκ των Προτέρων Αξιολόγηση συνέβαλε στη βελτίωση της ποιότητας του Προγράμματος και ιδιαίτερα όσον αφορά την εσωτερική συνοχή της Στρατηγικής.

Στις 23 Νοεμβρίου 2006, το ΕΣΠΑ εγκρίθηκε από τη Συμβουλευτική Επιτροπή Προγραμματισμού, αφού πρώτα εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο.

Μετά την υποβολή του πρώτου προσχεδίου του ΕΣΠΑ τον Μάιο του 2006 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κλήθηκαν όλα τα αρμόδια Υπουργεία, υπηρεσίες και άλλοι δημόσιοι φορείς να υποβάλουν σε τυποποιημένο έντυπο, αφού πρώτα διαβουλευθούν με όλους τους εμπλεκόμενους εταίρους του τομέα ευθύνης τους, τεκμηριωμένες προτάσεις/ιδέες για τους τομείς στους οποίους πρέπει να επικεντρωθεί η στρατηγική και οι παρεμβάσεις που προτείνεται να συγχρηματοδοτηθούν στα πλαίσια του Προγράμματος. Οι δεκάδες προτάσεις των Υπουργείων και άλλων φορέων, αξιολογήθηκαν από την ομάδα σχεδιασμού και αποτέλεσαν βασική εισροή για τη διαμόρφωση του Προγράμματος.

Κατά την διάρκεια διαμόρφωσης του Προγράμματος διεξήχθησαν ειδικές τεχνικές συναντήσεις για συζήτηση με τις αρμόδιες υπηρεσίες και οργανώσεις για τους τομείς προτεραιότητας κατά θεματική ενότητα και τομέα παρέμβασης που θα μπορούσαν να περιληφθούν κάτω από κάθε προτεραιότητα.

Παράλληλα πραγματοποιήθηκε αριθμός συναντήσεων της Τεχνικής Επιτροπής και συζητήθηκαν μεταξύ άλλων, η βασική αρχιτεκτονική του Προγράμματος, διάφορα προσχέδια των κειμένων του και ειδικότερα θέματα όσον αφορά το περιεχόμενο των Αξόνων Προτεραιότητας.

Πραγματοποιήθηκε επίσης αριθμός επαφών με παράγοντες των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και κοινωνικών εταίρων. Σκοπός αυτός των συναντήσεων ήταν η ανταλλαγή απόψεων με τους τοπικούς παράγοντες, η αναγνώριση των προβλημάτων τους, η καλύτερη κατανόηση των προτάσεων τους και η συζήτηση του τρόπου εμπλοκής τους στην εφαρμογή του Προγράμματος.

Στις 11 Ιανουαρίου 2007 πραγματοποιήθηκε Ημερίδα Διαβούλευσης πάνω στα πρώτα ολοκληρωμένα προσχέδια των δύο Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που θα συγχρηματοδοτηθούν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής. Στην Ημερίδα συμμετείχαν γύρω στους 180 εκπροσώπους των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων, των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, μη κυβερνητικών οργανώσεων και άλλων εμπλεκόμενων φορέων. Στην ημερίδα έγινε επίσης παρουσίαση από τους εξωτερικούς σύμβουλους της

μεθοδολογίας που ακολουθείται για την εκ των προτέρων αξιολόγηση, και μια πρώτη παρουσίαση των συμπερασμάτων της *Μελέτης Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον* από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα. Οι εισηγήσεις και τα σχόλια που έγιναν κατά τη διάρκεια της Ημερίδας από τους εκπροσώπους τόσο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης όσον και των Οικονομικών και Κοινωνικών Εταίρων λήφθηκαν υπόψη για την οριστικοποίηση του τελικού προσχεδίου του Προγράμματος.

Για το περιεχόμενο των Διατάξεων Εφαρμογής του Προγράμματος έγινε ευρεία διαβούλευση με τους εμπλεκόμενους φορείς στα πλαίσια της Τεχνικής Επιτροπής που συγκροτήθηκε για το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων την νέα προγραμματική περίοδο.

Το περιεχόμενο της Μελέτης Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον εξετάστηκε από την αρμόδια Επιτροπή που είχε συσταθεί στα πλαίσια του Νόμου 102 (Ι)/2005 Περί της Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Σχέδια και /ή Προγράμματα Νόμος. Στην συνέχεια η Υπηρεσία Περιβάλλοντος απέστειλε σχετική γνωμοδότηση στις 26 Φεβρουαρίου 2007 (Περισσότερες πληροφορίες στο **Κεφάλαιο 3**).

Η Συμβουλευτική Επιτροπή Προγραμματισμού συγκλήθηκε εκ νέου στις 14 Φεβρουαρίου 2007 και συζήτησε το τελικό προσχέδιο του Προγράμματος. Τα τελικά σχόλια που διατυπώθηκαν από τα μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής τροφοδότησαν την περαιτέρω επεξεργασία των κειμένων των επιμέρους ενοτήτων του Προγράμματος και έγιναν οι αναγκαίες προσαρμογές στο περιεχόμενο της Στρατηγικής.

Το Υπουργικό Συμβούλιο στη συνεδρία του στις 28 Φεβρουαρίου 2007 ενέκρινε το περιεχόμενο του Προγράμματος που υποβλήθηκε επίσημα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Τα βασικά συμπεράσματα της όλης διαδικασίας διαβούλευσης με τους εταίρους συνοψίζονται πιο κάτω:

Υπήρξε εποικοδομητική συνεργασία σε όλα τα στάδια του σχεδιασμού και της εξειδίκευσης του Προγράμματος, με την ευρεία και ενεργό συμμετοχή όλων των φορέων.

Διαμορφώθηκε ευρεία συναίνεση όσον αφορά την ανάλυση της παρούσας κατάστασης των τομέων παρέμβασης του Προγράμματος, την ιεράρχηση των αναπτυξιακών αναγκών και του μίγματος πολιτικής της Στρατηγικής.

Έγινε κατανοητό από όλους τους εταίρους, μετά από εκτενή πληροφόρηση των αρμοδίων αρχών, ότι η διαμόρφωση των βασικών παραμέτρων του Προγράμματος (ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και προοπτικές, στρατηγική, εξειδίκευση σε Άξονες Προτεραιότητας, θεματική και χωρική επικέντρωση, χρηματοδότηση, πλαίσιο διαχείρισης και εφαρμογής του Προγράμματος), πρέπει να γίνεται στο πλαίσιο το οποίο καθορίζεται από

τους νέους Κανονισμούς των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής της ΕΕ, καθώς και οι Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική Συνοχής. Παράλληλα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ευρύτεροι στρατηγικοί στόχοι και επιμέρους πολιτικές της Ένωσης.

Κοινή διαπίστωση όλων των εταίρων ήταν ότι στη διαμόρφωση της στρατηγικής θα πρέπει να συνεκτιμηθούν οι ανάγκες ολοκλήρωσης των συνεχιζόμενων έργων της προηγούμενης περιόδου (2004 – 2006).

Στην εξειδίκευση της Στρατηγικής και των Αξόνων Προτεραιότητας του Προγράμματος συνέβαλαν τα μέγιστα οι εισροές από προτάσεις των αρμοδίων Υπουργείων/Δημόσιων Φορέων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των κοινωνικοοικονομικών εταίρων που κατατέθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια της διαβούλευσης. Κατά τη διάρκεια των επιμέρους διαβουλεύσεων και των συνεδριάσεων της Συμβουλευτικής Επιτροπής Προγραμματισμού προέκυψαν συγκεκριμένες εισηγήσεις από τους εταίρους για συγκεκριμένες ενέργειες / διαδικασίες ούτως ώστε να διασφαλίζεται η ενεργός συμμετοχή τους στην εξειδίκευση και υλοποίηση δράσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Επίσης, συγκεκριμένες εισηγήσεις οι οποίες τελικά περιλήφθηκαν στα τελικά Προσχέδια ήταν:

- Η εφαρμογή ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στο επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Η ενδυνάμωση της διοικητικής ικανότητας των τοπικών φορέων.
- Η διαμόρφωση των παρεμβάσεων για τις δημόσιες αστικές συγκοινωνίες.
- Η περαιτέρω ενσωμάτωση των οριζόντιων πολιτικών (π.χ. ισότητα ευκαιριών, αειφόρος ανάπτυξη κλπ).
- Περαιτέρω έμφαση στην ανάγκη ενίσχυσης των υποδομών στους τομείς της παιδείας και της υγείας.
- Η στόχευση των παρεμβάσεων για τη δημιουργία και αναβάθμιση του όλου συστήματος παραγωγής γνώσης στα πλαίσια των ευρύτερων αναπτυξιακών στρατηγικών κατευθύνσεων της χώρας.

Συνεχής ήταν και η επικοινωνία, κατά τη διάρκεια κατάρτισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος με τη *Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής*.

Τέλος για τη διαμόρφωση των Διατάξεων Εφαρμογής συνέβαλλαν όλοι οι φορείς κυρίως κατά το στάδιο καταγραφής των αδυναμιών, δυνατών σημείων του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου της περιόδου 2004 - 2006. Βασική εισροή επίσης ήταν και τα πρώτα συμπεράσματα της μελέτης αξιολόγησης του συστήματος που εκπονείται από εξωτερικούς Συμβούλους.

1.12 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ, ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ, ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΩΝ της ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (SWOTANALYSIS)

Σε συνέχεια της ανάλυσης που προηγήθηκε για την υφισταμένη κοινωνικό-οικονομική κατάσταση, καταγράφονται στον πιο κάτω Πίνακα σε συνοπτική μορφή, τόσο τα πλεονεκτήματα, αδυναμίες, όσο και οι ευκαιρίες και απειλές που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον για την Κυπριακή οικονομία. Από την ανάλυση SWOT σε συνάρτηση με την προηγηθείσα κοινωνικοοικονομική ανάλυση, μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα για τις αναπτυξιακές ανάγκες της Κύπρου και τις κατευθύνσεις και επιλογές που πρέπει να ακολουθηθούν.

Πλεονεκτήματα	Αδυναμίες	Ευκαιρίες/ Προκλήσεις	Απειλές/ Κίνδυνοι
• Στρατηγική γεωγραφική θέση στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο μεταξύ τριών ηπείρων. • Ευελιξία και σχετική προσαρμοστικότητα της οικονομίας στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. • Ανεπτυγμένες υπηρεσίες • Υψηλή παρουσία δυναμικών κλάδων του τριτογενή τομέα. • Σχετικά υψηλή, μεγαλύτερη από τον μέσο όρο της ΕΕ, ροπή προς την επιχειρηματικότητα.	• Μικρό μέγεθος της χώρας, νησιωτικός χαρακτήρας - μεγάλη απόσταση από το οικονομικό κέντρο της ΕΕ. • Επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης και αύξηση του ποσοστού ανεργίας • Επικράτηση συνθηκών μακροοικονομικής αστάθειας κατά τα πρόσφατα έτη που αντικατοπτρίζονται κυρίως στην αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και δημόσιου χρέους της χώρας • Υστέρηση στο κατά κεφαλή εισόδημα σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ, η οποία όμως αμβλύνθηκε πριν την εκδήλωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Κύπρο. • Σημαντική υστέρηση της παραγωγικότητας, ακόμα και σε τομείς όπου η χώρα παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα (π.χ. τουρισμός). • Επικέντρωση, ιδιαίτερα στο μεταποιητικό τομέα, σε δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας. • Συρρίκνωση της μεταποίησης και αποδυνάμωση της βιομηχανικής βάσης της οικονομίας • Χαμηλά επίπεδα επενδύσεων σε μηχανικό εξοπλισμό συγκριτικά με	• Δυνατότητες μεγαλύτερης αξιοποίησης της στρατηγικής θέσης του νησιού ως γέφυρα οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των Κρατών Μελών της ΕΕ και των χωρών της Μέσης Ανατολής και βόρειας Αφρικής στα πλαίσια της προώθησης των στρατηγικών στόχων και πολιτικών της Ένωσης. • Η ένταξη της χώρας στην ΕΕ και στην ΟΝΕ δίνει την ευκαιρία πρόσβασης των Κυπριακών αγαθών και υπηρεσιών στην αγορά της διευρυμένης Ε.Ε. χωρίς οποιουδήποτε περιορισμούς, παρά το γεγονός ότι αυτή δεν έχει αξιοποιηθεί μέχρι σήμερα. • Μεταβολή στον προσανατολισμό των εξαγωγών προϊόντων μεταποίησης από χώρες της Μέσης Ανατολής σε χώρες της ΕΕ. • Αυξανόμενη διεθνής ζήτηση για διαφοροποιημένα τουριστικά προϊόντα, η οποία δεν έχει μέχρι σήμερα αξιοποιηθεί • Ευκαιρίες για αξιοποίηση οικονομιών κλίμακας με την υιοθέτηση καλών πρακτικών σε άλλες χώρες όσον αφορά τη συνεργασία των επιχειρήσεων (διαμόρφωση συστάδων επιχειρήσεων). • Ευκαιρίες που δίνονται στη μεταποίηση	• Περαιτέρω ένταση των συνθηκών ανταγωνισμού, λόγω άρσης κάθε προστατευτικού μέτρου μετά την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. και της παγκοσμιοποίησης καθώς και της ανάδειξης νέων ανταγωνιστικών χωρών στην περιοχή, ιδιαίτερα όσο αφορά την παραγωγή προϊόντων υψηλής έντασης εργασίας και χαμηλού κόστους. • Επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της χώρας και επιδείνωση του ευρύτερου επιχειρηματικού κλίματος και των δυνατοτήτων προσέλκυσης νέων επενδύσεων στη χώρα. • Περαιτέρω μείωση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού λόγω της έντασης του ανταγωνισμού από νέους προορισμούς και περιοχές χαμηλού κόστους.

Πλεονεκτήματα	Αδυναμίες	Ευκαιρίες/ Προκλήσεις	Απειλές/ Κίνδυνοι
	ανεπτυγμένες χώρες. - Περιορισμένη αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στους δευτερογενείς και τριτογενείς τομείς. - Ανεπάρκειες στη χρηματοδότηση μικρών επιχειρήσεων και έλλειψη σύγχρονων χρηματοδοτικών εργαλείων, οι οποίες αμβλύνονται κατά τα τελευταία χρόνια λόγω της χρήσης σχετικών χρηματοδοτικών εργαλείων. - Επιδείνωση των μεγεθών που περιγράφουν την εξέλιξη του τουρισμού, επιβεβαιώνοντας τον ευάλωτο χαρακτήρα του τουρισμού σε εξωγενείς και αστάθμητους παράγοντες. - Σοβαρές ελλείψεις σε ειδικές πολιτιστικές και άλλες τουριστικές υποδομές για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού - Λειτουργία ανασταλτικών παραγόντων για την ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας ιδιαίτερα από γυναίκες και νέους.	και τις υπηρεσίες από τις ραγδαίες εξελίξεις στις νέες τεχνολογίες, οι οποίες δεν έχουν αξιοποιηθεί μέχρι σήμερα Ευκαιρίες που δίνονται για διακρατικές συνεργασίες σε όλα τα επίπεδα και συμμετοχή σε προγράμματα και έργα που συγχρηματοδοτούνται από άλλα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ.	
- Ταχεία αύξηση των δαπανών που διατίθενται για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη. - Αυξανόμενος αριθμός πανεπιστημιακών και άλλων ερευνητικών φορέων που θα μπορούσαν δυνητικά να διαδραματίσουν ουσιαστικό ρόλο στην ανάπτυξη της έρευνας και καινοτομίας. - Ταχεία αύξηση της χρήσης του διαδικτύου από επιχειρήσεις και νοικοκυριά	- Χαμηλό ποσοστό δαπανών σε Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ και ανεπαρκής ερευνητική υποδομή, παρά την βελτίωση που παρατηρείται κατά τα τελευταία έτη. - Χαμηλή δαπάνη του ιδιωτικού τομέα για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη και έλλειψη ξένων επενδύσεων σε τομείς νέας τεχνολογίας - Περιορισμένος αριθμός ερευνητών, σε σχέση με μέσο των χωρών της ΕΕ, αν και παρατηρείται βελτίωση του σχετικού αριθμού κατά τα τελευταία έτη. - Περιορισμένη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών κέντρων - Ανεπαρκής αξιοποίηση καινοτομίας και σύγχρονων μεθόδων εμπορίας στην επιχειρηματική δραστηριότητα	- Αξιοποίηση των τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών για αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας της οικονομίας. - Συμμετοχή στον ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας. - Δυνατότητες που παρέχουν οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών για την αύξηση της αποδοτικότητας των δημοσίων υπηρεσιών, της ποιότητας ζωής και της προσβασιμότητας ιδιαίτερα στις περιοχές της υπαίθρου.	Διεύρυνση ψηφιακού χάσματος με άλλες ευρωπαϊκές χώρες που παρουσιάζουν ραγδαία ανάπτυξη στο τομέα αυτό, αν και διαπιστώνεται μερική άμβλυνση της διαφοράς κατά τα τελευταία έτη.

Πλεονεκτήματα	Αδυναμίες	Ευκαιρίες/ Προκλήσεις	Απειλές/ Κίνδυνοι
	• Σχετικά χαμηλός αριθμός δημόσιων υπηρεσιών που προσφέρονται μέσω διαδικτύου, που όμως αντιμετωπίζεται μέσω του Ε.Π. • Καθυστέρηση στην αξιοποίηση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας του τομέα της υγείας.		
• Σχετικά ψηλά ποσοστά απασχόλησης και συμμετοχής στο σύνολο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας. • Υψηλό μορφωτικό/ εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού. • Ύπαρξη αποθεμάτων του εργατικού δυναμικού, ιδιαίτερα του μη οικονομικά ενεργού γυναικείου πληθυσμού	• Σχετικά χαμηλότερα από τους άντρες ποσοστά απασχόλησης στο γυναικείο εργατικό δυναμικό. • Χάσμα αμοιβών εργασίας μεταξύ ανδρών και γυναικών, σε βάρος των γυναικών. • Συγκριτικά χαμηλή συμμετοχή του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας σε προγράμματα δια βίου μάθησης. • Ελλείψεις στη σύνδεση της βασικής εκπαίδευσης με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και την αγορά εργασίας, ιδιαίτερες αδυναμίες του συστήματος μαθητείας. • Αυξητική τάση του συνολικού ποσοστού ανεργίας • Επιδείνωση των αυξητικών τάσεων του ποσοστού ανεργίας για τις γυναίκες και τους νέους • Μειωμένη συμμετοχή γυναικών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων	• Δυνατότητες για βέλτιστη αξιοποίηση μη-Κύπριων εργαζομένων και οικονομικών μεταναστών σύμφωνα με τις κοινωνικοοικονομικές ανάγκες της Κύπρου και τις επιδιωκόμενες στρατηγικές κατευθύνσεις της οικονομίας. • Ύπαρξη σημαντικού αριθμού απόδημων επιστημόνων και ερευνητών. • Διεύρυνση και ανάπτυξη των τεχνολογιών Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών που συμβάλλουν στην υιοθέτηση και εφαρμογή ευέλικτων μορφών εργασίας, καθώς και στην δημιουργία και αξιοποίηση συστημάτων σύζευξης της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας	• Αύξηση του δείκτη γήρανσης του πληθυσμού με αρνητικές επιπτώσεις στα αποθέματα και την ποιότητα εργατικού δυναμικού και ενδεχόμενα προβλήματα στο σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης, καθώς και στα μακροοικονομικά μεγέθη της Κύπρου. • Αυξητική τάση του συνολικού ποσοστού ανεργίας • Αύξηση της παραμονής Κυπρίων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης λόγω καλύτερων όρων εργοδοτήσης στο εξωτερικό. • Δημιουργία θυλάκων ανεργίας από τη συρρίκνωση του αγροτικού τομέα, κυρίως λόγω των νέων και μελλοντικών ρυθμίσεων της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.
• Ικανοποιητικό βασικό Εθνικό Οδικό Δίκτυο (Αυτοκινητόδρομοι).	• Αδυναμία διασύνδεσης με τα Διευρωπαϊκά μεταφορικά δίκτυα καθώς και των πυλών εισόδου με το πρωτεύον οδικό δίκτυο, αν και διαπιστώνεται σχετική άμβλυνση της αδυναμίας αυτής. • Διέλευση αυτοκινητόδρομων από αστικές περιοχές. Κυκλοφοριακή συμφόρηση και περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις (διαπιστώνεται επίσης άμβλυνση της αδυναμίας.). • Ανεπαρκής πρόσβαση των ορεινών περιοχών. • Ελλείψεις στις λιμενικές υποδομές σε	• Αξιοποίησης της θέσης της Κύπρου ως διαμετακομικό εμπορικό κέντρο με αναβάθμιση της λιμενικής υποδομής. • Ευκαιρίες που δίνονται από τεχνολογίες φιλικές στο περιβάλλον και άλλες εξελίξεις στον ψηφιακό τομέα (intelligenttransport) στον εκσυγχρονισμό του συστήματος αστικών συγκοινωνιών στα αστικά κέντρα και στις περιοχές της υπαίθρου με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής.	• Ραγδαία ανάπτυξη ανταγωνιστικών λιμένων στη περιοχή.

Πλεονεκτήματα	Αδυναμίες	Ευκαιρίες/ Προκλήσεις	Απειλές/ Κίνδυνοι
	σχέση με σύγχρονες ανάγκες εξυπηρέτησης πλοίων (άμβλυνση της αδυναμίας κατά τα τελευταία έτη). - Ανεπάρκεια του συστήματος Αστικών Συγκοινωνιών - έντονα προβλήματα κυκλοφοριακής συμφόρησης στα αστικά κέντρα οποία αντιμετωπίζονται μέσω των παρεμβάσεων του Ε.Π. - Υψηλός δείκτης οδικών ατυχημάτων με ψηλό κοινωνικό-οικονομικό κόστος.		
- Σημαντική βιοποικιλότητα και ύπαρξη περιοχών φυσικού κάλλους στις περιοχές της υπαίθρου. - Ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες για αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας,	- Απόκλιση της χώρας από το κοινοτικό κεκτημένο στις υποδομές και τα συστήματα διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων. - Καταπόνηση φυσικού περιβάλλοντος λόγω τουριστικής ανάπτυξης, συγκρούσεων χρήσεων γης και υπερβολικής χρήσης φυσικών πόρων. - Χαμηλά ποσοστά ανακύκλωσης, αν και διαπιστώνεται βελτίωση κατά την τελευταία πενταετία. - Υπέρμετρη εξάρτηση του ενεργειακού συστήματος από το πετρέλαιο και περιορισμένη χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. - Αδυναμία διασύνδεσης με τα ενεργειακά δίκτυα φυσικού αερίου, λόγω γεωγραφικής θέσης και άλλων ιδιαίτερων φυσικών χαρακτηριστικών. - Περαιτέρω επιδείνωση της ήδη χαμηλής αποδοτικότητας του ενεργειακού συστήματος.	- Ένταξη περιοχών στο δίκτυο NATURA που δίνει τη δυνατότητα καλύτερης διαχείρισης των φυσικών πόρων και αύξηση της ελκυστικότητας των περιοχών αυτών. - Δυνατότητες χρήσης νέων τεχνολογιών για αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, ιδιαίτερα της ηλιακής.	- Διατήρηση της εποχικότητας της τουριστικής περιόδου και δημιουργία ασύμμετρων πιέσεων στις περιβαλλοντικές υποδομές ιδιαίτερα στις παράκτιες ζώνες με πολλαπλές αρνητικές επιπτώσεις στη βιώσιμη ανάπτυξη. - Σημαντική επιδείνωση του χάσματος στην αποδοτικότητα του ενεργειακού συστήματος, σε σύγκριση με άλλες χώρες που αναπτύσσονται ραγδαία στο τομέα αυτό.
Ύπαρξη σημαντικής πολιτιστικής κληρονομιάς στις περιοχές της υπαίθρου.	- Σημαντικές ανισοσκελίες στη χωρική ανάπτυξη - Πληθυσμιακή αποδυνάμωση και γήρανση του πληθυσμού των περιοχών της υπαίθρου και ιδιαίτερα των ορεινών περιοχών, έντονες τάσεις αστυφιλίας. - Μεγάλη εξάρτηση σε όρους απασχόλησης και εισοδήματος των κατοίκων περιοχών της υπαίθρου από	- Δυνατότητα εφαρμογής σύγχρονης τεχνολογίας (στις επιχειρήσεις, κυβερνητικές υπηρεσίες προς τους πολίτες κλπ) για άμβλυνση του φαινομένου απομόνωσης απομακρυσμένων περιοχών. - Ευκαιρίες από τις διεθνείς τάσεις για ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού σε αστικά κέντρα (π.χ. συνεδριακός και	Φυσικοί και άλλοι κίνδυνοι για απώλειες φυσικών και πολιτιστικών πόρων στην ύπαιθρο ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές.

Πλεονεκτήματα	Αδυναμίες	Ευκαιρίες/ Προκλήσεις	Απειλές/ Κίνδυνοι
	τον πρωτογενή τομέα • Μειωμένη ελκυστικότητα των περιοχών της υπαίθρου για προσέλκυση επενδύσεων. • Αδυναμίες στην πρόσβαση σε υπηρεσίες • Μικρά αστικά κέντρα με προβλήματα οικονομιών κλίμακας για συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη. • Χαμηλή ελκυστικότητα των αστικών κέντρων λόγω απουσίας ελεύθερων χώρων, έλλειψη συστήματος δημόσιων συγκοινωνιών, έλλειψης πολιτιστικών υποδομών. • Υποβαθμισμένες ζώνες σε αστικές περιοχές με στοιχεία αλλοίωσης της πληθυσμιακής δομής και υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος.	πολιτιστικός τουρισμός). • Ευκαιρίες διεύρυνσης της παραγωγικής βάσης της οικονομίας με τη ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών εισοδήματος και απασχόλησης στην ύπαιθρο. • Ανάδειξη των αξιόλογων πολιτιστικών στοιχείων της χώρας. • Δυνατότητες ανάδειξης της ταυτότητας της κάθε πόλης	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι βασικές παράμετροι για τη διαμόρφωση της στρατηγικής του Προγράμματος, καθορίστηκαν με βάση:

- Τα συμπεράσματα της ανάλυσης της υφιστάμενης κοινωνικοοικονομικής και περιβαλλοντικής κατάστασης καθώς και των αναπτυξιακών προοπτικών της Κύπρου.
- Το ευρύτερο πλαίσιο της στρατηγικής για οικονομική ανάπτυξη της Κύπρου όπως καθορίζεται από το *Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης 2007-2013*.
- Τη στρατηγική και τις θεματικές προτεραιότητες που υιοθετούνται από το *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς για την Πολιτική Συνοχής 2007-2013*.
- Τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Συνοχή.
- Το *Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης* που συντάχθηκε και υλοποιείται σύμφωνα με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση.
- Τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το *Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης* και τη σχετική Έκθεση Προόδου (Οκτώβριος 2006).
- Τις εμπειρίες από την υλοποίηση των προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2004-2006.
- Τα συμπεράσματα της αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος η οποία πραγματοποιήθηκε κατά το 2011-2012 .

2.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, συμπεριλαμβανομένης και της ανάλυσης SWOT, που προηγήθηκε ως προς τους βασικούς τομείς παρέμβασης του Προγράμματος, προκύπτουν συμπεράσματα τα οποία αποτελούν το σημείο εκκίνησης για τον προσδιορισμό των στρατηγικών στόχων και την εστίαση των Αξόνων Προτεραιότητας σε εκείνους τους τομείς και τις σχετικές παρεμβάσεις όπου παρατηρούνται τα σημαντικότερα κενά και αποκλίσεις της χώρας σε σχέση με τις άλλες χώρες της ΕΕ, καθώς και στους τομείς όπου παρουσιάζονται τα κυριότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα και προοπτικές ανάπτυξης. Πιο κάτω, παρουσιάζονται τα βασικά συμπεράσματα της ανάλυσης του **Κεφαλαίου 1**.

Αντιμετώπιση Διαρθρωτικών Αδυναμιών

Μέχρι σήμερα και παρά τους υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης της χώρας δεν έχει επιτευχθεί πραγματική σύγκλιση με την ΕΕ, με το κατά κεφαλή εισόδημα να υστερεί έναντι του μέσου όρου των Κρατών Μελών της ΕΕ, ιδιαίτερα εκείνου των 15 παλαιών κρατών μελών. Βασική αιτία για την υστέρηση στο κατά κεφαλή εισόδημα αποτελεί το επίπεδο της παραγωγικότητας, το οποίο βρίσκεται σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο από το μέσο όρο των ΕΕ 27, επηρεάζοντας αρνητικά την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας σε μια περίοδο έντονου ανταγωνισμού και παγκοσμιοποίησης. Επιπλέον, οι επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής κρίσης διαφάνηκαν και στην κυπριακή οικονομία κατά τα τελευταία δύο έτη, με σημαντική αύξηση του ποσοστού ανεργίας και την επιδείνωση των δημοσιονομικών μεγεθών της χώρας.

Οι διαρθρωτικές αδυναμίες έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ελκυστικότητα της χώρας ως τόπου εργασίας και διαμονής. Αναλυτικότερα:

Στους τομείς των βασικών υποδομών, σημαντικές ελλείψεις παρατηρούνται στις υποδομές που αφορούν στην πλήρη συμμόρφωση της χώρας με το κοινοτικό κεκτημένο όσον αφορά τη διαχείριση των στερεών, επικίνδυνων και υγρών αποβλήτων, στη συμπλήρωση και αναβάθμιση των μεταφορικών δικτύων, ιδιαίτερα όσον αφορά τις υποδομές που συμβάλουν στη σύνδεση της χώρας με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα (οδικές και λιμενικές) καθώς και στη συμμετοχή των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στο ενεργειακό ισοζύγιο της Κύπρου. Πιο συγκεκριμένα:

- Η σημαντική απόκλιση, σε σχέση με τους μέσους όρους των σχετικών δεικτών της ΕΕ, στους τομείς διαχείρισης των στερεών και υγρών αποβλήτων σε συνδυασμό με τη δεδομένη υποχρέωση της Κύπρου για συμμόρφωση με τις σχετικές οδηγίες της ΕΕ, η οποία θα πρέπει να έχει εκπληρωθεί μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου, απαιτεί τεράστιες επενδύσεις για σχετικές υποδομές, συμβάλλοντας έτσι στη βιώσιμη ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, οι περιορισμένοι υδάτινοι πόροι απαιτούν παρεμβάσεις για την καλύτερη διαχείριση τους.
- Η πολύ μεγάλη απόσταση από τον πόλο ανάπτυξης της ΕΕ σε συνδυασμό με το νησιωτικό χαρακτήρα της χώρας αποτελεί περιοριστικό παράγοντα για την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και απαιτεί σημαντικές επενδύσεις στις μεταφορικές υποδομές, με επίκεντρο της όλης προσπάθειας την πλήρη διασύνδεση της Κύπρου με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα.
- Το ελλιπές σύγχρονο σύστημα μεταφορών και ιδιαίτερα η απουσία ενός αποτελεσματικού πλαισίου για τις δημόσιες συγκοινωνίες, τομέας στον οποίο σημειώνονται ήδη θετικές εξελίξεις στο πλαίσιο της εφαρμογής του Επιχειρησιακού Προγράμματος, εντείνει την εξάρτηση για τις μετακινήσεις από τα ιδιωτικά οχήματα με σημαντικές αρνητικές

επιπτώσεις για το περιβάλλον, την εξάρτηση από το πετρέλαιο, τις κυκλοφοριακές συνθήκες και την ποιότητα ζωής ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα. Ο συγκριτικά υψηλός δείκτης οδικών θανατηφόρων ατυχημάτων, απαιτεί επίσης τη συνέχιση της ήδη εφαρμοζόμενης ολοκληρωμένης πολιτικής που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και εκσυγχρονισμό του οδικού δικτύου, διευκολύνοντας περαιτέρω τη διακίνηση αγαθών και πολιτών, ενισχύοντας την προσπελασιμότητα των ορεινών περιοχών που αποτελεί μια από τις προϋποθέσεις για τη διαφοροποίηση της οικονομίας τους.

- Η ουσιαστική εξάρτηση της οικονομίας από το εισαγόμενο πετρέλαιο, οι σημαντικές δυσκολίες πρόσβασης σε βασικά διευρωπαϊκά ενεργειακά δίκτυα και η σχετικά χαμηλή αποδοτικότητα του όλου ενεργειακού συστήματος απαιτούν σημαντικές επενδύσεις σε υποδομές, τόσο για τη χρήση εναλλακτικών συμβατικών καυσίμων όσο και για την περαιτέρω παραγωγή και χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας. Στα πλαίσια αυτά, οι παρεμβάσεις θα επικεντρωθούν στην παραγωγή και χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Οι αναγκαίες παρεμβάσεις στον τομέα της ενέργειας, καθίστανται περισσότερο επιτακτικές, υπό το πρίσμα των επιπτώσεων που είχε για το σύστημα ηλεκτροπαραγωγής της χώρας, το ατύχημα που σημειώθηκε στη Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης στην περιοχή Μαρί. Οι στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος για την ανάπτυξη αναλυτικής και ολοκληρωμένης ενεργειακής στρατηγικής και την προώθηση της χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας αποκτούν, πλέον, άμεση προτεραιότητα.

Σημαντική υστέρηση παρατηρείται στη δυνατότητα για την παραγωγή καινοτομίας, την ανάπτυξη και υιοθέτηση έρευνας και τεχνολογίας από τις επιχειρήσεις και την ανάπτυξη ισχυρών επιχειρήσεων ή δικτύων επιχειρήσεων σε δυναμικούς κλάδους, παρά τη θετική εξέλιξη των μεγεθών που συνδέονται κυρίως με τη χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών κατά τα τελευταία έτη. Ειδικότερα:

- Το έλλειμμα σε υποδομές έρευνας και τεχνολογίας και η απουσία σημαντικών ερευνητικών κέντρων θέτει σοβαρά εμπόδια για την ισότιμη (τηρουμένων των αναλογιών μεγέθους και διάρθρωσης της οικονομίας) συμμετοχή της Κύπρου στον υπό διαμόρφωση Ενιαίο Χώρο Έρευνας και Τεχνολογίας της Ε.Ε. Η απουσία ερευνητικών υποδομών, σε συνδυασμό με την απροθυμία του ιδιωτικού τομέα να επενδύσει σε έρευνα και τεχνολογία, γεγονός που αποτελεί συνάρτηση του μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων, θέτουν ως θέματα προτεραιότητας αφενός την ανάπτυξη/δημιουργία μιας κρίσιμης μάζας ερευνητικών κέντρων και αφετέρου την παροχή κινήτρων προς τις επιχειρήσεις για να δημιουργήσουν διασυνδέσεις με τα Ερευνητικά Κέντρα και τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με απώτερο στόχο να αυξήσουν την δαπάνη τους για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη. Γενικότερα το όλο σύστημα της καινοτομίας εμφανίζει σημαντική υστέρηση με αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα της οικονομίας. Ως εκ τούτου απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις σε ερευνητικές και υποστηρικτικές, για την ενθάρρυνση της

καινοτομίας, υποδομές και περαιτέρω διασύνδεση της ερευνητικής και καινοτομικής δραστηριότητας με την παραγωγή.

- Παρατηρείται περιορισμένη διάχυση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και επομένως σχετικά μικρή συμβολή τους στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Βασική αναγκαιότητα αποτελεί η περαιτέρω ενδυνάμωση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, με δεδομένη την αύξηση των υποχρεώσεων της δημόσιας διοίκησης από την ένταξη στην Ε.Ε, αλλά και τη διευκόλυνση γενικότερα της διάδοσης των ΤΠΕ. Παρατηρείται επίσης ανάγκη για περαιτέρω ενδυνάμωση της χρήσης των ΤΠΕ σε βασικούς τομείς όπως η υγεία, η οποία θα συμβάλει και στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, ιδιαίτερα στις περιοχές της υπαίθρου, αμβλύνοντας τα προβλήματα προσβασιμότητας στις υπηρεσίες υγείας που παρατηρούνται στις περιοχές αυτές.

Στον τομέα της απασχόλησης και του ανθρωπίνου κεφαλαίου παρατηρούνται οι ακόλουθες αδυναμίες:

- Χαμηλά ποσοστά συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων.
- Χαμηλή συμμετοχή στη δια βίου μάθηση λόγω απουσίας των σχετικών υποδομών και περιορισμένου αριθμού αποφοίτων θετικής κατεύθυνσης. Καθοριστικός παράγοντας είναι οι ελλείψεις στις σχετικές εκπαιδευτικές υποδομές. Ιδιαίτερα η στοχευμένη αναβάθμιση των υποδομών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η περαιτέρω σύνδεση της με το παραγωγικό περιβάλλον και την αγορά εργασίας, θα συμβάλει στην επίτευξη των ευρύτερων στρατηγικών στόχων της αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας.

Όσον αφορά την διάρθρωση της οικονομίας παρατηρούνται τα ακόλουθα:

- Συρρικνώνεται το μερίδιο της μεταποίησης στην παραγωγή και απασχόληση λόγω γενικότερων διαχρονικών διαρθρωτικών προβλημάτων τα οποία παρουσιάζονται οξύτερα στον τομέα αυτό. Σημαντικότερα από αυτά είναι το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, η κυριαρχία παραδοσιακών κλάδων χαμηλής παραγωγικότητας και η υστέρηση τόσο όσον αφορά τη συμμετοχή των επιχειρήσεων σε προγράμματα Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης, όσο, και όσον αφορά την περιορισμένη διάχυση καινοτομιών στην παραγωγή. Παράλληλα παρατηρείται μια υστέρηση στο ύψος των επενδύσεων σε πάγιο εξοπλισμό από τις επιχειρήσεις, ενώ δυσκολίες υπάρχουν και στην πρόσβαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε δανειακά κεφάλαια. Στον τομέα των υπηρεσιών η μειωμένη ανταγωνιστικότητα η οποία παρατηρείται θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με επενδύσεις για παραγωγή υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας.
- Ο τομέας του τουρισμού, παρά τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα, παρουσιάζει τάσεις ύφεσης λόγω του μονοδιάστατου προσανατολισμού του σε παραδοσιακές τουριστικές

δραστηριότητες, ενώ παράλληλα συμβάλλει στην δημιουργία πιέσεων στο περιβάλλον κυρίως στις παράκτιες περιοχές της χώρας. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού αποτελεί βασική προτεραιότητα για την Κύπρο λόγω των διατομεακών διασυνδέσεων που έχει με μια πληθώρα άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων όπως τον πρωτογενή τομέα, τις μεταφορές, τις επικοινωνίες κλπ. και των πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων που δημιουργούνται. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας του τομέα μπορεί να επιτευχθεί μέσω της διαφοροποίησης, τον εμπλουτισμό, εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση του προσφερόμενου προϊόντος.

Η μη ισόρροπη χωρική ανάπτυξη της Κύπρου εστιάζεται σε προβλήματα στις περιοχές της υπαίθρου και τα αστικά κέντρα. Πιο συγκεκριμένα:

- Οι περιοχές της υπαίθρου της Κύπρου, ιδιαίτερα οι ορεινές και απομακρυσμένες, αντιμετωπίζουν έντονη και συνεχιζόμενη πληθυσμιακή αποδυνάμωση, λόγω σειράς παραγόντων, όπως η μονομερής εξάρτηση από τη γεωργία, το χαμηλό επίπεδο υπηρεσιών που παρέχονται στους κατοίκους των περιοχών αυτών, η απουσία βασικών υποδομών σε συνδυασμό με την χαμηλή προσπελασιμότητα και την απουσία σύνδεσης με τα αστικά κέντρα λόγω ανεπάρκειας του οδικού δικτύου και της απουσίας συγκοινωνιακών μέσων. Η αναστροφή των τάσεων αυτών απαιτεί παρεμβάσεις για την ενίσχυση των προσπάθειών για διαφοροποίηση της οικονομίας στην ύπαιθρο και τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης των περιοχών της υπαίθρου, οι οποίες σε άμεση συμπληρωματικότητα με τις παρεμβάσεις που θα συγχρηματοδοτηθούν από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης καθώς και με έργα τα οποία χρηματοδοτούνται αμιγώς από εθνικούς πόρους, θα συμβάλλουν στη βελτίωση της προσπελασιμότητας τόσο σε φυσικούς όρους μέσω της αναβάθμισης των οδικών συνδέσεων αλλά και στην πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες των κατοίκων της υπαίθρου.
- Η ανάδειξη των αστικών κέντρων της Κύπρου, τα οποία χαρακτηρίζονται ως σχετικά μεσαίου-μικρού μεγέθους, ως πόλων ανάπτυξης απαιτεί παρεμβάσεις για την βελτίωση της ελκυστικότητας τους ως περιοχές για κατοικία και επενδύσεις. Παρουσιάζουν επίσης και ανισότητες στο εσωτερικό τους που είναι εμφανής στην υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος. Ιδιαίτερο πρόβλημα αποτελεί η απουσία πολιτιστικών και κοινωνικών υποδομών στα μεγάλα αστικά κέντρα η οποία έχει αντίκτυπο στην ποιότητα ζωής και επιδρά αρνητικά, εκτός των άλλων, και στις προσπάθειες τόσο για διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος όσο και για διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της οικονομίας.

Ενδυνάμωση των Συγκριτικών Πλεονεκτημάτων

Επιπλέον η αναπτυξιακή προσπάθεια κατά τη νέα προγραμματική περίοδο θα πρέπει να επικεντρωθεί στην πλήρη αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της οικονομίας και

την μετατροπή τους σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν μοχλούς ανάπτυξης. Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και οι προοπτικές ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη και τις αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον, συνοψίζονται στα εξής:

- Η γεωγραφική θέση της Κύπρου μπορεί να αξιοποιηθεί σε συνδυασμό με τις σχέσεις που έχει αναπτύξει με τα γειτονικά κράτη καθώς και τις σχετικά καλές υποδομές/υπηρεσίες στις τηλεπικοινωνίες και το χρηματοοικονομικό τομέα.
- Υψηλό μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί για τον εκσυγχρονισμό και τη διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης, τόσο των δευτερογενών όσο και των τριτογενών τομέων της οικονομίας, σε δραστηριότητες έντασης γνώσης και υψηλής προστιθέμενης αξίας.
- Η σχετικά υψηλή ροπή προς την επιχειρηματικότητα μπορεί να αξιοποιηθεί αναβαθμίζοντας τα ποιοτικά στοιχεία της, με την ενθάρρυνση νέων μορφών συνεργασίας επιχειρήσεων (συστάδες επιχειρήσεων, εκκολαπτήρια) οι οποίες προωθούν την αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας.
- Οι ραγδαίες και καταλυτικές εξελίξεις στην νέα τεχνολογία δίνουν την ευκαιρία σε ένα μικρό νησιωτικό κράτος να αναπτύξει κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας σε όλο το φάσμα των παραγωγικών τομέων που είναι δυνατόν να αποτελέσουν πηγές μεγέθυνσης της οικονομίας.
- Το ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον και οι ανεπτυγμένες υπηρεσίες, οι οποίες μπορούν να βοηθήσουν στην ενδυνάμωση της παραγωγικής βάσης.
- Η διεθνής τάση για ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων δίνει την ευκαιρία για διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του αξιόλογου φυσικού τοπίου και περιβάλλοντος, ιδιαίτερα στις περιοχές της υπαίθρου, και του πλούσιου πολιτιστικού πλούτου σε συνδυασμό με τις καλές κλιματολογικές συνθήκες.
- Τα φυσικά πλεονεκτήματα της χώρας για την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και κυρίως της ηλιακής ενέργειας.

2.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2004-2006

Οι εμπειρίες από την υλοποίηση των προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2004-2006, πρώτη περίοδο κατά την οποία η Κύπρος επωφελήθηκε από την Πολιτική Συνοχής, αναλύονται στο **Κεφάλαιο 1.10**. Παρόλο που δεν ήταν δυνατό να διεξαχθεί Ενδιάμεση Αξιολόγηση για τα Προγράμματα της περιόδου 2004-2006, λόγω της πολύ περιορισμένης της διάρκειας, οι εμπειρίες και τα διδάγματα από την εμπειρία των Προγραμμάτων συνέβαλαν στη διαμόρφωση της στρατηγικής του Προγράμματος, του περιεχομένου των Αξόνων Προτεραιότητας και στην επιλογή των φορέων που εμπλέκονται στην διαχείριση και υλοποίηση. Πιο συγκεκριμένα λήφθηκαν υπόψη τα ακόλουθα:

- Οι παρεμβάσεις του Προγράμματος του Στόχου 2 στις αστικές περιοχές και στις περιοχές της υπαίθρου, (στους τομείς οι οποίοι χρηματοδοτηθήκαν και κατά την περίοδο 2004-2006), ανταποκρίθηκαν σε σημαντικές ανάγκες στις περιοχές αυτές με υψηλή προστιθέμενη αξία και με ορατά θετικά αποτελέσματα οι οποίες όμως, λόγω περιορισμένων πόρων δεν ήταν δυνατό να καλυφθούν. Ως εκ τούτου υπάρχει ανάγκη για συνέχιση της προσπάθειας αναζωογόνησης των αστικών περιοχών και των περιοχών της υπαίθρου.
- Η επιλεξιμότητα μόνο περιορισμένων ζωνών, λόγω του πλαισίου που καθορίζεται από τις πρόνοιες του Κανονισμού 1260/1999 για το Στόχο 2, λαμβανομένου υπόψη του πολύ μικρού μεγέθους της χώρας, περιόρισε σημαντικά την ικανότητα αντιμετώπισης σημαντικών προκλήσεων για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Παρόλο ότι στη νέα προγραμματική περίοδο όπου υπάρχει ανάγκη επιδιώκεται η χωρική επικέντρωση των παρεμβάσεων, υπάρχει η δυνατότητα προώθησης οριζόντιων παρεμβάσεων σε όλη την επικράτεια για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας (π.χ. έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, καινοτομία, κτλ.).
- Διαφάνηκε ότι παρόλο που είναι σημαντικό να υπάρχει ολοκληρωμένη προσέγγιση θεματική και χωρική συγκέντρωση των πόρων, είναι απαραίτητο να υπάρχει η αναγκαία ευελιξία, τόσο όσον αφορά τις δράσεις του Προγράμματος όσο και την χρήση των κατάλληλων χρηματοδοτικών εργαλείων. Ειδικότερα επειδή η νέα προγραμματική περίοδος είναι πολύ μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας από την προηγούμενη και λόγω της ιδιαιτερότητας της βοήθειας που παρέχεται μέσω μεταβατικής ρύθμισης (phasing-in), η ευελιξία στις δράσεις που συμβάλουν στην επίτευξη των ειδικών στόχων των Αξόνων Προτεραιότητας και στους μηχανισμούς υλοποίησής τους είναι άκρως απαραίτητη.

- Η εμπειρία από την πρώτη προγραμματική περίοδο κατά την οποία η Κύπρος επωφελήθηκε από την Πολιτική Συνοχής, έδειξε ότι είναι σημαντικό οι παρεμβάσεις να είναι από την αρχή σωστά σχεδιασμένες, ώστε να είναι υλοποιήσιμες και με σαφείς μετρήσιμους στόχους
- Οι φορείς οι οποίοι θα εμπλακούν τόσο στην διαχείριση όσο και στην υλοποίηση θα πρέπει να είναι κοντά στο αντικείμενο της παρέμβασης, άρτια στελεχωμένοι και κατάλληλα καταρτισμένοι. Κατά την προγραμματική περίοδο 2004-2006, σημαντικός χρόνος και πόροι αναλώθηκαν στην απόκτηση τεχνογνωσίας για την αξιοποίηση των πόρων, η οποία κρίνεται σκόπιμο να αξιοποιηθεί και στη νέα προγραμματική περίοδο. Σημαντική επίσης είναι και η επαρκής και κατάλληλη στελέχωση των φορέων ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις υλοποίησης και διαχείρισης.
- Οι διαδικασίες ένταξης, παρακολούθησης και ελέγχου ήταν σχετικά πολύπλοκες, σε βάρος της αποτελεσματικότητας. Στη νέα προγραμματική περίοδο επιχειρείται η απλοποίηση των διαδικασιών, ώστε να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα και έγκαιρη απορρόφηση των πόρων.

2.4. ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η συνολική αναπτυξιακή στρατηγική της Κύπρου για την περίοδο 2007 – 2013 περιλαμβάνεται στο *Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης 2007 – 2013* στο οποίο καθορίζονται οι μεσοπρόθεσμοι στρατηγικοί στόχοι καθώς και τα μέσα/πόροι που θα διατεθούν για την επίτευξή τους.

Κεντρική επιδίωξη του Στρατηγικού σχεδίου Ανάπτυξης είναι η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη σε πλαίσια κοινωνικής συνοχής. Η αναπτυξιακή προσπάθεια εστιάζεται στην ανάδειξη της Κύπρου ως γέφυρας οικονομικής συνεργασίας μεταξύ της Ε.Ε και των χωρών της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής ως διεθνούς και περιφερειακού επενδυτικού και επιχειρηματικού κέντρου παροχής υπηρεσιών και παραγωγής προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Στην επιδίωξη αυτή συμβάλλει το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ), το οποίο περιλαμβάνει το τμήμα της αναπτυξιακής στρατηγικής που θα συγχρηματοδοτηθεί από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής για την Προγραμματική Περίοδο 2007–2013, μέσω του γενικού στρατηγικού του στόχου που είναι η επίτευξη πραγματικής σύγκλισης με την Ε.Ε μέσω υψηλών ρυθμών βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης που θα προέλθει από την επίτευξη τριών επιμέρους αλληλένδετων ειδικών στρατηγικών στόχων που είναι:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας
- Πλήρης και ποιοτική απασχόληση και εμπέδωση της κοινωνικής συνοχής

- Προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης

Το ΕΣΠΑ εξειδικεύτηκε σε πλήρη συνάφεια με τους στόχους που τέθηκαν στο *Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης (ΕΠΜ)*, το οποίο έχει χρονικό ορίζοντα εφαρμογής την περίοδο 2005 – 2008. Στο ΕΠΜ αποτυπώνεται το σύνολο των διαρθρωτικών μέτρων και θεσμικών μεταρρυθμίσεων για την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν στην Αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας, ενώ τον Οκτώβριο του 2006 υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή η πρώτη σχετική Έκθεση Προόδου.

Με βάση την τελευταία έκθεση αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης για τη Στρατηγική της Λισσαβόνας η πρόοδος υλοποίησης του κατά το 2006 κρίθηκε ως πολύ θετική. Η Επιτροπή επισημαίνει τα δυνατά σημεία του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης τα οποία περιλαμβάνουν την πρόοδο στο πεδίο της δημοσιονομικής εξυγίανσης, την εισαγωγή ενός περιεκτικού συστήματος έρευνας και καινοτομίας καθώς και τη διατήρηση των καλών επιδόσεων στην απασχόληση που υποστηρίζονται από ένα ευρύ φάσμα ενεργών μέτρων για την απασχόληση.

Αντίθετα, η Επιτροπή υποδεικνύει δύο σημεία που παρουσιάζουν αδυναμίες και χρήζουν άμεσου χειρισμού: η αντιμετώπιση των προβλημάτων λόγω της γήρανσης του πληθυσμού όπου τα σχετικά μέτρα δεν παρουσιάζουν πρόοδο καθώς και η περαιτέρω αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης για τους νέους. Ειδικότερα, οι συστάσεις της Επιτροπής είναι οι ακόλουθες:

- Λήψη μέτρων για τη μεταρρύθμιση των συστημάτων σύνταξης και υγείας με στόχο τη βελτίωση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών.
- Ενδυνάμωση της δια βίου μάθησης και αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης και κατάρτισης των νέων μέσω κυρίως της επιτάχυνσης των μεταρρυθμίσεων στα συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και του συστήματος μαθητείας.

Τέλος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτρέπει τις κυπριακές αρχές όπως επικεντρωθούν στην προώθηση μέτρων για ενθάρρυνση του επιχειρηματικού κεφαλαίου υψηλού κινδύνου (*venturecapital*) καθώς και στη βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου για προώθηση του ανταγωνισμού στον τομέα των επαγγελματικών υπηρεσιών.

Τον Απρίλιο του 2011 η Κυπριακή Δημοκρατία υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της Κύπρου «*Europe 2020 Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*» το οποίο περιλαμβάνει την εθνική στρατηγική και τους ποιοτικούς και ποσοτικούς στόχους που τίθενται, προκειμένου η χώρα να συμμορφωθεί με το ευρωπαϊκό πλαίσιο της πολιτικής και να συμβάλει στην επίτευξη των ευρωπαϊκών ποσοτικών στόχων για την Στρατηγική Ευρώπη 2020. Το Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της Κύπρου ενσωματώνει τις δράσεις που υιοθετεί η Κύπρος στο πλαίσιο του Συμφώνου του Ευρώ (*EuroPlusPact*) περιλαμβάνοντας μέτρα για την ενίσχυση της

ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης, τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και την χρηματοοικονομική σταθερότητα στην οικονομία της χώρας.

Το Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα (ΕΜΠ) υιοθετεί μία στρατηγική η οποία εντάσσεται στην ευρύτερη Στρατηγική για την Ευρώπη 2020 για Έξυπνη, Βιώσιμη και Χωρίς Αποκλεισμούς ανάπτυξη μέσω της αντιμετώπισης των μακροοικονομικών αλλά κυρίως των διαρθρωτικών προκλήσεων της χώρας, σε τομείς, όπως οι υποδομές, οι ανάγκες ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας, η ενίσχυση του παραγωγικού περιβάλλοντος και η ανάγκη στροφής προς την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλότερης προστιθέμενης αξίας καθώς και, δημιουργία αναβαθμισμένων θέσεων εργασίας για την απορρόφηση των υψηλά προσοντούχων αποφοίτων.

Η συνέργια του Επιχειρησιακού Προγράμματος με τη στρατηγική και τους στόχους του ΕΜΠ παρουσιάζεται στην ενότητα 2.9.3.

2.5 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

2.5.1. Στρατηγικός Στόχος

Στα πλαίσια του ευρύτερου στρατηγικού πλαισίου που καθορίστηκε στο ΕΣΠΑ, ο Στρατηγικός Στόχος του Προγράμματος είναι:

**Η ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Ο Στρατηγικός Στόχος του Προγράμματος επιδιώκει την αντιμετώπιση των αναπτυξιακών αδυναμιών, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας σε πλαίσια αειφόρου ανάπτυξης, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνέχιση της οικονομικής ανάπτυξης, την επίτευξη των στόχων της Αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας και της νέας Στρατηγικής για την Ευρώπη 2020, καθώς και την υλοποίηση της κυρίαρχης επιδίωξης του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς για επίτευξη πραγματικής σύγκλισης με την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω υψηλών ρυθμών βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης. Η στρατηγική στόχευση της Κύπρου επικεντρώνεται στην ενίσχυση της ποιοτικής διάστασης της ανταγωνιστικότητας, με τη διεύρυνση και ενδυνάμωση των δραστηριοτήτων υψηλής προστιθέμενης αξίας, κυρίως τεχνολογικής έντασης και έντασης γνώσης, με την παράλληλη βελτίωση της σχέσης τιμής/κόστους, μέσω της ενδυνάμωσης της παραγωγικότητας και της συγκράτησης του ρυθμού αύξησης του κόστους των συντελεστών παραγωγής. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας θα γίνει σε πλαίσια αειφόρου ανάπτυξης, ένταξη δηλαδή της περιβαλλοντικής πτυχής σε όλους τους τομείς οικονομικής ανάπτυξης.

Για την επίτευξη του Στρατηγικού Στόχου οι παρεμβάσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος θα υλοποιηθούν σε συμπληρωματικότητα με παρεμβάσεις οι οποίες θα συγχρηματοδοτηθούν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή», καθώς και από το Πρόγραμμα Αγροτική Ανάπτυξη 2007-2013, όσον αφορά τις παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν σε περιοχές της Υπαιθρου.

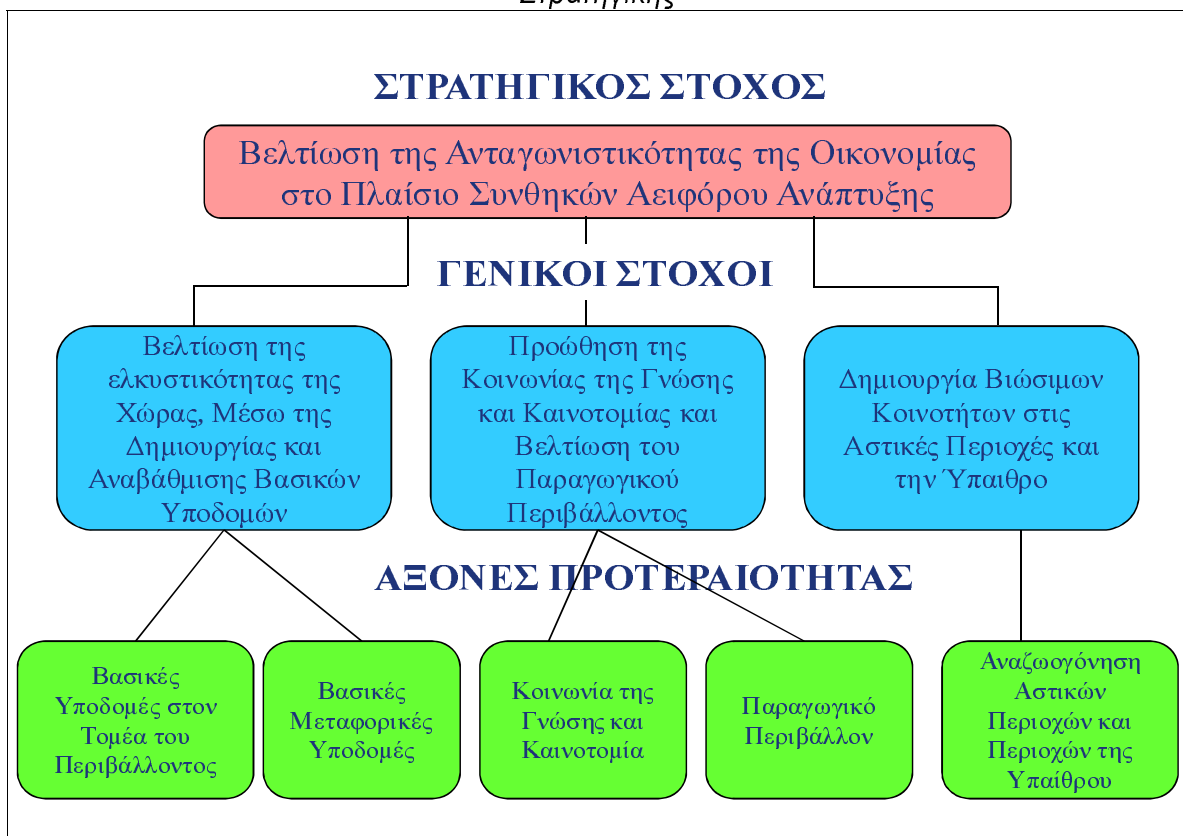
2.5.2. Γενικοί Στόχοι

Ο Στρατηγικός Στόχος του Επιχειρησιακού Προγράμματος θα επιτευχθεί μέσω τριών αλληλένδετων Γενικών Στόχων που είναι:

- Βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας, μέσω της δημιουργίας και αναβάθμισης βασικών υποδομών.
- Προώθηση της κοινωνίας της γνώσης και καινοτομίας και βελτίωση του παραγωγικού περιβάλλοντος.
- Δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων στις αστικές περιοχές και την ύπαιθρο.

Το περίγραμμα της στρατηγικής και η σύνδεση των Στόχων φαίνεται στο **Διάγραμμα 2.1.** πιο κάτω.

Διάγραμμα 2.1: Περίγραμμα
Στρατηγικής

Πιο κάτω αναλύονται οι Γενικοί Στόχοι της Στρατηγικής ιεραρχημένοι σύμφωνα με τη χρηματοδοτική τους βαρύτητα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

Μια από τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και απασχόληση είναι η ύπαρξη σύγχρονων και αποδοτικών υποδομών (μεταφορικών, περιβαλλοντικών, ενεργειακών). Η σημαντική απόκλιση σε σχέση με τους μέσους όρους της ΕΕ στους τομείς διαχείρισης των στερεών και υγρών αποβλήτων, σε συνδυασμό με την ανελαστική υποχρέωση της Κύπρου για συμμόρφωση με τις σχετικές οδηγίες της ΕΕ, η οποία θα πρέπει να έχει εκπληρωθεί μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου, απαιτεί ιδιαίτερα σημαντικές επενδύσεις για την έγκαιρη δημιουργία και λειτουργία των αναγκαίων υποδομών, οι οποίες θα συμβάλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη. Σημαντική είναι επίσης και η αντιμετώπιση των ελλείψεων στο υδατικό ισοζύγιο μέσα από την διαμόρφωση και υλοποίηση ορθολογικής υδατικής πολιτικής.

Παράλληλα, η πλήρης εξάρτηση των μεταφορών από τις οδικές μεταφορές επιβάλλει την δημιουργία ενός σύγχρονου και ασφαλούς οδικού δικτύου και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διασυνδέσεων των μεγάλων αστικών κέντρων με τους αερολιμένες και λιμένες της χώρας. Η επέκταση και η αναβάθμιση της λιμενικής υποδομής αποτελεί σημαντικό παράγοντα για αύξηση των δυνατοτήτων πρόσβασης στις αγορές της ΕΕ και για να καταστεί δυνατή η αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της Κύπρου ώστε να ενισχυθεί ο ρόλος που διαδραματίζει η Κύπρος ως η πύλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Επίσης, η αξιοποίηση του Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης Διευρωπαϊκών Διαδρομών Ανατολικής Μεσογείου (Ελλάδας – Κύπρου – Ιταλίας – Μάλτας – Σλοβενίας), το οποίο εκπονείται με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θα συμβάλει στην ανάπτυξη των κρίσιμων συνδέσεων και την υλοποίηση σχετικών έργων ενώ ταυτόχρονα θέτει τις βάσεις για περαιτέρω ανάπτυξη των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών και μελλοντικές συνεργασίες μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών στο εν λόγω πεδίο.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Για την επίτευξη αυτού του γενικού στόχου είναι αναγκαία η ενδυνάμωση του συνόλου των παραγωγικών τομέων της οικονομίας, αξιοποιώντας τόσο τις ευκαιρίες που προσφέρονται στα πλαίσια της οικονομίας της γνώσης, όσο και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα.

Η βελτίωση της συνολικής ανταγωνιστικότητας της οικονομίας προϋποθέτει την ενίσχυση του συστήματος Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης και τη σύνδεσή του με την παραγωγική βάση, με στόχο τη μακροπρόθεσμη βελτίωση του παραγωγικού περιβάλλοντος. Η σημαντική αύξηση των δημοσίων δαπανών για την έρευνα είναι προϋπόθεση, με έμφαση στην αναβάθμιση των υφιστάμενων και τη δημιουργία νέων ερευνητικών υποδομών, συμπεριλαμβανομένης και της προσέλκυσης διεθνών φορέων έρευνας, παράλληλα με την αναγκαία ενδυνάμωση των δεσμών μεταξύ της επιχειρηματικής και της ερευνητικής/ακαδημαϊκής κοινότητας μέσω της παροχής κατάλληλων κινήτρων στις επιχειρήσεις καθώς και την ενδυνάμωση της παραγωγής και διάχυσης της καινοτομίας ιδιαίτερα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Απαραίτητη είναι και η στροφή των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών προς την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας, η οποία μπορεί να επέλθει με την ενίσχυση και τον εκσυγχρονισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, παράλληλα με την υποστήριξη και ενθάρρυνση της συνεργασίας επιχειρήσεων.

Παράλληλα είναι αναγκαία η αύξηση των ευκαιριών για σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και η ενδυνάμωση των ήδη παρεχόμενων σπουδών από τα Πανεπιστήμια της χώρας σε συνδυασμό με την βελτίωση των ευκαιριών για την δια βίου εκπαίδευση.

Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών για την επίτευξη της ψηφιακής σύγκλισης με προτεραιότητα στην αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών από τον δημόσιο τομέα, θα συμβάλει στην επίτευξη του στρατηγικού στόχου για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του συνόλου των τομέων οικονομικής δραστηριότητας. Η αντιμετώπιση των ελλείψεων στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση αποτελεί τη βάση για ανάπτυξη άλλων ηλεκτρονικών υπηρεσιών και θα συμβάλει στη βελτίωση της αποδοτικότητας του δημοσίου, διευκολύνοντας μεταξύ άλλων και την ανάπτυξη των μικρών επιχειρήσεων.

Τέλος, η εξάρτηση της οικονομίας από το εισαγόμενο πετρέλαιο, οι σημαντικές δυσκολίες πρόσβασης σε βασικά διευρωπαϊκά ενεργειακά δίκτυα και οι αδυναμίες στη αποδοτικότητα του όλου ενεργειακού συστήματος, καθώς και οι πρόσθετες ανάγκες που δημιουργήθηκαν μετά την καταστροφή μεγάλου τμήματος της ηλεκτροπαραγωγικής ικανότητας της χώρας, απαιτούν σημαντικές επενδύσεις σε υποδομές, με έμφαση στην περαιτέρω παραγωγή και χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, συμβάλλοντας έτσι στην επίτευξη των στόχων του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, που προβλέπει τη σημαντική αύξηση της συνεισφοράς τους στο ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας. Η συμβολή του Επιχειρησιακού Προγράμματος στην επίτευξη των στόχων αυτών επιδιώκεται με την εφαρμογή καινοτόμων παρεμβάσεων στον τομέα της ενέργειας, οι οποίες θα αφορούν στην

αξιοποίηση των ιδιαίτερα σημαντικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας στη χρήση Ανανεώσιμων Πηγών.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΙΣ ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ

Ο τρίτος Γενικός Στόχος του Επιχειρησιακού Προγράμματος ενσωματώνει τη χωρική διάσταση, επιδιώκοντας τη βελτίωση της ελκυστικότητας των αστικών περιοχών ως περιοχών κατοικίας, εργασίας και ανάπτυξης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την επίτευξη μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας μέσα από την προώθηση αειφόρου ανάπτυξης στην ύπαιθρο.

Με την υιοθέτηση του στόχου αυτού επιδιώκεται η αντιμετώπιση των επιπτώσεων που έχουν το υποβαθμισμένο δομημένο περιβάλλον, η απουσία πολιτιστικών και κοινωνικών υποδομών και η ανεπάρκεια του συστήματος δημοσίων συγκοινωνιών για την ποιότητα ζωής των κατοίκων των πόλεων, καθώς και η αντιμετώπιση των φαινομένων συνεχούς μείωσης του πληθυσμού της υπαίθρου, στοιχείων που αναδείχθηκαν από την ανάλυση της κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης της χώρας.

Στο πλαίσιο των κατευθύνσεων της Ε.Ε για το ρόλο των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση και προκειμένου οι πόλεις της Κύπρου να λειτουργήσουν ως εν δυνάμει αναπτυξιακοί πόλοι για το σύνολο της κυπριακής οικονομίας, συμβάλλοντας παράλληλα στην επίτευξη των στόχων της Αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας, στοχεύεται η βελτίωση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, η βελτίωση και η διευκόλυνση της πρόσβασης σε υπηρεσίες και η παροχή των κατάλληλων υποδομών για την αναβάθμιση της πολιτιστικής δραστηριότητας. Στόχος είναι τα αστικά κέντρα να ενεργούν ως κέντρα οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας για την περιοχή τους.

Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής που υιοθετείται για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και τη δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων αποτελεί η προώθηση ενός σύγχρονου συστήματος μεταφορών, ιδιαίτερα όσον αφορά τις δημόσιες μεταφορές.

Για τη βελτίωση της ελκυστικότητας των περιοχών της υπαίθρου απαραίτητη προϋπόθεση είναι η διαφοροποίηση της οικονομικής τους βάσης, μέσα από την παροχή εναλλακτικών θέσεων εργασίας στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Άλλοι παράγοντες που συμβάλουν στην βελτίωση της ελκυστικότητας των περιοχών της υπαίθρου, είναι η βελτίωση της προσπελασιμότητας, η αναζωογόνηση του δομημένου περιβάλλοντος και η δημιουργία υποδομών που συμβάλουν στην διεύρυνση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και η βελτίωση της πρόσβασης των κατοίκων σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος καθώς και κοινωνικές υπηρεσίες. Οι παρεμβάσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος στους τομείς αυτούς λειτουργούν συμπληρωματικά προς παρεμβάσεις οι οποίες υλοποιούνται είτε

στο πλαίσιο του κρατικού προϋπολογισμού, είτε από τον ιδιωτικό τομέα (π.χ. επέκταση ευρυζωνικών δικτύων). Η περαιτέρω αναβάθμιση επίσης των συνδετήριων οδικών αξόνων μεταξύ αστικών και περιοχών της υπαίθρου θα συμβάλει στην άμβλυνση των προβλημάτων προσβασιμότητας ιδιαίτερα των κατοίκων των ορεινών περιοχών, μέσω συμπληρωματικών παρεμβάσεων οι οποίες υλοποιούνται με εθνική χρηματοδότηση. Η στρατηγική η οποία θα ακολουθηθεί για τις περιοχές της υπαίθρου αποτελεί συνέχιση και ολοκλήρωση της στρατηγικής του Προγράμματος του Στόχου 2, 2004-2006. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια και λόγω της μικρής χρονικής διάρκειας της περιόδου 2004-2006 προκύπτει η ανάγκη για συνέχιση μικρού αριθμού παρεμβάσεων για αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος σε περιοχές που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ανάγκη, σε πλήρη συμπληρωματικότητα και συνοχή με τις παρεμβάσεις που θα συγχρηματοδοτηθούν στα πλαίσια του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης.

2.5.3. Ποσοτικοποίηση των Στόχων

Η επίτευξη των γενικών στόχων μπορεί να αποτυπωθεί έμμεσα μέσα από μια σειρά ποσοτικοποιημένων δεικτών οι οποίοι παρουσιάζονται πιο κάτω σε επίπεδο στρατηγικής και οι οποίοι θα επιτρέπουν τη στρατηγική παρακολούθηση της υλοποίησης των παρεμβάσεων που θα χρηματοδοτηθούν από το Πρόγραμμα:

- **Απασχόληση/Θέσεις Εργασίας :** Ο δείκτης στόχος που τίθεται είναι οι *Άμεσες μικτές θέσεις εργασίας* δηλαδή οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται άμεσα από την εφαρμογή του Προγράμματος και δεν συνυπολογίζονται οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται ως αποτέλεσμα της έμμεσης ή πολλαπλασιαστικής επίδρασης της υλοποίησης των παρεμβάσεων. Επιπλέον, στις θέσεις αυτές *δεν υπολογίζονται οι μετακινήσεις* ανάμεσα στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, τα αποτελέσματα «νεκρού φορτίου», μετατόπισης και εκτόπισης (*deadweight displacement and crowding-out effects*).
- **Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη - Καινοτομία :** Ο δείκτης-στόχος που τίθεται είναι η αύξηση στις συνολικές δαπάνες για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ όπως έχει καθοριστεί στο *Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα Ευρώπη 2020*.
- **Αειφόρος Ανάπτυξη – Περιβάλλον:** Καθορίζονται τρεις δείκτες- στόχοι: **α)** συνολικός εξυπηρετούμενος πληθυσμός από Χώρους Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων που θα δημιουργηθούν και **β)** αύξηση του ποσοστού των μετακινήσεων που πραγματοποιούνται με δημόσια μέσα μεταφοράς, που θα προκύψει από την υλοποίηση των παρεμβάσεων για ενίσχυση των βιώσιμων δημόσιων μεταφορών παράλληλα με την υλοποίηση και άλλων παρεμβάσεων που θα χρηματοδοτηθούν από εθνικούς πόρους της Κύπρου και **γ)** αύξηση συνεισφοράς ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό ισοζύγιο.

- **Ενίσχυση των Επιχειρήσεων:** Ο δείκτης στόχος που τίθεται είναι η δημιουργία νέων επιχειρήσεων από την εφαρμογή του Προγράμματος.

Πίνακας 2.1: Ποσοτικοποιημένοι Στόχοι

Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	Τιμή Βάσης	Τιμή Στόχος	Πηγή
Δημιουργία Άμεσων Μεικτών θέσεων Εργασίας	Αριθμός	-	1.500	Αναθεωρημένος στόχος με βάση την αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης του Ε.Π. «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα»
Δαπάνη για Έρευνα και Ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ	%	0,37%	0,50%	EUROSTAT (2004), Αναθεωρημένος στόχος με βάση το Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα Ευρώπη 2020
Εξυπηρετούμενος πληθυσμός από Χώρους Υγειονομικής Ταφής	Πλήθος κατοίκων	26,6%	100%	Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Υπουργείο Εσωτερικών
Αύξηση του ποσοστού των μετακινήσεων μέσω του Συστήματος Δημοσίων Μεταφορών	%	2,00%	10,00 %	Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων. Στόχος με βάση το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης
Συνεισφορά Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στη συνολική κατανάλωση ενέργειας	%	4,5%	9%	Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού
Νέες Επιχειρήσεις που δημιουργούνται στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών	Αριθμός	-	360	Υπουργείο Εμπορίου Βιομηχανίας και Τουρισμού, Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως

Επίσης, στα πλαίσια του Προγράμματος θα παρακολουθούνται κάποιοι δείκτες συγκυρίας (contextindicators), οι οποίοι αποτυπώνουν την υφιστάμενη κατάσταση, δεδομένου όμως ότι

επηρεάζονται και από παράγοντες εκτός του Προγράμματος, δεν στοχοθετούνται. Οι δείκτες συγκυρίας παρουσιάζονται στο **Παράρτημα 3**.

2.6 ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΞΟΝΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

Οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν για επίτευξη του στρατηγικού και των γενικών στόχων του Προγράμματος ομαδοποιούνται και ιεραρχούνται στους ακόλουθους επτά (7) Άξονες Προτεραιότητας:

- **Βασικές υποδομές στον τομέα του περιβάλλοντος**
- **Βασικές μεταφορικές υποδομές**
- **Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία**
- **Παραγωγικό περιβάλλον**
- **Αναζωογόνηση αστικών περιοχών και περιοχών της υπαίθρου**
- **Τεχνική Βοήθεια του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης**
- **Τεχνική Βοήθεια του Ταμείου Συνοχής**

Η επιλογή και ο προσδιορισμός των ειδικών στόχων των Αξόνων Προτεραιότητας αποτυπώνει ένα «μίγμα πολιτικής», το οποίο στηρίχτηκε στα συμπεράσματα από την κοινωνικοοικονομική ανάλυση και στο εθνικό και κοινοτικό στρατηγικό πλαίσιο, καθώς και στην ενδιάμεση αξιολόγηση που ολοκληρώθηκε το 2012. Πιο συγκεκριμένα η επιλογή των Αξόνων Προτεραιότητας και των ειδικών στόχων τους τεκμηριώνεται από τα εξής:

- Την εσωτερική συνοχή της στρατηγικής, η οποία καταδεικνύεται στην των Εκ των Προτέρων Αξιολόγηση, τα συμπεράσματα της οποίας παρουσιάζονται στο **Κεφαλαίο 3** (Ολόκληρη έκθεση της *Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης*, η οποία διενεργήθηκε από ανεξαρτήτους Αξιολογητές συνοδεύει το Πρόγραμμα ως ξεχωριστό έγγραφο).
- Την απόλυτη συνάφεια του περιεχομένου των Αξόνων Προτεραιότητας με το *ΕΣΠΑ*, τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές και το *Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων*, η οποία παρουσιάζεται στην **ενότητα 2.9** του παρόντος κεφαλαίου.

Στη **ενότητα 2.7** πιο κάτω αναλύεται επίσης η θεματική, χωρική και χρηματοδοτική συγκέντρωση των πόρων του Προγράμματος.

Οι ειδικοί στόχοι των Αξόνων Προτεραιότητας και η διασύνδεση τους με τους Γενικούς Στόχους του Προγράμματος επεξηγούνται συνοπτικά πιο κάτω (λεπτομερής ανάλυση των Αξόνων Προτεραιότητας παρουσιάζεται στο **Κεφαλαίο 4**):

- **Άξονας Προτεραιότητας: Βασικές Υποδομές στον Τομέα του Περιβάλλοντος**

Κεντρικός στόχος του Άξονα Προτεραιότητας είναι η *Ορθολογική διαχείριση αποβλήτων*, ο οποίος και συμβάλει στο πρώτο Γενικό Στόχο του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μέσω δύο αλληλένδετων Ειδικών Στόχων που είναι:

- Συμβολή στην εναρμόνιση της Κύπρου με το κοινοτικό κεκτημένο στον τομέα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων
- Συμβολή στη διαχείριση των υγρών αποβλήτων και των υδάτινων πόρων

Στα πλαίσια του Άξονα Προτεραιότητας οι παρεμβάσεις για βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας στον τομέα του περιβάλλοντος θα επικεντρωθούν σε υποδομές απαραίτητες για τη διασφάλιση της ορθολογικής διαχείρισης των περιβαλλοντικών πόρων, με έμφαση στη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων, ενώ θα προωθηθούν και δράσεις για την ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων.

Ο Άξονας συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της Κοινοτικής Στρατηγικής Κατευθυντήριας Γραμμής: «Για να καταστεί η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της Ελκυστικότεροι Τόποι για Επενδύσεις και Απασχόληση». Το σύνολο των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας εντάσσονται στη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ που αφορά στις «Υποδομές Περιβάλλοντος, Μεταφορών και Ενέργειας».¹⁷

• Άξονας Προτεραιότητας: Βασικές Μεταφορικές Υποδομές

Κεντρικός στόχος του Άξονα Προτεραιότητας είναι η *Βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας μέσω της δημιουργίας και αναβάθμισης βασικών μεταφορικών υποδομών*, ο οποίος και συμβάλει στο πρώτο Γενικό Στόχο του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μέσω δύο αλληλένδετων Ειδικών Στόχων που είναι:

- Επέκταση / Αναβάθμιση λιμενικών υποδομών
- Επέκταση / Αναβάθμιση οδικών υποδομών

Οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας θα συμβάλουν στη βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας μέσω της δημιουργίας ή/και αναβάθμισης των βασικών υποδομών στον τομέα των Μεταφορών. Για την επίτευξη του στόχου αυτού οι επενδύσεις σε υποδομές μεταφορών (οδικών και λιμενικών) θα επικεντρωθούν σε παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων προσβασιμότητας που συνδέονται με τη μεγάλη απόσταση της Κύπρου από το κέντρο βάρους των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων της ΕΕ και τη μείωση του κόστους συναλλαγών.

Ο Άξονας συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της Κοινοτικής Στρατηγικής Κατευθυντήριας Γραμμής: «Για να καταστεί η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της Ελκυστικότεροι Τόποι για

¹⁷ Στην παρούσα ενότητα γίνεται συνοπτική αναφορά στην συνάφεια /σύνδεση του κάθε Άξονα Προτεραιότητας με τις *Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές* (ΚΣΚΓ) και το ΕΣΠΑ. Η πλήρης ανάλυση της συνάφειας της στρατηγικής του Προγράμματος με τις ΚΣΚΓ και το ΕΣΠΑ περιλαμβάνεται στην **Ενότητα 2.8**

Επενδύσεις και Απασχόληση». Το σύνολο των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας εντάσσονται στη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ που αφορά στις «Υποδομές Περιβάλλοντος, Μεταφορών και Ενέργειας».

• **Άξονας Προτεραιότητας: Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία**

Κεντρικός στόχος του Άξονα Προτεραιότητας είναι η *Προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης και της Καινοτομίας*, ο οποίος συμβάλει στο δεύτερο Γενικό Στόχο του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μέσω τεσσάρων αλληλένδετων Ειδικών Στόχων που είναι:

- Ενίσχυση της Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης και διευκόλυνση της Καινοτομίας
- Διάχυση της χρήσης των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών
- Ενίσχυση των υποδομών δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Καινοτόμες παρεμβάσεις για αύξηση της συνεισφοράς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό ισοζύγιο.

Στα πλαίσια του Άξονα Προτεραιότητας επιδιώκεται η προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης και της καινοτομίας και πιο συγκεκριμένα αποσκοπεί:

- Στη δημιουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος για την προώθηση της καινοτομίας, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης, το οποίο θα συμβάλλει στη διασύνδεση των ερευνητικών κέντρων με τις επιχειρήσεις για την ανάπτυξη, διάχυση και υιοθέτηση καινοτομιών στην παραγωγή.
- Στην προώθηση της χρησιμοποίησης των Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ), ούτως ώστε να δημιουργηθούν οι αναγκαίες συνθήκες για αξιοποίηση των ευκαιριών που προσφέρονται από την παγκόσμια οικονομία της γνώσης, με έμφαση στη χρησιμοποίηση των ΤΠΕ για αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών από το Δημόσιο Τομέα και την τοπική αυτοδιοίκηση. Οι παρεμβάσεις θα επικεντρωθούν στην προώθηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Στη διεύρυνση των δυνατοτήτων πρόσβασης και ενίσχυση των υποδομών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπου και διαπιστώνεται υστέρηση της χώρας σε σχέση με τα μέσα επίπεδα της ΕΕ.

- Στην προώθηση καινοτόμων παρεμβάσεων οι οποίες αποσκοπούν στη μείωση της εξάρτησης από το πετρέλαιο και την περαιτέρω αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), καθώς και στην ασφάλεια και αξιοπιστία του συστήματος διαχείρισης της ενέργειας

Ο Άξονας συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της Κοινοτικής Στρατηγικής Κατευθυντήριας Γραμμής: «Βελτίωση των Γνώσεων και της Καινοτομίας με Στόχο την Ανάπτυξη» καθώς και την Κοινοτική Στρατηγική Κατευθυντήρια Γραμμή «Περισσότερες και Καλύτερες Θέσεις Εργασίας». Το σύνολο των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας εντάσσονται στη

θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ που αφορά τη *Κοινωνία της Γνώσης και Προώθηση ΕΤΑ και Καινοτομίας*. Η προώθηση καινοτόμων παρεμβάσεων που αποσκοπούν στη μείωση της εξάρτησης από το πετρέλαιο και την περαιτέρω αξιοποίηση των ΑΠΕ λειτουργούν συμπληρωματικά προς τις παρεμβάσεις του πρώτου άξονα προτεραιότητας για την εξυπηρέτηση της θεματικής προτεραιότητας του ΕΣΠΑ που αφορά στις «Υποδομές Περιβάλλοντος, Μεταφορών και Ενέργειας»

• **Άξονας Προτεραιότητας: Παραγωγικό Περιβάλλον**

Κεντρικός στόχος του Άξονα Προτεραιότητας είναι η *Βελτίωση του Παραγωγικού Περιβάλλοντος*, ο οποίος συμβάλει στο δεύτερο Γενικό Στόχο του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μέσω δύο αλληλένδετων Ειδικών Στόχων που είναι:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των τομέων της μεταποίησης και των υπηρεσιών
- Στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Στα πλαίσια του Άξονα Προτεραιότητας επιδιώκεται η συμβολή στη βελτίωση του παραγωγικού περιβάλλοντος και η διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης.

Οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας στοχεύουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιμέρους τομέων και κλάδων παραγωγής, στην παροχή υπηρεσιών στήριξης στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και διευκόλυνσης της χρηματοδότησης τους, στην περαιτέρω ανάπτυξη των επιχειρήσεων από στοχευμένες ομάδες πληθυσμού που παρουσιάζουν συγκριτικά χαμηλή επιχειρηματικότητα. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκεται η υποστήριξη και ενθάρρυνση της ανάπτυξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και της συνεργασίας μεταξύ τους.

Στο τομέα των υπηρεσιών πρωταρχικός στόχος είναι η προώθηση υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία, καθώς και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού, μέσω του εμπλουτισμού και της διαφοροποίησης του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, με την ανάδειξη ειδικών μορφών τουρισμού και την αναβάθμιση της υφιστάμενης τουριστικής υποδομής.

Ο Άξονας συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της Κοινοτικής Στρατηγικής Κατευθυντήριας Γραμμής: «Βελτίωση των Γνώσεων και της Καινοτομίας με Στόχο την Ανάπτυξη». Οι δράσεις του Άξονα Προτεραιότητας εντάσσονται στη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ «Ενίσχυση της Παραγωγικής Βάσης της Οικονομίας και τη Στήριξη των Επιχειρήσεων».

- **Άξονας Προτεραιότητας: Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαίθρου**

Κεντρικός στόχος του Άξονα Προτεραιότητας είναι η *Δημιουργία Βιώσιμων Κοινοτήτων στις Αστικές Περιοχές και τις Περιοχές της Υπαίθρου* και ο οποίος αποτελεί το τρίτο Γενικό Στόχο του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μέσω πέντε αλληλένδετων Ειδικών Στόχων οι οποίοι θα εστιαστούν χωρικά (α) στις αστικές περιοχές και (β) στις περιοχές της Υπαίθρου, με έμφαση στα ορεινά/μειονεκτικά τμήματα.

Οι Ειδικόί Στόχοι οι οποίοι αφορούν τις αστικές περιοχές είναι:

- Αναζωογόνηση του αστικού περιβάλλοντος
- Η ανάδειξη πολιτιστικών πόρων και η δημιουργία πολιτιστικών και κοινωνικών υποδομών.
- Η δημιουργία βιώσιμου συστήματος μεταφορών

Παράλληλα, οι Ειδικόί Στόχοι για τις περιοχές της υπαίθρου είναι:

- Διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης
- Ανάπτυξη ορεινών περιοχών

Ο Άξονας Προτεραιότητας περιλαμβάνει δράσεις οι οποίες αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και στη δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων σε αστικές περιοχές. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μέσα από ενοποιημένες παρεμβάσεις στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον που θα υλοποιηθούν σε επιλεγμένες περιοχές με σκοπό την αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών κέντρων ή άλλων αστικών περιοχών με ειδικά προβλήματα αλλά και μέσα από οριζόντιες παρεμβάσεις σε τομείς όπως ο πολιτισμός και οι δημόσιες μεταφορές.

Η αναζωογόνηση του αστικού περιβάλλοντος προϋποθέτει την επίλυση των κοινών προβλημάτων που αυτές παρουσιάζουν, όπως προβλήματα προσβασιμότητας, υποβαθμισμένα αστικά κέντρα, κλπ, αλλά και την ενίσχυση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που σχετίζονται με την ιδιαίτερη δυναμική κάθε πόλης σε επιμέρους τομείς της οικονομίας (τουρισμός, πολιτισμός, εκπαίδευση). Οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν θα πρέπει να είναι στοχευμένες, επιδιώκοντας την χωρική συγκέντρωση των πόρων σε επιλεγμένες ζώνες, ούτως ώστε να αναδειχθεί η κοινοτική προστιθέμενη αξία, να καταστεί «ορατή» η παρέμβαση και να δημιουργηθούν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Σημαντικό ρόλο στην βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αστικές περιοχές έχει και η ανάπτυξη των δημόσιων μεταφορών, η οποία συμβάλει σημαντικά και στην βελτίωση του περιβάλλοντος.

Για τις περιοχές της υπαίθρου, οι παρεμβάσεις για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής θα αποσκοπούν στη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας με απώτερο στόχο τη διατήρηση του πληθυσμού σε αυτές. Η περαιτέρω αναβάθμιση των συνδετήριων οδικών αξόνων μεταξύ αστικών και περιοχών της υπαίθρου, η οποία επιδιώκεται μέσω παρεμβάσεων που

χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους θα συμβάλει στην άμβλυνση των προβλημάτων προσβασιμότητας ιδιαίτερα των κατοίκων των ορεινών περιοχών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η υλοποίηση των παρεμβάσεων, του Επιχειρησιακού Προγράμματος, που αποσκοπούν στη διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης των περιοχών της υπαίθρου με στόχο τη μείωση της εξάρτησης των περιοχών αυτών από τον πρωτογενή τομέα και τη δημιουργία εναλλακτικών εισοδημάτων και ευκαιριών απασχόλησης στους κατοίκους τους. Επιπρόσθετα, στις ορεινές περιοχές, στην προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας ζωής, διατήρησης του πληθυσμού και προσέλκυσης του τουρισμού θα συμβάλει η βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος και η ανάπτυξη της πολιτιστικής δομής.

Ο Άξονας συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της χωρικής διάστασης των Κοινοτικών Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Πολιτική Συνοχής. Οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας βρίσκονται σε συνέπεια με τη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ «Δημιουργία Βιώσιμων Κοινοτήτων», εξυπηρετώντας σε μεγάλο βαθμό τη χωρική διάσταση της στρατηγικής του ΕΣΠΑ.

- **Άξονας Προτεραιότητας: Τεχνική Βοήθεια του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης**

Ο Άξονας Προτεραιότητας αποσκοπεί στην παροχή τεχνικής υποστήριξης για την αποτελεσματική και αποδοτική διαχείριση και υλοποίηση των παρεμβάσεων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό θα παρασχεθεί τεχνική υποστήριξη η οποία περιλαμβάνει μεταξύ άλλων ενέργειες προπαρασκευής, διαχείρισης, παρακολούθησης, αξιολόγησης, δημοσιότητας και ελέγχου καθώς και παρεμβάσεις ενίσχυσης της διοικητικής ικανότητας φορέων διαχείρισης και υλοποίησης των παρεμβάσεων του Ταμείου.

- **Άξονας Προτεραιότητας: Τεχνική Βοήθεια του Ταμείου Συνοχής**

Ο Άξονας Προτεραιότητας αποσκοπεί στην παροχή τεχνικής υποστήριξης για την αποτελεσματική και αποδοτική διαχείριση και υλοποίηση των παρεμβάσεων του Ταμείου Συνοχής. Στο πλαίσιο αυτό θα παρασχεθεί τεχνική υποστήριξη η οποία περιλαμβάνει μεταξύ άλλων ενέργειες προπαρασκευής, διαχείρισης, παρακολούθησης, αξιολόγησης, δημοσιότητας και ελέγχου καθώς και παρεμβάσεις ενίσχυσης της διοικητικής ικανότητας φορέων διαχείρισης και υλοποίησης των παρεμβάσεων του Ταμείου.

2.7 ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Ο Πίνακας 2.2 που ακολουθεί παρουσιάζει την ενδεικτική κατανομή της Κοινοτικής Συνδρομής του Προγράμματος ανά κωδικό παρέμβασης.

Πίνακας 2.2 : Κατανομή ανά Κωδικό Παρέμβασης

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ (%)
Έρευνα & Τεχνολογική Ανάπτυξη, Καινοτομία και Επιχειρηματικότητα	108.823.000	22,1
1 Δραστηριότητες έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης σε Κέντρα Ερευνών	10.625.000	2,2
2 Υποδομές έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης	17.725.000	3,6
3 Μεταφορά τεχνογνωσίας και βελτιώσεις σε δίκτυα συνεργασίας που συνδέουν μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις με Πανεπιστήμια, κλπ	123.000	0,0
4 Συνδρομή στην Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη ειδικά σε ΜΜΕ	4.615.000	0,9
5 Προηγμένες υποστηρικτικές υπηρεσίες σε ομάδες επιχειρήσεων	2.805.000	0,6
8 Άλλες επενδύσεις σε Επιχειρήσεις	69.445.000	14,10
9 Άλλα μέτρα για την τόνωση της έρευνας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας των ΜΜΕ	3.485.000	0,7
Κοινωνία της Πληροφορίας	17.595.000	3,6
13 Υπηρεσίες για τον πολίτη	17.595.000	3,6
Μεταφορές	51.109.484	10,4
20 Αυτοκινητόδρομοι	31.934.484	6,5
23 Περιφερειακές - τοπικοί οδοί	1.275.000	0,3
30 Λιμένες	17.900.000	3,6
Ενέργεια	9.520.000	1,9
40 Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: ηλιακή	9.520.000	1,9
Προστασία του Περιβάλλοντος και Πρόληψη Κινδύνων	185.515.000	37,7
44 Διαχείριση οικιακών και βιομηχανικών αποβλήτων	61.745.000	12,5
46 Επεξεργασία νερού (λύματα)	79.305.000	16,1
50 Αποκατάσταση βιομηχανικών χώρων και μολυσμένης γής	15.045.000	3,1
52 Προώθηση καθαρών αστικών μεταφορών	29.720.000	6,0
Πολιτισμός	11.900.000	2,4
59 Ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών	11.900.000	2,4
Αστική και Αγροτική Αναζωογόνηση	78.721.354	16,0
61 Ολοκληρωμένα σχέδια για την αστική και αγροτική αναζωογόνηση	78.721.354	16,0
Βελτίωση του Ανθρώπινου Κεφαλαίου	145.000	0,0
74 Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας, ιδίως μέσω των μεταπτυχιακών σπουδών και της εκπαίδευσης ερευνητών και δραστηριότητες δικτύωσης μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων	145.000	0,0

Επενδύσεις σε Κοινωνικές Υποδομές		10.537.000	2,1
75	Υποδομές στον Τομέα της Εκπαίδευσης	10.537.000	2,1
Τεχνική Βοήθεια		18.500.000	3,8
85	Προετοιμασία, εφαρμογή, παρακολούθηση και επιθεώρηση	14.000.000	2,8
86	Αξιολόγηση	4.500.000	1,0
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ		492.665.838	100

Η ενδεικτική ανάλυση της κοινοτικής συνδρομής στο Πρόγραμμα ανά κατηγορία, σύμφωνα με το Άρθρο 11 και το Παράρτημα II (Μέρος Β) του Κανονισμού (ΕΚ) 1828/2006 της Επιτροπής παρουσιάζεται στο **Παράρτημα 2**.

2.8 ΘΕΜΑΤΙΚΗ, ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Όπως διαφαίνεται από τη μέχρι τώρα ανάλυση της στρατηγικής του Προγράμματος οι περιορισμένοι χρηματοδοτικοί πόροι των Ταμείων θα επικεντρωθούν σε σχετικά μικρό αριθμό θεματικών παρεμβάσεων. Οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στα πλαίσια των πέντε βασικών Αξόνων Προτεραιότητας θα λειτουργούν συμπληρωματικά και σε συνέργεια, ώστε να έχουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Στόχος επίσης είναι να προωθηθεί στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό η συμπληρωματικότητα με τις παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν από άλλα προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται τόσο από του πόρους της Πολιτικής Συνοχής όσο και στα πλαίσια άλλων πολιτικών της Ένωσης καθώς και παρεμβάσεις που χρηματοδοτούνται αμιγώς από εθνικούς πόρους. Ειδικότερα η θεματική, χωρική και χρηματοδοτική επικέντρωση των πόρων αναλύεται πιο κάτω ανά Στόχο / Ταμείο.

Ταμείο Συνοχής – Στόχος Σύγκλισης

Όσο αφορά το Ταμείο Συνοχής πρώτη προτεραιότητα αποτέλεσε ο **τομέας του περιβάλλοντος** με τη κατανομή περίπου **75%** των πόρων. Η σχετικά μεγάλη επικέντρωση των πόρων του Ταμείου Συνοχής στο περιβάλλον δικαιολογείται απόλυτα από τις τεράστιες ανάγκες που υπάρχουν σε υποδομές στον τομέα, ιδιαίτερα όσον αφορά την κάλυψη ανελαστικών υποχρεώσεων για την εναρμόνιση της Κύπρου με το *κοινοτικό κεκτημένο*. Ιδιαίτερη προτεραιότητα αποτελεί η διαχείριση των στερεών απορριμμάτων και υγρών αποβλήτων. Θα υλοποιηθεί μικρός αριθμός έργων εκ των οποίων τρία χαρακτηρίζονται Μεγάλα Έργα (Major Projects). Πρόσθετοι εθνικοί πόροι θα χρηματοδοτήσουν έργα στους τομείς του περιβάλλοντος, τόσο για την κάλυψη των ανελαστικών υποχρεώσεων της χώρας

έναντι του κοινοτικού κεκτημένου, όσο και γενικότερα για την κάλυψη των αναγκών της στον τομέα.

Στο **τομέα των μεταφορών** κατανέμεται το υπόλοιπο των πόρων του Ταμείου Συνοχής (περίπου **25%**) και θα επικεντρωθεί σε πολύ μικρό αριθμό έργων για συμπλήρωση των Διευρωπαϊκών Δικτύων και τον εκσυγχρονισμό των λιμενικών υποδομών. Έργα στον τομέα των μεταφορών θα χρηματοδοτηθούν και από πόρους του κρατικού προϋπολογισμού για την μεγαλύτερη κάλυψη των αναγκών της χώρας, ιδιαίτερα στον τομέα των αυτοκινητόδρομων και των περιφερειακών – τοπικών οδών.

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) – Στόχος Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης

Οι παρεμβάσεις κάτω από τους ειδικούς στόχους των Αξόνων Προτεραιότητας συγκεντρώνονται κατά κύριο λόγο στις τρεις Προτεραιότητες του Στόχου «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση», με επίκεντρο την καινοτομία και κοινωνία της γνώσης όπως αυτοί αναφέρονται στο Άρθρο 5 του Κανονισμού 1080/2006. **Η καινοτομία ιδιαίτερα η έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, καθώς και η επιχειρηματικότητα** (ενδεικτικά εκτιμάται ότι περίπου το 49 % των πόρων του ΕΤΠΑ θα αξιοποιηθεί για τους τομείς αυτούς) αποτελούν πρώτη θεματική προτεραιότητα για αξιοποίηση των πόρων του ΕΤΠΑ. Αυτό υπαγορεύεται από την αναγκαιότητα υιοθέτησης μιας σειράς παρεμβάσεων διαρθρωτικού χαρακτήρα για την άρση/μετριασμό των αδυναμιών που παρουσιάζει η Κύπρος με στόχο τη μεγιστοποίηση της αξιοποίησης των ευκαιριών που διαμορφώνει κυρίως η ένταξη στην Ε.Ε, ενώ στους τομείς αυτούς έχουν τεθεί και βασικοί στόχοι του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης. Εκτός των προαναφερθέντων θεματικών προτεραιοτήτων, στα πλαίσια των προνοιών των Άρθρων 8 και 10 του Κανονισμού 1080/2006 θα προωθηθεί η **ενίσχυση του ρόλου των αστικών κέντρων** και η **διαφοροποίηση της οικονομίας των περιοχών της υπαίθρου** ώστε να αντιμετωπιστούν οι ιδιαίτερες αδυναμίες στις εν λόγω περιοχές και να διασφαλισθεί η χωρική διάσταση της Πολιτικής Συνοχής.

Λόγω επίσης των ιδιαίτερων συνθηκών της Κύπρου, όπως αυτές έχουν αναφερθεί στα πλαίσια της κοινωνικοοικονομικής ανάλυσης στο **Κεφάλαιο 1** και στα συμπεράσματα στην **ενότητα 2.2** πιο πάνω, δικαιολογείται και η **χρήση της ρήτρας ελαστικότητας**, η οποία περιλαμβάνεται στο προαναφερόμενο Άρθρο 4 του Κανονισμού 1080/2006, για χρηματοδότηση των Προτεραιοτήτων του Στόχου «Σύγκλισης», όπως αυτοί περιγράφονται στο Άρθρο 4 του εν λόγω Κανονισμού.

Όσον αφορά την **χωρική συγκέντρωση** των πόρων, όπως έχει προαναφερθεί, ο Άξονας Προτεραιότητας *Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαίθρου*, στον οποίο θα κατευθυνθεί περίπου το 51% των πόρων του ΕΤΠΑ, θα είναι χωρικά εστιασμένος. Στις

τέσσερις αστικές περιοχές (ανάλυση γίνεται στην **ενότητα 4.5**), οι οποίες έχουν επιλεγεί χωρικά για να γίνουν παρεμβάσεις, η θεματική επικέντρωση θα αφορά τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, την ανάπτυξη πολιτιστικών και κοινωνικών υπηρεσιών και την προώθηση δημόσιων μεταφορών. Παράλληλα, όσον αφορά τις περιοχές της υπαίθρου οι παρεμβάσεις εστιάζονται θεματικά στη διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης και στη αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος για βελτίωση της ελκυστικότητας τους. Όσον αφορά τις παρεμβάσεις βελτίωσης του δομημένου περιβάλλοντος και της πολιτιστικής δομής θα επικεντρωθούν χωρικά στις ορεινές περιοχές.

2.9 ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΜΕ ΤΟ ΕΣΠΑ, ΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΜ

Η στρατηγική του Επιχειρησιακού Προγράμματος, περιλαμβανομένων του Στρατηγικού Στόχου, των Γενικών Στόχων, καθώς και η επιλογή των Αξόνων Προτεραιότητας, βρίσκεται σε πλήρη συνέπεια τόσο με τις εθνικές πολιτικές όσο και με τις πολιτικές της ΕΕ.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η συνάφεια της Στρατηγικής με το *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013*, τις *Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική Συνοχής (ΚΣΚΓ)*, καθώς και η ουσιαστική συμβολή του ΕΠ στην επίτευξη των στόχων του *Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης*.

2.9.1 Συνάφεια της Στρατηγικής του Προγράμματος με το ΕΣΠΑ

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 έχει ως γενικό στρατηγικό στόχο *την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης με την ΕΕ μέσω υψηλών ρυθμών βιώσιμης ανάπτυξης*, ο οποίος θα επιτευχθεί μέσα από τρεις επιμέρους στόχους:

- Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας
- Προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης
- Πλήρης και ποιοτική απασχόληση και εμπέδωση συνθηκών κοινωνικής συνοχής.

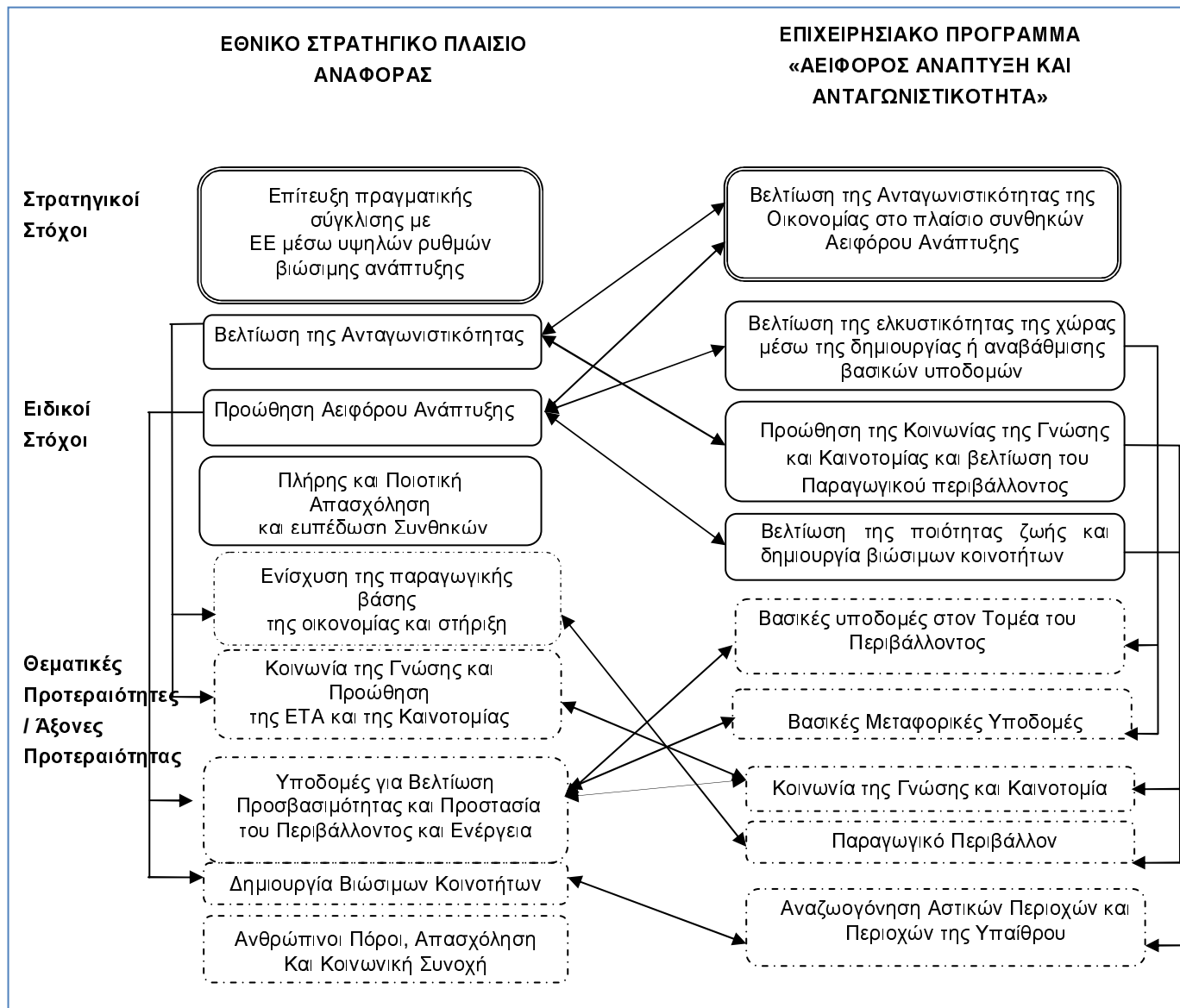
Για την επίτευξη των στόχων αυτών το ΕΣΠΑ υιοθετεί πέντε θεματικές προτεραιότητες:

- Ενίσχυση της Παραγωγικής Βάσης της Οικονομίας και Στήριξη των Επιχειρήσεων
- Κοινωνία της Γνώσης και Προώθηση της ΕΤΑ και της Καινοτομίας
- Υποδομές Περιβάλλοντος, Μεταφορών και Ενέργειας
- Δημιουργία Βιώσιμων Κοινοτήτων
- Ανθρώπινοι Πόροι, Απασχόληση, Κοινωνική Συνοχή

Το **Διάγραμμα 2.2.** που ακολουθεί παρουσιάζει τη συμβατότητα των στόχων και των θεματικών προτεραιοτήτων του ΕΣΠΑ με τους γενικούς στόχους και του Άξονες

Προτεραιότητας του Προγράμματος, όπως αυτοί παρουσιάστηκαν συνοπτικά στην προηγούμενη ενότητα.

Διάγραμμα 2.2: Συμβατότητα του Προγράμματος με το ΕΣΠΑ

Οι Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος «Βασικές Υποδομές στον Τομέα του Περιβάλλοντος» και «Βασικές Μεταφορικές Υποδομές» εξυπηρετούν το στόχο «Βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας μέσω της δημιουργίας ή αναβάθμισης βασικών υποδομών». Οι παρεμβάσεις των δύο αυτών Αξόνων εντάσσονται στη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ «Υποδομές για βελτίωση προσβασιμότητας, προστασία του περιβάλλοντος και ενέργεια»,

εξυπηρετώντας την επίτευξη του δεύτερου στόχου του ΕΣΠΑ που αφορά στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Οι Άξονες Προτεραιότητας «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία» και «Παραγωγικό Περιβάλλον» εξυπηρετούν το δεύτερο Ειδικό Στόχο του Προγράμματος ο οποίος αφορά στην «Προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης και Καινοτομίας και βελτίωση του παραγωγικού περιβάλλοντος». Ο Άξονας Προτεραιότητας «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία» εντάσσεται στη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ που αφορά στην «Κοινωνία της Γνώσης και Προώθηση της Καινοτομίας» εξυπηρετώντας τον Ειδικό Στόχο του ΕΣΠΑ «Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας». Τμήμα των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας που αφορά στην εφαρμογή καινοτόμων παρεμβάσεων στον τομέα της Ενέργειας, εντάσσονται στη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ «Υποδομές για βελτίωση προσβασιμότητας, προστασία του περιβάλλοντος και ενέργεια», εξυπηρετώντας και το στόχο του ΕΣΠΑ που αφορά στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Αντίστοιχα, ο Άξονας Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον» εντάσσεται στην πρώτη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ «Ενίσχυση της Παραγωγικής Βάσης της Οικονομίας και στήριξη των επιχειρήσεων», εξυπηρετώντας, επίσης, το γενικό στόχο του ΕΣΠΑ για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Ο Άξονας Προτεραιότητας «Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαίθρου» του Προγράμματος εξυπηρετεί τον Ειδικό Στόχο για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και τη δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων. Οι παρεμβάσεις του Άξονα αυτού εξειδικεύουν την τέταρτη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ για τη «Δημιουργία Βιώσιμων Κοινοτήτων» και εντάσσονται στον ειδικό του στόχο για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.

2.9.2 Συνάφεια με τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές (ΚΣΚΓ) για την Πολιτική της Συνοχής

Οι ΚΣΚΓ περιλαμβάνουν το πλαίσιο των προτεραιοτήτων για την χρηματοδότηση παρεμβάσεων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, με στόχο η Πολιτική Συνοχής να καταστεί βασικό μέσο στην υλοποίηση των στόχων της Αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Οι ΚΣΚΓ παρέχουν στα Κράτη Μέλη ενδεικτικές κοινοτικές προτεραιότητες ως ακολούθως:

- Κατευθυντήρια Γραμμή 1: Να καταστεί η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της Ελκυστικότερος Τόπος Επενδύσεων και Εργασίας.
- Κατευθυντήρια Γραμμή 2: Βελτίωση των Γνώσεων και της Καινοτομίας με Στόχο την Ανάπτυξη.
- Κατευθυντήρια Γραμμή 3: Περισσότερες και Καλύτερες Θέσεις Εργασίας.

Το Πρόγραμμα διαμορφώθηκε στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς και διατηρεί την ισχυρή συνάφεια των προτεραιοτήτων του με τη στρατηγική που απορρέει από τις ΚΣΚΓ. Ειδικότερα, η συνάφεια της αναπτυξιακής στρατηγικής του Επιχειρησιακού Προγράμματος με τις ΚΣΚΓ παρουσιάζεται στο **Παράρτημα 5**.

Η πρώτη Κοινοτική Στρατηγική Κατευθυντήρια Γραμμή *«Να καταστεί η Ευρώπη και οι περιφέρειες της ελκυστικότερος τόπος επενδύσεων και εργασίας»* εξυπηρετείται από παρεμβάσεις τεσσάρων Αξόνων Προτεραιότητας του ΕΠ:

- Άξονας Προτεραιότητας «Βασικές Υποδομές στον Τομέα του Περιβάλλοντος» αφορά στην εναρμόνιση της χώρας με την κοινοτική νομοθεσία που σχετίζεται με τη διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων. Υπό το πρίσμα αυτό η συνάφεια του Άξονα Προτεραιότητας είναι ισχυρή με την κατεύθυνση της ενίσχυσης των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη.
- Ο Άξονας Προτεραιότητας «Βασικές Μεταφορικές Υποδομές» συμβάλλει στην αύξηση των δυνατοτήτων των εμπορικών συναλλαγών, στη βελτίωση της διακίνησης προσώπων και αγαθών και στην αναβάθμιση της σύνδεσης της χώρας με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών, με την υλοποίηση παρεμβάσεων αναβάθμισης οδικών και λιμενικών υποδομών της χώρας, παρουσιάζοντας ισχυρή συνάφεια με την κατεύθυνση της επέκτασης των μεταφορικών υποδομών.
- Έμμεση συνέργια διαπιστώνεται μεταξύ της πρώτης κατευθυντήριας γραμμής και δύο ακόμα Αξόνων Προτεραιότητας. Ειδικότερα, τμήμα των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον» θα συμβάλει στην αντιμετώπιση του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών ενεργειακών πηγών, στο βαθμό που περιληφθεί σε αυτές η παροχή κινήτρων προς επιχειρήσεις για την ενσωμάτωση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην παραγωγική τους διαδικασία. Συνέργια διαπιστώνεται επίσης μεταξύ της κατευθυντήριας γραμμής και του Άξονα Προτεραιότητας «Κοινωνία της Γνώσης και προώθηση της ΕΤΑ και της Καινοτομίας» ο οποίος περιλαμβάνει την εφαρμογή καινοτόμων παρεμβάσεων στον τομέα της ενέργειας, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών πηγών ενέργειας στην Ευρώπη και στην αύξηση το ποσοστού ενέργειας που παράγεται μέσω ΑΠΕ.

Η δεύτερη Κοινοτική Στρατηγική Κατευθυντήρια Γραμμή *«Βελτίωση των Γνώσεων και της Καινοτομίας με Στόχο την Ανάπτυξη»* εξυπηρετείται, άμεσα ή έμμεσα, από δύο Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος. Ειδικότερα:

- Στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία» θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις με στόχους την ενίσχυση της Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΤΑ) και τη διευκόλυνση της Καινοτομίας, τη διάχυση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και την ενίσχυση των υποδομών παραγωγής

γνώσης. Οι παρεμβάσεις αυτές περιλαμβάνουν την ανάπτυξη υποδομών ΕΤΑ που βρίσκονται σε άμεση συνάφεια με την κατεύθυνση της αύξησης και βελτίωσης των επενδύσεων σε ΕΤΑ, τη διάχυση της χρήσης ΤΠΕ σε άμεση αντιστοίχιση με την κατεύθυνση της προώθησης της Κοινωνίας των Πληροφοριών για όλους, καθώς και μέτρα ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών κέντρων και τόνωσης της καινοτομίας στις επιχειρήσεις τα οποία συμβάλλουν έμμεσα στην κατεύθυνση της διευκόλυνσης της καινοτομίας και προώθησης της επιχειρηματικότητας.

- Οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον» που αφορούν στη δημιουργία νέων χρηματοπιστωτικών εργαλείων για Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις παρουσιάζουν ισχυρή συνάφεια με την κατεύθυνση της βελτίωσης της πρόσβασης των επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση. Οι ενισχύσεις επιχειρήσεων μέσω του ίδιου Άξονα θα συμβάλλουν στην διευκόλυνση της καινοτομίας και την προώθηση της επιχειρηματικότητας, δεδομένου ότι στόχος των παρεμβάσεων αυτών είναι, μεταξύ άλλων, η δημιουργία νέων και βιώσιμων μικρών επιχειρήσεων με την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και καινοτομιών, καθώς και των δυνατοτήτων της τεχνολογίας για την ανάπτυξη, παραγωγή και εμπορία νέων προϊόντων και υπηρεσιών.

Η τρίτη Στρατηγική Κοινοτική Κατευθυντήρια Γραμμή, που αφορά «Περισσότερες και Καλύτερες Θέσεις Εργασίας» εξυπηρετείται κυρίως από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή, 2007-2013» το οποίο θα υλοποιηθεί σε συμπληρωματικότητα με το παρόν Πρόγραμμα. Παρόλα αυτά και ορισμένες παρεμβάσεις του παρόντος Προγράμματος συμβάλλουν στην επίτευξη των επιμέρους κατευθύνσεων αυτής της Κοινοτικής Κατευθυντήριας Γραμμής και ειδικότερα:

- Άμεση συνέργια καταγράφεται μεταξύ των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία» που αφορούν στην ενίσχυση υποδομών για την παραγωγή γνώσης με την κατεύθυνση της αύξησης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και της ειδίκευσης. Έμμεση είναι η συνέργια των παρεμβάσεων ενίσχυσης επιχειρήσεων μέσω του Άξονα Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον» με την κατεύθυνση της προσέλκυσης και διατήρησης περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας και του εκσυγχρονισμού των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, καθώς και των παρεχόμενων κινήτρων για εγκατάσταση επιχειρήσεων σε περιοχές της υπαίθρου μέσω του Άξονα Προτεραιότητας «Αναζωογόνηση αστικών περιοχών και περιοχών υπαίθρου» με την ίδια κατεύθυνση.

Όπως έχει προαναφερθεί, η περιφερειακή διάσταση της πολιτικής της συνοχής ενσωματώνεται στις παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας «Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαίθρου», στο πλαίσιο των οποίων εξυπηρετούνται και οι δύο επιμέρους κατευθύνσεις για τη συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση και η ενίσχυση της οικονομικής διαφοροποίησης των αγροτικών περιοχών. Επιπλέον, θα χρηματοδοτηθούν και παρεμβάσεις οι οποίες αποσκοπούν στην αναδιάρθρωση της

οικονομικής βάσης στις περιοχές της υπαίθρου, ιδιαίτερα μέσω της ενίσχυσης ειδικών μορφών τουρισμού σε αυτές.

Η συμβολή του Προγράμματος στην Πολιτική της Λισσαβόνας σε όρους χρηματοδοτικής προσπάθειας (Earmarking)

Η χρηματοδοτική συμβολή του Προγράμματος, ιδιαίτερα των πόρων του ΕΤΠΑ, στις προτεραιότητες της ΕΕ για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (Στρατηγική της Λισσαβόνας) είναι σημαντική. Ειδικότερα πιο κάτω παρουσιάζεται η ποσοστιαία ενδεικτική κατανομή των πόρων του Προγράμματος που συμβάλουν στην πολιτική της Λισσαβόνας.

Πίνακας 2.3: Ενδεικτική Ποσοστιαία Κατανομή των Πόρων του Προγράμματος στη Στρατηγική της Λισσαβόνας

ΚΩΔΙΚΟΣ	Κοινοτική Συνεισφορά (€)	Ποσοστό του Προγράμματος
Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη, Καινοτομία και Επιχειρηματικότητα	108.823.000	22,1
1 Δραστηριότητες Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης σε Κέντρα Ερευνών	10.625.000	2,2
2 Υποδομές Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης	17.725.000	3,6
3 Μεταφορά Τεχνογνωσίας και βελτιώσεις σε δίκτυα συνεργασίας που συνδέουν μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις με Πανεπιστήμια κτλ.	123.000	0,0
4 Συνδρομή στην Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη ειδικά σε ΜΜΕ	4.615.000	0,9
5 Προηγμένες επιστημονικές υπηρεσίες σε ομάδες επιχειρήσεων	2.805.000	0,6
8 Άλλες επενδύσεις σε επιχειρήσεις	69.445.000	14,1
9 Άλλα μέτρα για την τόνωση της έρευνας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας των ΜΜΕ	3.485.000	0,7
Κοινωνία της Πληροφορίας	17.595.000	3,6
13 Υπηρεσίες για τον Πολίτη	17.595.000	3,6
Μεταφορές	49.834.484	10,1
20 Αυτοκινητόδρομοι	31.934.484	6,5
30 Λιμάνια	17.900.000	3,6
Ενέργεια	9.520.000	1,9
40 Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας: ηλιακή	9.520.000	1,9
Προστασία του Περιβάλλοντος και Πρόληψη Κινδύνων	44.765.000	9,1
50 Αποκατάσταση βιομηχανικών χώρων και μολυσμένης γης	15.045.000	3,1
52 Προώθηση καθαρών αστικών μεταφορών	29.720.000	6,0
Βελτίωση του Ανθρώπινου Κεφαλαίου	145.000	0,0

74	Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας, ιδίως μέσω των μεταπτυχιακών σπουδών και της εκπαίδευσης ερευνητών και δραστηριότητες δικτύωσης μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων	145.000	0,0
Επενδύσεις σε Κοινωνικές Υποδομές		10.537.000	2,1
75	Υποδομές στον Τομέα της Εκπαίδευσης	10.537.000	2,1
Σύνολο Κοινοτικής Συνεισφοράς κατηγοριών που συμβάλουν στη Στρατηγική της Λισσαβόνας		241.219.484	49,0

Υποσημείωση: Σημειώνεται ότι, οι κατηγορίες οι οποίες παρουσιάζονται στον **Πίνακα 2.2** είναι σύμφωνα με το Παράρτημα IV του Κανονισμού 1083/2006. Παρόλ'αυτα λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες, όπως αυτές καθορίστηκαν στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης της Κύπρου και σύμφωνα με το Άρθρο 9.3 του προαναφερόμενου Κανονισμού ("Με σκοπό να διασφαλιστεί ότι λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες εθνικές συνθήκες, καθώς και οι προτεραιότητες που προσδιορίζονται στο εθνικό πρόγραμμα μεταρρύθμισης, η Επιτροπή και έκαστο των ενδιαφερόμενων κρατών μελών δύναται να αποφασίζει τη συμπλήρωση, με ενδεδειγμένο τρόπο, του καταλόγου των κατηγοριών του Παραρτήματος IV ") δύο επιπρόσθετες κατηγορίες έχουν περιληφθεί, ειδικότερα **Κωδικός 75 - Υποδομές Εκπαίδευσης** και **Κωδικός 50 - Αποκατάσταση βιομηχανικών χώρων και μολυσμένης γης**.

2.9.3 Συμβολή στην επίτευξη των στόχων του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης για τη Στρατηγική της Λισσαβόνας και για την Στρατηγική "Ευρώπη 2020"

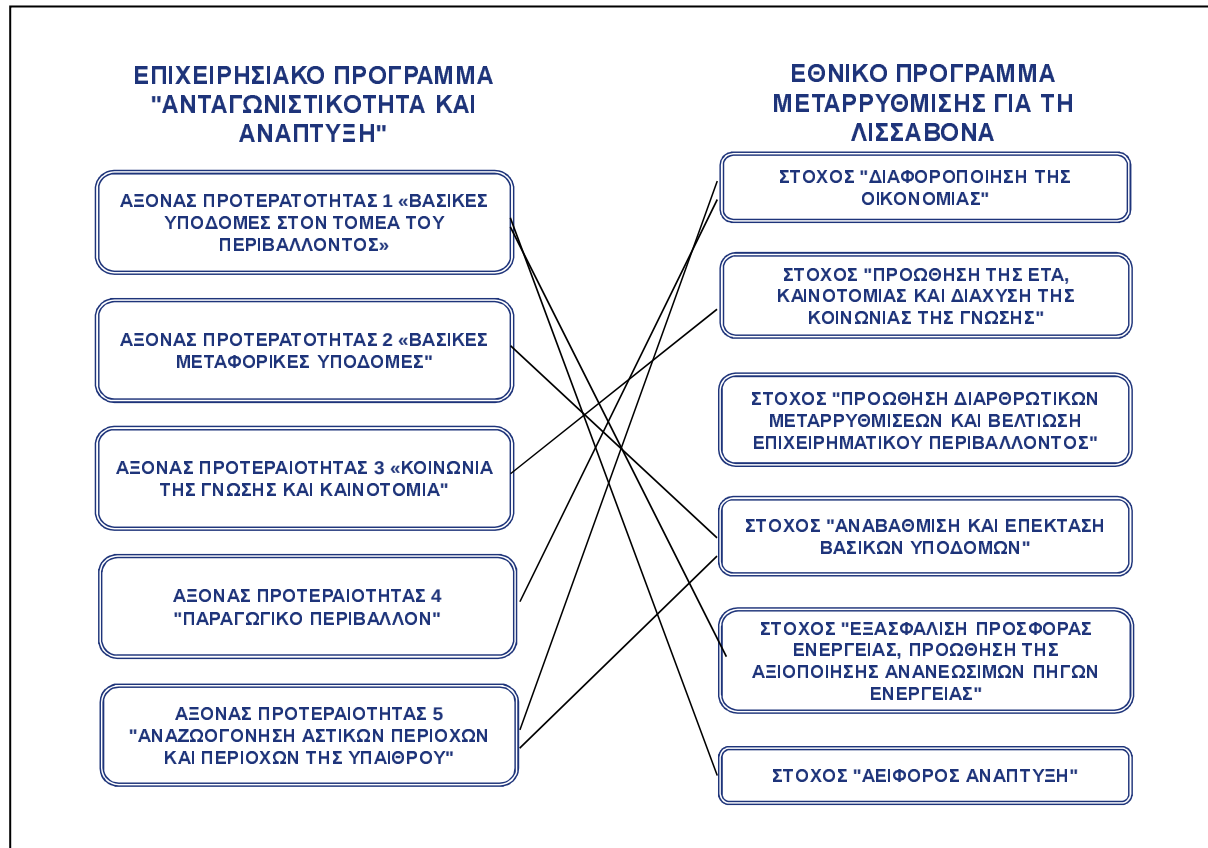
Οι Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας αποσκοπούν στην ενίσχυση της συνεκτικότητας των μέτρων που περιλαμβάνονται στα Εθνικά Προγράμματα Μεταρρύθμισης των Κρατών Μελών. Στην Αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας, η οποία συμφωνήθηκε τον Φεβρουάριο του 2005, προσδιορίζονται τρεις γενικές ενότητες στόχων:

- Δημιουργία ενός ελκυστικότερου περιβάλλοντος για επενδύσεις και εργασία.
- Ενίσχυση της ανάπτυξης μέσω της γνώσης και των καινοτομιών.
- Δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας.

Οι πιο πάνω στόχοι αναλύονται στις Ενιαίες Κατευθυντήριες Γραμμές και αποτυπώνονται, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στο κάθε Κράτος Μέλος, στο εκάστοτε Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης (ΕΠΜ). Στην Κύπρο το ΕΠΜ ετοιμάστηκε από το Υπουργείο Οικονομικών σε στενή συνεργασία με το Γραφείο Προγραμματισμού και τα αρμόδια Υπουργεία και υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Οκτώβριο του 2005.

Στη συνέχεια στο **Διάγραμμα 2.3**, παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο οι Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων του ΕΠΜ.

Διάγραμμα 2.3.: Συνέργεια Επιχειρησιακού Προγράμματος και Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης

Όπως φαίνεται από το παραπάνω διάγραμμα οι Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος συμβάλλουν στους τέσσερις στόχους των μικροοικονομικών μεταρρυθμίσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης και ειδικότερα:

- Ο Άξονας Προτεραιότητας «Βασικές Υποδομές στον Τομέα του Περιβάλλοντος» συμβάλλει στο στόχο της «Αειφόρου Ανάπτυξης» στο πλαίσιο του οποίου το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης ενσωματώνει την πολιτική της χώρας στον τομέα της διαχείρισης αποβλήτων, θέτοντας ως προτεραιότητες τις, τη δημιουργία ή επέκταση της αναγκαίας υποδομής για τη διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων
- Ο Άξονας Προτεραιότητας «Βασικές Μεταφορικές Υποδομές» συμβάλλει στην επίτευξη του στόχου του ΕΠΜ για την αναβάθμιση και επέκταση των βασικών υποδομών, στα πλαίσια του οποίου επιδιώκεται τόσο η αναβάθμιση του δικτύου αυτοκινητόδρομων της χώρας και η αποσυμφόρηση των αστικών περιοχών, όσο και ο εκσυγχρονισμός της

λιμενικής υποδομής της χώρας προκειμένου αυτά να λειτουργήσουν ως πύλες εισόδου της Ευρώπης στην περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου.

- Ο Άξονας Προτεραιότητας «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία» συμβάλλει στην επίτευξη του στόχου του ΕΠΜ για την προώθηση της ΕΤΑ, της Καινοτομίας και τη Διάχυση της Κοινωνίας της Γνώσης, στο πλαίσιο του οποίου περιλαμβάνονται μέτρα για την ενίσχυση της επιστημονικής βάσης της χώρας, την ενίσχυση της συμμετοχής ιδιωτών σε δραστηριότητες ΕΤΑ και την ενίσχυση του ερευνητικού δυναμικού της χώρας καθώς και την προώθηση της εξοικονόμησης ενέργειας και των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας..
- Ο Άξονας Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον» συμβάλλει κυρίως στην επίτευξη του στόχου του ΕΠΜ για τη διαφοροποίηση της οικονομίας της χώρας μέσω της ενίσχυσης της παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, τις ενισχύσεις για τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας και τις ενισχύσεις για την ενίσχυση της παραγωγικής βάσης της οικονομίας.
- Ο Άξονας Προτεραιότητας «Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαίθρου» συμβάλλει κατά κύριο λόγο στην επίτευξη του στόχου του ΕΠΜ «Διαφοροποίηση της Οικονομίας» ως προς τις παρεμβάσεις που αποσκοπούν στη διαφοροποίηση και ενίσχυση της παραγωγικής βάσης των αστικών και των περιοχών της υπαίθρου, καθώς επίσης και στο στόχο του ΕΠΜ για την «Αναβάθμιση και Επέκταση των Βασικών Υποδομών» ως προς το σκέλος των παρεμβάσεων που αφορούν στην ενίσχυση του δημοσίου συστήματος μεταφορών (όπως αυτοί καθορίζονται στον Πίνακα 1.2. στο Κεφάλαιο 1) σε περιοχές της υπαίθρου.

Σύμφωνα με τους σχετικούς Κανονισμούς της ΕΕ για τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο για τη στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας, είναι απαραίτητη η μέγιστη δυνατή συνέργεια / συμπληρωματικότητα μεταξύ όλων των προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από τα Ταμεία αυτά.

Τον Απρίλιο του 2011, η Κυπριακή Δημοκρατία υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το αναθεωρημένο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα για τη Στρατηγική Ευρώπη 2020. Το Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα (ΕΜΠ) υιοθετεί μία στρατηγική η οποία εντάσσεται στην ευρύτερη Στρατηγική για την Ευρώπη 2020 για Έξυπνη, Βιώσιμη και Χωρίς Αποκλεισμούς ανάπτυξη μέσω της αντιμετώπισης των μακροοικονομικών αλλά κυρίως των διαρθρωτικών προκλήσεων της χώρας σε τομείς, όπως οι υποδομές, οι ανάγκες ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας, η ενίσχυση του παραγωγικού περιβάλλοντος και η ανάγκη στροφής προς την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλότερης προστιθέμενης αξίας καθώς και, δημιουργία αναβαθμισμένων θέσεων εργασίας για την απορρόφηση των υψηλά προσοντούχων αποφοίτων.

Η στρατηγική του Ε.Π. «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα 2007-2013» βρίσκεται σε συνέπεια με μία σειρά στόχους του ΕΠΜ.

Συγκεκριμένα ο στόχος του ΕΠ για τη βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας μέσω της δημιουργίας και αναβάθμισης βασικών υποδομών και ειδικότερα ο Άξονας Προτεραιότητας «Βασικές Υποδομές στον Τομέα του Περιβάλλοντος» στα πλαίσια του οποίου θα προωθηθούν παρεμβάσεις για την ολοκληρωμένη διαχείριση αποβλήτων βρίσκεται σε άμεση συνέπεια με την προτεραιότητα για το **Κλίμα, Ενέργεια και Κινητικότητα** του ΕΜΠ.

Ο στόχος του ΕΠ για την προώθηση της κοινωνίας της γνώσης και καινοτομίας και τη βελτίωση του παραγωγικού περιβάλλοντος που θα προωθηθεί μέσω των Αξόνων Προτεραιότητας «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία» και «Παραγωγικό Περιβάλλον» με παρεμβάσεις που αφορούν στην προώθηση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στις δραστηριότητες ΕΤΑ, την προώθηση της χρήσης ΤΠΕ, την ενίσχυση της παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και την ενίσχυση της παραγωγικής βάσης βρίσκεται σε συνέπεια με τις προτεραιότητες του ΕΜΠ για την **Καινοτομία** και την **Ψηφιακή Κοινωνία** καθώς και για την **Ανταγωνιστικότητα**.

Τέλος, ο τρίτος ειδικός στόχος του Επιχειρησιακού Προγράμματος για τη δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων στις αστικές περιοχές και την ύπαιθρο που θα προωθηθεί μέσω του Άξονα Προτεραιότητας «Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαιθρου», έχει έμμεση συνάφεια με πολλές προτεραιότητες του ΕΠΜ, λόγω της εδαφικής του διάστασης, εντούτοις κατά κύριο λόγο συμβάλλει στην προτεραιότητα του ΕΠΜ, **Ανταγωνιστικότητα**, μέσω των παρεμβάσεων του Άξονα για την παροχή κινήτρων για δημιουργία ΜΜΕ σε αγροτικές περιοχές. Επιπλέον, μέσω της ενίσχυσης του συστήματος δημόσιων μεταφορών και την αναβάθμιση του οδικού δικτύου στις αστικές περιοχές, οι παρεμβάσεις του εν λόγω Άξονα συμβάλλουν στην προτεραιότητα του ΕΜΠ **Κλίμα, Ενέργεια και Κινητικότητα**.

2.10. ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ Ε.Ε.

2.10.1 Πολιτική για την ισότητα των φύλων και την ισότητα των ευκαιριών

Η προώθηση της ισότητας των φύλων και ευκαιριών αποτελεί μια οριζόντια πολιτική της ΕΕ. Η προώθηση της ισότητας των φύλων απαιτεί παρεμβάσεις για την ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών, το ποσοστό ανεργίας των οποίων, αλλά και το ποσοστό συμμετοχής τους στο εργατικό δυναμικό είναι σαφώς διαφοροποιημένα με τα αντίστοιχα των

ανδρών (υψηλότερο και χαμηλότερο αντίστοιχα), την άρση των διαφορών στα επίπεδα αμοιβών, την ισότιμη συμμετοχή τους σε κέντρα λήψης αποφάσεων, την άρση περιορισμών για την πρόσβαση τους σε συγκεκριμένα επαγγέλματα κλπ.

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Απασχόλησης και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο προωθούν μια σειρά ενεργητικών και παθητικών μέτρων πολιτικής για την ενίσχυση της προώθησης των φύλων, οι οποίες ενσωματώνονται στο σχεδιασμό του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Απασχόληση, Ανθρώπινοι Πόροι και Κοινωνική Συνοχή» που υλοποιείται συμπληρωματικά με το παρόν Πρόγραμμα στο πλαίσιο της ενιαίας στρατηγικής και των στόχων του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς.

Η προώθηση της ισότητας των φύλων απαιτεί παρεμβάσεις για την ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών, τη συμφιλίωση της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, την άρση των διαφορών μεταξύ ανδρών και γυναικών στα επίπεδα αμοιβών, την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών σε κέντρα λήψης αποφάσεων, καθώς και την άρση περιορισμών για την πρόσβαση των γυναικών σε συγκεκριμένα επαγγέλματα.

Το Πρόγραμμα παρεμβαίνει άμεσα σε θέματα προώθησης της ισότητας των φύλων σε δύο σημαντικά πεδία πολιτικής που σχετίζονται άμεσα με την προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Ειδικότερα:

- Στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον» θα υλοποιηθεί δράση για τη «Στήριξη Επιχειρήσεων Γυναικών», η οποία αποτελεί συνέχεια αντίστοιχης παρέμβασης που υλοποιήθηκε κατά την προγραμματική περίοδο 2004-2006, με στόχο την ενίσχυση γυναικών προκειμένου να αναλάβουν επιχειρηματική δραστηριότητα δημιουργώντας νέες επιχειρηματικές μονάδες σε τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών.
- Στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας «Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαίθρου», προβλέπεται η ενίσχυση δράσεων στον τομέα του τουρισμού υπαίθρου, στο πλαίσιο των οποίων θα ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα για την ενίσχυση γυναικών που θα αναλάβουν επιχειρηματική δραστηριότητα σε επιλεγμένους τομείς, με στόχο τη διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης των περιοχών της υπαίθρου και τη δημιουργία εισοδήματος σε τομείς εκτός της γεωργίας.

Σημειώνεται ότι οι πιο πάνω δράσεις συνάδουν με τις προτεραιότητες του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότητα, 2007-2013.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων και ίσων ευκαιριών, η προώθηση της πλήρους και ισότιμης συμμετοχής των ατόμων με αναπηρίες στην κοινωνική και οικονομική ζωή αποτελεί βασική πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στα πλαίσια του Προγράμματος καταβάλλεται κάθε προσπάθεια ώστε να μην γίνονται διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρίες στην πρόσβαση σε έργα και δράσεις του Προγράμματος και στην δυνατότητα αξιοποίησης τους. Επιπρόσθετα στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή» προωθούνται ενεργητικές δράσεις για την ένταξη των ατόμων με αναπηρίες στην αγορά εργασίας και κατ' επέκταση την κοινωνική τους ενσωμάτωση.

Για την ενσωμάτωση αλλόγλωσσων μεταναστών, στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή» προωθούνται ειδικά προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας.

Στα πλαίσια της πρόληψης του κοινωνικού αποκλεισμού των παιδιών, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει δράσεις ενισχυτικής διδασκαλίας σε υποβαθμισμένες περιοχές, όπου μεταξύ άλλων, παρατηρείται ψηλό ποσοστό μη-υπηκόων της Κύπρου ή αλλόγλωσσων μαθητών. Οι δράσεις αυτές επιδιώκουν την ευρύτερη εισδοχή των μαθητών αυτών στο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου, τη μείωση της διαρροής τους από το εκπαιδευτικό σύστημα καθώς και τη βελτίωση των επιδόσεων τους.

2.10.2 Πολιτική για την αειφόρο ανάπτυξη

Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής μέριμνας αποτελεί καταστατική δέσμευση των πολιτικών για την ανάπτυξη, σύμφωνα με το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Με βάση αυτή τη θεμελιώδη επιλογή, ο Κανονισμός (ΕΚ) αρ. 1083/2006, αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση στην ενσωμάτωση της αειφορικής διάστασης στα προγράμματα και, σε συνδυασμό με τις γενικότερες εξελίξεις του ευρωπαϊκού κεκτημένου, προσανατολίζει τις αναπτυξιακές κατευθύνσεις προς περιβαλλοντικά συμβατούς τομείς και επιλογές.

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς της Κύπρου έχει υιοθετήσει πλήρως τις δεσμεύσεις της Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη¹⁸ και, περαιτέρω, έχει εξειδικεύσει τους τομείς που, βάσει των συνθηκών στην Κύπρο, μπορούν να αναπτυχθούν με βιώσιμο τρόπο. Συγχρόνως, ως προς τη διάσταση της αειφορίας που αναφέρεται στην προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος, στο ΕΣΠΑ εντοπίζονται τα ζητήματα που χρήζουν πρωταρχικής μέριμνας.

18. Σύμφωνα με τον ορισμό της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του 1987, **αειφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη** είναι «η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ανταποκριθούν στις δικές τους ανάγκες».

Το παρόν Πρόγραμμα ενσωματώνει την περιβαλλοντική διάσταση, τη δέσμευση για την αειφόρο ανάπτυξη, στον κεντρικό στρατηγικό του στόχο και εξειδικεύει τις δράσεις που πρέπει να αναληφθούν για την εκπλήρωση των περιβαλλοντικών στόχων και την προώθηση των σχετικών θεματικών προτεραιοτήτων του ΕΣΠΑ.

Η ενσωμάτωση της δέσμευσης για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Κυπριακής οικονομίας «στο πλαίσιο συνθηκών αειφόρου ανάπτυξης», όπως διατυπώνεται στο στρατηγικό στόχο του Προγράμματος, συνιστά άμεση αναγνώριση της αναγκαιότητας για τη διαρκή περιβαλλοντική μέριμνα· η εισαγωγή της συγκεκριμένης δέσμευσης στο θεμελιωδέστερο επίπεδο προσανατολισμού του Προγράμματος, αυτό του στρατηγικού στόχου, διασφαλίζει ότι η προστασία του περιβάλλοντος θα διαχυθεί αποτελεσματικά στους ειδικούς στόχους και Άξονες Προτεραιότητας.

Οι παρεμβάσεις που προβλέπονται ως τελικά εργαλεία επίτευξης του στρατηγικού στόχου, διακρίνονται από σημαντικό βαθμό ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Οι δράσεις αυτές προσανατολίζονται σε δύο κατευθύνσεις: την ενεργητική, πρωτογενή περιβαλλοντική προστασία και την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής μέριμνας στις αναπτυξιακές παρεμβάσεις.

Πρωτογενής περιβαλλοντική προστασία

Κατά τη διάγνωση των σημερινών συνθηκών, εντοπίστηκε μια σειρά περιβαλλοντικών ζητημάτων στα οποία οι επιδόσεις της Κύπρου χρήζουν βελτίωσης. Τα σημαντικότερα εξ' αυτών είναι η διαχείριση των στερεών αποβλήτων, η πίεση στο περιβάλλον από τις μεταφορές, η επεξεργασία και διάθεση των υγρών αποβλήτων και οι συνθήκες σε ορισμένες υποβαθμισμένες αστικές περιοχές και περιοχές της υπαίθρου.

Εστιάζοντας τις παρεμβάσεις στους τομείς που χρήζουν άμεσων επενδύσεων, το Πρόγραμμα κατευθύνει σημαντικά κονδύλια, στη διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων, καθώς και στην αποκατάσταση βιομηχανικών χώρων και μολυσμένης γης. Με την επιλογή αυτή, αμβλύνονται σημαντικά οι πιέσεις στο περιβάλλον και παράλληλα επιτυγχάνεται συμμόρφωση της χώρας με τις σχετικές απαιτήσεις του κοινοτικού δικαίου.

Οι πιέσεις αυτές δεν συνεπάγονται μόνο υποβάθμιση του περιβάλλοντος· επιδρούν επίσης στην ποιότητα ζωής των πολιτών και σε εξωστρεφείς τομείς της οικονομίας, όπως ο τουρισμός. Η επίλυση των σημερινών προβλημάτων, αναμένεται να άρει τις δυσμενείς αυτές επιδράσεις, καταλήγοντας σε ένα πολλαπλασιαστικά ωφέλιμο αποτέλεσμα.

Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής μέριμνας στις τομεακές δράσεις

Πέραν των άμεσων επενδύσεων στις υποδομές, με στόχο την προώθηση της πρωτογενούς, ενεργητικής περιβαλλοντικής προστασίας, οι περιβαλλοντικά συμβατές επιλογές του Προγράμματος σε μία σειρά τομεακών πρωτοβουλιών οδηγούν σε θετικά για το περιβάλλον αποτελέσματα. Ειδικότερα:

- Οι παρεμβάσεις για την αναδιάρθρωση του ενεργειακού μίγματος της χώρας σχεδιάζονται με περιβαλλοντικά επωφελή τρόπο. Η απεξάρτηση από το πετρέλαιο τμήματος της ενεργειακής παραγωγής πραγματοποιείται με τη στροφή σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, οι οποίες χαρακτηρίζονται από μηδενικές εκπομπές αέριων ρύπων.
- Οι επιλογές στο τομέα των μεταφορών περιλαμβάνουν την ενίσχυση των δημόσιων μεταφορών, δράση που αναμένεται να αμβλύνει σε σημαντικό βαθμό τις πιέσεις στο περιβάλλον που ασκούνται από τη σχεδόν αποκλειστική χρήση ιδιωτικών οχημάτων σήμερα.
- Οι παρεμβάσεις για την αναζωογόνηση αστικών περιοχών και περιοχών της υπαίθρου σχεδιάζονται με κύριο στόχο τη βελτίωση του περιβάλλοντος στις περιοχές αυτές. Με την άρση των – μικρών σε ένταση αλλά μεγάλων σε πλήθος – παραγόντων σημερινής υποβάθμισης του περιβάλλοντος στις περιοχές αυτές, αναμένεται ένα επωφελές για τις συνολικές περιβαλλοντικές επιδόσεις της χώρας αποτέλεσμα· παράλληλα, τίθενται οι βάσεις για την μελλοντική αξιοποίηση των περιοχών αυτών με βιώσιμο, περιβαλλοντικά συμβατό τρόπο.
- Οι κατευθύνσεις των επιλογών για την οικονομική ανάπτυξη χαρακτηρίζονται από αυξημένη περιβαλλοντική συμβατότητα. Ειδικότερα, σε συμμόρφωση και με τις εθνικές και κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές, αποφεύγεται η ενίσχυση τομέων και κλάδων με δραστηριότητες που υποβαθμίζουν το περιβάλλον, ενώ σημαντικό τμήμα των επενδύσεων στρέφεται προς την Κοινωνία της Γνώσης, όπως οι δαπάνες για την έρευνα και την καινοτομία, καθώς και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Το στοιχείο αυτό σε συνδυασμό με τη διαπίστωση ότι, τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η προστασία και η βιώσιμη διαχείριση των τοπικών περιβαλλοντικών πόρων συνδέεται άμεσα με το βαθμό συνοχής, συλλογικής δράσης και ευμάρειας των τοπικών κοινωνιών, αναμένεται να οδηγήσει σε αυξημένη περιβαλλοντική συνείδηση σε επίπεδο πολιτών και ομάδων. Με τον τρόπο αυτό η αειφόρος ανάπτυξη προωθείται, πέραν των άμεσων δράσεων της διοίκησης, και σε τοπικό, αποκεντρωμένο, επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ Ε.Π. ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

3.1 ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η Σύνοψη των πορισμάτων της εκ των προτέρων αξιολόγησης περιλαμβάνει αναφορά στα πλέον καίρια και σημαντικά ζητήματα που ανέκυψαν κατά την Εκ των Προτέρων (Ex-Ante) Αξιολόγηση του Προγράμματος και στις αντίστοιχες προτάσεις του Συμβούλου Αξιολόγησης για τροποποιήσεις/προσαρμογές και βελτιώσεις όπως εντοπίστηκαν και διατυπώθηκαν στο πλήρες κείμενο της Έκθεσης Αξιολόγησης.

3.1.1. Εισαγωγή: Διαδικασία Αξιολόγησης

Η Εκ των Προτέρων (ex-ante) Αξιολόγηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα 2007 – 2013» ανατέθηκε με βάση την 14/06/2006 Σύμβαση μεταξύ του Γραφείου Προγραμματισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας και της κοινοπραξίας των εταιρειών ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ Ε.Π.Ε. - ΟΜΑΣ Α.Ε. - RTDTalosLTD. Η εκπόνησή της ακολούθησε το πλαίσιο που προσδιορίζουν τόσο ο Κανονισμός περί Γενικών Διατάξεων για τα Διαρθρωτικά Ταμεία [(ΕΚ)1083/2006 του Συμβουλίου, άρθρα 47 και 48], όσο και το έγγραφο εργασίας της Επιτροπής για την Εκ των Προτέρων Αξιολόγηση της προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013.

Με βάση τόσο το παραπάνω θεσμικό πλαίσιο όσο και τη σύμβαση μεταξύ των δύο μερών, ο Σύμβουλος της Αξιολόγησης του Προγράμματος συνέβαλε στην τελική διαμόρφωση του Προγράμματος, σε συνεχή συνεργασία με την Αναθέτουσα Αρχή, αφού σε διάφορες φάσεις της διαδικασίας προγραμματισμού κλήθηκε να υποβάλει προτάσεις και κείμενα ή να εργαστεί επί κειμένων που διαμορφώνονταν από την αρχή προγραμματισμού με στόχο τη βελτίωση του προγραμματικού κειμένου και της επιχειρησιακής δυνατότητάς του.

Σε αυτή τη βάση και σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης υπήρξε συνεχής και εποικοδομητική συνεργασία του Αξιολογητή με τα αρμόδια στελέχη του Γραφείου Προγραμματισμού και τους λοιπούς εμπλεκόμενους φορείς της Κύπρου.

Κατά τη συνεργασία αυτή, ο Σύμβουλος Αξιολόγησης είχε την ευκαιρία να προτείνει βελτιώσεις σε διαδοχικές εκδόσεις του προγραμματικού κειμένου του Προγράμματος, σε

ζητήματα όπως η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, η αναπτυξιακή στρατηγική και η διαβάθμιση των στόχων, η δομή και το περιεχόμενο των Αξόνων Προτεραιότητας, ο ενδεικνυόμενος βαθμός εξειδίκευσης των παρεμβάσεων, η επάρκεια της ποσοτικοποίησης του Προγράμματος, η καταλληλότητα και μετρησιμότητα των προτεινόμενων δεικτών κλπ., προτάσεις οι οποίες στη μεγάλη τους πλειονότητα έγιναν δεκτές και ενσωματώθηκαν στο παρόν προγραμματικό κείμενο του Προγράμματος. Επιπλέον, ο Σύμβουλος συμμετείχε σε μια σειρά επαναλαμβανόμενων συναντήσεων εργασίας με εκπροσώπους Υπουργείων και άλλων Υπηρεσιών, καθώς και οικονομικών και κοινωνικών εταίρων και φορέων που εκπροσωπούν τις Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης για κάθε επί μέρους διακριτό τμήμα του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Σημειώνεται ότι, αν και σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, από την ανάληψη των καθηκόντων του και μετά, ο Σύμβουλος Αξιολόγησης είχε άριστη και στενή συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους, άμεσα ή έμμεσα, στη διαδικασία σχεδιασμού του Επιχειρησιακού Προγράμματος, το τελικό προϊόν της Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης που αποτυπώνεται στην «Έκθεση εκ των προτέρων αξιολόγησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα» διατηρεί πλήρως την ανεξαρτησία του και η ευθύνη για όλες τις απόψεις και τα αξιολογικά συμπεράσματα που εκφράζονται σε αυτό βαρύνει αποκλειστικά και μόνο τον Σύμβουλο της Αξιολόγησης.

Το Πρόγραμμα «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα», το οποίο συγχρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής, θα εφαρμοστεί παράλληλα με το Πρόγραμμα «Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή», καθώς και τα Προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας. Κατά συνέπεια, η εκ των προτέρων αξιολόγηση λαμβάνει υπόψη τις συμπληρωματικότητες του Προγράμματος με τα προαναφερόμενα Προγράμματα, οι οποίες συντελούν στη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων του Προγράμματος, για την επίτευξη των στόχων του, αλλά και των γενικότερων στόχων του ΕΣΠΑ.

3.1.2. Βασικά Ερωτήματα Αξιολόγησης

Η εκ των προτέρων αξιολόγηση του Προγράμματος, εστιάστηκε, σύμφωνα με τις σχετικές προδιαγραφές και το προαναφερόμενο θεσμικό πλαίσιο στα ακόλουθα βασικά ερωτήματα αξιολόγησης:

- Καταλληλότητα της στρατηγικής προκειμένου να αντιμετωπίσει τα διαρθρωτικά προβλήματα και να αξιοποιήσει τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται τόσο στον τομέα της ανταγωνιστικότητας της κυπριακής οικονομίας συνολικά, όσο και αναφορικά με τις επιμέρους διαστάσεις της – τομείς παρέμβασης του Προγράμματος.

- Αξιολόγηση της επάρκειας της στρατηγικής, της σαφήνειας των στόχων και προτεραιοτήτων της και της επιτευξιμότητας των πόρων με βάση του διατιθέμενους οικονομικούς πόρους.
- Συνέπεια της στρατηγικής με πολιτικές που αναπτύσσονται σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο, ιδιαίτερα δε με την επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας.
- Αξιολόγηση της καταλληλότητας της ποσοτικοποίησης του προγράμματος.
- Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της προτεινόμενης από το ΕΠ Στρατηγικής
- Καταλληλότητα των συστημάτων εφαρμογής για την επίτευξη των στόχων του Προγράμματος.

Τα παραπάνω βασικά ερωτήματα της εκ των προτέρων αξιολόγησης προσεγγίζονται στο πλαίσιο επτά επιμέρους ενοτήτων:

- Αξιολόγηση της κοινωνικό-οικονομικής ανάλυσης
- Αξιολόγηση του βαθμού συνέπειας της στρατηγικής και του βαθμού επικινδυνότητας της εφαρμογής της στρατηγικής αυτής
- Εξέταση της συνεκτικότητας της στρατηγικής με τις εθνικές πολιτικές και τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές
- Αξιολόγηση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων και επιπτώσεων
- Εξέταση των προτεινόμενων συστημάτων / διαδικασιών εφαρμογής
- Αξιολόγηση της χωρικής διάστασης του Προγράμματος
- Αξιολόγηση της συμβολής του Προγράμματος στη μεγιστοποίηση της Κοινοτικής Προστιθέμενης Αξίας.

3.1.3. Σύνοψη βασικών πορισμάτων της εκ των προτέρων αξιολόγησης

Τα βασικά πορίσματα της εκ των προτέρων αξιολόγησης ως προς τις παραπάνω ενότητες συνοψίζονται στα ακόλουθα σημεία:

Ως προς την αξιολόγηση της κοινωνικοοικονομικής ανάλυσης

- Σε γενικές γραμμές η κοινωνικοοικονομική ανάλυση εκτείνεται σε βάθος και με χρονικό ορίζοντα που στις περισσότερες περιπτώσεις υπερβαίνει την τελευταία πενταετία, γεγονός το οποίο της προσδίδει τον αναγκαίο δυναμικό χαρακτήρα, αλλά και υποστηρίζει την κατανόηση των αιτίων που δημιουργούν την υφιστάμενη εικόνα των παραμέτρων οι οποίες εξετάζονται.

- Τόσο η αποτύπωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος, όσο και η αποτύπωση των παραμέτρων που αναλύονται στην πρώτη ενότητα του Προγράμματος επιδιώκεται να παρατίθενται σε σύγκριση με τους μέσους όρους της ΕΕ15 και της ΕΕ25, τουλάχιστον για όποια μεγέθη αυτοί είναι διαθέσιμοι, γεγονός που οδηγεί στην πληρέστερη περιγραφή της κατάστασης της χώρας σε σχέση με τους τομείς παρέμβασης του Προγράμματος.
- Καταβάλλεται μια διαρκής προσπάθεια χρήσης των Διαρθρωτικών Δεικτών για την περιγραφή σειράς κοινωνικοοικονομικών παραμέτρων, στο βαθμό που οι δείκτες αυτοί είναι διαθέσιμοι για την Κύπρο, γεγονός που επιτείνει την πληρότητα της καταγραφής των πλεονεκτημάτων και υστερήσεων της χώρας σε σχέση με τα άλλα Κράτη-Μέλη της ΕΕ.
- Η ανάλυση των δυνατοτήτων, αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών (SWOT) είναι πλήρης και εντοπίζει τα βασικά χαρακτηριστικά της υφιστάμενης κατάστασης ανά τομέα της Κυπριακής οικονομίας. Η ανάλυση είναι συνεκτική, αφού εντοπίζει τις δυνατότητες και ευκαιρίες και υποδεικνύει τις αδυναμίες και απειλές που μπορούν να αντιμετωπιστούν με την αξιοποίηση αυτών των ευκαιριών και δυνατοτήτων. Ορισμένες βελτιώσεις που επιχειρεί η εκ των προτέρων αξιολόγηση της ανάλυσης αυτής, έχουν χαρακτήρα εποπτικότερης παρουσίασής της και δεν υπεισέρχονται ουσιαστικά στην επισήμανση των δυνατοτήτων, αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών που παρουσιάζονται από το Πρόγραμμα.

Παράλληλα, ορισμένες αδυναμίες που εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια εκπόνησης του Προγράμματος επιδρούν στην πληρότητα ορισμένων από τις παραπάνω ενότητες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της ενότητας για την περιγραφή των χωρικών ανισοτήτων στη χώρα, όπου και μετά από συνεργασία του Συμβούλου με την αναθέτουσα αρχή έγινε δυνατό το Πρόγραμμα να παρέχει ένα ελάχιστο επίπεδο τεκμηρίωσης για τις σχεδιαζόμενες παρεμβάσεις στα αστικά κέντρα. Αντίστοιχα, αν και σε διαδοχικές εκδόσεις του Προγράμματος επιτεύχθηκε μία πληρέστερη παρουσίαση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι περιοχές της υπαίθρου, κυρίως με την επεξεργασία και παρουσίαση δεδομένων που αφορούν στην πληθυσμιακή συρρίκνωση των περιοχών αυτών, παραμένει ορατή, όπως και για τις αστικές περιοχές, η έλλειψη μιας ολοκληρωμένης εθνικής πολιτικής για την ανάπτυξη των περιοχών της υπαίθρου.

Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι μία παράμετρος η οποία επέδρασε τόσο στην εκπόνηση του Προγράμματος όσο και στις δραστηριότητες του Συμβούλου Αξιολόγησης είναι η έλλειψη αξιολογήσεων των παρεμβάσεων που συγχρηματοδοτήθηκαν στη χώρα κατά την περίοδο 2004-2006 από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ. Η έλλειψη αυτή είναι εμφανής κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου στους τομείς παρέμβασης του Προγράμματος, αλλά και στη συνέχεια δημιουργεί κάποιες δυσκολίες στον προσδιορισμό της στοχοθεσίας του νέου Προγράμματος, αφού δεν υπάρχουν δεδομένα υλοποίησης που θα μπορούσαν να στηρίζουν καλύτερα τόσο τις ίδιες διαδικασίες του προγραμματισμού όσο και κάποιες αναγκαίες υποθέσεις της αξιολόγησης.

Ως προς τη συνέπεια της στρατηγικής

Με βάση τα κοινωνικό-οικονομικά χαρακτηριστικά της Κύπρου, όπως συνοψίζονται στην ανάλυση SWOT, σε συνδυασμό με τις νέες κατευθύνσεις της Αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας, στο πλαίσιο της συνολικής αναπτυξιακής κατεύθυνσης της χώρας και ιδιαίτερα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της αειφόρου ανάπτυξης στη χώρα, προσδιορίσθηκε η στρατηγική του Προγράμματος, όπως αυτή εκφράζεται από το στρατηγικό στόχο και τους τρεις γενικούς στόχους του. Η επίτευξη των γενικών στόχων, επιχειρείται μέσω των πέντε βασικών αξόνων προτεραιότητας, σε καθ' έναν εκ των οποίων τίθενται αντίστοιχα ειδικοί στόχοι. Τα βασικά συμπεράσματα της εκ των προτέρων αξιολόγησης σε σχέση με τη συνέπεια της στρατηγικής συνοψίζονται στα ακόλουθα.

Όπως αναλυτικότερα αναφέρεται στην έκθεση της εκ των προτέρων αξιολόγησης το Πρόγραμμα συμβάλει σημαντικά στα κυριότερα προβλήματα των τομέων στους οποίους παρεμβαίνει. Με βάση την κλίμακα συμβολής 0-2 των ειδικών στόχων του Προγράμματος σε πλήθος 30 αδύνατων σημείων που προσδιορίζονται με βάση τη SWOT ανάλυση στους επιμέρους τομείς στους οποίους παρεμβαίνει το Πρόγραμμα, διαπιστώνεται ότι:

- Το σύνολο των ειδικών στόχων του Προγράμματος συμβάλει στην αντιμετώπιση των αδύνατων σημείων με ένα βαθμό 0,30. Ο σημαντικότερος βαθμός συμβολής εμφανίζεται στους Άξονες Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον» (0,37) και «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία» (0,32) καθώς οι παρεμβάσεις στο πλαίσιο των Αξόνων αυτών δύνανται να επηρεάσουν πληθώρα παραγόντων μέσω της δημιουργίας συνθηκών διεύρυνσης της παραγωγικής βάσης. Αντίθετα ο μικρότερος βαθμός σημειώνεται στον Άξονα Προτεραιότητας «Βασικές Υποδομές του Τομέα Περιβάλλοντος και Ενέργειας» (0,20) δεδομένου του αυστηρού θεματικού προσανατολισμού του άξονα.
- Ιδιαίτερα υψηλή είναι η συμβολή των ειδικών στόχων του Προγράμματος στην αντιμετώπιση του αδύνατου σημείου της SWOT που αφορά στην μειωμένη ανταγωνιστικότητα της χώρας (0,71), ενώ υψηλή είναι η συμβολή όσον αφορά την αντιμετώπιση της απόκλισης στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας και της μειωμένης παραγωγικότητας σε σχέση με τα Κράτη Μέλη της ΕΕ, της επικέντρωσης ιδιαίτερα στο μεταποιητικό τομέα σε δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας και της συρρίκνωσης της μεταποίησης, των σημαντικών ανισοσκελειών στη χωρική ανάπτυξη και της κυκλοφοριακής συμφόρησης και των περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων σε αστικές περιοχές. Η αξιολόγηση της συμβολής των στόχων του Προγράμματος στην αντιμετώπιση των αδύνατων σημείων της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης με βάση τη χρηματοδοτική βαρύτητα των παρεμβάσεων αναδεικνύει δύο ακόμα αδύνατα σημεία τα οποία εξυπηρετούνται από τη στοχοθεσία του Προγράμματος με σχετικά υψηλή συνάφεια. Πρόκειται για αυτά που αφορούν στην ύπαρξη υποβαθμισμένων ζωνών σε

αστικές περιοχές με στοιχεία αλλοίωσης της πληθυσμιακής δομής και υποβάθμισης του δομημένου περιβάλλοντος και στην χαμηλή ελκυστικότητα των αστικών κέντρων.

- Αντίθετα η χαμηλότερη συμβολή των στόχων του Προγράμματος στην αντιμετώπιση των αδύνατων σημείων της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης αφορά κυρίως στην αντιμετώπιση του αδύνατου σημείου της περιορισμένης χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Οι ειδικοί στόχοι του Προγράμματος παρουσιάζουν βαθμό συνάφειας με τις απειλές που εντοπίζονται από τη SWOT της τάξης του 0.40 (ποιοτική αξιολόγηση). Αντίστοιχα ο βαθμός συνάφειας με την αξιοποίηση των ευκαιριών που εντοπίζονται από τη SWOT εκτιμάται σε 0.40 και με την αξιοποίηση των ισχυρών σημείων της κοινωνικοοικονομικής ανάλυσης σε 0.43.

Με βάση την ίδια κλίμακα συνάφειας / συμβολής (0-2) των ειδικών στόχων του Προγράμματος στους στόχους / κατευθύνσεις πολιτικής του ΕΣΠΑ, διαπιστώνεται ότι το σύνολο των ειδικών στόχων του Προγράμματος συμβάλλει ή έχει συνάφεια με τους στόχους / κατευθύνσεις πολιτικής του ΕΣΠΑ με ένα συνολικό βαθμό 0,30. Οι παρεμβάσεις των αξόνων προτεραιότητας εντάσσονται στις τέσσερις από τις πέντε θεματικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ δημιουργώντας ένα ισχυρά συνεκτικό πλαίσιο συνάφειας του Προγράμματος με το ΕΣΠΑ ενώ σε μικρό βαθμό συνάφεια δημιουργείται και με τη θεματική προτεραιότητα «Ανθρώπινοι Πόροι, Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή» μέσω των παρεμβάσεων των αξόνων 5 και 3 σχετικά με ανάπτυξη επιχειρηματικότητας και κατά συνέπεια δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Όσον αφορά στην εσωτερική συνάφεια του Προγράμματος, η εκ των προτέρων αξιολόγηση διαπιστώνει υψηλή συνάφεια των ειδικών στόχων των Αξόνων Προτεραιότητας με τους γενικούς στόχους του Προγράμματος (0,58), αποτέλεσμα του γεγονότος ότι ορισμένοι ειδικοί στόχοι των Αξόνων Προτεραιότητας εμφανίζουν άμεση ή έμμεση συνάφεια με περισσότερους του ενός γενικού στόχου. Μεγαλύτερη συμβολή στην επίτευξη των Γενικών Στόχων του Προγράμματος παρουσιάζουν οι ειδικοί στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας «Βασικές Μεταφορικές Υποδομές» (0.67) και του Άξονα Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον» (επίσης 0.67).

Ως προς το θέμα της επικινδυνότητας κατά την εφαρμογή της στρατηγικής σε σχέση με τη δυσκολία υλοποίησης και με τους πόρους που διατίθενται σε κατηγορίες παρεμβάσεων κάποιοι κίνδυνοι διαφαίνονται όσον αφορά τις παρεμβάσεις ιδιαίτερα υψηλής χρηματοοικονομικής βαρύτητας, γεγονός που επιβάλλει ιδιαίτερη ετοιμότητα από την πλευρά των φορέων υλοποίησης.

Ένας γενικότερος κίνδυνος για την εφαρμογή των προτεραιοτήτων του Προγράμματος, που ενδεχομένως να υφίσταται είναι πιθανή αδυναμία των δικαιούχων να προετοιμάσουν και να

υλοποιήσουν έγκαιρα τις αναλαμβανόμενες από αυτούς δράσεις, με δεδομένη την υλοποίηση από τους ίδιους δράσεων της προγραμματικής περιόδου 2004-2006 (μέχρι και το 2008), σε συνδυασμό με τις όποιες αδυναμίες έχουν παρουσιάσει αυτοί οι φορείς κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Στο πλαίσιο αυτό, τόσο οι παρεμβάσεις στον τομέα των αστικών μεταφορών, όσο και αυτές στον τομέα του περιβάλλοντος, οι οποίες βρίσκονται σε συνέπεια με τους στόχους του Προγράμματος, θα απαιτήσουν ιδιαίτερη προσοχή κατά την υλοποίησή τους, λόγω ακριβώς του υψηλού προϋπολογισμού των παρεμβάσεων (ιδιαίτερα δε αυτών που αφορούν στη διαχείριση των στερεών αποβλήτων).

Γενικότερα, η ορθολογικοποίηση και απλοποίηση των διαδικασιών υλοποίησης των έργων του Προγράμματος, σε συνδυασμό με την αύξηση της αποτελεσματικότητας των μηχανισμών διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου, καθώς και με την ενδυνάμωση της διοικητικής ικανότητας της δημόσιας διοίκησης, θα αμβλύνει τους κινδύνους εφαρμογής της στρατηγικής του Προγράμματος.

Στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαία μία συνοπτική αναφορά σε κάποιες ευρύτερες παραμέτρους της στρατηγικής:

- Όπως προαναφέρεται κρίνεται αναγκαία η ένταξη των προτεινόμενων παρεμβάσεων στις αστικές περιοχές και τις περιοχές της υπαίθρου σε ένα ευρύτερο πλαίσιο πολιτικών για την αστική ανάπτυξη και την ανάπτυξη της υπαίθρου. Αναλυτικότερη αναφορά στο ζήτημα αυτό γίνεται στην ενότητα της παρούσας έκθεσης που αφορά στην αξιολόγηση της χωρικής διάστασης του Προγράμματος.
- Η στρατηγική του Προγράμματος στους τομείς της Καινοτομίας και της Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης είναι απόλυτα συμβατή με τις στρατηγικές επιδιώξεις του Προγράμματος και τις κοινοτικές κατευθύνσεις. Λόγω της ιδιαίτερης κρισιμότητας των παρεμβάσεων στους τομείς αυτούς είναι αναγκαία μία μεγαλύτερη εξειδίκευση σε δύο κρίσιμες επιμέρους παραμέτρους. Η πρώτη συνδέεται με την ανάγκη περιγραφής της δημιουργίας συγκεκριμένων μηχανισμών για την ενίσχυση της διάχυσης της καινοτομίας στην παραγωγική διάρθρωση της χώρας, τομέας στον οποίο παρουσιάζονται σημαντικές υστερήσεις. Η δεύτερη συνδέεται με την ανάγκη αποσαφήνισης του τρόπου με τον οποίο το Πρόγραμμα θα συμβάλει στην επίτευξη του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης για την αύξηση των δαπανών για ΕΤΑ στο 1%, δεδομένου και του ιδιαίτερα φιλόδοξου χαρακτήρα του στόχου αυτού σε σχέση με τα σημερινά επίπεδα δαπανών.
- Αντίστοιχη παρατήρηση μπορεί να σημειωθεί όσον αφορά και την πολιτική που υιοθετείται για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του τομέα της μεταποίησης της χώρας. Αν και η στρατηγική του ΕΠ αφορά στην ενίσχυση της παραγωγής προϊόντων μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας η οποία μπορεί να επέλθει με την ενίσχυση και τον εκσυγχρονισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, παράλληλα με την υποστήριξη και ενθάρρυνση της συνεργασίας επιχειρήσεων και δημιουργίας συστάδων επιχειρήσεων

που συνδυάζουν δραστηριότητες μεταποίησης και υπηρεσιών καθώς και στην ενθάρρυνση της συνεργασίας επιχειρήσεων με ερευνητικά κέντρα, μία μεγαλύτερη τομεακή εξειδίκευση της προτεινόμενης πολιτικής θα συνέβαλε στον πλέον ολοκληρωμένο χαρακτήρα της στρατηγικής και στη μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων της.

Ως προς τη συνεκτικότητα της στρατηγικής με εθνικές πολιτικές και τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές

Ως προς τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική της Συνοχής(ΚΣΚΓ) διαπιστώνεται ότι το Πρόγραμμα εξειδικεύεται στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς και διατηρεί την ισχυρή συνάφεια των προτεραιοτήτων του με τη στρατηγική που απορρέει από τις ΚΣΚΓ. Ειδικότερα δε η αναπτυξιακή στρατηγική του Προγράμματος χαρακτηρίζεται από:

- Άμεση συνέργεια κυρίως με τις δύο πρώτες κατευθυντήριες γραμμές που αφορούν στην «Βελτίωση της ελκυστικότητας του τόπου για επενδύσεις και εργασία» και τη «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη». Ειδικότερα, η διαπίστωση ισχυρής συνέργειας αφορά τις επιμέρους κατευθύνσεις της επέκτασης και βελτίωσης των μεταφορικών υποδομών (Άξονας Προτεραιότητας «Βασικές Μεταφορικές Υποδομές»), της ενίσχυσης των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξης καθώς και της αντιμετώπισης του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών πηγών ενέργειας στην Ευρώπη (Άξονας Προτεραιότητας «Βασικές Υποδομές στον Τομέα του Περιβάλλοντος και της Ενέργειας»), της αύξησης και βελτίωσης των επενδύσεων ΕΤΑ και της προώθησης της Κοινωνίας της Πληροφορίας για όλους (Άξονας Προτεραιότητας «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία») καθώς και της βελτίωσης της πρόσβασης στη χρηματοδότηση (Άξονας Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον»)
- Έμμεση συνέργεια με τις επιμέρους κατευθύνσεις της τρίτης κατευθυντήριας γραμμής «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας», ενώ άμεση συνέργεια διαπιστώνεται μεταξύ των παρεμβάσεων της προτεραιότητας του Προγράμματος με την κατεύθυνση της αύξησης των επενδύσεων στο ανθρώπινο δυναμικό μέσω της βελτίωσης των υποδομών για εκπαίδευση και δια βίου μάθηση.

Επιπρόσθετα η περιφερειακή διάσταση της Πολιτικής Συνοχής ενσωματώνεται στις παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας «Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαιθρου», στο πλαίσιο των οποίων εξυπηρετούνται και οι δύο επιμέρους κατευθύνσεις για τη συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση και την ενίσχυση της οικονομικής διαφοροποίησης των περιοχών της υπαίθρου.

Η συνέργεια του Προγράμματος και του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης επίσης είναι υψηλή καθώς οι Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος συμβάλλουν στους τέσσερις από τους πέντε στόχους των μικροοικονομικών μεταρρυθμίσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης.

Ως προς τη σύνδεση των Αξόνων Προτεραιότητας του Προγράμματος με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση διαπιστώνεται η εξυπηρέτηση κάποιων μικροοικονομικών Κατευθυντήριων Γραμμών για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση και ειδικότερα:

- Η ισχυρότερη συνάφεια διαπιστώνεται σχετικά με τη βελτίωση των επενδύσεων στην Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη (ΕΤΑ), τη διευκόλυνση της διάδοσης και πραγματικής χρήσης των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και τη διάχυση της Κοινωνίας της Πληροφορίας (Άξονας Προτεραιότητας «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία»), τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και τη δημιουργία περιβάλλοντος που υποστηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (Άξονας Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον»), καθώς και τη βελτίωση και επέκταση των ευρωπαϊκών υποδομών (Άξονας Προτεραιότητας «Βασικές Μεταφορικές Υποδομές»).
- Οι έμμεσες συνάφειες αφορούν τη διευκόλυνση της καινοτομίας (Άξονας Προτεραιότητας «Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία»), την ενθάρρυνση της βιώσιμης ανάπτυξης και ενίσχυσης των συνεργειών μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και του περιβάλλοντος (Άξονες προτεραιότητας «Βασικές Υποδομές στον Τομέα του Περιβάλλοντος και της Ενέργειας» και «Παραγωγικό Περιβάλλον») καθώς και τεσσάρων κατευθυντήριων γραμμών πολιτικών απασχόλησης που αφορούν στην εφαρμογή πολιτικών που στοχεύουν στην πλήρη απασχόληση, στην προώθηση μιας προσέγγισης εργασίας που βασίζεται στον κύκλο ζωής, στην δημιουργία αγοράς εργασίας χωρίς αποκλεισμούς και την ενίσχυση της ελκυστικότητας της εργασίας και στην αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο.

Οι παρεμβάσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της Αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας απορροφούν το 52,5% της χρηματοδοτικής βαρύτητας του Προγράμματος.

Ως προς τα αναμενόμενα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις του Προγράμματος

Η ποσοτικοποίηση των στόχων του Προγράμματος σε επίπεδο δεικτών και αναμενόμενων αποτελεσμάτων – επιπτώσεων είναι συνυφασμένη με τη στρατηγική και την επιχειρησιακή στοχοθέτηση του. Οι παραδοχές που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των τιμών στόχων κρίνονται ως ρεαλιστικές και επιτεύξιμες, οι προτεινόμενοι δείκτες εκτιμώνται ως μετρήσιμοι και αποτελούν ένα σύστημα για την παρακολούθηση της υλοποίησης του Προγράμματος.

Οι παράμετροι στις οποίες εντοπίζονται τα βασικά αποτελέσματα και οι επιπτώσεις από την υλοποίηση του Προγράμματος είναι:

- Συμμόρφωση της Κύπρου με την Κοινοτική Νομοθεσία στον τομέα της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων
- Συμβολή στην επίτευξη του εθνικού στόχου για την αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ στο 9% της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας
- Σημαντική βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών στον άξονα λιμένα Λεμεσού – Αυτοκινητόδρομος Λεμεσού Πάφου όπως αποτυπώνεται στη βελτίωση της μέσης ταχύτητας σε αυτόν και αναβάθμιση - επέκταση του οδικού δικτύου που αποτελεί τμήμα των Διευρωπαϊκών Δικτύων (TEN-T οδικά έργα) σε μήκος περίπου 8,5 χλμ. και αποσυμφόρηση αστικών περιοχών, καθώς και αύξηση της δυναμικότητας των λιμένων της χώρας
- Ενίσχυση Ερευνητικών Κέντρων και αύξηση του αριθμού των ερευνητών της χώρας σε ποσοστό περίπου 20%.
- Υλοποίηση σημαντικού αριθμού έργων στον τομέα της Έρευνας, μεταξύ των οποίων και περίπου 12 στρατηγικά ερευνητικά έργα μεγάλης εμβέλειας.
- Υποστήριξη σημαντικού αριθμού μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την τεχνολογική τους αναβάθμιση, την ανάπτυξη του τουρισμού της υπαίθρου, την ενίσχυση νέων και γυναικών προκειμένου να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα. Ιδιαίτερα σημαντική στον τομέα αυτό είναι η εκτίμηση της δημιουργίας περίπου 275 νέων επιχειρήσεων από γυναίκες και νέους, στόχος που κρίνεται ως εφικτός με βάση τα χρηματοδοτικά στοιχεία των σχετικών παρεμβάσεων και την εμπειρία της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου.
- Παρεμβάσεις αναζωογόνησης σε 4 αστικές περιοχές που ωφελούν ένα σημαντικό ποσοστό των κατοίκων και των εργαζόμενων των περιοχών αυτών (εκτίμηση ωφελουμένων κατοίκων σε 213.000 περίπου).
- Συμβολή στην επίτευξη του εθνικού στόχου για την αύξηση του ποσοστού των μετακινήσεων μέσω των δημοσίων συγκοινωνιών στο 10% του συνόλου των μετακινήσεων.
- Σημαντική διεύρυνση της δυναμικότητας των πολιτιστικών χώρων που διατίθενται σε αστικές περιοχές της χώρας.
- Συμβολή στην επίτευξη του υψηλού ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ (4,5% ετησίως) που προβλέπεται από το Αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης της χώρας 2005-2009.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, με βάση επεξεργασία δεδομένων από τον Σύμβουλο Αξιολόγησης με βάση τη μεθοδολογία που αναφέρεται στο πλήρες κείμενο της Έκθεσης, εκτιμάται ότι η υλοποίηση των παρεμβάσεων στον τομέα του Προγράμματος θα επιφέρει τη δημιουργία τουλάχιστον 1.158 θέσεων απασχόλησης οι οποίες αντιστοιχούν στο 0,24% περίπου του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας της χώρας και στο 0,34% περίπου των απασχολούμενων (στοιχεία EUROSTAT, 2005).

Το αποτέλεσμα αυτό αφορά σε δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, χωρίς να συνυπολογίζει τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την υλοποίηση των παρεμβάσεων και χωρίς, επίσης, να περιλαμβάνει τη διατήρηση των θέσεων απασχόλησης στις επιχειρήσεις που θα συγχρηματοδοτηθούν. Ιδιαίτερη είναι η συμβολή του Άξονα Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον» αλλά και του Άξονα «Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαίθρου» στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης ενώ περίπου 2.100 θέσεις απασχόλησης προβλέπεται ότι θα διατηρηθούν μέσω της χρηματοδότησης επενδυτικών σχεδίων μικρομεσαίων επιχειρήσεων στο πλαίσιο αυτού του Άξονα.

Η συνολική δημιουργία και διατήρηση θέσεων απασχόλησης από την υλοποίηση των παρεμβάσεων του Προγράμματος (τηρουμένων των περιορισμών της μεθοδολογίας εκτίμησης και αν ληφθεί υπόψη η διατήρηση θέσεων απασχόλησης μόνο από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις που θα ενισχυθούν στο πλαίσιο των Αξόνων Προτεραιότητας «Παραγωγικό Περιβάλλον» και «Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαίθρου») εκτιμάται σε 3.150 – 3.200 θέσεις απασχόλησης.

Η συνολική δημιουργία απασχόλησης κατά τη διάρκεια της υλοποίησης των παρεμβάσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος εκτιμήθηκε σε τουλάχιστον 4.908 ισοδύναμα ανθρωποέτη πλήρους απασχόλησης.

Ως προς τα προτεινόμενα συστήματα και τις διαδικασίες εφαρμογής

Το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου για τη προγραμματική περίοδο 2007-2013, για τη διαμόρφωση του οποίου λήφθηκαν υπόψη οι γενικές αρχές που καθορίζονται στο Άρθρο 58 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006, βασίζεται στο υφιστάμενο σύστημα της προγραμματικής περιόδου 2004-2006, έτσι ώστε να αξιοποιηθεί η αποκτηθείσα εμπειρία και τα δυνατά σημεία του και να διασφαλιστεί η ομαλή μετάβαση από το ένα σύστημα στο άλλο.

Παράλληλα γίνονται οι αναγκαίες διαφοροποιήσεις στο όλο σύστημα ώστε να διασφαλιστεί η συμμόρφωση του με τις απαιτήσεις των Κανονισμών της νέας περιόδου καθώς και να αντιμετωπιστούν οι διαπιστωθείσες αδυναμίες στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο. Ως θετικά σημεία του Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου διαπιστώνονται:

- Η ύπαρξη ενός ενιαίου συστήματος που συμβάλλει στη δημιουργία ενός κατάλληλου διαχειριστικού και επιχειρησιακού περιβάλλοντος και προσφέρει τη δυνατότητα για ενιαίες κατευθύνσεις στην αντιμετώπιση των προβλημάτων, αφού η ύπαρξη μιας ενιαίας Διαχειριστικής Αρχής παρέχει δυνατότητα ισχυρού κεντρικού συντονισμού και γρήγορης λήψης αποφάσεων. Παράλληλα, διαπιστώνεται σαφήνεια των διαχειριστικών και εκτελεστικών αρμοδιοτήτων αφενός και των διαδικασιών διαβούλευσης αφετέρου, καθώς και λειτουργική ανεξαρτησία των επιμέρους Αρχών.

- Ικανοποιητική κρίνεται η ικανότητα των φορέων διαχείρισης και των φορέων υλοποίησης των έργων προκειμένου να ενσωματώσουν τις μεταβολές που επέρχονται στα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου, λόγω της αναμόρφωσης των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων. Όμως, όπως αναδεικνύεται και από την προγραμματική περίοδο 2004-2006, οι φορείς υλοποίησης παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς το επίπεδο ετοιμότητάς τους να υλοποιούν συγχρηματοδοτούμενες παρεμβάσεις, γεγονός που αντανακλάται στις καθυστερήσεις που σε πολλές περιπτώσεις παρουσιάστηκαν όσον αφορά την έναρξη της υλοποίησης των παρεμβάσεων. Η ετοιμότητα και η επάρκεια των φορέων υλοποίησης στη νέα περίοδο είναι ένα ζήτημα το οποίο θα πρέπει να παρακολουθείται σε σταθερή βάση από τη Διαχειριστική Αρχή, ώστε να είναι δυνατή η λήψη μέτρων προς την κατεύθυνση της υποστήριξής του σε όσες περιπτώσεις διαπιστωθούν εκ νέου καθυστερήσεις.
- Διασφαλίζεται η διεξοδική διερεύνηση των διαδικασιών επιλογής έργων καθώς και των κριτηρίων επιλογής.
- Διακρίνονται ικανοποιητικές προδιαγραφές όσον αφορά στην επάρκεια του διοικητικού συστήματος υλοποίησης για την εξασφάλιση της συμβατότητας με τις κοινοτικές πολιτικές, ενώ υπάρχει το αναγκαίο σύστημα παρακολούθησης των Έργων με σκοπό τον έγκαιρο εντοπισμό και αντιμετώπιση οποιωνδήποτε προβλημάτων, αδυναμιών και καθυστερήσεων που μπορεί να παρουσιαστούν στην υλοποίηση των έργων, αλλά και τη λήψη προληπτικών μέτρων.
- Θετική είναι η συμβολή της εταιρικής σχέσης στην ποιότητα της παρακολούθησης και της υλοποίησης, ενώ γίνεται πρόβλεψη για τη συστηματική έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών από τη Διαχειριστική Αρχή, η οποία μπορεί να συμβάλει ιδιαίτερα στην υποστήριξη φορέων στους οποίους διαπιστώνονται προβλήματα ετοιμότητας ή επάρκειας.
- Η εκχώρηση αρμοδιοτήτων της Διαχειριστικής Αρχής σε Ενδιάμεσους Φορείς υλοποίησης μπορεί να είναι επιβεβλημένη για λόγους απλούστευσης των διαδικασιών αλλά γεννά ερωτήματα με βάση και την εμπειρία της προγραμματικής περιόδου 2004-2006 για την ποσοτική και ποιοτική επάρκεια του ανθρώπινου δυναμικού που θα στελεχώσει τους Ενδιάμεσους Φορείς. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί σε ενδιάμεσους φορείς που θα έχουν την ευθύνη παρακολούθησης μεγάλων έργων όπως η διαχείριση των απορριμμάτων ή σύνθετων παρεμβάσεων όπως είναι οι δημόσιες μεταφορές αλλά και οι παρεμβάσεις στα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στην Λευκωσία. Αντίστοιχος προβληματισμός υπάρχει και για την επάρκεια των φορέων υλοποίησης ιδιαίτερα στο τομέα των στερεών απορριμμάτων λόγω της ιδιαίτερης χρηματοδοτικής βαρύτητας που έχουν οι αντίστοιχες παρεμβάσεις στο συνολικό προϋπολογισμό του προγράμματος.

Ως προς τη χωρική διάσταση του Προγράμματος:

Η χωρική διάσταση της στρατηγικής του Προγράμματος είναι συνεπής με τη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ «Δημιουργία Βιώσιμων Κοινοτήτων», εξυπηρετώντας τη χωρική διάσταση της στρατηγικής του ΕΣΠΑ και απορροφώντας το 25,8% περίπου της κοινοτικής συνδρομής του Προγράμματος.

Η χωρική διάσταση της πολιτικής της συνοχής ενσωματώνεται στις παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας «Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαίθρου», στο πλαίσιο των οποίων εξυπηρετούνται και οι δύο επιμέρους κατευθύνσεις για τη συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση και η ενίσχυση της οικονομικής διαφοροποίησης των αγροτικών περιοχών. Επιπλέον χωρική διάσταση εμπεριέχουν οι παρεμβάσεις οι οποίες αποσκοπούν στην αναδιάρθρωση του παραγωγικού τομέα στις περιοχές της Υπαίθρου.

Ειδικότερα, στα πλαίσια του εν λόγω Άξονα Προτεραιότητας, οι παρεμβάσεις σε επιλεγμένες υποπεριοχές για την αναζωογόνηση υποβαθμισμένων θυλάκων και την ενίσχυση των προωθητικών οικονομικών δραστηριοτήτων δείχνουν έντονη χωρική στόχευση και συνοδεύονται από ποσοτικοποιημένους στόχους εκροών και αποτελεσμάτων.

Όσον αφορά τον τομέα της αστικής ανάπτυξης, οι προβλεπόμενες παρεμβάσεις στους τομείς των μεταφορών και του πολιτισμού καλύπτουν υφιστάμενες ανάγκες της χώρας και θα πρέπει να υλοποιηθούν, με βάση πάντοτε και την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των σχετικών παρεμβάσεων. Παράλληλα, όμως είναι αναγκαία η ένταξη τέτοιων πολιτικών σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αστικής πολιτικής που θα αντιμετωπίζει το σύνολο των παραμέτρων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη των σύγχρονων πόλεων (κοινωνικές συνθήκες, περιβάλλον, επιχειρηματικότητα, κλπ).

Από την άλλη, η βελτίωση της ελκυστικότητας των περιοχών της υπαίθρου μέσα από την βελτίωση της προσπελασιμότητας, την υποστήριξη της διαφοροποίησης της οικονομικής βάσης και την διευκόλυνση της πρόσβασης των κατοίκων σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος είναι δυνατόν να συμβάλλει στη συγκράτηση του πληθυσμού τους και να δημιουργήσει προϋποθέσεις για τη προσέλκυση επιχειρήσεων, προωθώντας τη χωρική συνοχή.

Οι στρατηγικές αυτές επιλογές του Προγράμματος θα πρέπει να συγκεκριμενοποιηθούν περαιτέρω, ως προς τη χωρική τους στόχευση (π.χ. ορεινές περιοχές), ενώ μεγαλύτερη σαφήνεια απαιτείται ως προς το είδος των παρεμβάσεων που αφορούν την βελτίωση της προσπελασιμότητας των περιοχών της υπαίθρου. Παρά το γεγονός ότι, όπως αναδεικνύεται και από την κοινωνικοοικονομική ανάλυση οι ορεινές και απομονωμένες περιοχές της χώρας είναι αυτές που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα σημαντικά κοινωνικοοικονομικά προβλήματα, το Πρόγραμμα δεν αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών,

ούτε στοχοθετεί τις παρεμβάσεις του με την ίδια ακρίβεια που το πράττει για τις αστικές περιοχές. Το γεγονός αυτό είναι αποτέλεσμα του ότι αφενός ο προγραμματισμός των παρεμβάσεων στις περιοχές της υπαίθρου είναι αντικείμενο μιας σειράς διαφορετικών Τμημάτων και φορέων και αφετέρου της μη πλήρους κατανόησης των αναγκών και απαιτήσεων τις νέας περιόδου από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς στην ανάπτυξη της υπαίθρου.

Επιπλέον, η δυνατότητα εμπλοκής των τοπικών αρχών στην διαμόρφωση στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης ιδιαίτερα για τις περιοχές της υπαίθρου είναι πολύ περιορισμένη λόγω του μεγάλου κατακερματισμού τους. Η μη υλοποίηση μέχρι σήμερα στην Κύπρο των κοινοτικών πρωτοβουλιών URBAN και LEADER δικαιολογεί σε μεγάλο βαθμό την σχετική αδυναμία των τοπικών αρχών σε συνδυασμό με την ανελαστικότητα του θεσμικού πλαισίου που διέπει την οργάνωση και λειτουργία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και το οποίο θα πρέπει να εκσυγχρονισθεί, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η «ποιοτική εμβάθυνση της εταιρικής σχέσης» αλλά και να καταστεί εφικτή η συμμετοχή των τοπικών εταίρων στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεων που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Το Πρόγραμμα ενσωματώνει τα χαρακτηριστικά της Πολιτικής Συνοχής της Ε.Ε, αναδεικνύοντας την Κοινοτική Προστιθέμενη Αξία, ιδιαίτερα τα ακόλουθα:

- Ενίσχυση προωθητικών για την ανάπτυξη τομέων, που αποτελούν τους μοχλούς (driving forces) για την αειφόρο ανάπτυξη και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας όπως οι, υποδομές, η έρευνα και τεχνολογία.
- Διαμόρφωση μακρόπνοης αναπτυξιακής στρατηγικής με μεσοπρόθεσμους στόχους για το τέλος της νέας επταετούς προγραμματικής περιόδου.
- Προώθηση του περιβαλλοντικού κεκτημένου, που οριοθετούν οι οδηγίες της Ε.Ε και η Στρατηγική του Γκέτεμποργκ.
- Άμεση και έμμεση συνάφεια με τις Κοινοτικές Προτεραιότητες με αποτέλεσμα το Πρόγραμμα να συμβάλει στην οικονομική και κοινωνική συνοχή της χώρας και κατά συνέπεια στην οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Βελτίωση της διακυβέρνησης, μέσω της διαμόρφωσης μιας εταιρικής σχέσης με την ευρεία συμμετοχή των τοπικών αρχών, των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων, στη φάση του προγραμματισμού, της παρακολούθησης και της υλοποίησης και με την ουσιαστική αξιοποίηση των επιμέρους προτάσεων της εκ των προτέρων αξιολόγησης καθ' όλη τη διάρκεια της κατάρτισης του Προγράμματος.
- Δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την κινητοποίηση πρόσθετων πόρων από το ιδιωτικό κεφάλαιο μέσω της αξιοποίησης νέων χρηματοδοτικών εργαλείων.

- Τομείς με κοινοτική προστιθέμενη αξία (δημόσιες μεταφορές, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία, ΤΠΕ , δράσεις για δια βίου μάθηση, γυναικεία και νεανική επιχειρηματικότητα).

3.1.4. Συστάσεις του Αξιολογητή

Κατά τη διάρκεια της συνεργασίας του Συμβούλου με το Γραφείου Προγραμματισμού, ανά στάδιο κατάρτισης του Προγράμματος, ο Αξιολογητής προέβη σε ορισμένες προτάσεις για τη βελτίωση του σχεδιασμού του Προγράμματος, πέραν εκείνων των ανταλλαγών απόψεων κυρίως σε θέματα σχετικά με τις βασικές αρχές του και την προετοιμασία του σχεδιασμού του, ως ακολούθως:

α) Ως προς την κοινωνικοοικονομική ανάλυση και τις προσδιορισθείσες ανάγκες

- Ανασύνθεση του περιεχομένου της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης, καθώς και ορισμένων επιμέρους ενοτήτων της για την καλύτερη προσαρμογή της ανάλυσης με βάση τους στόχους της Ε.Ε (Λισσαβόνα, Γκέτεμποργκ) και κυρίως την ανάδειξη των βασικών παραμέτρων για την βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας.
- Ο προσδιορισμός των αναγκών σε στατιστικά και άλλα στοιχεία για την καλύτερη τεκμηρίωση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης σε ορισμένους τομείς.
- Η εύρεση και αξιοποίηση στατιστικών στοιχείων (Eurostat και άλλες εθνικές πηγές), εκδόσεων και άλλων μελετών που έχουν εκπονηθεί από δημόσιους φορείς της Κύπρου και Πανεπιστήμια σχετικά με τους τομείς παρέμβασης του Προγράμματος. Ενδεικτικά αναφέρονται στοιχεία και έρευνες – μελέτες σχετικά με την εξέλιξη των δημογραφικών δεδομένων, την περιγραφή των χωρικών ανισοτήτων, την ισότητα ευκαιριών, την ανταγωνιστικότητα, την Κοινωνία της Πληροφορίας, την ενέργεια και τις μεταφορές κλπ, τομείς στους οποίους έγινε συμπλήρωση σε στατιστικά στοιχεία με στόχο την καλύτερη τεκμηρίωση των συμπερασμάτων της ανάλυσης.
- Υποβολή προτάσεων για τη βελτίωση κειμένων που είχαν αρχικά προετοιμαστεί από την αναθέτουσα αρχή και η συνεχής ανταλλαγή κειμένων με βελτιωμένες εκδοχές σε σχέση με ήδη υπάρχοντα.
- Η συγκέντρωση δεδομένων και η προετοιμασία των κειμένων που αφορούν στα αποτελέσματα της προγραμματικής περιόδου 2004-2006 με βάση στοιχεία των Τεχνικών Δελτίων των υπό υλοποίηση έργων.

Επιπλέον ο Σύμβουλος συνέβαλε στον εμπλουτισμό της παρουσίασης της χωρικής διάστασης του Προγράμματος, ιδιαίτερα δε όσον αφορά την υφιστάμενη κατάσταση στις αστικές περιοχές της χώρας, τομέας στον οποίο διαπιστώθηκαν αυξημένες δυσκολίες συγκέντρωσης των αναγκαίων στατιστικών στοιχείων που να τεκμηριώνουν τις ανάγκες για

συγκεκριμένες παρεμβάσεις στον τομέα της βελτίωσης της ελκυστικότητάς τους ως τόπων διαμονής και εργασίας. Για την αντιμετώπιση των δυσκολιών αυτών ο Σύμβουλος πρότεινε και συνέβαλε στη διαμόρφωση ενός ερωτηματολογίου το οποίο απευθύνθηκε προς τους Δήμους της χώρας με σκοπό να συγκεντρώσει δεδομένα τα οποία δεν ήταν δυνατόν να συγκεντρωθούν από άλλες πηγές. Παράλληλα ο Σύμβουλος συμμετείχε στην πληρέστερη παρουσίαση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι περιοχές της υπαίθρου με την επεξεργασία και παρουσίαση δεδομένων που αφορούν στην πληθυσμιακή συρρίκνωση των περιοχών αυτών.

Σημειώνεται, τέλος ότι ο Σύμβουλος για τους σκοπούς της εκ των προτέρων αξιολόγησης προχώρησε σε μία μικρής έκτασης αναδιατύπωση της SWOT ανάλυσης, κυρίως για να ενισχύσει τον εποπτικό χαρακτήρα της και την καταστήσει περισσότερο εύχρηστη ως προς τις αναγκαίες επεξεργασίες της αξιολόγησης.

β) Ως προς τη δικαιολόγηση της συνέπειας της στρατηγικής

Με βάση τα συμπεράσματα της κοινωνικοοικονομικής ανάλυσης ο Σύμβουλος πρότεινε την υιοθέτηση μιας στρατηγικής με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Η στρατηγική του Προγράμματος θα πρέπει να είναι εστιασμένη στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων που δημιουργούν αθροιστικά ή πολλαπλασιαστικά αρνητικά φαινόμενα ή δημιουργούν μελλοντικούς κινδύνους για την ανταγωνιστικότητα και την αειφόρο ανάπτυξη.
- Με δεδομένους τους διαθέσιμους χρηματοδοτικούς πόρους του προγράμματος και την ιδιαίτερα υψηλή χρηματοδοτική βαρύτητα των προγραμματιζόμενων παρεμβάσεων στον τομέα του περιβάλλοντος (η οποία έχει ένα ανελαστικό χαρακτήρα δεδομένων των αναγκών πλήρους συμμόρφωσης της χώρας με το κοινοτικό κεκτημένο), η στρατηγική του Προγράμματος θα πρέπει να εστιασθεί σε κρίσιμους τομείς που συμβάλουν άμεσα στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας όπως είναι το παραγωγικό περιβάλλον, η Καινοτομία και η ΕΤΑ και η Κοινωνία της Γνώσης.

Στον τομέα της εξειδίκευσης και αιτιολόγησης της συνέπειας της στρατηγικής του Προγράμματος ο Σύμβουλος Αξιολογητής είχε διαρκή συνεργασία με την Αρχή Προγραμματισμού προτείνοντας το σύστημα των στόχων του, ενώ συμμετείχε σε συνεχείς διαβουλεύσεις εξετάζοντας εναλλακτικά σενάρια προσδιορισμού της στοχοθέτησης, μέχρι την οριστικοποίησή της. Παράλληλα, ο Σύμβουλος Αξιολογητής συνέβαλε με την συνεχή αξιολόγηση των εναλλακτικών στόχων σε σχέση με τη συμβολή τους τόσο στις εθνικές πολιτικές όπως εκφράζονται μέσω του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρύθμισης, όσο και σε σχέση με τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές.

Παράλληλα, ο Σύμβουλος συμμετείχε στην προσπάθεια επίτευξης του μεγαλύτερου δυνατού βαθμού συμπληρωματικότητας του Προγράμματος με άλλα Προγράμματα της

προγραμματικής περιόδου 2007-2013 που θα συγχρηματοδοτηθούν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας.

γ) Ως προς την ποσοτικοποίηση των στόχων του Προγράμματος και την αποτύπωσή τους μέσω δεικτών

Με δεδομένη την αναγκαιότητα χρήσης ποσοτικοποιημένων δεικτών για την παρακολούθηση της υλοποίησης και την αξιολόγηση του Προγράμματος, ο Σύμβουλος σχεδίασε ένα αρχικό σύστημα δεικτών εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων το οποίο πρότεινε προς συζήτηση στο Γραφείο Προγραμματισμού. Στόχος ήταν η εξειδίκευση δεικτών οι οποίοι θα ανταποκρίνονται στους στόχους του Προγράμματος, θα είναι κατάλληλοι και μετρήσιμοι.

Το σύστημα δεικτών που προτάθηκε αρχικά από το Σύμβουλο υπέστη από κοινού επεξεργασία και μικρές προσαρμογές, βασική αιτία των οποίων ήταν η δυνατότητα εξεύρεσης κατάλληλων τιμών βάσης για τη μέτρησή τους. Μία επιπλέον δυσκολία η οποία αντιμετωπίστηκε αφορούσε στη μη ύπαρξη προηγούμενων αξιολογήσεων, ενώ η χρήση μοναδιαίου κόστους για σειρά παρεμβάσεων, κυρίως των κρατικών ενισχύσεων προς ιδιωτικές επιχειρήσεις βοήθησε σε σημαντικό βαθμό στην ποσοτικοποίηση του προγράμματος.

Παράλληλα καταβλήθηκε προσπάθεια όπως οι τιμές βάσης να επιλεγούν από επίσημα στοιχεία της Eurostat, της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου ή άλλων κρατικών αρμοδίων φορέων, όπου αυτό ήταν δυνατόν.

Τέλος, αναφορικά με τους δείκτες του ΕΣΠΑ, οι οποίοι αφορούν στους τομείς παρέμβασης του Προγράμματος, είτε αυτοί έχουν ποσοτικοποιηθεί, είτε αποτελούν δείκτες πλαισίου (contextindicators), προτάθηκε αυτοί να αποτυπωθούν στη στρατηγική ή στους Άξονες Προτεραιότητας, εφαρμόζοντας ωστόσο τις αρχές της μετρησιμότητας και της αναλογικότητας.

Οι προτάσεις του αξιολογητή έγιναν αποδεκτές από την Αρχή Προγραμματισμού στο μέγιστο βαθμό τους. Εξάλλου η ίδια η διαδικασία εκπόνησης του Προγράμματος υπήρξε μία συνεχής διαδικασία ανάδρασης μεταξύ των δύο μερών, που υλοποιήθηκε μέσω συνεχούς επικοινωνίας και επιτόπου συναντήσεων της Ομάδας Έργου με την Ομάδα Σχεδιασμού του Γραφείου Προγραμματισμού.

Όπως αναφέρεται και στην Έκθεση εκ των Προτέρων Αξιολόγησης, η εκπόνηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος έγινε με την ουσιαστική συμμετοχή του Συμβούλου σε όλα τα

στάδια της προετοιμασίας του. Ορισμένα σημεία στα οποία η συμμετοχή του αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική αποτέλεσαν:

- Ο εντοπισμός των αδυναμιών του υφιστάμενου συστήματος υλοποίησης των συγχρηματοδοτούμενων παρεμβάσεων, οι οποίες ελήφθησαν υπόψη για τον προσδιορισμό του νέου συστήματος, για τον οποίο άλλωστε το Γραφείο Προγραμματισμού προχώρησε στην επιπρόσθετη λήψη Συμβουλευτικών Υπηρεσιών με άλλο ανεξάρτητο ανοικτό διαγωνισμό.
- Η συμβολή του στην εκτίμηση σειράς δεικτών εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων. Ιδιαίτερα, τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις από την εφαρμογή του Προγράμματος στην αγορά εργασίας προσδιορίστηκαν στο σύνολό τους από τον Σύμβουλο Αξιολογητή και υιοθετήθηκαν από την Αρχή Προγραμματισμού.
- Η συμμετοχή του στη συγκέντρωση δεδομένων (μέσω του σχεδιασμού ερωτηματολογίου προς τους Δήμους των αστικών περιοχών, της συγκέντρωσης στατιστικών στοιχείων για τις αστικές και τις αγροτικές περιοχές), με τη χρήση των οποίων οριστικοποιήθηκαν τα σχετικά κείμενα τόσο στο επίπεδο της περιγραφής της υφιστάμενης κατάστασης όσο και στο επίπεδο της περιγραφής της στρατηγικής. Επιπρόσθετες επισημάνσεις του Συμβούλου σχετικά με τις παραμέτρους αυτές, όπως και οι προτάσεις του για την επίτευξη μεγαλύτερης συνεκτικότητας της στρατηγικής με τα ειδικά προβλήματα των περιοχών αυτών, έγιναν, επίσης, δεκτές από την Αρχή Προγραμματισμού και καταβλήθηκε προσπάθεια κάλυψής τους από το Πρόγραμμα, λαμβανομένων υπόψη και των περιορισμών που υπήρχαν λόγω περαιτέρω δυσκολιών τεκμηρίωσης με βάση τα υπάρχοντα στατιστικά και ποιοτικά δεδομένα.
- Η συνολική διάρθρωση του Προγράμματος, όσον αφορά τόσο την περιγραφή της κοινωνικό-οικονομικής ανάλυσης, όσο και της στρατηγικής και των προτεραιοτήτων, η οποία έγινε με τη συνεχή επικοινωνία του φορέα προγραμματισμού με τον Σύμβουλο και τη συνεχή συζήτηση σε κείμενα εργασίας τα οποία οριστικοποιήθηκαν στην τελική μορφή του Προγράμματος.

3.2 ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

3.2.1 Επικαιροποίηση της Υφιστάμενης Κατάστασης

Βασικό στοιχείο του εξωτερικού περιβάλλοντος υλοποίησης του προγράμματος αποτελεί η σοβαρή εκδήλωση της χρηματοοικονομικής κρίσης στη χώρα. Η επιδείνωση των μακροοικονομικών μεγεθών της Κυπριακής οικονομίας απόρροια και της γενικότερης

αστάθειας που χαρακτηρίζει την ευρωζώνη έχει σαν αποτέλεσμα την σημαντική άνοδο των επιτοκίων δανεισμού της Κύπρου, ενώ περαιτέρω πιέσεις δημιουργεί η υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας. Η οικονομία δέχθηκε επίσης σημαντικό πλήγμα από την πρόσφατη καταστροφή που προκάλεσε η έκρηξη των πυρομαχικών παραπλεύρως του βασικού ενεργειακού κέντρου της Κύπρου. Τομείς σημαντικοί για την οικονομία της χώρας, όπως είναι ο τουρισμός και οι κατασκευές παρουσιάζουν σημαντική κάμψη, ενώ η μεταποιητική δραστηριότητα συνεχίζει να συρρικνώνεται.

Από την άλλη, όπως καταδεικνύεται από την εξέταση των διαρθρωτικών δεικτών που περιλαμβάνει το Ε.Π., η Κύπρος παρουσιάζει σημαντική πρόοδο σε μία σειρά τομείς, όπως η ταχεία αύξηση του ποσοστού του ΑΕΠ που διατίθεται για έρευνα, η βελτίωση που καταγράφεται στη χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στον Δημόσιο Τομέα, η περαιτέρω βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού, η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης και η μικρή μείωση του χάσματος αμοιβών μεταξύ των δύο φύλων. Η μείωση της διαφοράς από τις άλλες χώρες της ΕΕ είναι σημαντική σε μία σειρά παραμέτρους, εν τούτοις η απόκλιση της Κύπρου από αυτές παραμένει, γεγονός που επιβάλλει την περαιτέρω έμφαση σε πολιτικές για τον περιορισμό αυτών των διαφορών.

Παράλληλα, μια σειρά αδυναμιών που εντοπίζει η ανάλυση πλεονεκτημάτων, μειονεκτημάτων, ευκαιριών και κινδύνων του Ε.Π. παρουσιάζουν άμβλυνση, ως αποτέλεσμα και μιας σειράς παρεμβάσεων, κυρίως στις υποδομές, που υλοποιούνται μέσω του Ε.Π., όπως για παράδειγμα η αντιμετώπιση των ανεπαρειών στη χρηματοδότηση μικρών επιχειρήσεων, η αντιμετώπιση των προβλημάτων του οδικού δικτύου στις αστικές περιοχές και ο περιορισμός των προβλημάτων κυκλοφοριακής συμφόρησης και των αντίστοιχων περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων που δημιουργούν, η αντιμετώπιση των αδυναμιών στις λιμενικές υποδομές, η αντιμετώπιση της ανεπάρκειας του συστήματος αστικών συγκοινωνιών.

Μέχρι σήμερα, σειρά ευκαιριών όπως εντοπίζονται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα παραμένουν ανεκμετάλλετες, ενώ οι δημοσιονομικές διαστάσεις της κρίσης είναι φυσικό να δυσκολεύουν περαιτέρω την όποια προσπάθεια αξιοποίησής τους.

3.2.2. Αξιολόγηση της Στρατηγικής του Επιχειρησιακού Προγράμματος

Η στρατηγική του προγράμματος περιλαμβάνει έναν στρατηγικό στόχο και τρεις γενικούς οι οποίοι αντιστοιχίζονται στους Άξονες Προτεραιότητας του Ε.Π. Η ανάλυση αναδεικνύει υψηλή συνάφεια μεταξύ του στρατηγικού και των γενικών στόχων, καθώς και ικανοποιητικά επίπεδα συνάφειας μεταξύ των τριών γενικών στόχων με τους ειδικούς στόχους οι οποίοι τίθενται στο επίπεδο των αξόνων προτεραιότητας. Ο ισχυρότερος βαθμός ανταπόκρισης

προσδιορίζεται μεταξύ των γενικών στόχων του Προγράμματος και του τρίτου ειδικού στόχου που αφορά στη δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων στις αστικές περιοχές και τις περιοχές της υπαίθρου, 69%, έναντι 67% του βαθμού ανταπόκρισης των γενικών στόχων στον στόχο της βελτίωσης της ελκυστικότητας της χώρας μέσω της δημιουργίας και αναβάθμισης βασικών υποδομών και 43% στον στόχο που αφορά στην προώθηση της γνώσης και της καινοτομίας και τη βελτίωση του παραγωγικού περιβάλλοντος.

Υψηλή συνάφεια διαπιστώνεται, επίσης, μεταξύ της στρατηγικής του Επιχειρησιακού Προγράμματος, με την Στρατηγική για την Ευρώπη 2020 και τους Εθνικούς Στόχους όπως αυτοί καθορίζονται από το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων.

Η στρατηγική του προγράμματος, όπως διατυπώνεται στο εγκεκριμένο προγραμματικό έγγραφο παραμένει επίκαιρη στις συνθήκες που διαμορφώνονται σήμερα στην Κυπριακή οικονομία. Τόσο ο στρατηγικός, όσο και οι γενικοί στόχοι του επιβεβαιώνονται μέσα στο πλαίσιο της μείωσης της ανταγωνιστικότητας της χώρας και των επιπτώσεων της κρίσης σε κοινωνικοοικονομικούς τομείς της χώρας. Περαιτέρω, ακόμα και σε τομείς όπου παρουσιάζεται σημαντική βελτίωση, η διατήρηση της στρατηγικής θα συμβάλει στην περαιτέρω βελτίωση της θέσης της χώρας και στην περαιτέρω μείωση των αποκλίσεων της από τις άλλες χώρες – μέλη της ΕΕ.

Οι αποκλίσεις οι οποίες αντιμετωπίζονται κατά την εφαρμογή, θα πρέπει να αντιμετωπισθούν μέσα σε ένα κατάλληλο πλαίσιο, έτσι ώστε το πρόγραμμα να διατηρήσει τη συνοχή του και να υλοποιήσει τις προγραμματισμένες παρεμβάσεις χωρίς απόκλιση από την στρατηγική και τη στοχοθεσία του. Η παρατήρηση αυτή ισχύει emphaticά προκειμένου για τον πρώτο άξονα προτεραιότητας, όπου η υλοποίηση των προγραμματισμένων μεγάλων έργων μέσα στο πλαίσιο των συγχρηματοδοτούμενων παρεμβάσεων του προγράμματος αποτελεί ανελαστική προϋπόθεση τόσο για την επίτευξη των ποσοτικών και ποιοτικών στόχων της στρατηγικής, όσο και για τη συμμόρφωση της χώρας με το κοινοτικό κεκτημένο.

Η υλοποίηση του προγράμματος αναδεικνύει ορισμένες παραμέτρους οι οποίες προτείνεται να αναθεωρηθούν, στο πλαίσιο της επικείμενης αναθεώρησης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Η αναθεώρηση αυτή αφορά σε επιμέρους παραμέτρους που όμως εντάσσονται στο πλαίσιο της ίδιας στρατηγικής και του ίδιου στρατηγικού στόχου του προγράμματος. Τέτοιες παράμετροι είναι, η ανάγκη μεγαλύτερης έμφασης στον τομέα της ενέργειας, με στόχο τη μείωση της εξάρτησης από τους υδρογονάνθρακες, μέσω της ανάπτυξης των Α.Π.Ε. και την υιοθέτηση παρεμβάσεων εξοικονόμησης ενέργειας, η περαιτέρω έμφαση σε μέτρα ενίσχυσης του παραγωγικού περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με την έμφαση που θα πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση των δραστηριοτήτων των ΜΜΕ που σχετίζονται με την Καινοτομία και ο συνδυασμός όσων παρεμβάσεων του προγράμματος

είναι δυνατόν με μέτρα αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης (π.χ. παρεμβάσεις ενίσχυσης του παραγωγικού περιβάλλοντος).

3.2.3 Αξιολόγηση στο επίπεδο των Στρατηγικών Δεικτών

Το Ε.Π. «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα» υιοθετεί ένα σύστημα έξι δεικτών στρατηγικής, με βάση τους οποίους επιδιώκεται η παρακολούθηση της επίτευξης των στρατηγικών στόχων του. Όπως διαπιστώνεται από την μελέτη αξιολόγησης, η πορεία επίτευξης των δεικτών αυτών είναι ικανοποιητική, με μόνη εξαίρεση τον δείκτη που αντιστοιχεί στη δημιουργία χώρων υγειονομικής ταφής. Ειδικότερα:

Στρατηγικοί δείκτες Ε.Π. «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα»

Δείκτης	Μονάδα Μέτρησης	Τιμή Βάσης	Τιμή Στόχος	Επίτευξη στόχου (31.3.2011)
Δημιουργία Άμεσων Μεικτών Θέσεων Εργασίας	Αριθμός		1.158	1.310
Δαπάνη για Έρευνα και Ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ	%	0,30%	1,00	0,50% (2010)
Εξυπηρετούμενος πληθυσμός από Χώρους Υγειονομικής Ταφής	%	26,6%	100	26,6%
Αύξηση του ποσοστού των μετακινήσεων μέσω του Συστήματος Δημοσίων Μεταφορών	%	2,0%	10%	
Συνεισφορά ανανεώσιμων πηγών στη συνολική κατανάλωση ενέργειας	%	4,5%	9%	5,2%
Νέες επιχειρήσεις που δημιουργούνται στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών	Αριθμός		364	346

Δημιουργία άμεσων μεικτών θέσεων εργασίας Η υλοποίηση των πράξεων κρατικών ενισχύσεων αποτελούν την κύρια πηγή δημιουργίας απασχόλησης. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης προσέγγισε τη δημιουργούμενη απασχόληση με βάση τις έρευνες πεδίου που πραγματοποίησε ή/και τη χρήση των διαθέσιμων δεδομένων από τα πληροφοριακά συστήματα των Ενδιάμεσων Φορέων, σε ορισμένες δε περιπτώσεις και από τους φακέλους των έργων που βρίσκονται σε εξέλιξη. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή και με βάση τα

ενταγμένα έργα στα σχέδια χορηγιών εκτιμάται η δημιουργία 1.540 θέσεων απασχόλησης. Σε αυτές τις θέσεις δεν περιλαμβάνονται θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στο πλαίσιο προσκλήσεων που βρίσκονται σε εξέλιξη, ή νέων προσκλήσεων που αναμένεται να δημοσιευθούν μελλοντικά, καθώς και αυτές που δημιουργούνται από άλλες παρεμβάσεις του Ε.Π., όπως είναι η δημιουργία πολυδύναμων κέντρων σε αστικές και αγροτικές περιοχές, μουσείων κλπ.

Ο προγραμματικός στόχος της δημιουργίας 1.158 θέσεων απασχόλησης εκτιμάται ότι θα υπερκαλυφθεί, ενώ η συνολική δημιουργία απασχόλησης στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος θα ανέλθει κατ' ελάχιστον σε 1.750 – 1.800 θέσεις. Ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί στο 0,5% της απασχόλησης της χώρας και περίπου στο 5% του αριθμού των εγγεγραμμένων ανέργων κατά το πρώτο τρίμηνο του 2011.

Δαπάνη για Έρευνα και Ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ: Η δαπάνη για την Έρευνα και Ανάπτυξη στη χώρα σημειώνει σημαντική πρόοδο κατά τα τελευταία χρόνια, παρά το γεγονός ότι συνεχίζεται η απόκλιση που παρουσιάζεται ως προς το μέγεθος αυτό μεταξύ της Κύπρου και των άλλων κρατών μελών της ΕΕ.

Ο στόχος ο οποίος έχει τεθεί από το Ε.Π. για την αύξηση των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη στο 1% του ΑΕΠ μέχρι το 2015 αποδεικνύεται εξαιρετικά φιλόδοξος, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής κρίσης και της αστάθειας των μακροοικονομικών μεγεθών της χώρας. Για το λόγο αυτό και το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για τη Στρατηγική Ευρώπη 2020 της Κύπρου αναθεωρεί το στόχο στα σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα του 0,50% για το 2015, αναθεώρηση η οποία θα πρέπει να ενσωματωθεί και στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.

Εξυπηρετούμενος πληθυσμός από χώρους υγειονομικής ταφής: Ο δείκτης παρουσιάζει υστέρηση, δεδομένου ότι μέχρι σήμερα δεν καταγράφεται εξέλιξη όσον αφορά τον εξυπηρετούμενο πληθυσμό από χώρους υγειονομικής ταφής. Η καθυστέρηση αυτή οφείλεται στην μη ένταξη των δύο Μεγάλων Έργων του πρώτου άξονα προτεραιότητας του Ε.Π.

Αύξηση του ποσοστού μετακινήσεων μέσω συστήματος δημοσίων μεταφορών: Ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση του συστήματος δημόσιων μεταφορών έχει αρχίσει ουσιαστικά κατά την τελευταία διετία, ενώ από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα προβλέπεται να συγχρηματοδοτηθούν βασικές παρεμβάσεις ανάπτυξης του συστήματος δημόσιων μεταφορών της Λευκωσίας. Μετά το πέρας των έργων αυτών θα είναι δυνατή η μέτρηση των αποτελεσμάτων τους σχετικά με μία σειρά παραμέτρους, μεταξύ των οποίων και η αύξηση της επιβατικής κίνησης του δημοσίου συστήματος μεταφορών.

Σύμφωνα με τα Τεχνικά Δελτία των ενταγμένων έργων και με βάση τις μελέτες των έργων το επιβατικό κοινό το οποίο θα μετακινείται μέσω δημοσίου συστήματος συγκοινωνιών θα αυξηθεί κατά 10% μέχρι το 2015, όσο δηλαδή είναι και ο ποσοτικός στόχος του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Μέχρι σήμερα, μελέτες οι οποίες πραγματοποιούνται δείχνουν ότι η επίτευξη του στόχου αυτού είναι δυνατή. Ειδικότερα, με βάση την πλέον πρόσφατη Έρευνα του Τμήματος Οδικών Μεταφορών του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων (2011), μέσω του δημοσίου συστήματος μεταφορών της Λευκωσίας εξυπηρετούνται ημερησίως περίπου 26.400 επιβάτες στην πόλη της Λευκωσίας και την ευρύτερη περιοχή της, αριθμός ο οποίος περιλαμβάνει τις μετακινήσεις μαθητών από και προς τα σχολεία.

Συνεισφορά ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη συνολική κατανάλωση ενέργειας: Η συμμετοχή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη συνολική κατανάλωση ενέργειας στη χώρα ανέρχεται το 2010 στο 5,2% έναντι 4,5% το 2005 (Στοιχεία Υπουργείου Βιομηχανίας, Εμπορίου και Τουρισμού, Ιούνιος 2011). Ο στόχος της αύξησης του ποσοστού αυτού στο 9% μέχρι το 2015 είναι συνάρτηση της αναθεώρησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος και της περαιτέρω ενίσχυσης των σχετικών παρεμβάσεων ενίσχυσης των ΑΠΕ, που σήμερα εφαρμόζονται στο πλαίσιο του πρώτου άξονα προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Σημειώνεται ότι με βάση το Σχέδιο Δράσης της χώρας για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας προβλέπει αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση ενέργειας στο 13% μέχρι το 2020.

Νέες επιχειρήσεις που δημιουργούνται στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών. Με βάση τα ενταγμένα μέχρι σήμερα έργα, η εφαρμογή των σχεδίων χορηγιών έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία 346 νέων επιχειρήσεων. Ο στόχος που τίθεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για τη δημιουργία 364 νέων επιχειρήσεων εκτιμάται ότι θα επιτευχθεί με την ολοκλήρωση των επενδυτικών σχεδίων και την ολοκλήρωση της ένταξης των έργων, η οποία εκκρεμεί στο πλαίσιο κάποιων προσκλήσεων.

3.2.4 Χρηματοοικονομική εξέλιξη, αξιολόγηση εκροών και αποτελεσμάτων

- Η μέχρι 30.6.2011 χρηματοοικονομική εξέλιξη του Επιχειρησιακού Προγράμματος περιγράφεται από τα ακόλουθα δεδομένα, όπως αυτά αποτυπώνονται στα δεδομένα που έχουν καταχωρηθεί στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα για την αντίστοιχη περίοδο: Μέχρι την προαναφερόμενη ημερομηνία (30.06.11) έχουν εκδοθεί προσκλήσεις συνολικού ύφους 524.877.462 ευρώ, που αντιστοιχούν στο **90,6%** της Δημόσιας Δαπάνης του Επιχειρησιακού Προγράμματος.
- Ο προϋπολογισμός των ενταγμένων έργων (Δημόσια Δαπάνη) ανέρχεται σε 657.394.637 ευρώ, ή **113,4%** της Δημόσιας Δαπάνης του Προγράμματος.

- Οι συμβάσεις που έχουν υπογραφεί μέχρι τις 30.06.2011 ανέρχονται σε 356.429.896 ευρώ, ή **61,5%** της Δημόσιας Δαπάνης του Προγράμματος.
- Οι πληρωμές που έχουν καταχωρηθεί στο ΟΠΣ μέχρι την ημερομηνία αυτή ανέρχονται σε 190.541.279 ευρώ, διαμορφώνοντας ποσοστό απορρόφησης/υλοποίησης της Δημόσιας Δαπάνης της τάξης του **32,9%**.

Η εξέλιξη της μέχρι σήμερα υλοποίησης στο επίπεδο του Άξονα Προτεραιότητας αναδεικνύει τα ακόλουθα συμπεράσματα:

α) Βασικές Υποδομές στον Τομέα του Περιβάλλοντος και της Ενέργειας

Η καθυστέρηση της ωρίμανσης και ένταξης των δύο μεγάλων έργων στον τομέα των στερεών αποβλήτων αποτελεί τη σημαντικότερη απόκλιση του προγράμματος, σε σχέση με τον αρχικό προγραμματισμό και αντιστακώνεται και στο επίπεδο των ποιοτικών του στόχων και των δεικτών παρακολούθησης.

Βασικό χαρακτηριστικό της υλοποίησης αποτελεί η ζήτηση που παρουσίασαν οι παρεμβάσεις στον τομέα των ΑΠΕ, γεγονός το οποίο υποστηρίζει την ανάγκη αύξησης της χρηματοδοτικής βαρύτητας των συναφών παρεμβάσεων στο πλαίσιο της επικείμενης αναθεώρησης. Περαιτέρω, υστέρηση παρουσιάζει ο δείκτης αποτελεσμάτων που συνδέεται με τις παρεμβάσεις αυτές, γεγονός που μπορεί αντιμετωπίζεται κατά την αναθεώρηση του προγράμματος σε σχέση με την πρόβλεψη για νέες παρεμβάσεις στον τομέα της χρήσης ΑΠΕ και της εξοικονόμησης ενέργειας.

Όσον αφορά την εξέλιξη του οικονομικού αντικείμενου του Άξονα, αυτός παρουσιάζει υπερδέσμευση, χωρίς να έχουν ενταχθεί μέχρι 30.06.2011 τα προγραμματισμένα Μεγάλα Έργα στον τομέα των Στερεών Αποβλήτων. Η υπερδέσμευση κρίθηκε αναγκαία για διασφάλιση της πλήρους απορρόφησης των Κοινοτικών πόρων με την κάλυψη των ετήσιων στόχων του Προγράμματος. Η υπερδέσμευση αφορά στην προώθηση και ένταξη του μεγάλου έργου για το αποχετευτικό σύστημα των 10 Κοινοτήτων στις Επαρχίες Λάρνακας και Αμμοχώστου, που επίσης αφορά σε δέσμευση του Κράτους που προκύπτει από το Κοινοτικό Κεκτημένο.

β) Βασικές Μεταφορικές Υποδομές

Οι ποσοτικοί δείκτες παρακολούθησης του άξονα προτεραιότητας επιτυγχάνουν τους προγραμματικούς τους στόχους, ενώ η εξέλιξη των έργων που εντάσσονται σε αυτόν είναι κανονική και δεν διαπιστώνονται προβλήματα.

Η ένταξη ενός Μεγάλου Έργου, (ο προϋπολογισμός του οποίου αυξήθηκε σημαντικά σε σχέση με τις προκαταρκτικές εκτιμήσεις) στο πλαίσιο του ειδικού στόχου για την επέκταση και αναβάθμιση οδικών μεταφορών συνεπάγεται την μεγάλη υπερδέσμευση του Άξονα Προτεραιότητας.

γ) Κοινωνία της Γνώσης και της Καινοτομίας

Ο Άξονας προτεραιότητας παρουσιάζει τα χαμηλότερα ποσοστά συμβάσεων και απορρόφησης, λόγω της καθυστέρησης που εμφανίζεται στα έργα που εντάσσονται στον ειδικό στόχο της ενίσχυσης της Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης και διευκόλυνσης της καινοτομίας. Ο αργός ρυθμός ένταξης των έργων αυτών συνδέεται με τη μακρά περίοδο αξιολόγησής τους, γεγονός που αποδίδεται στην ανάγκη πρόσκλησης ξένων εμπειρογνομόνων για τις ανάγκες της αξιολόγησης.

Παρουσιάζεται υστέρηση στο στόχο που αφορά τα έργα συνεργασίας επιχειρήσεων με ερευνητικά κέντρα, και γενικότερα, μέχρι σήμερα, τα ενταγμένα έργα δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην ανάπτυξη νέων και τη βελτίωση υφιστάμενων υποδομών, ενώ η χρηματοδοτική βαρύτητα των παρεμβάσεων που έχουν ενταχθεί στον τομέα της ενίσχυσης των επιχειρήσεων είναι σημαντικά μικρότερη.

Τόσο η διαπίστωση των πραγματικών αποτελεσμάτων των ερευνητικών αυτών έργων, όσο και η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο τα συγχρηματοδοτούμενα έργα βοηθούν τις ενισχυόμενες επιχειρήσεις προκειμένου να ξεπεράσουν τα προβλήματα του μικρού τους μεγέθους και να αναπτύξουν καινοτόμες δραστηριότητες, θα μπορούσαν να προσεγγιστούν στο πλαίσιο *ad hoc* στρατηγικής μελέτης αξιολόγησης, η οποία θα αποτελούσε εισροή στο υπό διαμόρφωση νέο Σχέδιο Δράσης για την Έρευνα και την Καινοτομία που ετοιμάζει η χώρα. Στο ίδιο πλαίσιο, θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί και η ανάγκη συστηματικότερης καταγραφής της απασχόλησης ερευνητών που δημιουργείται από τα συγχρηματοδοτούμενα έργα, μέγεθος του οποίου η μέτρηση αντιμετώπισε πρόβλημα κατά την αξιολόγηση.

Τα έργα τα οποία έχουν ενταχθεί στο στόχο της διάχυσης της χρήσης των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών εξελίσσονται κανονικά και επιτυγχάνουν πλήρους τους ποσοτικούς στόχους του προγραμματισμού. Η έμφαση η οποία έχει δοθεί στη διάχυση των ΤΠΕ στον δημόσιο τομέα αντανακλάται σε μεγάλο βαθμό στην πρόοδο που παρουσίασε η Κύπρος κατά τα τελευταία έτη και στη μείωση του χάσματος που τη χωρίζει από τις άλλες χώρες της Ε.Ε.

δ) Παραγωγικό Περιβάλλον

Όπως προαναφέρθηκε, οι παρεμβάσεις του τέταρτου άξονα προτεραιότητας του Ε.Π. συμβάλλουν σημαντικά στη δημιουργία απασχόλησης, ενώ με βάση τα στοιχεία της μέχρι σήμερα υλοποίησης και τις έρευνες πεδίου του Συμβούλου Αξιολόγησης καταγράφονται γενικότερα θετικά αποτελέσματα από την εφαρμογή των Σχεδίων Χορηγιών:

Σχέδιο Χορηγιών για την Ενίσχυση των ΜΜΕ του Μεταποιητικού Τομέα: Το μέσο κόστος ανά επιχειρηματικό σχέδιο ανέρχεται σε 56.374 ευρώ για τις μονάδες χειροτεχνικών δραστηριοτήτων που απασχολούν μέχρι τρία άτομα προσωπικό και σε 386.009 ευρώ για τις λοιπές επιχειρήσεις του μεταποιητικού τομέα. Εκτιμάται ότι η ολοκλήρωση των επενδυτικών σχεδίων θα επιφέρει τη δημιουργία 365 περίπου νέων θέσεων απασχόλησης, χωρίς να

υπολογίζεται η δημιουργία θέσεων απασχόλησης από τα επενδυτικά σχέδια που θα ενταχθούν σε επόμενο κύκλο προκήρυξης.

Σχέδιο Ενίσχυσης της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας: Ο μέσος προϋπολογισμός των επενδυτικών σχεδίων κινείται στα επίπεδα των 31.000 ευρώ ανά επενδυτικό σχέδιο. Η επισκόπηση των επενδυτικών σχεδίων που υλοποιούνται καταγράφει ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων στις οποίες εντάσσονται οι χρηματοδοτούμενες επενδύσεις γυναικείας επιχειρηματικότητας, με κυρίαρχες ωστόσο τις δραστηριότητες παραδοσιακού χαρακτήρα. Η δημιουργία απασχόλησης ανέρχεται σε 2,44 θέσεις εργασίας ανά επενδυτικό σχέδιο, εκτιμάται δε ως σημαντική με δεδομένο το χαμηλό μέσο κόστος κάθε επενδυτικού σχεδίου. Με βάση τα δεδομένα της έρευνας πεδίου, η ολοκλήρωση των έργων του Σχεδίου Χορηγιών μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία περίπου 335 μόνιμων θέσεων απασχόλησης κατά τη λειτουργία των επιχειρήσεων που θα δημιουργηθούν, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη νέα έργα που εντάσσονται.

Σχέδιο Χορηγιών για Ενίσχυση της Νεανικής Επιχειρηματικότητας: Ο μέσος προϋπολογισμός των επενδυτικών σχεδίων που εντάσσονται στο σχέδιο κινείται στα επίπεδα των 36.750 ευρώ ανά σχέδιο. Η επισκόπηση των επενδυτικών σχεδίων που υλοποιούνται καταγράφει και στην περίπτωση της νεανικής επιχειρηματικότητας ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων στις οποίες εντάσσονται οι χρηματοδοτούμενες επενδύσεις, αν και σε αντίθεση με τα επενδυτικά σχέδια της γυναικείας επιχειρηματικότητας εμφανίζονται κάποιοι κλάδοι με σημαντικά μεγαλύτερη συγκέντρωση επενδυτικών σχεδίων, όπως η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, περιλαμβανομένων λογιστικών εργασιών και εργασιών μηχανικών, η δημιουργία συνεργείων αυτοκινήτων και λοιπών εταιρειών που σχετίζονται με την επισκευή και καθαρισμό αυτοκινήτων και οι επιχειρήσεις γραφικών τεχνών και συναφείς δραστηριότητες.

Η μέση δημιουργία απασχόλησης κατά τη λειτουργία των έργων εκτιμάται **3,15** θέσεων ανά δημιουργούμενη επιχείρηση, μέγεθος επίσης ιδιαίτερα ικανοποιητικό δεδομένου του μεγέθους των επενδύσεων. Με βάση τα δεδομένα αυτά η ολοκλήρωση των έργων και των δύο προκηρύξεων του Σχεδίου Νεανικής Επιχειρηματικότητας μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία περίπου 510 μόνιμων θέσεων απασχόλησης κατά τη λειτουργία των επιχειρήσεων που θα δημιουργηθούν, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη νέα έργα που εντάσσονται.

Τόσο τα Σχέδιο Γυναικείας όσο και Νεανικής Επιχειρηματικότητας εμφανίζουν μεγάλη ζήτηση και συνδέονται άμεσα με τις πολιτικές που εφαρμόζονται και μέσω του Ε.Π. για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας εντάσσεται και το Σχέδιο Κινήτρων για Επενδύσεις Αειφόρου Εμπλουτισμού και Αναβάθμισης του Τουριστικού Προϊόντος, στο οποίο υλοποιείται μικρός αριθμός έργων.

ε) Αναζωογόνηση αστικών περιοχών και περιοχών υπαίθρου

Ο άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την εξυπηρέτηση των στόχων του Ε.Π. αναφορικά με τις αστικές περιοχές και περιοχές της υπαίθρου, τη δημιουργία βιώσιμων πολιτιστικών και κοινωνικών υποδομών και τη δημιουργία βιώσιμου συστήματος μεταφορών.

Τα Ολοκληρωμένα Σχέδια Αειφόρου Αστικής Ανάπτυξης παρουσίασαν ιδιαίτερα μεγάλη ζήτηση, γεγονός που οδήγησε στη υπερδέσμευση του Α.Π., για να αποφευχθεί η απώλεια Κοινοτικών πόρων, λόγω του Κανόνα $n+3/n+2$ και της υστέρησης που παρατηρήθηκε στον 3^ο Άξονα. Υλοποιούνται στη βάση σχεδίων ανά χωρική ενότητα, περιλαμβάνοντας παρεμβάσεις κυρίως πολεοδομικού χαρακτήρα, ενώ δεν πραγματοποιούνται οι προβλεπόμενες από τους στόχους του Ε.Π., παρεμβάσεις για την υποστήριξη άμεσων επενδύσεων σε υποβαθμισμένες αστικές περιοχές. Οι ποσοτικοί δείκτες που συνδέονται με τις παρεμβάσεις σε αστικές περιοχές, με εξαίρεση τον αριθμό των ενισχυόμενων επιχειρήσεων σε αυτές, επιτυγχάνουν τους προγραμματικούς στόχους.

Οι παρεμβάσεις που συγχρηματοδοτούνται στο πλαίσιο της ανάπτυξης των ορεινών περιοχών, αποτελούν ουσιαστικά σημειακές παρεμβάσεις σε ορισμένες Κοινότητες και δεν εντάσσονται στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης χωρικής προσέγγισης των περιοχών αυτών. Παρά το γεγονός ότι το επιχειρησιακό πρόγραμμα εντοπίζει συγκεκριμένα προβλήματα που χαρακτηρίζουν την περιορισμένη αναπτυξιακή δυναμική και τις δυσμενείς προοπτικές, ιδιαίτερα των ορεινών περιοχών της χώρας, αυτές μέχρι σήμερα δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο ενός ολοκληρωμένου προγραμματισμού, με τη μορφή εξειδικευμένων προγραμμάτων ανά περιοχή (Κοινότητες, Συμπλέγματα Κοινοτήτων κλπ) που θα αντιμετώπιζον τη συνεχιζόμενη πληθυσμιακή αποδυνάμωση των ορεινών ζωνών, μέσω της δημιουργίας εναλλακτικών πηγών εισοδήματος και της μείωσης της εξάρτησης από τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας, ενίσχυσης των τεχνικών υποδομών, ενίσχυσης των κοινωνικών υπηρεσιών, παρεμβάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να προγραμματισθούν και να υλοποιηθούν σε συμπληρωματικότητα με αντίστοιχες παρεμβάσεις του Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης για τις περιοχές της Υπαίθρου. Σημειώνεται, πάντως, ότι κατά την ένταξη των έργων, η συνέργεια με παρεμβάσεις του ΕΓΤΑΑ αποτελεί κριτήριο αξιολόγησης των υπό ένταξη παρεμβάσεων.

Παράλληλα, ο στόχος της ενίσχυσης της προσβασιμότητας δεν εξυπηρετείται ουσιαστικά από τις μέχρι σήμερα ενταγμένες παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας, δεδομένου ότι όσον αφορά τα προβλεπόμενα έργα βελτίωσης του ορεινού οδικού δικτύου δεν έχουν ενταχθεί τέτοια έργα. Κατά τα τελευταία έτη όμως έχουν χρηματοδοτηθεί από τον κρατικό προϋπολογισμό έργα αγροτικής οδοποιίας, τα οποία συμβάλλουν στη βελτίωση του ορεινού οδικού δικτύου της χώρας. Όπως φαίνονται αναλυτικά στον Πίνακα 1.7 του Κεφαλαίου 1.9 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ – ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ. Δεν προβλέπεται επίσης και η υλοποίηση μέσω του προγράμματος παρεμβάσεων που να αφορούν στη βελτίωση της πρόσβασης του τοπικού πληθυσμού σε ευρυζωνικά δίκτυα ή άλλες υπηρεσίες που

βασίζονται στην επέκταση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών, αφού έργα στον τομέα των ευρυζωνικών δικτύων υλοποιούνται από τον ιδιωτικό τομέα και οι ορεινές περιοχές δεν θεωρούνται πλέον λευκές ζώνες.

Με βάση το εγκεκριμένο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα στον Άξονα Προτεραιότητας εντάσσεται το Μεγάλο Έργο που αφορά στη ανέγερση του Μεγάλου Πολιτισμού Κύπρου. Με δεδομένη την καθυστέρηση που παρατηρήθηκε μέχρι σήμερα στην ωρίμανση του έργου, την αύξηση του προϋπολογισμού του και το υψηλό του κόστους σε σχέση με τη χρηματοοικονομική εξέλιξη του άξονα και του προγράμματος συνολικά, προτείνεται η επανεκτίμηση της δυνατότητας υλοποίησής του στο χρονικό πλαίσιο της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου.

Τα δύο έργα τα οποία έχουν ενταχθεί στον ειδικό στόχο της δημιουργίας βιώσιμου συστήματος μεταφορών παρουσιάζουν ταχεία εξέλιξη, επιτυγχάνουν τους προγραμματικούς στόχους και συμβάλουν και στην επίτευξη ενός από τους ήδη προαναφερόμενους στρατηγικούς δείκτες του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Τέλος, οι δράσεις για τη διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης των περιοχών της υπαίθρου υλοποιούνται στα πλαίσια του Σχεδίου Παροχής Χορηγιών προς Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις για προώθηση του Αγροτουρισμού στην Ύπαιθρο» με το οποίο χρηματοδοτούνται πολύ μικρές επιχειρήσεις, στην πλειοψηφία τους νεοσύστατες, ενώ η υλοποίηση των επενδύσεων εκτιμάται ότι θα επιφέρει τη δημιουργία 220 μόνιμων θέσεων εργασίας, από τις οποίες οι 150 θα είναι θέσεις απασχόλησης γυναικών.

3.2.5 Συμβολή του Επιχειρησιακού Προγράμματος στην αντιμετώπιση της κρίσης

Η συμβολή του Ε.Π. στην αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Κυπριακή οικονομία εξετάζεται υπό το πρίσμα των κατευθύνσεων που περιλαμβάνονται στην ανακοίνωση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων «Πολιτική για τη συνοχή επενδύοντας στην πραγματική οικονομία». Ειδικότερα:

- Το Ε.Π. μέσω του Άξονα Προτεραιότητας 4 έχει ήδη ενεργοποιήσει το JEREMIE μέσω του οποίου αναμένεται να χορηγηθούν συνολικά δάνεια ύψους 50 εκ. ευρώ, από τα οποία τα 35 αφορούν την ενίσχυση νεοσύστατων επιχειρήσεων.
- Μέσω του Ε.Π. υλοποιούνται μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων που αφορούν την παροχή μη επιστρεπτέων ενισχύσεων προ αυτές στον τέταρτο Άξονα προτεραιότητας, αλλά και ειδικά για τις περιοχές της Υπαιθρου στον πέμπτο άξονα Προτεραιότητας. Το Πρόγραμμα έχει πλήρως υλοποιήσει τις κατευθύνσεις της Επιτροπής για τις Υποδομές, μέσω των παρεμβάσεων του δεύτερου άξονα Προτεραιότητας (λιμάνι Λεμεσού, Διευρωπαϊκοί Οδικοί Άξονες) και μέσω των

παρεμβάσεων του πέμπτου άξονα προτεραιότητας για την δημιουργία Βιώσιμου συστήματος μεταφορών στην Λευκωσία .

- Στην ενέργεια οι προτεραιότητες αφορούν στην βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των οικιακών κτιριακών εγκαταστάσεων αλλά και των επιχειρήσεων και την ενίσχυση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με στόχο τόσο την μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου αλλά και την μείωση της εξάρτησης. Το πρόγραμμα έχει ανταποκριθεί στις προτεραιότητες αυτές μέσω των παρεμβάσεων του πρώτου άξονα προτεραιότητας, ενώ δεν έχουν προβλεφθεί παρεμβάσεις στον τομέα της εξοικονόμησης.

Θετικά επίσης έχει ανταποκριθεί το Πρόγραμμα στην σύσταση της Επιτροπής για την αξιοποίηση της Πρωτοβουλίας JASPERS που έχει κύριο στόχο την επιτάχυνση της προετοιμασίας των μεγάλων έργων. Από το σύνολο των συστάσεων της Επιτροπής που περιλαμβάνονται στο τομέα των υποδομών δεν έχουν αντιμετωπιστεί από το Πρόγραμμα η δημιουργία Διαδικτύου Υψηλής ταχύτητας σε ότι αφορά την επέκταση των ευρυζωνικών δικτύων, ενώ έμφαση δόθηκε στην ανάπτυξη εφαρμογών της ΤΠΕ στο τομέα της Δημόσιας Διοίκησης.

Τέλος το Ε.Π. βρίσκεται σε συνάφεια με την προτεραιότητα που θέτει η Επιτροπή χρηματοδότηση ενεργειών που συμβάλλουν στην δημιουργία της οικονομίας της γνώσης. Η προτεραιότητα αυτή ήδη εξυπηρετείται μέσω του ΕΠ από τον Τρίτο άξονα προτεραιότητας ο οποίος αντιπροσωπεύει το 18,7% της Δημόσιας Δαπάνης του Προγράμματος.

Συμπερασματικά, παρά το γεγονός ότι δεν απαιτήθηκε τροποποίηση του ΕΠ η συμβολή του Προγράμματος στην άμβλυνση των συνεπειών της κρίσης είναι ιδιαίτερα σημαντική με δεδομένο ότι το 43,5% της δημόσιας δαπάνης εστιάζεται σε τομείς παρεμβάσεων που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί ζωτικής σημασίας για την υπέρβαση της κρίσης.

3.2.6. Εκτίμηση χρηματοοικονομικής ολοκλήρωσης του προγράμματος

Μέχρι και το 2011 το Ε.Π. απέφυγε κάθε κίνδυνο απώλειας πόρων λόγω του κανόνα αυτόματης αποδέσμευσης. Με βάση τα χρονοδιαγράμματα των ενταγμένων έργων, και τις προβλέψεις δαπανών κατά τα επόμενα έτη, εκτιμάται ότι δεν υπάρχει κίνδυνος απώλειας πόρων., ενώ συνεχίζεται η στενή παρακολούθηση και χρηματοοικονομική διαχείριση του Προγράμματος.

Η αναθεώρηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος αντιμετωπίζει την υστέρηση στην υλοποίηση του τρίτου άξονα σε σχέση την μεγάλη πρόοδο και υπερδέσμευση των

υπόλοιπων Αξόνων Προτεραιότητας, σε συνδυασμό και με την αναγκαιότητα ένταξης στο Πρόγραμμα των έργων που συνδέονται με τους ανελαστικούς στόχους του, καθώς και για αντιμετώπιση των προκλήσεων της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης.

Σημειώνεται ότι το ανθρώπινο δυναμικό και η οργάνωση του συστήματος διαχείρισης του Ε.Π. χαρακτηρίζεται από υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, ενώ η οργάνωση του συστήματος δεν δημιουργεί κάποιο πρόβλημα αναφορικά προς την υλοποίηση του Ε.Π.

3.2.7. Πλαίσιο Αναθεώρησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος

Η μελέτη αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης του Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη» καταλήγει στην πρόταση ενός πλαισίου για την αναθεώρηση του προγράμματος, ως αποτέλεσμα των συμπερασμάτων της αξιολόγησης. Βασικά στοιχεία αυτού του πλαισίου αποτελούν:

- Η επαναδιατύπωση της υφιστάμενης κατάστασης του Επιχειρησιακού Προγράμματος με βάση τα νέα δεδομένα.
- Οι μεταβολές που σημειώνονται στο εξωτερικό περιβάλλον του Επιχειρησιακού Προγράμματος, οι οποίες επιβάλλουν να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην προσπάθεια επίτευξης κάποιων στόχων του, καθώς και σε κατηγοριών παρεμβάσεων όπως είναι η παραγωγή ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές, η εξοικονόμηση ενέργειας, η στήριξη του Παραγωγικού Περιβάλλοντος και ιδιαίτερα της καινοτομίας σε επιχειρήσεις, κλπ.
- Η ανάγκη επαναφοράς ορισμένων πλευρών της εφαρμογής στο πλαίσιο της στρατηγικής που ορίζεται από το εγκεκριμένο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, η οποία μπορεί να γίνει αφενός με την ένταξη και υλοποίηση έργων ανελαστικού χαρακτήρα και αφετέρου με ορισμένες διορθωτικές κινήσεις διαχειριστικού χαρακτήρα.
- Η επανεξέταση της αναγκαιότητας εφαρμογής δράσεων και έργων που σήμερα δεν υλοποιούνται, ή παρουσίασαν μεγάλη καθυστέρηση με αποτέλεσμα να καθίσταται προβληματική η ολοκλήρωσή τους κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο.
- Η επικαιροποίηση των χρηματοδοτικών πινάκων και γενικότερα των χρηματοοικονομικών κατανομών του προγράμματος ανά Ταμείο, έτος, Κωδικό Θεματικής Προτεραιότητας κλπ και η επικαιροποίηση του συστήματος δεικτών, όπου αυτό απαιτείται.